EDIȚII

SCRIITORII
ROMÂNI
CONTEMPORANI

CAMIL PETRESCU

TEATRU

* * II

MIOARA
ACT VENEȚIAN
DANTON

EDITURA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

DEFINITIVE

TEATRU

CAMIL PETRESCU, T. II

CAMIL PETRESCU

TEATRU

★★

MIOARA
ACT VENEȚIAN
DANTON

EDITURA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

1946

MIOARA

PERSOANELE

RADU
MARIN STEREA
DRUMEA
BĂLĂNESCU
TULPINĂ
BĂTRÂNUL CRITIC
GABROWSKI
PRIETENUL

MIOARA
LINA
DAISY
EMA
SONIA
MAMA MIOAREI
D-NA IONESCU
D-RA IONESCU
O « FETIȚĂ »
UN TAPEUR
O FLORĂREASĂ
UN COPIL

Un dansator, o dansatoare, un pitic, vizitatori la expoziție, chelneri și clienți la bar.

ACTUL I

TABLOUL I — *care e un prolog* —

Un salon colectiv de pictură și sculptură. In fund un hall cu scară monumentală, la dreapta, care duce la etaj. Incăperea în care se întâmplă cele de mai jos e oarecum deosebită, ar fi cea rezervată artei « noui » : câteva tablouri cenușii expresioniste, cu subiecte evidente dela distanță : « Marea Intrebare »; Omul (musculos) ; Satan. O sculptură mare în mijloc : un nud de femee planturoasă cu linii simplificate și carnație de gutuie. Un fotoliu în colțul din dreapta și eventual o banchetă, în stânga altă banchetă. In centru e un început de perete care desparte stânga de dreapta.

SCENA I

DOAMNA IONESCU și DOMNIȘOARA IONESCU, pe urmă MIOARA și EMA

DOAMNA IONESCU *femeie ca de patruzeci de ani, frumoasă încă, aer « distins » și onest de mobilă demodată. După ce a privit atent cu face-a-main-ul*

Da... nu e rău... dar parcă prea e totul cenușiu.

DOMNIȘOARA IONESCU *sprintenă, rochie scurtă, nas prompt, ochi prea mari, e cu catalogul în mână*

Bine mamă, asta dă impresia de oboseală... de veșnicie... gândește-te și d-ta: cerul cenușiu, casele cenușii,

pomii cenuşii — *ea vede ceva.* — Dă o senzaţie de veşnicie... aşa de... moarte şi pustiu — *aşteaptă cu ochi mari o confirmare care nu vine.*

DOAMNA IONESCU *amuzată şi plictisită în acelaşi timp*

Şi asta ce mai e aici? — *priveşte dela un pas, un tablou vizibil tot, şi din sală.*

DOMNIŞOARA IONESCU *care se pricepe ca orice studentă în pictura de avangardă*

Uf mamă! dacă te apropii aşa de mult, nu-ţi mai face impresie. Vino mai încoace. Priveşte de departe... Nu vezi nimic?

DOAMNA IONESCU *descrie fidel ceea ce vede*

O pată cenuşie şi ceva alb cu roşu... Altceva, ce să mai văd? o casă parcă...

DOMNIŞOARA IONESCU *dezolată de atâta nepricepere*

Ei, zici d-ta aşa! Se vede clar acolo o fată tânără, moartă şi lângă ea un tânăr care o iubeşte şi îi jură că nu are s'o uite niciodată. Şi ea e fericită că a murit iubită.

DOAMNA IONESCU *nedumerită*

Doamne, Lizico, unde vezi tu toate astea? — *practică* — unde e fata?

DOMNIŞOARA IONESCU *destul de necăjită*

Ei, unde e!... D-ta prea eşti terre-à-terre... Dar asta se înţelege numaidecât. Acum vrei să-ţi deseneze şi cosciugul şi fata şi băiatul — *importantă şi convinsă* — E destul să-ţi sugereze asta... Uite, pe mine m'a impresionat...

DOAMNA IONESCU *convenind, cu o leneșe condescendență*

De, așa sunteți voi astea de azi — *își privește lorgnonul și precizează cu buze subțiri* — mai simțitoare — *intră Mioara și Ema.*

DOMNIȘOARA IONESCU *admirând tot mai stăruitor*

Nu... e admirabil mamă.

MIOARA *intrând a oprit pe Ema în loc și ascultă literalmente fericită laudele care i se adus lui Radu. E o fată foarte tânără cu un suav aer de madonă italiană și reclamă de produse cosmetice. Ochi neobișnuit de mari, « bleu » nu albaștri, pielița prea albă. Vorbește scăzut și naiv ca intonație, gesturi « dulci » și neîndoios sincere. E îmbrăcată fără intenție și grijă deosebită. Acum ascultă și strânge mâna Emei, fraged fericită. Se recomandă să fie imaginată până încă nu vorbește.*

DOMNIȘOARA IONESCU *continuând*

Ah, pictorul acesta trebue să fie un suflet ales, de idealist. — *Mioara surâde încă mai mult ; răsucește mâna Emei.*

DOAMNA IONESCU

Așa o fi. Și cum ai zis că-l cheamă?

DOMNIȘOARA IONESCU

Radu Vălimăreanu... E foarte tânăr, dar e pe cale să devie celebru. — *Mioara care a lungit urechile, surâde mereu, ca o dimineață fericită.* — Ah! aș vrea să-mi facă și mie portretul.

DOAMNA IONESCU

Vălimăreanu? O fi nepotul lui M-me Vălimăreanu — *explicându-i* — M-me Vălimăreanu...? — *o privește mi-*

rată că nu pricepe — soră cu cucoana Leonora. . . ? — *D-ra tot nu pricepe* — Coana Leonora dee!. . . care stă a treia casă dela noi, în fundul curții. Știi, grădinița aceea cu iederă? — *își aduce aminte* — Mi se pare că l-am și cunoscut, pe acolo.

DOMNIȘOARA IONESCU

Ah, ce fericită trebue să fii dumneata — *pur și simplu.*

DOAMNA IONESCU

De ce?

DOMNIȘOARA IONESCU *se lămurește cu sinceritate*

Că îl cunoști. . .

DOAMNA IONESCU

Așa îl cunosc și pe Vasile băiatul lui domnu' Anghel, cel cu băcănia din colț. Hai să-l vedem. Mi-a spus chiar ieri domnu' Anghel. . . Cred că e în sala cealaltă — *arată și ies spre dreapta.*

SCENA II

MIOARA, EMA apoi TULPINĂ

MIOARA *ridică ochii mari, bleu și obraji de 18 ani*

Ai auzit?. . . « Pe cale să devie celebru » *arată un teanc de gazete* - Toate gazetele scriu despre el.

EMA *nevasta lui Marin Sterea, fratele Mioarei, e femeia care a slujit de model gipsului cu forme grele de gutuie, vulgar frumoasă. Confirmă fără prea mult interes ceea ce îi spune Mioara. . .*

Te pomenești că ia premiul!

MIOARA

Sigur — *îi arată un teanc de gazete.* — Uite, cronici proaspete — *cetește :* — Radu Vălimăreanu, un tânăr talentat... talentat, vezi? — şi plin de temperament, expune câteva pânze care opresc atenția prin concepția nouă și îndrăsneala tușeului... Marea întrebare, Umbra lui Satan, Puntea Apocaliptică, Sinuciderea Demonului, sunt pânze de mare valoare — *încearcă s'o încălzească pe Ema.* — Ai înțeles? « pânze de mare valoare ».

EMA *o privește lung*

Şi ce te-ai incendiat așa?

MIOARA *după ce a mai gândit vreo două clipe, șoptește pe toate coardele fericirii*

Ema e admirabil să fii femeea unui om celebru. Ai văzut?... a fost și numele meu în toate gazetele... « Ieri a avut loc logodna tânărului și talentatului pictor d. R. Vălimăreanu cu d-ra Mioara Sterea ». Şi când om fi amândoi... să apărem pretutindeni!: D-na și d-l Vălimăreanu, şi toată lumea să întoarcă privirea după noi — *intră poetul Alex. Tulpină.*

TULPINĂ *voinic, sigur de el. O eleganță reală de chelner de restaurant de noapte, care ziua se plimbă, liber, în sacou la modă, cu floare la butonieră. Când intră, nu e văzut decât de Ema, cu care schimbă o privire elocventă de amant definitiv, și pe urmă tare*

Bună ziua... sărut mâinile, doamnă.

EMA

Mioaro, nu cunoști pe poetul Alexandru Tulpină?

MIOARA *surprinsă, încântată, acesta fiind felul ei de receptivitate artistică, normal*

A!? D-l Tulpină?

EMA *mirată*

Il cunoști?

MIOARA *ca o mică roză încântată*

Poetul?

TULPINĂ *încasând mândru, ceea ce i se cuvenea*

Da, domnișoară.

MIOARA *continuă să fie încântată, contemplând extatic, aducându-și aminte*

D-voastră sunteți poetul Tulpină?... Ah! ce frumoase versuri... — *Unul din motivele atâtor drame este că dacă rozele tinere sunt o hrană substanțială pentru poezie poezia cu care ele însele se hrănesc este inconvenabil de mediocră. E aproape sigur că dacă rozele ar avea număr matricol și ar fi învățate să citească, s'ar delecta numai cu versuri de Al. Tulpină.*

TULPINĂ

Se vede că domnișoara se interesează de aproape de literatură!

EMA *nu fără puțin dispreț*

Citește enorm și toată ziua face muzică... Ii e capul plin de versuri și de sonate.

MIOARA *a rămas, în timp ce vorbesc cei doi, pe gânduri și ridică spre el ochii alb-albaștri*

Așa dar d-ta ai scris — *recită liric și naiv cum îi e numele... și emoționată la fel cu versurile, dar fără « să apese » totuși.*

Domnița mea din visuri, apleacă-te spre mine,
Mi-alină blând durerea cu mâna ta suavă.
Și răscolind tot scrumul din inima-mi bolnavă,
Mă 'nalță 'ncet, iubito, mă 'nalță pân' la tine.

TULPINĂ *constată, înalt măgulit*

Ați cetit « Visuri bolnave »?

MIOARA *surâzând, cu o suavă invidie*

Ah! cine o fi fericita care a inspirat o strofă atât de frumoasă... — *Vocabularul critic îi e destul de redus dar sinceritatea e totală...*

TULPINĂ *schimbă cu Ema o privire echivocă, din care se înțelege clar cine e « Domnița »*

Secret... profesional, d-ră.

EMA *« ca să revenim »*

Ai văzut expoziția?

TULPINĂ

In parte. Aci trebue să fie Radu și... — *privind cercetător nudul de gips* — ilustrul d-tale soț?

EMA

Da! Nudul e al lui Marin...

TULPINĂ *fixând atent coapsele și privind echivoc pe Ema*

Nu, e al d-tale... — *și mai încet* — Iți seamănă...

MIOARA

Auzi glasul lui Radu... Vine — *îi iese voioasă înainte spre stânga.*

EMA *profitând de prilej*

Hai prin expoziție, că a venit și bărbatul meu.

TULPINĂ *privind nudul*

Dragă, o fi el cum o fi, dar e mare sculptor. Ești tot atât de voluptoasă în gips, ca și în carne și oase.

EMA *amintindu-și*

Las' că m'a plictisit cu atâta poză. Hai — *ies, în timp ce din stânga intră Radu, Marin, Daisy.*

SCENA III

MIOARA, RADU, DAISY, MARIN

MIOARA *certându-l și răsfățându-se gingaș*

De ce ai venit așa târziu?

RADU *e un « tânăr talentat » ca toți tinerii de 24 de ani, care au publicat un volum de versuri, și-au văzut reprezentată o piesă « care făgăduește » ori au obținut unul dintre cele 30 de premii sau mențiuni ale unui salon oficial. E firește original, face un soiu de « pictură pură », expresionistă cu subiecte apocaliptice, geometrice, etc. Face pictură căci e plin de idei artistice ca o buruiană de gâze, e îndrăzneț și mediocru din cauza tinereții. Crede că Mioara e unul dintre cele mai minunate lucruri pe care le-a făcut Dumnezeu pe suprafața pământului, mai ales că ea îi confirmă, șoptindu-i : « nimeni nu e atât de bun și nobil ca tine » ceea ce el bănuia de multă vreme. E înduioșător de sincer, încât nu are ipocrizia unui stil. Altminteri frumușel și cu oarecare grije îmbrăcat.*

Am fost pe la Sindicat — *după o pauză și după ce a privit un tablou.* — Știi, se discută « aranjarea premiilor ».

MIOARA *îl privește cu ochii mai mari încă*

Ai fost să ceri premiu?

RADU *demn, bine înțeles, și clar*

M'au chemat ei. Vor să combine așa lucrurile ca să rămâie un premiu și pentru Grecescu, nepotul ministrului.

MIOARA

Oh! — *cu oroare, rozele fiind eminamente cinstite.*

RADU

Am refuzat hotărît să mă pretez la orice combinație. Mai bine renunț la premiu.

MIOARA *privirea neliniștită s'a transformat într'un surâs plin de admirație*

Ah, admirabil! Eram sigură de gestul tău.

DAISY *sport-girl, ultimul cuvânt al modei, cu orizont de buzunar, fumează ochind în jurul ei*

A, în materie de gesturi, e tare.

MIOARA

Dar tu, Daisy? Tu, la expoziție!

DAISY

Te cred dragă. Nimic nu e mai șic în lumea asta de vernisajii, decât să apari în tovărășia sculptorilor și pictorilor... Înțelegi: ocazie fericită să-mi amintesc că am un cumnat sculptor și — *îl măsoară pe Radu satisfăcută* — un viitor cumnat pictor.

MIOARA *mai încape vorba*

Sigur!

DAISY *vorbește direct, cu o simplicitate afectată*

Ceea ce e inadmisibil... e că avându-i pe amândoi, portretul meu să nu figureze în catalogul expoziției — *către Radu* — Domnule cumnat, ai să mi-o plătești.

RADU *surâzând*

Nud, bineînțeles?

DAISY *perversă ca într'o revistă proastă franțuzească și mândră de acest lucru*

Firește... nu ți-am spus « portretul »?

MIOARA *dulce oarecum ca mierea și revoltată*

Ah, Daisy, ești oribilă...

DAISY

Dragă, să ne înțelegem... Eu nu citesc versuri sentimentale, n'am nici « ochi melancolici » și nu sunt — *comic* — « idealistă ». Nu!... Fac sport... beau ceaiu, dansez și când am nevoe de ceva agreabil, flirtez. Sferele noastre de acțiune sunt, după cum vezi, perfect delimitate. Te rog să nu impietezi asupra concepțiilor mele despre viață. Dă-mi voe să fiu o fată modernă cum îți dau eu voe să fii — *scutură scrumul* — « Domnița din visuri ».

MIOARA

Vrei să zici « oroare » modernă? — *către Marin, care se așează în fotoliu* — Știi că e și Ema aici? S'a dus puțin prin expoziție cu poetul Tulpină...

DAISY *tresare*

Tulpină? Da? Unde e?

MIOARA

Vai Daisy... Te interesează un... « poet »?

DAISY

Pardon, dragă!... Ăsta e un poet la modă. Mă duc să-l caut. Dar ce porți biblioteca asta... la subsioară? — *vrea să i le ia.*

MIOARA *apărându-și gazetele ca un ideal*

A nu, astea nu se dau. — *Marin, un boem bine legat, spate de hamal, ca de vreo patruzeci de ani, fumează din lulea, preocupat de lumea lui.*

SCENA IV

RADU, MIOARA, MARIN

MIOARA *privindu-l naivă, dar din păcate cu atât mai agreabilă, luminoasă*

Ai văzut gazetele? Toată lumea te laudă...

RADU *simpatic, fără afectare*

Sunt eu vinovat?

MIOARA *spunând pe jumătate pentru ea însăși*

Și două doamne adineauri care te lăudau!...

RADU *îi face plăcere bucuria ei*

Iți pare bine că am succes?

MIOARA *copilăroasă, dar nu sburdalnică*

Dacă îmi pare bine? Nu, de loc. Imi pare chiar rău... foarte rău...

RADU *surâzând mereu prins, în această hârjoană gingașe.*

Ai vrea ca toată umea să mă critice aspru?

MIOARA *îl privește cu ochi moi*

Da!

RADU *sever și curios*

Și de ce anume?

MIOARA *are acum toată fața nou înflorită*

Pentrucă nu te pot suferi... pentrucă ești omul cel mai nesuferit din lume — *se lipește de el desmierdătoare, îi ia mâna.*

RADU *cu o maturitate precoce, protector, amuzat de jocu l ei*

Așa dar nu mă poți suferi. O declari formal... Și de ce?

MIOARA *nu mai surâde, spune fraged și firesc deoarece rozele nu învață la conservator arta de a declama*

Pentrucă te iubesc...

RADU *își mușcă buza de jos; cu un ton neglijent*

Poți să-mi spui încă odată minciuna asta.

MIOARA *fără să-l privească, gravă și incontestabil sinceră*

Te iubesc... te iubesc!

RADU *tânăr nesățios*

Mult?

MIOARA *acum are ochii albaștri-bleu într'ai lui, căci are să-i comunice o mare descoperire*

Cum n'a mai iubit nimeni pe lume.

MARIN *care se așezase în fotoliul din dreapta și își cetea gazetele, ascultă o clipă și apoi își scutură pipa sceptic, fiindcă nu pare să aibă încredere în ceea ce afirmă definitiv Mioara. Nu are dreptate, fiindcă se știe că până azi nu s'a înregistrat niciun caz când o roză fragedă să nu fie sinceră.*

RADU *nu mai are autoritate, e neverosimil de impresionat*

Crezi tu că merit eu atâta iubire?

MIOARA *cu belșug de sinceritate*

Şi de zece ori mai mult...

RADU *chiar atât i se pare și lui prea mult*

E cu putință...?

MIOARA *confirmând cu proaspătă îndârjire*

Da.

RADU *e de douăzeci și patru de ani și, fiind superior, e neliniștit*

Mioaro, de ce mă iubești atâta?

MIOARA *sfioasă, neelocventă, emoționată*

Pentrucă... nimeni nu e atât de bun, ca tine...

MARIN *se joacă ostentativ cu pipa, și privește neîncrezător pe Mioara, fiindcă el nu e în raza privirii ei, când ea spune asta*

RADU, *e prea mult darul ăsta pentru el*

Dar sunt atâți alții... — *îi ia mâinile*

MIOARA *integral convinsă și având curajul să-și proclame sincer părerea*

Nu, nu, toată lumea e egoistă. Tu singur ești bun — *după o clipă* — inteligent și delicat — *privind în jos cu mâini calde.* — De aceea te iubesc.

RADU *orice s'ar spune, fericit*

Ah! ah! ce minciună! — *trece un vizitator.*

MIOARA *așteaptă să plece vizitatorul, tristă*

Ai dreptate. Eu n'am cum să-ți dovedesc iubirea mea...

RADU *ușor alarmat că e bănuit de neîncredere*

Dar e o glumă. Mioara... cred... cred. Știu bine că tu singură pe lume, mă înțelegi.

MIOARA *albă și fericită*

Nu e așa?

MARIN *în tot timpul acesta în fotoliu a fumat, ridicând spre ei priviri blazate indiferente, acum iar subliniază ironic cu pipa. Are aerul că nu prețuește asemenea literatură. El nu știe se pare că în asemenea împrejurări e mai prețioasă gingășia cupei decât conținutul. Trebue să guști fata de 18 ani, nu literatura fetei de 18 ani. E și mai rău însă când, așa cum face Radu, te extaziezi de conținut, fiindcă te vrăjește cupa. In principiu e însă mai cuminte ca asemenea scene să nu aibă martori.*

RADU *o privește în ochii mari, și surâde înduioșat, ținându-i mânuțele*

Cât de puțin te asemeni cu fetele de azi — *enumără cum ar rupe petale* — ușuratice, vulgare... — *cu un ton familiar* — Alaltăeri, în salonul acela plin de lume, până ai venit tu, totul era fad... — *zâmbește* — Cum îmi bătea inima când ai intrat...

MIOARA *surâde, după cum am spus fericită*

Mie mi-era atât de teamă că n'am să te găsesc.

RADU *o contemplă cu ochi de pictor*

Ești toată plăpândă și delicată ca o floare — *îi lunecă privirea în lături* — Cât îmi pare de rău că nu te-am cunoscut mai de mult — *regretul i se deschide spre trecut ca un iris de film.*

MIOARA *comic*

Mai de mult?

RADU *revine surâzând*

Când erai mică. Tot ce te privește este dreptul meu. Ah! — *obsedat* — ce frumoasă trebue să fi fost când erai mică — *se întoarce cu bună dispoziție spre Marin, fratele ei* — Ia ascultă Marine, spune: Cum era Mioara când era mică?

MARIN *ridică fără interes din umeri, cu un aer de cărturar sceptic fiindcă, ignorant, nu a descoperit până acum că sora lui e o roză.*

RADU *încă întors spre el*

Nu-i așa că sora d-tale era o fetiță mică și fragedă?

MARIN *serios, nedumerit și absent*

Cam așa.

RADU

Cu genunchii mici, îngrijind de flori, ca ieri?

MARIN *surâde, ca o statuă de geniu absent.*

RADU

Cu părul în bucle blonde?...

MARIN *plictisit şi cu o ironie seacă şi prietenoasă în acelaş timp*

Cam nepieptănată... se bătea cu fetele la şcoală.

RADU *afectat cu intenţie*

Ah, mititica, o băteau fetele... — *o priveşte cald* — De ce nu eram acolo să te apăr.

MIOARA *ridică spre el ochii de madonă curentă*

Să mă aperi?

RADU *ca şi când ar fi fost furat de tot ce a trecut*

Aş vrea să fi fost totdeauna lângă tine — *cu ochi afectuoşi* — Aşa cum eşti tu, delicată ca o mimoză, întotdeauna trebue să fi avut nevoie de un apărător. Ah, nu tu, Marine... să fi avut eu, o astfel de soră...

MIOARA *întristată, după soiul ei de floare domestică*

E adevărat că am suferit foarte mult în şcoală. Mă înţelegeau foarte puţin fetele. Una singură era mai bine. Rina: Toată ziua eram împreună. Impărţeam amândouă tot ce aveam. Şi vorbeam... — *ea ar vrea să spuie altceva fireşte.*

RADU *cu o explicabilă şi concentrată sinceritate*

Tu nu eşti la fel cu celelalte. Parcă n'ai din lumea asta — *a rămas mult timp căutând cu gândul ceva* — Te închipui totdeauna numai retrasă, în odăiţa ta de acasă plină de nimicuri frumoase, cu pianul şi cărţile tale, cu flori şi ramuri prin toate colţurile... străină de toată vulgaritatea vieţii — *Marin are o întrerupere din fumat şi îl priveşte lung* — Şi nu gândesc o fericire mai deplină— *Marin e şi mai atent* — decât să te ştiu alături de mine, apărată de mine, pentru toată viaţa.

MARIN *surâde tot ca un bust de filosof cu cap mare. Este evident că el nu aude coruri nevăzute de roze muzicale.*

MIOARA

Spui adevărul? — *înduioșată* — Mincinosule!

RADU *o privește în ochi cu o gravitate puerilă, mai convins decât ar fi de îngăduit.*

Mioara, mi-aș da viața ca să te apăr.

MARIN *cu arătătorul suspendat*

Atenție la literatură... — *cu tâlc și cu gravitate, ca un avertisment morocănos al Destinului* — Nu vă jucați cu metaforele...

MIOARA *pe gânduri*

Marine, e sincer Radu?

MARIN *plictisit, scutură pipa*

Toată lumea e sinceră la douăzeci de ani!

In timpul acesta intră din dreapta Sonia cu unchiul ei, criticul, un bătrân ramolit. La intrarea acestora în scenă, cei doi logodnici tac, stânjeniți, dar își strâng mâinile pe furiș.

SCENA V

Aceiași, BĂTRÂNUL, SONIA

BĂTRÂNUL *bătrân, cu cioc și cu ochelari*

Mă mai porți mult, frate? M'am săturat de atâta pictură proastă.

SONIA *zărind pe cei doi salutându-i cu privirea*

Nu, am ajuns.

BĂTRÂNUL

Şi unde e Marin Sterea? Ăla e singurul talent în negustoria asta.

SONIA *în timp ce-şi dă ziua bună cu Radu şi cu Mioara*

Unchiule, dar Radu Vălimăreanu nu-ţi place? — *îl prezintă simplu.*

BĂTRÂNUL

El e aici? — *se scarpină în cap nedumerit* — Ce-i asta? — *după ce priveşte, ceteşte în programul dat de Sonia* — « Marea Intrebare »? Hm... Şi asta e « Umbra lui Satan »! Nu e destulă siguranţă. Prea multă ideologie.

SONIA

Bine, dar aşa e arta nouă.

BĂTRÂNUL

Ei, ai mâzgălit şi tu trei articole de gazetă şi acum vorbeşti de arta nouă. Câtă artă nouă am văzut eu în 40 de ani de gazetărie...

SONIA

Nu vezi câtă sinceritate?

BĂTRÂNUL

Invocarea sincerităţii e de prisos... Oamenii sunt sinceri şi când iubesc şi când urăsc... şi când fac revoluţie în artă. Nu există, în principiu, prostie nesinceră.

SONIA

Dar de asta ce zici?

BĂTRÂNUL

« Puntea Apocaliptică »... E... hm... hm... Băiatul ăsta...

SONIA *cu admirație pătimașe*

E genial... — *îi ia programul*

BĂTRÂNUL *serios*

Da, dar nu e grav. La 20 de ani, genialitatea trece ușor odată cu coșurile de pe față... — *ironic către Radu* — Nu e nimic tinere. Ai încredere în d-ta... — *dă peste nudul de gips și se oprește atent, îndelung cucerit* — A, dar ai mai mult talent în sculptură. Da... Asta nu e rău... — *și mai atent, prins* — nu e rău de loc.

MIOARA *a trecut și stă pe brațul fotoliului lângă Marin.*

RADU

Nu e al meu gipsul ăsta, domnule director. E al lui Marin Sterea.

BĂTRÂNUL *surprins, râde tărăgănat, sincer încântat de precizia diagnosticului lui*

A! Marin Sterea.

RADU

Domnul de acolo.

BĂTRÂNUL

Care e, că nu-l cunosc? — *vine spre Marin Sterea* — D-ta, domnule?... Sunt foarte încântat că te cunosc. D-ta ești singurul artist serios în toată întreprinderea asta. Mi-au plăcut și articolele d-tale — *gest cu pumnul* — « tari ». Ai vrea să-mi dai la ziar o cronică plastică? — *se duce la el și discută în colț ; adică nu-i decât*

un monolog căci Marin are numai joc de fizionomie plictisit: da și nu.
Au rămas în stânga, doar Sonia și Radu.

SONIA *femeie în serie, către Radu:*

Știi că se vorbește mult despre d-ta?... pretutindeni... mai ales femeile...

RADU *cu o juvenilă îngâmfare*

Toată arta, d-nă, trebue să pornească dela femeie și să se întoarcă la ea.

BĂTRÂNUL *caută un catalog ca să explice lui Marin.*

MIOARA *simplă ca un înger fără vanitate*

Un catalog căutați...? Vă aduc eu unul...—*bătrânul mulțumește.*

SONIA *în fața scenei singură cu Radu îi dă o scrisoare*

Ia asta, ia scrisoarea asta.

RADU *mai încet, zâmbind prietenos și cu un calm de înțelept tânăr*

Sonia, de ce nu vrei să înțelegi că...

SONIA *întrerupe pasionat*

Trebue să revii... trebue... și ieri te-am căutat. Vream să-ți dau neapărat scrisoarea asta.

RADU *cu seriozitatea lui deplasată aproape*

Sonia, îmi pare imens de rău... dar trebue să sfârșim. Iți sunt recunoscător pentru tot ce ai făcut pentru mine... a fost o iubire întreagă și frumoasă — *privește atent, neliniștit spre bătrân* — dar trebue să se sfârșească. Fii cuminte, Sonia.

SONIA

Te iubesc, te iubesc mai mult ca oricând... Nu-i nicăieri mai frumos pentru mine decât după amiezile dela tine de acasă — *cu ochi preciși* — Mâine viu iar...

RADU *surâzând molatic și serios*

Ești adorabilă!... Dar e imposibil Sonia — *reintră Mioara care dă bătrânului catalogul.* Sunt îndrăgostit.

SONIA *îl mai privește odată cu ochi care roagă, pe urmă virează brusc* — A! iată pe d-na Ionescu. Bonjour doamnă — *intră d-na și d-ra Ionescu.*

SCENA VI

Aceiași, DOAMNA și DOMNIȘOARA IONESCU, apoi TULPINĂ

DOAMNA IONESCU

Bonjour! — *către fiică-sa* — Nu ți-am spus că îl cunosc pe d-l Vălimăreanu?

DOMNIȘOARA IONESCU *surprinsă, ca și Mioara când l-a cunoscut pe Tulpină*

Domnul Vălimăreanu? D-voastră sunteți domnul Vălimăreanu?

RADU *încurcat*

Da, da... — *fata îl privește încântată, el chiamă* — Mioara — *și prezintă* — D-ra Mioara Sterea, logodnica mea.

DOMNIȘOARA IONESCU *desiluzionată*

A! — *Sec* — Bonjour.

DAISY *sport-girl care irumpe sprintenă*

A! iată pe Sonia. — *Către ea, direct* — Unde mi-ai fost de dimineață? pentru ce n'ai fost la canotaj? Nu, nu, nu vreau să știu de nicio scuză. Un comitet constituit ad-hoc, te-a condamnat la trei ore de flirt cu câte o pauză de cinci minute. — *In timpul ăsta s'au făcut prezentările. Rămân fără să se cunoască Tulpină, doamna și domnișoara Ionescu. Firește, nu stau aliniați.*

EMA

Nu vă cunoașteți?... Poetul Tulpină...

DOMNIȘOARA IONESCU *înmuiată de admirație, ca și la Radu*

A! Tulpină... Poetul V...

EMA

D-na Ionescu. — *Și vrea să continue.* Domnișoara...

DOAMNA IONESCU *nu-și aduce bine aminte*

Tulpină? Tulpină? Parcă am citit undeva numele ăsta...

DOMNIȘOARA IONESCU *intervenind rușinată*

Poetul Tulpină, mamă... autorul... — *Dar rămâne cu admirația neterminată*

DOAMNA IONESCU *căutând să-și aducă aminte*

A! da... da... alaltăieri în gazetă... — *Fără prea mult accent, cu buze subțiri, cu ironie desuetă, fotoliu vechiu de artă lângă dulap de stejar* — Citeam, în gazetă, să văd cine a mai murit și — *ușor de tot comic,* — am văzut, între anunțuri, scrisoarea d-tale... — *Surprindere, capete întrebătoare.*

TULPINĂ *elegant și încântat*

Ați citit scrisoarea mea?

DOAMNA IONESCU

Da.

FEMEILE *curioase*

Dar ce scrisoare? Unde? Ce scria?

DOAMNA IONESCU *explică, aproape imperceptibil comic mereu*

O scrisoare a d-lui Tulpină prin care protestează și denunță pe un chelner dela restaurant că l-a bătut... pentrucă...

TULPINĂ *brav, gândind la chelner*

Ințelegeți, nu mai e de trăit cu atâta obrăznicie.

DOAMNA IONESCU *încheind paranteza*

...pentrucă n'a vrut să-i aducă mai repede...

TULPINĂ *o întrerupe serios și exact*

Nu, îi cerusem să-mi schimbe friptura că era arsă.

DOAMNA IONESCU *convenind cu o amuzantă finețe*

A! da!

DOMNIȘOARA IONESCU *desiluzionată, ca toate femeile de acolo, de altminteri*

Cum... te-a bătut?

TULPINĂ *iremediabil năuc, lămurește*

Nu... Mi-a dat numai o palmă... că au intervenit câțiva clienți revoltați — *nedumerirea e ca să zicem așa generală* — când a vrut să mă lovească iar...

DAISY *uimită, jignită în atitudinea ei de sport-girl*

Şi cum? Ce-ai făcut?

DOAMNA IONESCU *serioasă, prietenoasă şi infamă*

A scris o scrisoare foarte frumoasă la gazetă, denunţând opiniei publice « barbaria » chelnărului dela Elita şi înfierând pe patron.

DOMNIŞOARA IONESCU *plat, nerevenindu-şi*

Şi, cum, ţi-a dat palme?

TULPINĂ *definitiv convins*

Dar acum cred că i-a trecut cheful să mai bată lumea. — *Tăcere încurcată.*

DOAMNA IONESCU *perfidă ca nişte ghilimele*

După ce l-ai dat la gazetă... cred şi eu... — *Nu se mai găseşte niciun subiect de vorbă.*

RADU *după o lungă pauză penibilă, către Tulpină ca să-l scoată din situaţia în care e şi să lase lumea să respire*

Ai văzut marinele lui Radovici? Hai să ţi le arăt că sunt interesante.

TULPINĂ *gâscan*

A! da. Mi-a spus că vrea să ştie părerea mea despre ele. — *Plecând* — Mergeţi cu noi, doamnelor?

DOAMNA IONESCU

Scuzaţi, noi mai rămânem. — *Toată lumea dă semne că rămâne.*

TULPINĂ

Atunci revenim pe aci. — *Ies amândoi.*

SCENA VII

Aceeaşi, fără RADU şi TULPINĂ

DAISY *în tăcerea care continuă încă, desamăgită*

I-a tras palme! De — asta era la modă...

MIOARA

Dragă poeţii sunt oameni delicaţi nu poţi să le pretinzi... — *« Să fie bătăuşi » vrea să zică, dar e întreruptă.*

DAISY *net*

Păstrează-i pe toţi, dragă... Un om care nu ştie să danseze şi mănâncă palme, îmi taie pofta de mâncare. Mie îmi fac poftă numai cei bine făcuţi.

MIOARA *nevinovată, roşindu-se*

Vai Daisy...

EMA *ştie ea ce spune*

Ei! dragă, dacă te-ai mărita cu un atlet, să-ţi pierzi şi iluziile despre muşchi.

DOAMNA IONESCU *agreabilă şi înţeleaptă*

Adevărul e că fetele din ziua de azi visează numai jockei şi campioni de box. Pe vremea noastră...

DAISY *prompt şi cu o modernă nervozitate*

Pe vremea d-voastră doamnă, era o singură deosebire: Vă plăceau mustăţile! — *se confirmă cu un « da » mimat* — Visaţi ofiţeri de cavalerie cu mustaţa răsucită. — *Precis* — Nouă nu ne plac mustăţile.

MIOARA *s'a aşezat şi citeşte cronicile*

EMA *planturoasă, triumfă*

Cu Daisy nu o scoți ușor la căpătâi.

SCENA VIII

Aceiași, intră GARNOWSKI și TAPEURUL

GARNOWSKI *intră întovărășit de Tapeur*

DAISY *rămâne o clipă surprinsă, atrăgând luarea-aminte și a celorlalte, pe urmă lămurește, senzațional în șoapte*
Garnowski. — *Capete întrebătoare la femei, pe când cei doi privesc tablourile și nu observă nimic* — Garnowski. — *Pătrunsă de importanța faptului către Ema, în șoaptă* — Nu-ți aduci aminte? cel care a ieșit al doilea la asaltul de scrimă de sâmbătă seara? — *Il urmărește cu admirație.*

EMA *recunoscându-l și convenind firește*

Da, da.

DAISY *lămurind și pe cele din jurul ei*

Dragă, păcat că are mustăți. Altminteri are o fandare superbă.

DOAMNA IONESCU *cu o privire mirată, nu știe ce e « fandarea »*

Fandare?

DAISY

...și tușeurile extraordinar de precise... De ce nu veniți sâmbăta seara la sala de arme? — întâlniți toată lumea « bine » acolo.

GARNOWSKI *a început să cerceteze cunoscător pe Mioara cu privirea, în timp ce se preface că vede tablourile.*

DOAMNA IONESCU

Prea e sergent major, elegant în haine civile... — *Şi cum e destul de adevărată, comparaţia face efect.*

EMA *şi Sonia, au trecut din centru unde se găseau, în dreapta. D-na, d-ra Ionescu şi Daisy, rămân cam în dreptul gispului.*

MIOARA *a rămas în stânga şi citeşte mereu cronici.*

GARNOWSKI *decis, după ce a aruncat mereu ochii de cuceritor indiscret către Mioara, care nu-l vede*

Ce scrie în ziar, aşa de interesant?

MIOARA *nu l-a cunoscut niciodată, îl priveşte mirată şi iritată, se afundă mai mult în lectură.*

TAPEURUL *râzând de el*

Craiule, de data asta nu s'a prins.

GARNOWSKI

Crezi? N'a ştiut cine sunt... O să vedem noi.

EMA *epuizată de atâta artă*

Voi ce faceţi? mai rămâneţi aci?

SONIA *către unchiu-său*

Vii unchiule? — *Iorgu face semn din mână că da, numaidecât.*

EMA *către d-na Ionescu*

...şi cred că ne întâlnim la ceaiu la coana Leonora? — *D-ra Ionescu a ieşit.*

TAPEURUL *ironic lui Garnowski*

Ei!?

GARNOWSKI *în șoaptă*

Are să fie bine... — *a scris ceva pe o carte de vizită*

DOAMNA IONESCU

Da, doamnă. — *A rămas cea mai spre stânga, din tot grupul, e chiar în dreptul peretelui despărțitor.*

MIOARA *stă jos și citește mai departe. Celelalte în dreapta examinează feminin un inel al Emei.*

GARNOWSKI *care îi dă târcoale Mioarei, îi pune cartea de vizită pe ziar.*

MIOARA *o citește, reflex, candid, fără să-și dea seama câtuși de puțin de gest, evident necuviincios și când pricepe, se ridică în picioare, uluită, îndurerată*

Domnule!

GARNOWSKI *o ia de talie, spre ieșire*

Fii serioasă, hai să facem o plimbare cu mașina.

DOAMNA IONESCU *care a văzut scena*

Dar domnule, ce apucături sunt astea?

MIOARA *lăsată de el, cade încet în fotoliu, ca o păpușe desarticulată.*

GARNOWSKI *cu sânge rece, obraznic, Mioarei*

Când faci bărbaților semne, nu mai face pe urmă atâtea mofturi.

MIOARA *plânge încet, complicând pueril situația, pe care, mai puțin candidă, o putea evita.*

DOAMNA IONESCU *mereu uimită*

Nu știi ce să mai crezi. Bărbații din ziua de azi...

GARNOWSKI

De azi...? Ce-ai vrea să fim dela hala de vechituri ca dumneata? *– ies amândoi.*

BĂTRÂNUL *privind lung, apăsat*

Şi ăsta e sincer.

DOAMNA IONESCU *complicând şi ea, cu stângăcie vetustă împrejurarea*

Ar fi meritat o pereche de palme, să-i plesnească obrajii. — *Se uită către Marin, care niciun moment nu păruse prea emoţionat.*

BĂTRÂNUL

Dar poţi să te pui cu toţi nebunii!... Nu vedeai ce umeri de hamal avea? — *Vin din dreapta Radu şi Tulpină.*

SCENA IX

RADU, MIOARA, EMA, DAISY, SONIA, DOAMNA IONESCU, DOMNIŞOARA IONESCU, TULPINĂ, MARIN, BĂTRÂNUL

RADU *se opreşte în centru alarmat. Vede pe Mioara, nu pricepe nimic*

Dar ce e? Ce s'a întâmplat? — *E o tăcere apăsătoare. Vine repede lângă Mioara, agitat* — Mioara, ce s'a întâmplat? — *Aşteaptă, dar toţi sunt muţi, nimeni nu-i spune nimic. Aşteaptă mereu şi astfel totul se complică şi mai mult. Nimeni nu are inspiraţia să dea o întorsătură fără importanţă întâmplării. E, din colaborarea tuturor, o tăcere întinsă ca o coardă.*

DAISY *care ridicase în timpul acesta cartea de vizită, i-o întinde*

I-a dat biletul ăsta...

RADU *nedumerit, tot mai alarmat, mai răscolit*

Ce-i cu asta?

EMA

Domnul acela i l-a strecurat în mână, Mioarei, obrasnic.

RADU

Mioarei? — *Citește cu vocea înmuiată* — Te aștept... la cinci după masă... — *Nu pricepe de parcă a căzut din cer* — Garnowski? — *Abătut cu toată figura palidă, descompusă* — Cum? Cum a fost?

EMA *punând (așa din prostie) vârf la toate*

Mioara citea aci. El i-a dat biletul acesta și pe urmă a fost obrasnic cu toată lumea.

TULPINĂ *prost și inoportun*

Garnowski? spadasinul ăla tâmpit? Dragă, nu sunt eu sportiv, că l-aşi opri în plină stradă, i-aş trage o palmă pe obrazul stâng, i-aşi trage altă palmă pe obrazul drept, și pe urmă i-aşi spune: să mai fii obraznic şi altădată! — *Tăcere apăsătoare îi e în tot răspunsul* — Ascultă, dă-l în judecată, să se învețe minte — *Efectul e penibil, toată lumea îl compătimește* — Sau, ce mai încolo, angajează câțiva bătăuşi să-l învețe buna cuviință —.

RADU *tace îndelung, se frământă intens. Oricum, o dragoste frumoasă și gingașe este un lucru de preț, pentru care ești invidiat și care se apără de poftele celor cinici și grosolani. Altfel îndrăgostitul nostru ar trebui să se recunoască un bărbat de categoria a doua, sau și mai rău, față de bărbații mai voinici cari au drept seignorial la miresele altora. Sentimentul de protecție a femeii și simțul interior al bărbăției sunt inerente și necesare conștiinței în dragoste. Lipsa unei reacțiuni ar fi fost totuna cu o diminuare morală, cu interzicerea dreptului la feri-*

cire, o restrângere a libertății omenești. Un bărbat tânăr nu poate accepta vieața în orice condițiuni. Nu e mai puțin adevărat că totuși el ar putea să accepte un act de vasalitate morală, că logice sunt amândouă soluțiile, cum și o infinitate de alte nuanțe în soluție. Dar atunci cazul ar fi devenit curent, mai mult un mod de comedie, care nu mai prezenta același interes, și mai ales nu putea interesa pe autor, pornit să studieze conduitele omenești. Dintre cazurile posibile, el a ales deci cazul cel mai rar (poate) dar și singurul demn de interes. Această modalitate concretă urmărită oferea în cazul de față încă o zonă de studiu, și anume gradul decalajului dintre actul de vorbire sau mai bine zis actul literatură și actul comportare. Spunând cu câteva minute mai înainte, că «și-ar da vieața ca să apere» femeia iubită, Radu nu-și lua propriu zis un angajament, ci doar hrănea cu literatură o conversație sentimentală, și se știe că în asemenea convorbiri astfel de fraze nu angajează cu nimic. Sunt ca niște verdeață decorativă pusă în jurul fripturii pe tava de argint. E frumoasă dar nu se mănâncă. S'a ales însă și aci cazul când actul vorbire e un dat organic și este onorat printr'un act corelat în comportare. In modul acesta prologul pune premizele unei întâmplări anume, în urmărirea cărei se deplasează mereu aparatul de înregistrare concretă, pus în funcțiune. Este deci vorba de ceea ce s'ar putea numi o experiență mintală concretă, fără pretenții de adevăr fizic. Nu pretindem deci că așa trebue să se întâmple «în vieață». Acum Radu respiră greu, absent parcă, apoi

Năsturel are telefon?

TULPINĂ *speriat*

Ce, vrei să-i trimiți martori lui Garnowski? Ești nebun — *Toată lumea îl privește pe Radu, așteptând.*

RADU *s'a hotărît definitiv pentru duel*

Tu treci pe la Bălănescu și spune-i că îl aștept la mine pe la patru.

TABLOUL II

— Care e prologul în continuare —

Peste vreo două luni, acasă la Mioara. « Salon » lipsit de orice gust, cu scaune și canapele destul de nearticulate. Are însă destule obiecte care ar vrea să fie « de artă ». Un pian în dreapta. In stânga uşe, o fereastră, în fund uşa care dă din antreu. Impresie de burghezesc, mic şi vechiu.

SCENA I

LINA, EMA, MAMA, DAISY

Ema se pregăteşte de plecare, Daisy, se cunoaşte, a venit s'o ia. Mama e adâncită într'un jilţ, lucrează ceva, dar acum toată lumea ascultă cu interes pe bătrâna servitoare a lui Radu, venită dela spital; o bătrână uscată, cu faţa ca un pergament în cute, cam vorbăreaţă şi cu o logică foarte a ei.

EMA

Şi la ce oră pleacă de acolo, Lino?

LINA *lămurind binevoitoare*

Păi nu ştiu, poate să plece aşa cam la 4—5...

EMA *se uită la un ceas mare de perete*

Atunci trebue să vie, că acum e cinci?...

LINA *atunci așa e*

Păi eu nu știu, da' așa zic, că dacă e cinci trebue să vie...

MAMA *e o femeie ca de cincizeci de ani, modestă și cu fața cam îmbătrânită, fixată la serios. Chibzuită, fiindcă a suferit, și « știe multe », căci văduvă de funcționar a trebuit să crească... și cu mari greutăți, un băiat și două fete. Și care e folosul? Marin, la treizeci de ani abia de câștigă să-și ție propria casă (și încă ar fi multe de zis și aci). Vrea să-și vadă măcar fetele, frumoase amândouă, măritate dar nu cu artiști și mai ales nu cu « artiști plastici ». Un sculptor este destul într'o familie. După socoteala ei o fată de optsprezece ani, atât de frumoasă ca Mioara și « fără nici un ban » «își distruge vieața», sunt propriile ei vorbe, dacă se mărită cu un pictor sărac. Multe nopți n'a dormit de când cu logodna fetei. Ce poți să faci însă cu o îndrăgostită de optsprezece ani, atât de încăpățânată pe deasupra? Spera că totuși... cu timpul... Acum însă îi e teamă că Radu, sluțit în duel, va veni « cu drepturi » și se va îndârji în stăruințele lui, că deci nu se va mai putea anula logodna. E de aceea cam îngândurată.*

Dar dumnealui cum ți-a spus?

LINA *pentru ea au foarte multă importanță lucrurile acestea, de aceea pune pasiune și mișcare*

Dumnealui nu mi-a spus nimic. Dumnealui mi-a spus numai să duc lucrurile acasă și pe urmă...

DAISY *fumând și jucându-se cu port-țigareta*

Tot acolo unde a stat? Tu ai avut cheile?

EMA

Ce chei dragă? Dacă ea l-a crescut de mic. Toată casa e pe mâna ei...

LINA

Tot acolo unde am stat. Şi pe urmă să viu să vă spun că vine azi pe aici... Adică Radu...

DAISY *constată și ea*

Dragă, întocmai ca în romane, întâiul drum pe care-l face e la ea...

EMA *dându-și lustru la unghii*

A venit multă lume să-l vadă?

LINA *lămurește cu bunăvoință și nu e ea de vină dacă nu se prea înțelege ce spune, mai ales că vorbește cu o milenară ritmie*

Păi lume n'a venit, că n'a dat voie domnu Doctor, adică Radu a spus la Doctor să nu lase pe nimeni să vie și l-a rugat asta pe Domnu Doctor. — *Oftând în gândul ei* — Da' și era tare bătut de gânduri toată ziua.

MAMA *stabilită în fotoliu și căutând prin întrebări pe care le vrea indiferente să creeze o stare de renunțare de la sine înțeleasă*

Cum pe nimeni?

LINA *face tot ce poate ca să lămurească*

Acum, eu nu știu, dar așa zic că pe nimeni — *lămurind inimoasă* — că l-a rugat dumnealui pe doctor. Da' și domnu Doctor a zis că e rană grea la cap.

DAISY

Dar florile pe care i le trimitea Mioara în fiecare zi, le primea?

LINA *cu simplitate*

Da...

DAISY

Şi se bucura?

LINA *« auzi vorbă »*

Păi da, cum să nu se bucure, da' era aşa puţin trist...

EMA

Cum era trist când primea florile?

LINA

Nu era trist, dar se uita la ele aşa. Odată i-a' dat lacrimile...

DAISY

Cu ochiul celălalt vede bine, Lino?

LINA

Acum eu zic că da...

MAMA *revenind la ce o interesa anume*

Ascultă Lino, tu i-ai văzut vreodată rana? Cum e?

LINA *cu o profundă durere*

E rău cucoană — *şi copleşită începe să plângă, dar fără lacrimi.*
Doamne Dumnezeule, bietul băiat — *vorbeşte în tonul ridicat al celei care boceşte fără lacrimi* — Că aşa i-a fost norocul lui mititelul, că întotdeauna îmi spunea: Lino, eu n'am noroc pe lume şi eu îi spuneam, nu mai zice aşa Radule mamă. Da' el mititelul... — *se şterge cu şorţul la ochi de prisos.*

MAMA

Ascultă Lino, spune cum l-a lovit glonţul?

LINA *prima parte din răspuns e relativ simplă*

L-a lovit lângă ochiu, nu l-ar mai răbda pământul pe hoţul ăla — *şi iar parcă îşi aduce aminte cum să bocească* — ochişorii lui cucoană dragă, că era bun la inimă ca pâinea caldă. Că mereu îmi zicea, na şi ţie Lino să-ţi cumperi de o rochie sau ghete, aşa...

MAMA *a rămas pe gânduri*

Biata Mioara, ce o să zică biata fată când l-o vedea? — *căci aici erau gândurile ei* — Căci ea nici nu ştie măcar ce fel de rană are.

EMA *planturoasă şi degajată spunând sincer ceeace gândesc şi celelalte*

La urma urmelor nu e obligată să-l ia... n'are decât să strice logodna.

LINA *speriată*

Cum să strice logodna coniţă...? Cum adică?

EMA *plat şi gras*

Adică să nu-l mai ia de bărbat.

LINA *uimită*

Cum să nu-l mai ia de bărbat?

EMA *îşi potriveşte jareterele*

Foarte simplu.

LINA *nedumerită şi alarmată, dar fără să ridice tonul, căci îşi dă seama că nu e decât o servitoare, încearcă totuşi să convingă, arată cum înţelege ea lucrurile*

Păi cum, Doamne iartă-mă, vine şi asta? Păi adică Radu nu s'a dus în duel, cum îi mai zice, pentru d-ra

Mioara? Că aşa vine, că pentru dânsa care va să zică şi-a pierdut ochiu', că n'a avut altceva nimic cu hoţomanul ăla — *invoacă dreptatea nevăzută, abstractă* — că el ce să aibă? că era bun ca mielul lui Dumnezeu.

MAMA *întoarce privirea, până acum absentă şi pare altfel binevoitoare*

Bine Lino, dar cum o să-l ia aşa?

LINA *cu inima străpunsă*

Păi cum aşa?

MAMA *stânjenită*

Aşa... cu obrazul neîntreg? — *şi gândeşte: dar mai ales tânăr şi prea sărac.*

LINA *uimită, cu privirea scurtă*

Păi coniţă? cum, neîntreg?

MAMA

Dacă nu vede cu amândoi ochii?

LINA *«ei asta-i» cu bunăvoinţă, cu inimă*

Dar ce trebue să vadă cu amândoi ochii coniţă? Unul nu-i destul? Slavă Domnului, că vede cu unul mai bine ca mine care nu mai nimeresc să bag în ac — *îi remarcă ochelarii* — Da' vede mai bine ca d-ta coniţă, care trebue să pui ochelari.

DAISY *sec şi concludent*

Ori cum, cine a pierdut un ochiu...

LINA *îndurerată*

Ce a pierdut domnişoară, păcatele mele, că n'a pierdut nimic. Înţeleg să-l căinaţi pe ăl care şi-a pierdut un

picior, ferească sfântul, de nu poate merge, — sau vreo mână, de nu poate omu' lucra — *mişcător uimită* — dar aşa, cum?

EMA *plutind în carnea ei albă ca un filosof pe gânduri*

Vezi că el era băiat frumuşel.

LINA *grăbit*

Ei, ştiu eu că era frumuşel. Hei, câte ştiu eu, dar las' că nici acum — *şi lămurind* — n'o fi el păpuşă, dar e om întreg. Altceva se cere la un bărbat... Sănătos să fie şi măcar de ar fi şi alţii aşa cum e el, neîntreg — *iar bocindu-se* — Că e rău când nu e omul sănătos, că uite, mă uit eu la mine, sunt bolnavă prăpădită şi niimeni nu mă crede.

MAMA *resemnată, se opreşte din lucru, către Ema*

Ce tot vorbim noi, Ema...? O să mai poată sta cineva de vorbă cu el? Are drepturi acum. — *Daisy iese spre stânga.*

LINA *pentru ea însăşi*

Auzi, neîntreg!

MAMA

Lino, nu mai sfârşim cu tine până mâine.
Intră Mioara cu braţele încărcate cu flori.

SCENA II

Aceleaşi, MIOARA

MIOARA *o şcolăriţă cu ochi bleu-albaştri, luptând cu florile, gâfâind*

Am alergat — *«extraordinar», vrea să zică* — Mi-era teamă să nu vie înaintea mea. — *Toate şovăind în remiză şi ciudă o privesc, în timp ce ea aşează în vase flori.*

MAMA

Ascultă Mioară, te mai întreb încă odată, îți dai bine seama ce faci?

MIOARA

Iar mamă? Iar începi?

MAMA

Fetițo, ascultă... Radu e prea tânăr pentru tine și pe urmă sunteți săraci amândoi. Sărăcia otrăvește dragostea.

EMA *cu pasiune*

Ascultă pe mamă-ta Mioaro, că știi cât a suferit până v'a crescut.

MIOARA

Nu ascult pe nimeni... Imi ascult inima mea. Ce are a face că suntem acum săraci? Mai târziu Radu va fi celebru și vom fi bogați, vom cutreiera amândoi lumea.

EMA

Ești o toantă. Radu va cutreiera lumea, dar cu vreo elevă a lui de 19 ani, pentrucă peste 20 de ani când el va fi, poate, bogat și celebru, tu vei avea 40 de ani. Și nu va mai ști ce să facă numai să scape de tine.

MIOARA *indignată, înfiorată*

Radu e sincer.

EMA

Ce are a face aci sinceritatea? Toți bărbații sunt sinceri când vor ceva, că așa i-a făcut Dumnezeu pe ei. Nu se poate altfel. Și când nu mai vor, sunt tot sinceri. Așa i-a făcut Dumnezeu pe ei.

MAMA

Taci Ema — *duioasă și gravă, Mioarei* — Tu ești un copil... Nu cunoști viața... Bărbații după patruzeci de ani rezistă greu ispitelor, mai ales când sunt bogați și celebri. Ah! nu știi de ce e în stare atunci un bărbat, care vrea să scape de o nevastă de 40 de ani.

EMA *furioasă*

Să-ți spun eu... Face ca la automobile... Dă bucuros înapoi vechitura, mai dă și ceva pe deasupra și capătă o mașină nouă, neuzată.

MIOARA *indignată*

Nu-l cunoașteți pe Radu — *o vede pe Lina* — Și, Lino, spune cum era?

LINA *speriată, gândindu-se la ce s'a vorbit până acum*

Aproape că nu se cunoaște...

MIOARA *jignită, certând-o*

Nu așa, Lino! Era vesel că vine să mă vadă?

LINA *bucuroasă că nu a întrebat de ce se temea ea*

A! cum să nu fie vesel... dar era așa puțin — *vrea să spuie trist* — Așa... pe gânduri... — *își îndreaptă gândul* — dar era vesel.

MIOARA *așează iar florile prin vase*

De două luni nu l-am văzut. Credeam că nu se mai sfârșește odată — *intră Daisy.*

DAISY *s'a oprit în prag*

Gata? Ah! Mioaro... dar ai adus toată piața de flori, dragă — *către Ema* — Să mergem!

EMA *e gata și ea*

Mergem... Atunci, la revedere — *sărutări.*

DAISY *ca și când ar lăsa-o pentru o operație periculoasă.*

Şi curaj, Mioaro...

MIOARA *o privește mirată, căci nu pricepe ce fel de curaj îi dorește.*

EMA *bună, în felul ei*

Sărut ochii fetițo... — *nu termină, către mamă, aproape* — Vezi n'o lăsa singură. Şi oricât o insista el, ocolește deocamdată chestia nunții.

DAISY *în șoapte mamei*

Să ne spui și nouă cum a fost.

Ies Ema, Daisy.

SCENA III

MAMA, MIOARA, LINA

MIOARA *neliniștită, o ia de gât*

Mamă, mamă are să vie... peste câteva clipe are să fie aici... de vorbă cu noi.

MAMA *încurcată și nu prea bucuroasă, dar tratând-o ca pe un copil*

Da, da.

MIOARA *copilăroasă, plină de dor, și emoționată, se mișcă în visul ei ca într'o florărie*

Şi am să-i cânt bucata lui favorită la pian... și o să povestim atâtea... până la noapte o să vorbim...

MAMA

Da, da — *rămâne îngrijorată pe gânduri.*

MIOARA *după un timp*

Mamă, când l-oi vedea jos pe scară — *firesc și făcându-și o bucurie de asta,* — că eu mă duc jos să-i deschid.

LINA *neliniștită, intervine grabnic*

Dar ştii d-ră... când l-oi vedea... știi adică, atunci când l-oi vedea întâi să nu te miri.

MIOARA *cu ochii mari*

Să mă mir?

LINA *lămurește ea în felul ei*

Știi, e puțin cam tras la față ca omul care a zăcut... — *deci să n'aibă nicio grijă* — ...Da 'ncolo...

MIOARA *se aud bătăi în ușe, ascultă surprinsă. L-a cunoscut*

El e! — *Lina iese la stânga cuminte și Mioara ascultă, înțelegând de ce el a urcat fără să sune* — A fost deschis jos la scară — *a rămas o clipă numai încremenită și a alergat la ușe. Apare Radu.*

SCENA IV

MAMA, MIOARA, RADU, LINA

RADU *bandajat la ochiu, tras la față, are un fel de rezervă melancolică și întârzieri de om care a luat o hotărîre pe care nu o putea ocoli. Ochiul rămas, frumos și rece contrastează cu surâsul care ar fi vrut să fie prietenos. N'a avut nici pe departe aerul cuiva care vine să-și găsească pe a lui, ci al unui camarad sfios și îngăduit, care așteaptă o clipă după ce a intrat, încă neștiind ce va face.*

MIOARA *rămâne în loc lângă el, surprinsă, cu ochii mari, înghețată de surâsul lui rece, nici de cum de bandaj.*

RADU *vrând să pară firesc, îi sărută mâna ca și cum de două zile n'ar fi văzut-o, numai. Intrevederea aceasta, prin hotărîrea lui Radu, contrastează cu totul cu ceea ce își închipuiau Mama, Ema și celelalte că va fi revederea « dramatică » dintre cei doi logodnici. In orice caz Radu e departe de cel care vine, să-și ceară « drepturile », căci situația el însuși o crede schimbată. Cu acelaș surâs străin și prietenos îi dă bună ziua și Mamei*

Sărut mâinile, doamnă.

MIOARA *îndurerată, mirată, ne mai pricepând nimic*

Dar de ce nu mă săruți?

RADU *asta nu cadrează cu hotărîrea lui, o sărută cu multă rezervă, surâzând trist*

Ba da.

MAMA *rar, încurcat, de altminteri și ea nedumerită*

Dar stai jos, d-le Vălimăreanu, stai jos.

RADU *desarticulat, ca un musafir care se simte stânjenitor*

Da doamnă, sărut mâinile — *se așează și acum nu găsesc ce să-și mai spună. In atmosfera acestei mic interior burghez e ceva înghețat ca într'un interior cu perspective răsturnate.*

MAMA *după un timp bucuroasă că a găsit ce să întrebe*

Ai găsit deschis jos?

RADU *rece*

Da, și am urcat direct pe scări — *și iar tăcere stânjenitoare.*

MAMA *explicând cu întârziere de ce a fost deschis*

...fetele, când au plecat... uituce!... — *şi iar tăcere de parcă s'ar fi răcit aerul. Mioara e tot timpul derutată că nu a fost întrevederea aşa cum o bănuia ea, caută cu ochii mari să priceapă ; dar nu întreabă nimic.*

RADU *şi el cu întârziere*

Cine?

MAMA

Ema şi Daisy, au plecat chiar acum, la ceaiu... — *îşi cârpeşte fraza căci nu are ce mai spune* — ...se duc la un ceaiu dansant — *şi după un timp* — Ai părăsit de tot spitalul?

RADU

Da.

MIOARA *se uită mereu la el, desaxată, cu mâinile nu are ce face.*

MAMA *nelegat, ca să întrebe ceva*

Trebue să fi avut dureri mari? — *şi găsind că întrebarea e de prisos răspunde ea însăşi* — da... de sigur...

RADU *dă lămuriri cu oarecare indiferenţă politicoasă*

In primele momente, nu. Am avut impresia numai că m'a lovit, plin, o piatră în obraz. Pe urmă pansamantele... au fost... dureroase.

LINA *a apărut aşa încât nu e văzută de Radu şi Mioara.*

RADU *după ce toţi trei s'au privit schimbând surâsuri stânjenite, el şopteşte cu o adâncă resemnare*

Cine ar fi crezut acum două luni...? în ziua aceea când am plecat de acasă — *iar tăcere îndelungată şi egală.*

LINA *stăruitor, cu intenția de a o scoate pe mama din salon*

Coniță, mi-ați spus că-mi dați un bilet să mă duc la spălătoreasă...

MAMA *vrea să rămână*

Bine Lino, mai așteaptă puțin jos că vin și eu...

LINA *încurcată, dar nerenunțând s'o scoată pe bătrână de acolo*

Bine coniță mai aștept, cum să nu aștept dacă ziceți d-voastră... Da'...știți, eu ziceam că până nu se înserează... că și eu trebue să fiu acasă... că mai avem de aranjat... și sunt și eu bolnavă — *bocindu-se uscat* — că răăău e să fie omul... etc.

MAMA *mai scurt*

Bine, du-te, că viu numaidecât... — *Lina iese.*

RADU *după un timp urmează uniform*

Marin nu e acasă?

MAMA

A fost invitat la Brăila. E vorba de un monument mi se pare — *tăcerea cea mai prelungită și mai stânjenitoare.*

MIOARA *cum ei se privesc cu un anumit zâmbet, un zâmbet de prietenie timidă, ne mai știind ce să spuie (resursele ei fiind limitate pentru o situație atât de grea) se refugiază într'o naivitate suavă, dar întâlnind tocmai în acest refugiu ultim, abilitatea ancestrală a femeii, și propune candid și brusc*

Vrei să-ți cânt la pian, Impromptu-ul?

RADU *zâmbind îndepărtat ca unei vechi cunoștințe*

Da... sigur că da.

MIOARA *se așează la pian și cântă topită de dragoste, una cu ocolurile dezolate ale muzicei, Impromptu-fantaisie de Chopin. După câtva timp mama iese. Câteva clipe după plecarea ei, Mioara se oprește sprijinită de pian, abătută. Radu vine lângă ea. Ii ia capul în mâini și se privesc în ochi lung, regăsindu-se. El îi amintește cu un zâmbet bandajul care acum a schimbat situația.*

MIOARA *fericită, aceeași de dinainte*

Nu-i nimic — *îl ia puternic de gât.*

RADU *mirat și trist*

Nu-i nimic?

MIOARA *veselă că s'au regăsit*

Sigur! O rană care are să treacă.

RADU *cu privirea fixă, pe gânduri*

Are să-mi treacă?

MIOARA *vroind să-i dea curaj*

Firește... — *îl sărută pe obraz trăgându-l de păr* — Și o să fie iarăși ca mai înainte.

RADU *își oprește privirea asupra ei, liniștit*

Dar dacă n'are să-mi treacă?

MIOARA *pentru ea nu sunt greutăți*

Taci... are să-ți treacă... nu se poate să nu-ți treacă — *răsfățat* — vreau eu să-ți treacă.

RADU *răspicat, cu înțeles, așteptând răspunsul ei*

Dar dacă n'are să-mi treacă?

MIOARA *încurcată, sinceră*

Ce-are a face? Nu-i nimic.

RADU *trist și cu oarecare adâncime în glas*

Mioaro — *își pironește privirea asupra ei* — știi tu de ce am venit azi întâi la tine? — *o privește și mai mult în ochi, ezită, îi scade vocea și cuvintele coboară unul câte unul, ca mărgelele deșirate*
Ca să te desfac de cuvântul dat. — *Apare aci o nuanță certă de sublim.*

MIOARA *îngrozită, lovită în plin obraz*

Să... să?... — *nu poate să termine, slăbește.*

RADU *ca un om care știe ce trebue să facă*

Să-ți redau libertatea.

MIOARA *uimită, se lasă pe scaun*

Așa dar... așa dar, nu mă mai iubești?

RADU *cu o profundă seriozitate*

Ba da.

MIOARA *nedumerită, cu o lumină nestatornică în ochi*

Atunci?

RADU *resemnat și hotărît*

Cuvântul tău a fost dat altuia, nu... nu unui... — *nu poate să termine, are o resfrângere crispată în interior.*

MIOARA *îl privește cu ochi mari, nedumeriți!*

RADU *cu o explicație*

Mă mai poți iubi așa?

MIOARA *uimită*

Dacă te mai pot iubi?

RADU *cu un surâs straniu, deprimat*

Aşa cum sunt?

MIOARA *îl cuprinde de după gât, îl sărută mult*

Ei bine, te iubesc mai mult ca totdeauna. Niciodată nu te-am iubit atât — *este, incontestabil, şi ea destul de sublimă*

RADU *are o privire de fericire, sfioasă ca o pânză de păianjen.*

Mă mai iubeşti? Tu?

MIOARA *îl ceartă, sglobie, drăguţă.*

Vezi cum eşti? Vezi cum eşti? Cât de uşuratică mă crezi... Socoţi că e destul o întâmplare ca asta, ca iubirea mea să se stingă... Vezi că nu mă cunoşti de loc?

RADU *uimit*

Eşti o fată bună!

MIOARA *răsfăţată şi bucuroasă*

Da, dar tu eşti un băiat rău... socoţi lumea toată rea, ca tine.

RADU *cu înţelepciune şi şi emoţie*

Lumea e rea, Mioaro, dar tu ai un suflet curat ca apa de izvor.

MIOARA *veselă, ca un şcolar vesel*

Vezi?... Aşa... aşa vreau să fii: vesel. Destul ai fost trist.

RADU *cu fața sfios înflorită, ca după o noapte rea, niște zori luminoși, întreabă nesigur*

Vesel?

MIOARA

Da vesel... și să mă iubești... mult... Să fie toate ca mai 'nainte... — *și ca și când o viziune i-a fluturat, scăzând vocea* — mai mult ca mai înainte.

RADU *cu melancolie străină, înveselită, murmură pierdut, pe gânduri*

Ca mai înainte... Mai poate fi ceva ca mai înainte?

MIOARA

Nu ca mai înainte — *îl privește fermecător, îndrăsneață* — acum vreau să fiu nevasta ta...

RADU *sguduit, ca și când ar vedea într'o străfulgerare, ce-a pierdut*

Nevasta mea?

MIOARA

Da, da!

RADU *dându-și seama ce vis i s'a spulberat*

Tu, nevasta mea?

MIOARA *îl ia de gât, îl sărută.*

RADU *după sărut cade mut pe gânduri, pe urmă o privește în ochi*

Ai să mă poți tu iubi întotdeauna?

MIOARA *ca un mic capitalist care pune tot la bătaie*

Intotdeauna.

RADU *înțelege sdrobit că asta nu se poate*

E imposibil... imposibil.

MIOARA *supralicitându-se*

Totdeauna.

RADU *încleștează pumnii înnăbușit*

Ah! lovitură blestemată.

MIOARA

Ce-are face asta..? dacă eu te iubesc?

RADU *bucuros de gestul ei, dar iremediabil descurajat și convins că lucrurile se vor întâmpla altfel; îngânând-o*

Dacă tu mă iubești!

MIOARA *ea e fericită*

Iar devii nesuferit.

RADU *cu umerii crispați, arătând desarticulat, cu un gest de bolnav*

Mioaro, nu poți iubi o viață întreagă un obraz ca ăsta.

MIOARA *caldă, fără rezerve, loială*

Ah! cu atât mai mult am să te iubesc... căci pentru mine ai suferit... pentru mine ai făcut sacrificiul acesta — *Radu ridică ochii mari spre ea, ca spre o apariție simplu nenaturală. Își dă oarecum seama că din cauza tinereții ei gândește așa* — Nu se poate să nu iubească o femee pe cel care face un asemenea sacrificiu.

RADU *care revine abătut, după un drum în propriul lui suflet*

Ascultă Mioaro... Acum mă iubești. Dar mâine? Dar poimâine? Ai să încerci s'o faci de milă — *crescând*—

din recunoştinţă — pentrucă eşti un suflet drept — ai — *accentuiază cu glas amar pe « vrei »* — să vrei să mă iubeşti... dar...

MIOARA *puţintică, protestând însă din toată inima ei de madonă italiană în serie*

Nu, nu e adevărat... e oribil ceea ce spui, am să te iubesc întotdeauna.

RADU *descurajat, agăţat de hotărîrea lui*

Taci, taci! n'ai să mă poţi iubi — *neliniştit şi curajos* — Tu încă nici nu ştii cum sunt.

MIOARA *cu obrajii întinşi, albi, incontestabil sublimă*

Oricum ai fi am să te iubesc întotdeauna.

RADU *abătut, neîncrezător, frământat de muzica asta nouă, repetă trist răspunsul ei*

« Totdeauna, totdeauna » — *o priveşte în ochi puternic* — Ştii tu ce înseamnă « totdeauna »? — *surâzând descurajat* — Te-ai gândit bine la ce te hotărăşti? — *cu el e altceva* — Eu acolo ce puteam face altceva — *o priveşte ca un copil căruia îi spui o poveste tristă* — Dacă ai şti cât mi-am tot privit în oglindă obrazul — *se întrerupe, i se pare că a ajuns la capăt, în întunerecul soartei* — Mioaro, eu sunt un om mort pentru dragoste.

MIOARA *toate trec peste ea ca apa peste pietrele din râu*

Dar e îngrozitor... Cum te poţi gândi la asta?

RADU *matur, plin de el însuşi*

Tu eşti aşa pentrucă nu te gândeşti. Cum pot eu să-ţi cer sacrificiul acesta?

MIOARA *protestează toată lumina din ea*

Ce înseamnează un obraz frumos atunci când e vorba de un suflet? — *stăruie deci amândoi, convinși, în sublim.*

RADU *cu o loialitate pe care numai cei 24 de ani ai lui o permit, mirat și ironic*

Sufletul? să vorbim serios Mioaro — *precis* — Crezi tu, că dacă n'ai fi fost frumoasă, eu te-aș fi iubit pe tine?

MIOARA

Oh! — *pauză mare. Mioara e acum și ea tristă și descurajată.*

RADU *se întregește*

Crezi că te-aș mai iubi dacă...

MIOARA *a găsit ea cauza*

Inţeleg acum: nu mă mai iubești și vrei să scapi de mine.

RADU *uimit, trist, înveselit*

Ah! dumnezeiască logică... Nu te mai iubesc, ai?

MIOARA *sincer îndurerată*

Asta e totul, acum înțeleg — *tăcere mai îndelungată ca o lumină care scade.*

RADU *cu gravitate tinerească dar și de om bolnav care a gândit, a frământat singur, lung, cele spuse*

Ascultă Mioaro, te iubesc cum n'a mai iubit un om pe lume — *ca un inventar simplu și familiar* — Ei bine, pentrucă te iubesc atât, am venit să-ți redau libertatea. Libertatea ta! Eu însă nu te voiu uita niciodată. Am să lucrez și tu ai să fii gândul meu unic în artă, singură în toată viața mea — *are deci câteva puncte înainte, în această întrecere la modul sublim.*

MIOARA *uluită, aproape înfiorată*

Dar e o nebunie! Astea le-ai pregătit acasă — *se sprijină abătută pe pian.*

RADU

Dacă vrei da, le-am pregătit — *iar o umbră peste ochiu și peste voce* — M'au pregătit poate ele pe mine — *intens.* Pentrucă eu întotdeauna am să te iubesc așa, pentrucă tu, — *cald și descurajat* — niciodată — mai ales de acum — n'ai să mă poți iubi așa — *a rămas parcă singur.*

MIOARA *foarte agitată*

Te voiu iubi...

RADU *confirmă surâzând dar refuză totuși*

Când nu mă vei iubi așa cum te iubesc eu înseamnă că mă înșeli. Eu joc totul pe o carte — *cu un ton care ridică în alt plan, ca un obiect oferit pe o tavă* — Tot sufletul meu e pe o singură carte — *face apel la înțelegerea ei* — Trebue să am șansele unui câștig egal — *hotărît* — Ei bine...

MIOARA *viu întrebător, intens, toată corola ei sufletească spre el*

Ei bine?

RADU *scăzând resemnat vocea*

Ei bine, șansele acestea nu le am. Ce-mi pasă că nu vei fi a altuia, când gândurile tale intime nu vor fi ale mele, — *după o tărăgănire* — când eu voiu fi fără putere asupra simțurilor tale — *aceeași tărăgănire* — când alături de mine vei fi departe ca într'o altă lume...? — *și dintr'odată rănit dar orgolios* — Mioaro, nu mă poți mulțumi cu orice... vreau fericirea toată, te vreau întreagă și vreau să fiu totul în viața ta.

MIOARA *perfect, toată ființa ei e de acord cu asta*

Așa vreau să mă iubești... așa am să te iubesc și eu — *hotărît* — îți jur!

RADU *deprimat, simțind inutilitatea jurământului*

Imi juri! — *a intrat Mama*

MIOARA *continuă viu, intens*

Iți jur pe tot ce vrei... a să te iubesc întotdeauna ca acum — *o vede pe mama ei.*

RADU *înduioșat o privește în ochi zâmbind straniu, fericit de răspunsul ei, dar tare în hotărîrea lui, la maximum de sublim*

Nu, astăzi am puterea să renunț, dar cine știe de voiu mai avea această putere mai târziu!... Cu bine, Mioaro — *scoate inelul pe care-l privește emoționat ca pe un fleac scump, vrea să i-l dea* — Să nu încercăm imposibilul — *pleacă spre ușă.*

MIOARA *disperată, dă un țipăt inuman*

Mamă, mamă, pleacă!—, *se frânge de parcă s'ar fi rupt ceva în ea, se sprijină sufocată, gata să cadă.*

RADU *impresionat totuși, acceptând, aleargă spre ea, o ia în brațe.*

MAMA *gânduri*

Doamne cât sunt de copii amândoi.

Sfârșitul prologului

TABLOUL III

Peste vre-o doi ani după întâmplările prologului. Zi de Ianuarie, cu soare. Odaie foarte mare, țărănească, destinată se pare, să fie prăvălie, la Rucăr. E transformată în atelier. O fereastră lată de tot cu obloane, acum deschise, la perete. Intrarea în stânga, altă ușe în dreapta. Se ghicește și aici înăuntru, vidul acela resimțit, iarna în oricare stație climaterică. Incăperea păstrează din caracterul ei țărănesc de munte : vreo două sarici pe podea, pe spătarul unui scaun ; masă și ladă jos, de lemn lucrat țărănește. Icoane, flori la fereastră, însă, și un divan mare cu scoarțe, gravuri, vase, cărți, o chitară într'un colț reprezintă aportul celor care s'au refugiat aci.

Prin fereastra mare de prăvălie se văd câteva ramuri acoperite de chiciură și mai ales, mari de tot, apropiați, « Păpușa » și « Iezerul » albi de zăpadă.

Lumina de amiază a soarelui, viu și rece, e egală și-și răspunde cu un foc în sobă. La început cu un foc alb care nu luminează. Până la sfârșitul mesei, lumina soarelui scade din cauza unei înnorări subite, devine rece și mohorîtă, focul s'a trecut.

SCENA I

MIOARA, LINA

MIOARA *pare foarte plictisită, se uită vag, pentrucă n'are ce face, fără scop pe geam, cetește câteva clipe într'o gazetă și rămâne îndelung pe gânduri. Pe urmă își aduce aminte de foc, îl sgândăre și ia din nou plictisită, gazeta.*

LINA *vine cu un braț de lemne și după ce mai pune vreo două în foc*

Auzi...? a venit Ilie, bărbatul Vasilichii... — *așteaptă să vadă vreo mișcare de interes.*

MIOARA *nu ascultă și parcă n'o aude, cu ochii în gazetă.*

LINA *stăruind*

Vasilichia, nevasta aia, care stă pe ulicioară... spre biserică.

MIOARA *plictisit mirată*

Vasilichia... care Vasilichia?

LINA

Cum, care Vasilichia? Aia care stă pe ulicioară... — *lămurește încăpuțând* — casa mai mică... aia fără gard... După livada cu pruni a lu' Mitru Spânu — *a rămas cu gura strâmbă.*

MIOARA *molatic*

Acum trebue să-ți știu toți spânii din sat...

LINA *eveniment important*

Vasilichia! Omul ei la tramvaiu în București... înțelegi?... câștigă bine... Și-i om cum se cade... strângător...El — *el !* — mână la tramvaiu.

MIOARA *se uită mereu fără niciun interes peste gazetă.*

LINA *necăjită puțin că n'o interesează pe Mioara*

Ea zice că era să vie de Crăciun... da' ei la tramvaiu merg și de Crăciun... C'așa e la tramvaiu...

Da' i-a zis directorul să aştepte... că are să-i dea trei zile mai târziu... Cine o fi ăla acolo mai mare... c'aşa-i zice director...

MIOARA *mereu plictisită de darea de seamă cotidiană, a Linei, tace mai de parte, nu răspunde.*

LINA *nu e supărată. Se vede că voia numai s'o învioreze, deci aşteaptă încă şi când vede insuccesul ştirilor ei, nu mai ştie ce să facă. Indreaptă un scaun, caută, şi pe urmă a găsit*

Să pui masa?... că Radu trebue să vie dela primărie.

MIOARA *tot plictisită*

Pune-o.

LINA

Dar de ce o fi întârziat?... Că el vine totdeauna...

MIOARA *judecând după ea*

N'a întârziat... Şi pe urmă, o fi mai schimbat şi el vreo vorbă cu cineva... Ce să faci în plictiseala asta? Nu vezi cum trece timpul — *de greu.*

LINA *ştie ea ce ştie*

Ba eu zic că mulţumim lui Dumnezeu că avem de toate... aşa cum le avem... — *iese.*

MIOARA *singură se îndreaptă spre chitară şi pe urmă, încă mai înmuiată în plictiseală, renunţă.*

SCENA II

RADU, MIOARA, LINA mai târziu

RADU *atent «încă de pe drum», îngrijorat, căci se vede că a fost reţinut cu sila; când gândul lui era să fie mai curând lângă Mioara. Ochiul rănit e acoperit cu un*

mic bandaj negru care-i atenuiază cicatricea abia perceptibilă. Aruncă gazetele pe divan și îi ia mâinile

Ce faci? — *privind chitara* — Ai cântat?

MIOARA *cu grabă și cu oarecare nervozitate*

Ce scrisori au venit? Am vreuna?

RADU

Numai ziarele — *desbracă paltonul* — M'a enervat notarul că avea chef de vorbă. Mă plictisește de nu știu ce să fac să scap... să pot veni mai repede... — *afectuos* — Ia uite cum mi-au înghețat urechile — *așteaptă ca ea să-i pipăe urechile.*

MIOARA *nu ține să se convingă de asta, — așa cum dorea el, ci caută neîncrezătoare pachetul dela poștă. Nu găsește nimic și e nervoasă.*

Nimic.

RADU *o privește, mirat de importanța pe care o dă ea scrisorilor.*

MIOARA *cu o lungă tristețe.*

Nimic... De o săptămână nicio scrisoare... Ne-au uitat... — *nervos* — Sigur.

RADU *blând*

Ce importanță are asta?... Mai bine să ne lase în pace.

MIOARA *închis, după un timp, cu o amărăciune scăzută, dar vrând să ocolească.*

Nu că-mi pare rău... dar oricum, știi... când ești într'un sat ca ăsta, iarna și vara, de doi ani de zile... îți face plăcere... o scrisoare — *căutând insistent* — Și uite... Nicio revistă ilustrată...

LINA *care a pus masa*

Hai mamă, așezați-vă la masă... să vă aduc supa... e cu tăiețel...

RADU *se așează, cercetează din obișnuință masa și pe urmă*

Hai, madonă plictisită, hai la masă — *Mioara se așează* — Bravo... Lino... Ne-ai făcut supă cu tăiețel.

MIOARA *mofturoasă*

Iar supă cu tăiețel. Nu mănânc.

LINA *o ceartă blând cu căldură*

De ce nu mănânci, mamă, că e tare bună?

MIOARA *nu răspunde, fără să aibă însă aerul supărat ci numai absent.*

RADU *exasperat*

Nu mai aduce nicio supă, Lino.

LINA

Atunci, poate că ai să mănânci șnițel?... — *doctoral*— Dar trebue să aștepți puțin, că ala se face acum... nu trebue să stea prea mult în unt... că nu mai e bun pe urmă... e unsuros...

MIOARA

Bine... dă-mi ziarele de pe divan până atunci...

RADU *i le dă tăcut, el, și o privește, mereu îngândurat. Lina iese.*

MIOARA *desface plictisită ziarul și pe urmă descoperind ceva, citește cu interes, cu fruntea atrasă de pagină.*

RADU *intrigat*

Ce-ai găsit?

MIOARA *citește avid, fără să răspundă.*

RADU *se scoală și el de pe scaun și ca să citească, o îmbrățișează ca și când ar fi fără intenție așa, numai ca să poată ceti mai comod*

A, Balul mascat al ziariștilor — *se răcește, nu se mai reașează la masă.*

MIOARA

Au fost și Ema cu Deasy... Au fost... ia uite ce lungă listă... foarte multă lume... — *citește sărind* — Catargi, Garulli, Șuțu, Vișinoiu, Isbiceanu, d-na Sterea, d-ra Vasiliu... — *rămâne pe gânduri, cu mintea mobilată de viziunea de lux, eleganță și animație a balului mascat, așa cum și-l închipuie ea.*

RADU *o privește trist, ghicindu-i gândurile*

Am fost și eu de vreo câteva ori la bal mascat... E desgustător... E o înghesuială vulgară... Un miros de corpuri nădușite... — *dă farfuria la o parte* — nu-ți mai spun că majoritatea măștilor sunt femei care fac trotuarul...

MIOARA *cu o falsă aprobare*

Daa? Nu știu!... Oricum aș fi vrut să merg și eu... — *cu regret subțiat* — Trebue să fie interesant, atâtea costume... domni în fracuri... muzică, dans.

RADU *obosit*

Da.

MIOARA *dă cu ochii de alt articol. Ii spune într'un fel de șoaptă întinsă, sugestivă*

Ieri a avut loc vernisajul lui Seianu.

RADU *mirat*

Daa? — *enervat* — Vernisajul lui Seianu! Ce mediocritate.

MIOARA *ridicând ochii de pe ziar, nemulțumită de părerea lui*

Scrie că a avut succes... a fost lume multă... Ministerul i-a cumpărat trei bucăți.

RADU *nervos și dezolat că e nevoit să pară invidios, dar având curajul să puie mai presus adevărul*

Mioara, n'aș vrea să-ți fac impresia că sunt invidios... Dar trebue să-ți spun ce gândesc cu sinceritate: Seianu n'are umbră de talent.

MIOARA *îndoindu-se*

Crezi cu adevărat că n'au niciun talent?

RADU *cu o autoritate de care nu-și dă seama că a scăzut acum*

Da... Mioaro, toată pictura noastră de acum e pe o cale greșită... Expresionismul ăsta pe care îl pot imita și cei care n'au învățat niciodată desenul, va fi demodat în doi ani...

MIOARA

Dar și despre tine s'a spus că ești expresionist.

RADU *cu oarecare căldură*

Da... am fost puțin, dacă vrei. Dar acum m'am convins că nu are a face nimic cu arta... Am pictat și eu destule naturi moarte cubice, geometrice... și destule simboluri. Acum gândesc altfel... Nenorocirea asta groaznică m'a schimbat cu totul... Acum înțeleg și ceea ce nu înțelegeam înainte... Înțeleg de pildă ce a gândit anume un mare romancier când a spus că

boala, infirmitatea îi face pe oameni mai inteligenți... Arta nu e joc... Nu poate să fie glumă, nici meșteșug al colorii sau al cuvântului. Oscar Wilde a paradat, făcând artă pentru artă, până în clipa când, imediat după pronunțarea sentinței, care îl condamna la muncă silnică, a fost vârît în baia comună a deținuților. Atunci a înțeles și s'a cutremurat... a scris apoi *De profundis*. Arta e chin și întrebare... Am plătit scump de tot ca să pricep asta.

MIOARA *nu-l mai ascultă, cetește un articol în ziar.*

RADU *observă că ea cetește*

Altă dată ascultai ca o școlăriță, părerile mele, acum... — *aruncă pensula pe care o luase, vine îndurerat la masă.*

MIOARA *cetind indiferentă*

Te-am ascultat... — *explicând articolul din gazetă* — La Sinaia, la bobsleigh. S'a răsturnat o săniuță, și o fată, o prietenă a prințesei, și-a sfâșiat pulpa piciorului.

RADU *o privește îndelung simțind că toate gândurile ei sunt ca păsările în migrație*

Am putea să facem și aici săniuțe, nu?

MIOARA *fără interes, mințind*

Nu... nu țiu... — *trădându-se* — Și pe urmă acolo e altceva... Hotel Palace... lume multă... — *nu știe ce să facă, ce să aleagă și revine la masă.*

SCENA III

MIOARA, RADU, LINA

LINA *aducând mândră pe o farfurie*

V'am făcut un șnițel cum n'ați pomenit. L-am subțiat ca pe o foaie de plăcintă. A, dar am uitat farfuriile — *pune pe masă farfuria mare și aleargă după farfurii.*

RADU *s'a aşezat iar şi spune cu poftă*

Şniţel... cartofi... — *încercând s'o stimuleze* — îţi poartă de grijă Lina, dragă — *femeii care s'a întors* — Lino... dar un şniţel ca ăsta se bea cu vin negru.

LINA

Lasă, că am avut eu grije şi de asta — *scoate sticla.*

RADU *aşezând farfuria dinaintea Mioarei*

Bucata asta?... nu? E mai mare... Vreau să mănânci cu poftă.

MIOARA

Nu, Radule dragă... nu... nu pot să mănânc... N'am nicio poftă... — *îi mângâie indiferentă mâna* — Ia tu asta... — *Ii trece friptura.*

RADU *neliniştit*

Mioaro... tu pari bolnavă!

MIOARA *plictisită*

Ce să am? N'am nimic... Nu ştiu, n'am poftă de mâncare.

RADU

Ar trebui să faci puţină mişcare. Dela o vreme stai toată ziua în casă.

MIOARA *absentă şi blajină*

Ce vrei să fac aci? Unde să mă duc? E un pustiu iarna... nămeţii albi... case... E ger...

RADU

Inainte te mai duceai pe la fetele Mantea... — *aşteaptă întrebător.*

MIOARA *cu vagă tristețe*

Au plecat la Bucureşti... In Ianuarie, stau acolo... la un unchiu al lor... un arhitect, cred — *ia ziarul iar.*

LINA *venind să strângă, constată friptura neîncepută*

Bine mamă, iar n'ai mâncat nimic? Ce-ai să te faci? Ia uite... asta se chiamă că n'ai gustat măcar — *cu o mare părere de rău pentru o mare acțiune inutilă* — Şi ce carne fragedă... Că mai fragedă nici nu se poate... Că eu am ales-o...— *sfătuind cu multă competență* — Nu trebuie să iei ce-ți dă măcelarul. D'aia m'am dus acolo cu noaptea 'n cap... De era să mă mănânce câinii.

RADU *nedumerit*

Cum să te mănânce câinii, Lino?

LINA *mânioasă*

Cum, cum o să mă mănânce? Păi ştii ce câini are Marin ăla de lângă herăstrău? Nişte dulăi...

MIOARA

Dar, Lino, îi ştiu, câinii ăia... sunt nişte cățeluşi... Cum o să te mănânce?

LINA *încă speriată*

Da, aşa zici d-ta! Dacă nu fugeam praf mă făceau... Au alergat după mine până la colț.

MIOARA *uimită, râzând*

Ai fugit? Ha, ha, ha... zău, ai fugit?

RADU

Are Lina asta, o frică de câini... Nici nu-ți vine să crezi... Odată a alergat-o strada întreagă, trăgând de rochiile ei, un basset, aşa de mic.

LINA *îngânând mânioasă*

Daa... — *se îndreaptă spre uşe cu o tavă cu tacâmuri.*

RADU *face semn încet, de complicitate, Mioarei*

Stai să vezi... — *se apropie încet de Lina şi latră, imitând foarte bine, viu, după ea* — Au... au-au! Au!

LINA *dă drumul la tava de tacâmuri şi fuge într'un colţ.*

Aaa! — *şi când vede gluma* — Radule, mamă, de asta-ţi arde acum...?

MIOARA *râde cu poftă nebună* A... bravo, Lino!

LINA *revenindu-şi ca şi când ar fi căzut în pivniţă*

Vai, cum m'am speriat!... — *certându-l* — Să-ţi mai port grija!... După ce că sunt bolnavă — *boceşte uscat* — Căăă e rău când nu e omul sănătos... că niiimeni nu mă crede...

MIOARA *viu, speriat, glumind ca să scape de ea*

Ba da... te credem... te credem — *râzând mereu şi după ce iese Lina* — Frate, da' cum a sărit în sus... Nici vorbă, şi eu am fost mirată — *madonă entusiasmată şi cromolitografică* — Ştii ce bine imiţi lătratul? Nu te-am auzit niciodată.

RADU *încântat că asta o interesează*

Daa? — *şi începe o frază lătrată, amuzantă.*

MIOARA *după ce mai râde puţin*

A, să nu uit, iar am descoperit că Lina încarcă socotelile.

RADU

Cum asta? ai fost la măcelar?

MIOARA

Nu, a trecut Chiva dela judecător să mă întrebe ceva. Nu ştiu cum a devenit vorba şi mi-a spus că a luat carnea de viţel cu 35 lei kg. Lina, ne-a pus nouă la socoteală 2 kilograme cu 80 lei.

RADU

Ei, nu se poate. Stai c'o întreb.

MIOARA

N'o mai întreba, că iar plânge.

RADU

Asta-i Lina, cea mai devotată servitoare din lume, dar are ale ei.

MIOARA

La urma urmelor e cinstită, că ştii dinainte cu cât te încarcă... Niciodată cu mai mult de 10% din socoteală.

RADU

Adevărul adevărat e că are două mari slăbiciuni. Incarcă socoteala şi ascultă la uşă.

LINA *intră mânioasă, e clar că a ascultat la uşă*

V'a spus Chiva că a luat carnea de viţel cu 35 de lei kg? A spus ea că eu urc socoteala?

MIOARA *speriată, amuzată*

Gata Lino... nu zice de nimeni nimic. Nu te mai supăra, că iar te îmbolnăveşti.

LINA *fierbând, nu se poate opri*

Să spună ea despre mine aşa ceva? Dar că se întâlneşte cu Dumitru dela Primărie, nu spune? De-i duce mâncare cu cratiţa în petecă... şi tutun de-l bun dela domnu judecător, nu spune?

RADU *paşnic*

Lino, Lino, lasă. Nu-i adevărat că încarci socoteala şi nici nu asculţi la uşe. Hai du-te.

LINA

Mă duc, de ce să nu mă duc?— *reia*—Da', ea de ce nu spune că poartă pălărie de râd şi curcile de ea, şi era s'o bată femeile duminecă la biserică — *ameninţând* — Ei, păi când oi spune eu — *mai încet, mergând spre uşă* — Auzi, ascult la uşă — *iese.*

MIOARA

Asta-i Lina... Dragă, dar ce o fi făcând cu banii? Că nu cheltueşte pe nimic. De doi ani de când o cunosc nu şi-a cumpărat o rochie. I-am mai prefăcut eu dintr'ale mele.

RADU

Ascunde banii în toate părţile. Mama îmi spunea că sub toate saltelele şi în toate colţurile, găsea bani ascunşi de Lina. De altminteri, cred că are ceva avere. Are o căsuţă, o dărăpănătură, într'o comună de pe lângă Bucureşti. Numai vreo două odăi, şi le închiriază. Are şi livret la Casa de economie. Ţărancă dela Făgăraş, sgârcită.

MIOARA

Din Ardeal? Dar cum de-o chiamă, Lina, atunci?

RADU

Nu o chiamă Lina, o chiamă Maria, dar mai aveam o altă Marie în casă, că ea avea numai grije de mine... ca să le deosebească mama, îi zicea ei, Lina — *trece un nor greu dinspre Păpușa.*

LINA *intrând indignată amărîtă, căci iar a ascultat la ușă*

Și să știi d-ta că n'am niciun ban, că nu sunt sgârcită, n'am de niciunele, că uite cum umblu, de n'am și eu o hanță pe mine.

MIOARA *amuzată*

Of, Lino, lasă că îți iau Marți o rochie, marți e zi de târg.

LINA

Să-mi iei mamă, că uite cum umblu — *amărîtă rău* — Auzi, mamă, că ascult eu la uşe!

MIOARA *amuzată*

Doamne fereşte!...
Lasă că-ți iau — *puțin răsturnată pe scaun, frumoasă și plictisită către Radu* — Ce-ai rămas așa, pe gânduri? Ascultă, hai mai latră puțin ca adineauri.

RADU *o privește îndurerat, pe urmă încearcă să latre, se frânge umilit*

Nu pot.

MIOARA

Hai, încearcă...

RADU *o privește cu ochi plouați și cu un surâs care încearcă*

Mioaro... Nu pot... — *încearcă încă odată, are un gest de silă, și apoi se frânge în el însuși cu un fel de*

desnădejde desarticulată, cu umerii încovoiați pe masă. Până la sfârșit, va sări nervos dela un gest la altul, schimbând, abătut, cărarea gândului

De ce n'o fi venit nimeni azi în târg?... Ah, norii ăștia...

MIOARA *îl privește mirată*

— Ce e cu tine?

RADU *ca un tren pe o linie falsă*

Nu venise nimeni. Era gol. Câteva femei cu mere chircite și covrigi, jucau în loc, de ger.

MIOARA *îl privește întrebătoare, căci îl simte că nu e făgașul lui obișnuit*

De ce ești atât de nervos?

RADU *vorbește ca un om care ar ezita — beat — pe cărările cu gropi ale gândului*

Nu știu... nu știu... Uite... — *arată pe geam* — iar nori, zilele astea noroase mă omoară... De ce nu cetești ceva, Mioaro?... — *s'a ridicat* — Aș vrea să pictez.

MIOARA

N'ar fi rău, trebue să termini « Ospăț domnesc »... că vine primăvara.

RADU

Nu știu... am niște pensule moarte... e un alb pe care nu-l isbutesc de loc — *vine brusc lângă ea, cum s'ar răsuci în loc întâiu, un trup străpuns de pumnal* — Mioaro te iubesc mult... — *rămâne ghemuit, lipit de ea.*

MIOARA *compătimitoare și în alt plan*

Radule... ești necăjit că nu ți-au răspuns la propunerea ta?

RADU *fără pasiune fără amărăciune numai parcă descompus, împleticit și lucid totuși*

Probabil că nu le-a convenit... Dar nu e nimic. Era o propunere... — *se întrerupe* — Mioaro, ei de acolo nu pot să-mi dea nici bucurii... nici dureri... nimic... nimic... Viața mea e aici... Ei și toți ceilalți, nu pot să-mi dea nicio satisfacție — *parcă ar suferi de cancer* — Totul se rezolvă pentru mine aici. — *Se deslipește de tot de ea, o privește umilit* — Sufăr Mioaro, spune-mi că mă iubești.

MIOARA *prea grăbit*

Te iubesc mult... mult de tot.

RADU *întreabă clătinându-se, roș de îndoială și patimă*

Crezi? Spune?... — *se frânge* — Când am trecut azi prin târgul ăla pustiu...

MIOARA

Radule dragă, dar ce ai cu târgul acum? Te iubesc?... Pe cine vrei să iubesc?... — *e și mai mult răsturnată pe scaun.*

RADU *parcă răstignit pe crucea iubirii*

Ca întotdeauna?

MIOARA *sinceră și indiferentă*

Ca întotdeauna.

RADU *revenind pe altă cărare a gândului*

Mioaro, mă iubești ca la început?

MIOARA *cu un fel de gratuitate în gest*

Ca la început... ca la început.

RADU

Şi te simţi bine lângă mine?... Aci?

MIOARA *îl priveşte ca o carte poştală mirată*

Sigur... lucrează... liniştit... să devii celebru.

RADU *se îndoaie nervos şi trăsăturile feţei i se frâng scurt, ca ale unui muţunache tras de sfoară în jos*

Mioaro, mi-e totul indiferent... părerea lor, celebritatea. Dacă aş vrea să deviu totuşi celebru, ar fi numai ca să ştii *tu* că sunt celebru... tot ce se întâmplă, oriunde, în lume... mă interesează numai dacă are vreo legătură cu tine. Dacă se întâmplă ceva, de care tu să nu iei cunoştinţă, e ca şi cum n'ar exista.

MIOARA

Ah... mereu... mereu cu ideile tale.

RADU *ca şi când ar fi obţinut la pocker o coloare greşită* — « Ideile mele » — *ridică din umeri nedumerit, desarticulat de neînţelegerea ei.*

MIOARA *vag*

Te iubesc... Numai pe tine te iubesc... şi mă simt bine numai lângă tine... Uite... — *îl sărută.*

RADU *o îmbrăţişează adânc, încet, pătimaş*

Doamne cât de uşor şi cât de rar mă mai faci fericit! — *îşi îngroapă inseninat fruntea în rochia ei* — Cât de rar... — *Se aude un cârâit de automobil.*

MIOARA *tresare şi ascultă cu interes*

Un automobil? — *sare la fereastră să vadă ce e, cu simplitatea cu care în momentul îmbrăţişerii o femeie ar întreba de preţul chiriei, casei. Dar maşina a trecut.*

RADU *jignit, îndurerat, sucindu-şi umerii cu frânger de creangă care arde. Priveşte după ea trist, desfăcut*

MIOARA *senină şi degajată*

Un automobil. S'a desfundat şoseaua! Incotro s'o fi dus prin partea asta? Iar eşti obosit?

RADU *aprinzând o ţigare*

Nu, n'am nimic... Hainele astea... m'au îmbâcsit, nu ştiu... am să le schimb.

MIOARA

Şi dă-mi şi mie o ţigară — *aprinde cu cochetărie plictisită. Se aude iar maşina şi bătăi puternice în uşă. Mioara şi Radu se privesc uimiţi.*

DAISY *de afară*

La Castel în poartă, oare cine bate? Noi suntem, Mioaro, rupte, nemâncate...

SCENA IV

Intră EMA şi DAISY

MIOARA *surprinsă*

Daisy! — *sare la uşă cu o copleşitoare bucurie... Ema şi Daisy intră îmbrăcate în blănuri de automobile* — Ce-i cu voi... tocmai aici?

DAISY

Nicio explicaţie... nicio pertractare... până nu ne dai să mâncăm. Am plecat de azi de dimineaţă din Braşov... o pană la motor... Murim...

MIOARA *sărutându-se cu Ema*

Lino... Lino — *apoi bucuroasă* — Dar nu m'aşteptam... când... Ia uite ce obraji — *pipăie cald obrajii rumeniţi de ger ai lui Daisy, aşa cum ar fi vrut Radu să-i prindă ea obrajii lui, la început.*

EMA

De azi ne gândeam la surpriza pe care o să ţi-o facem.

LINA *scuturându-şi şorţul*

Să punem masa, nu?

RADU *priveşte cu spaimă tot, ca o invazie a barbarilor*

Da, Lina.

MIOARA

Ce ai de mâncare? Fă ceva repede — *trage gingaş pe Daisy de urechi* — Ia uite ce urechi!

LINA

Păi avem... Şniţel... supă... Că e carnea fragedă... Eu am luat-o dela Văraru, de era să mă mănânce câinii...

MIOARA *o întrerupse*

Bun... Adu repede — *ea pune masa în timp ce Lina iese.*

DAISY

Şniţel... Admirabil... — *îşi scoate haina* — Punem astea aici. — *Radu le ia hainele.*

EMA

Dar repede... Lino... — *către Radu* — Ce faci, domnule pictor? De ce nu ne scrii? Marin zice că ai de gând să faci negoţ cu scânduri şi răşină.

RADU *care privise mort, exasperanta bucurie a Mioarei*

Decât ca el... ? Ar putea veni aci. Are piatră cât vrea — *surâzând galben* — Veniţi direct dela bal?

EMA *glumind*

Da, dela bal. Am venit să vă inspectăm... Dacă e adevărat că ai fi făcut vreo două sute de bucăţi... că ai pictat-o pe Lina de zeci de ori ca Rambrandt pe mamă-sa.

RADU

Două sute?

EMA

Aşa se crede la Bucureşti — *către Mioara* — Dragă, dar tot frumoasă eşti.

MIOARA

Ema, ştii ce bine-mi pare că vă văd ? Uite şi pe insuportabila asta de Daisy — *o sărută din nou.*

LINA *intră grijulie cu un castron cu supă care abureşte*

Faceţi puţin loc pe masă... Loc...

DAISY *bate din palme*

Aa! Bravo, Lino — *adulmecând* — Trebue să fie grozavă.

MIOARA *adulmecând şi ea aburii de supă*

A, mănânc şi eu... — *toţi o privesc miraţi* — Mai dă un tacâm, Lino!

EMA

Păi tu n'ai mâncat? văd că sunteţi la spartul mesei?

MIOARA

Nu... N'am mâncat — *grăbită* — Supă cu tăieţei...
— *se serveşte după celelalte.*

RADU *o priveşte nedumerit, ca şi când în suflet i s'a disolvat un toxic*

Eşti delicioasă... Incepi să mănânci acum?

MIOARA *stânjenită puţin totuşi*

E o supă cum n'am mai mâncat... — *o vântură cu lingura. — Ia uite.*

RADU *nedumerit, înstrăinat şi melancolic.*

Eşti uimitoare, Mioaro — *se duce fără scop la sobă, sgândăre cenuşa absent.*

LINA *şi ea la sobă*

E destul de cald acum.

RADU *gol sufleteşte, îngână*

E destul de cald acum...

LINA

Adică tot mai bine, s'aduc un braţ de lemne...

RADU *îngână, absent*

S'aduci un braţ de lemne... — *nu se mai regăseşte, descompus, se răsuceşte ca o frunză uscată, îngână scâncit surâzând mort, cu o voce de copil, înlăcrimată, când pleacă Lina.*

Sunt soldat şi călăreț...

Se sprijină de sobă doborît, neobservat de femei.

EMA *sorbind din supă, examinează interiorul*

Asta-i atelierul lui Radu?

MIOARA

Da... — *ocolind* — Dar ascultă, cum v'a venit ideea asta?

EMA

A fost un concurs de săniuțe la Braşov.

DAISY

S'a terminat ieri. Eu cu Milovici am luat premiul al doilea... după prințesă.

EMA

Şi pe urmă... ne-au adus băieții cu maşina până aici... Ei ne-au lăsat singure la voi, că au nişte cunoştințe pe aici — *firesc* — Mergeți şi voi la Bucureşti?

MIOARA *surprinsă, gâdilată*

Noi?... Lino, mai adu... Lino... Noi?...

DAISY *scurt*

Sigur... Sunt două locuri în limuzină... La Bucureşti... La Bucureşti.

RADU *înghea, ĭ*

Dar nu... nu... aici am de lucru.

MIOARA *răpită, sceptică şi rezervată totodată*

Radule, hai şi noi la Bucureşti!

RADU *cu un soiu de desnădejde înăbușită*

Mioaro, nu putem merge... Nu avem ce căuta acolo... Știi cum am hotărît amândoi? Intâi să lucrez aci... Să adun material pentru o expoziție mare... Acolo avem nevoie de bani... *copilărește* — De bani mulți.

EMA *sorbind din supă*

Fără discuție. mergeți cu noi. Bagajele vi le aduce Lina.

RADU *încet, lângă sobă, Linei, pierit*

Lino, pierd pe Mioara.

LINA *înțelege și ea, privește abătută.*

Pleacă...

EMA

Hai grăbiți-vă cu masa... că vine mașina...

DAISY *proclamă înflăcărată*

La București... la București...

EMA

La București.

ACTUL II

După câteva luni, într'un bar destul de luxos de noapte. Scena reprezintă numai un colţ din el, atât cât permite spaţiul, dar restul se ghiceşte din sgomotele caracteristice altor mese, din privirile celor vizibili, care comentează urmărind ce se întâmplă în sală. Niculescu Drumea, Mioara, Marin Sterea cu nevastă-sa Ema, Sonia, Daisy, Radu, Bălănescu vin dela teatru ca să supeze. Intră în grupuri de doi-trei, conversând şi după ce Drumea a fost salutat de personal, grupul e condus la masa rezervată, spre dreapta, aşezată oblic într'un fel de boxă cu canapea la perete cu un podium dedesubt. S'au aranjat cu oarecare socoteală, în regia Emei. In capul mesei în stânga în profil Radu, pe canapea Ema, Drumea, Mioara, bine văzuţi din faţă. Apoi Daisy. In capul mesei în dreapta Sonia. In dreapta lui Radu singurii cu spatele la sală pe scaune mici de bar, Marin Sterea şi Bălănescu. Aceştia nu trebue să-i mascheze pe ceilalţi. In timp ce ei se aşează, chelnerul umple cupele cu şampanie. Toată lumea e în haine de seară, afară de Radu care e în haină de stradă cu lavalieră şi are în ochiul drept un monoclu de sticlă neagră care îi maschează rana, lăsând însă mai mult sau mai puţin vizibilă o cicatrice roa e prelungită în obraz. Regisorul are libertatea de a mări, sau dimpotrivă de a atenua până la un semn neobservabil, urma rănii, după cum îi dictează ansamblul pe care-l are. In orice caz Radu, pare palid, urîţit, iritat.

Afară de canapea, nu sunt decât scaune fără spătar. La o masă vecină, doi domni graşi, dar nu de o grăsime

dintre cele vii, spirituale, ci cu înfățișare animalică, sunt cu două femei frumoase cu ochii duioși și trăsături de pastel: capete de copii fragede și visătoare. Un tip de tapeur e cu ei, client obișnuit. Se va evita prea multă mișcare la celelalte mese, în orice caz va fi restrânsă la momentele indicate, când se va face și serviciul. E cazul acestui început întovărășit de muzică.

Intrarea e în stânga, serviciul se face prin dreapta.

SCENA I

DRUMEA, MIOARA, MARIN, EMA, SONIA, DAISY, RADU, BĂLĂNESCU

BĂLĂNESCU *după ce toți s'au așezat și au gustat șampania*

Ce zici de spectacolul de astă seară? Ți-a plăcut Radule?

RADU *explicându-se firesc*

Am impresia că Shakespeare nu e înțeles cum trebue. Vorbesc, bine înțeles de interpreți. Faimosul monolog e ridicul, dacă e considerat ca filosofie și debitat ca atare. Ca expresie a unei simple stări sufletești, a unui personaj anume, e însă admirabil. Și mai cu seamă...

EMA *täindu-i vorba, frumoasă, vulgară și planturoasă; Radu va avea un gest de enervare nu numai pentrucă părerea lui n'o interesează, dar și pentru nepolitețea ei*

Ce credeți despre Shakespeare, d-le Drumea?

DRUMEA *tip de belatru «foarte distins», cu mustața îngrijită, în oraș are o brățară de aur la mâna dreaptă, care de obiceiu e la volan. Vorbește cu suficiență și deci cu multă amabilitate —* A, foarte bine — *toate femeile îl ascultă cu interes, dar el, după ce a fost amabil cu Shakespeare, nu mai spune nimic.*

RADU *reluând mai mult către Bălănescu*

Vream să spun, de pildă, că în scena cu regele...

EMA *tăindu-i din nou vorba, și aplecându-se puțin*

Şi eu îl găsesc admirabil, păcat că mulțimea nu-l înțelege.

DRUMEA *pe care femeile îl ascultă, înainte de a vorbi, prevenitor, le spune amabil și competent*

Are unele greşeli, dar încolo e foarte bine.

BĂLĂNESCU *către Radu, care profund jignit de nedelicateța Emei se închide în el*

Ce ai vrut să spui adineauri? Regele nu avea?

RADU *jignit și plictisit, face un gest că a renunțat căci simte că aici e de prisos, dar când vede că Bălănescu remarcă chiar gestul de om jignit pe care l-a făcut, caută să îndrepte cu un surâs politicos.*
Continuă mișcarea în bar, și serviciul, atenuat.

EMA *către Mioara, care în rochie de seară, se simte îmbătată puțin de lumină și de atenția care i se dă*

Vezi dragă ce bine e în București? Ai un concert, un teatru. Poftim, aveați voi restaurantul ăsta acolo, în satul ăla de munte? Nu e aşa d-le Niculescu?

DRUMEA *blazat și competent: meditând grav ceea ce spune*

A doamnă, e foarte mare deosebire între oraş şi sat. Asta e, cel puțin, părerea mea — *a ridicat ușor din umeri ca un savant obiectiv care emite păreri.*

EMA *plină de ea însăși*

Eu, de când îi spui. Imi tot scria că se plictiseşte de moarte acolo, că i se pare că e îngropată de vie. — *Radu*

fixează asupra Mioarei o privire surprinsă și umilită — I-am răspuns, să vie la București. Până la urmă i-am adus cu sila — *ca și când și-ar lăuda marfa* — Ia te uită la ea... E alta de când a venit...

DRUMEA *fără intenție*

Eu doamnă, mă mir chiar, cum de v'ați hotărît să stați atâta timp la țară?

RADU *fumează pe gânduri nervos, sporind urzitura, al cărui rezultat e dezastrul lui sufletesc.*

EMA *foarte doctorală*

Fumuri. Bărbatul său vrea...

MIOARA *drăguță, vroind în același timp să-l cruțe pe Radu*

D-le Niculescu, bărbatul meu dorea să lucreze liniștit, mai ales după acel duel, și atunci ne-am retras într'un sat de munte. Era foarte frumos acolo, numai că eram prea singuri — *Drumea aprobă amabil.*

DAISY *cere teatrală și sigură de ea însăși, cu siguranța acelor femei care cred că orice fac le prinde*

O țigară, domnilor!

DRUMEA *amabil, scoate o tabacheră de aur, pe care o întinde « elegant »*

Luați din acestea duduie — *continuând cu același ton de profesor, care invitat, dă calm, lămuriri profanilor* A, nu pot spune însă că la țară, e urît. Am luat de curând în exploatare o pădure,— nu singur, cu frate-meu, o pădure de peste 5000 de hectare pe lângă mănăstirea Cheia. Ei bine, doamnelor, pot să vă spun că e o frumusețe vara. Să vezi copaci și apă... și o — *accentuiază* — mulțime de stânci—*femeile îl ascultă cu interes și aprobă cu întrebări mirate, respectuos mimate, savanta expunere. Da? Ah!*

DRUMEA *politicos către Radu*

Mi-ar face mare plăcere d-le Vălimăreanu, dacă ați veni cumva la vară pe acolo. La Mânecii Pământeni am un adevărat castel.

RADU *stânjenit, ca un om care s'ar fi așezat din greșală pe un scaun pe care e o pălărie*

Da, da, vă mulțumesc, numai... — *ar vrea să refuze, dar e solid întrerupt de Ema*

EMA

A, Mioaro, să vă duceți, e foarte frumos.

SONIA *perfidă, și în felul ei rea*

Tu ai fost Ema?

EMA *încurcată puțin*

Da! e foarte frumos!

CHELNERUL *s'a apropiat de masă și pentrucă Radu e mai aproape îl întreabă*

Să mai vie șampanie, domnu'?

RADU *nervos, stâjenit, desgustat, vroind să evadeze chiar în clipa asta, căci știe că nu plătește el, pentrucă n'are bani și situația asta de parazit profitor îl înebunește.*

Mda... Nu.

EMA *comandă ca dela ea*

Să mai aducă, de sigur.

DRUMEA *observând și reproșându-și parcă neatenția*

Șampanie? Sigur că da. Cafele, conițelor? — *căci s'au adus cafelele.*

EMA *triumfând, ea însăși parcă*

Vezi Mioaro? dacă rămâneai la țară? Uite, ce frumos e aici — *sorbind din cafea* — Iată, de când ești în banda noastră ești în fiecare seară la teatru, la restaurant, la bar. Ințelegi și tu ce-i viața, nu-i așa?

MIOARA *zâmbind sfioasă, confirmă, fără să observe privirea lui Radu fixată trist asupra ei.*

SONIA *care sorbea și ea cafeaua, se întrerupe și arată Emei, cu invidie mai mult decât dispreț*

Uite pe Durovici. Nevastă-sa cu baba la braț! — *toți se uită spre stânga urmărind cu expresii diverse ; Sonia reia lămurind :* — le-a cumpărat baba și casă.

EMA

Știu: Vila din parcul Ioanid — *firesc ca o funcție a corpului, cu regret* — De dragă!... — *pe gânduri, căutând să facă educație Mioarei* — Ia uite ce colier, Mioaro.

DRUMEA *privind tot competent și tot amabil*

Nu e rău — *către Mioara fără atenție, mai mult ca să-și arate priceperea* — D-voastră v'ar sta bine cu un colier.

EMA *improvizând prost comparația*

Cu ochii ei de căprioară și cu tenul ăsta...

MIOARA *candidă, desvăluind fără să vrea un colț de gânduri, care o frământau, o dorință intimă*

Mă gândeam adeseori la un colier de chihlimbar.

RADU *care asculta ce-i spunea vecinul, întoarce capul nervos și privește pe Mioara cum ar privi o floare albă pe care umblă un vierme.*

MARIN *stă ca întotdeauna parcă de vorbă, în gând, cu el însuși.*

EMA *precis*

Până la colier, sărăcuța de ea ar trebui să-și facă două, trei rochii acolo... Că n'are nimic pe ea.

MIOARA *stânjenită*

Ema!

EMA

Dar, ce, nu-i așa? Uite rochia asta de pe ea e a lui Daisy. Mantoul e al meu.

MIOARA *mereu stânjenită*

Ema! Ema!

DRUMEA

A, vai de mine, dar sigur că da. Părerea mea doamnă e să preferați o croitoreasă mare, care să aibe gust. Nu vă duceți la oricine.

SONIA

Știi că mâine e o expoziție de rochii la Bulevard? — *către Mioara, vrând să fie amabilă cu ea, ca să facă plăcere lui... Drumea* — Mergeți M-me Vălimăreanu?

MIOARA *ispitită de lumea asta, de perspective noi, dar simțind suferința lui Radu, acceptă numai cu regret*

Aș merge...

SONIA

Vin mâine pe la cinci să vă iau, tot am liber de vreme.

MIOARA *blondă și devenită mai femeie, mai frumoasă ca în primele tablouri, păstrând în orice împrejurare*

însă o anume delicatețe, căci orcum e altfel de femeie decât toate celelalte

Iau ceaiul la mama. Puțin mai târziu, pe la șase doamnă?

SONIA

In cazul acesta am să viu mai târziu.

RADU *are o umbră de hotărîre, căci simțind că se scufundă ceva în el, dorește, o verificare a posibilităților care i-au rămas*

De ce? Veniți mai de vreme, pe la 5... doamnă. Eventual până ce vine nevastă-mea, vă creionez un portret — *Așteaptă nervos ca un om care a jucat pe răspuns.*

SONIA *fără să reție măcar invitația, căci nici nu-l ascultа, ca și cum nu l-ar fi iubit niciodată*

Bine, atunci la șase. Tocmai bine, la șase, viu prin parc — *Radu e trist și nervos că n'a avut din partea ei nici un surâs măcar.*

DAISY

Ia uite, cum își etalează perlele... — *privește pe invizibila babă.*
Serviciul la masă trebue făcut numai în clipele care nu se vorbește.

SONIA

Ați cunoscut-o mi se pare pe Dora, d-le Drumea?

DRUMEA *ca prezident, și cucoanele îl ascultă cu respect și admirativ interes*

Pe Dora? am cunoscut-o. Avea mănușile spălate cu benzină, — altminteri era « deșteaptă » — asta m'a omorît — *Sonia e enervată că nu aude bine, bărbații, chiar Radu, ascultă politicoși* — Din cauza asta...

SONIA *necăjită că nu aude bine*

D-le Vălimăreanu ești drăguț să schimbăm amândoi locurile? — *cum ai cere cuiva să treacă mai la coada mesei.*

RADU *uimit de atâta nedelicatețǎ, simțindu-se considerat un om nu numai de prisos, ci incomod, scăzut în fața femeei pe care o iubește, e palid de parcă ar fi primit o palmă nevăzută. Se scoală totuși politicos*

Da coniță — *Sonia vine lângă Drumea ca să audă mai bine, Drumea povestește mai departe dar încet acum. Ema de altfel îi tot deplasează pe cei din fața ei ca să vadă mai bine sala. Se cântă acum un tango la modă, se scade lumina cu abilitate ca de obiceiu chiar dacă parchetul de dans e în scenă nu va dansa nimeni, ca să nu se abată atenția dela cele vorbite. Va înceta cu totul și serviciul.*

MIOARA

Ah, ce frumos tango? Ema cum îi spune?

DRUMEA

A, da... e splendid.

EMA *către Mioara*

« Capri »... nu-i așa că e frumos.

MIOARA *ușor înfiorată*

Capri...? Capri!...

DRUMEA *amabil*

Ați fost la Capri doamnă?

MIOARA *simplu... pe gânduri*

Da... Da...

DRUMEA

Nu-i așa că e splendid?... v'aduceți aminte de hotel Miramar... barul și restaurantul de pe terasă? *curios* Unde ați stat?

MIOARA *«prinsă», cu ochii în lacrimi, rușinată*

D-le Drumea, nu o să mă înțelegeți... — *încurcată* — Am fost... dar am fost... numai în gând — *surâzând* — Am avut și o vilă acolo — *după o pauză nervoasă, pe gânduri mai mult* — Când eram mică am studiat mult pianul... Prostii... Visam să deviu o pianistă celebră... să cutreier lumea întreagă, dând concerte... Visam cu ochii arși. Ore întregi făceam game la pian... până cădeam de oboseală pe clape... Intr'o zi am văzut într'o revistă ilustrată streină, o fotografie pe o pagină întreagă...: «Celebra violonistă Alma Sorini se odihnește petrecând o scurtă vacanță la vila ei din insula Capri». Ședea într'un chaise-longue, sub o pergolă de trandafiri, pe terasă în fața mării... — *rușinată, cu ochii în lacrimi* — E caraghios... — *și spune totuși, încă nervoasă* — Mi-am strâns pumnii și mi-am jurat: Mă voiu odihni și eu într'o zi, la vila mea din insula Capri — *după un timp, lui Drumea care aștepta continuarea, simplu* — Și-atât. *își ține greu, totuși lacrimile*

DRUMEA

Și de ce ați renunțat la pian?

MIOARA

M'am măritat...

DRUMEA *insinuant*

Poate că într'o zi totuși, veți putea merge la Capri...

MIOARA *ascultând intens muzica, dusă și de vis*

Vila mea din insula Capri... Frumoasa mea vilă din insula Capri... — *copleșită de regret* — S'a sfârșit... viața mea e alta.

Barul e acum în plină mișcare, începe dansul, deasemeni serviciul.

TAPEURUL *către Mioara*

Dansați, doamnă?

EMA *brusc*

Doamna nu dansează — *tapeurul pleacă.*

DRUMEA

Nu vă place de loc dansul, doamnă?

MIOARA

Ba da... — *cu gingășie* — Insă i-am promis soțului meu, să nu dansez decât cu el.

EMA *larg*

Dansează admirabil...

MIOARA *dansează în gând; îi strălucesc ochii.*

DRUMEA

M'ași fi mirat să nu danseze o persoană așa de bine ca d-voastră.

EMA

Mioara, de ce nu dansezi tangoul ăsta cu d-l Drumea?

MIOARA

...Dar nu știu dacă... Radu...

EMA

Lasă-l acum pe Radu — *cei doi coboară la dans.*

O FATĂ *una din ele, cu cap de copil frumos şi gingaş, dela masa vecină. A fixat, examinând-o, pe Mioara*

E bine, fata.

UN TIP GRAS *care a fumat havană după havană, aprobă leneş cu pleoapele, ca despre un lucru pe care l-a observat şi el mai de mult.*

O FATĂ *tandră ca un înger bolnav de stomac*

Cine e?

TAPEURUL *elegant*

E nevasta ăluia cu ochiul...

O FATĂ *dispreţuitoare*

Oh!

TAPEURUL *complectându-se*

Şi în curând amanta lui Drumea.

O FATĂ *invidiind-o loial şi desinteresat, cojind o banană*

Norocul ei... Dar bărbatu-său ce zice?

TAPEURUL

Ce să mai zică? Nu vezi cum se îndoapă toţi în contul lui Drumea?

MIOARA *se întoarce dela dans ameţită de plăcere şi înainte de a se aşeza, ea să se scuze parcă, ridică paharul spre Radu, — urmează un răstimp de tăcere şi mişcarea încetează câtva timp în bar.*

RADU *își îmbrâncește furios paharul; mai târziu... scoate ceasul*

Mioaro, e târziu, mergem acasă. Mai târziu găsim greu mașină.

EMA *căreia plecarea asta îi încurcă socotelile*

Ah! deacum? Nu, mai stați puțin — *are între dinți, după cum cere moda zilei, o scobitoare.*

DAISY *ciugulea fructe, și ei i se încurcă socotelile*

Sigur, e de abia unu.

DRUMEA *politicos*

Mai stați puțin, d-le Vălimăreanu.

RADU *la fel de politicos*

Dar d-le Drumea... — *vrea să continue, șovăie, apoi către Mioara* — Pe urmă știi Mioaro, e Lina bolnavă, trebue s'o duci mâine dimineață iar la doctor.

DRUMEA *prevenitor și distins,*

Vă duce acasă automobilul meu.

RADU *n'are ce replica, acceptă contrariat și politicos dar are impresia că a înghițit un pahar de sirop leșios.*

SONIA *sinceră*

Ce frumoasă ar fi o plimbare la șosea acum.

DRUMEA *ca răspuns Emei care-l întrebase*

A, drumul în automobil, noaptea e fermecător.

EMA *încântată*

O idee minunată! — *către Drumea* — Hai să facem o plimbare...

DRUMEA *ca totdeauna distins*

De ce nu?

RADU *rezistând nervos și timid, căci înțelege că Mioara e abil târîtă de către Ema*

Dar plouă, frate.

EMA

Tocmai, e admirabil, în automobil, prin întunerec besnă, în ploaie.

RADU *dezolat, stăruind nervos*

Dar întârziem prea mult, gândiți-vă...

DRUMEA *politicos*

A nu! Intr'un sfert de ceas mergem până la Minovici și înapoi, garantat. Am un Buick de 8 cilindri, splendid.

RADU *căutând o salvare*

Da... nu... Și pe urmă cei trei dansatori...? acum trebue să vie... ieri spuneați că vreți să-i vedeți.

MIOARA

Poate... poate... avem timp să ne întoarcem.

SONIA

Lasă, că-i vedem altă dată...

EMA

Sigur. Mergem noi. D-voastră, bărbații rămâneți aici. Șase locuri — *arătând, fără să-și dea seama de brutalitatea ei, spre Mioara și Drumea* — Voi în față, noi în fund. Luăm și pe bărbatul meu.

MARIN *care poartă un smocking anapoda, se scoală placid.*

EMA

Ba nu, că nu sunt decât cinci locuri.

MARIN *se așează, placid.*

RADU *palid, simțind pe ce cale pornește femeia pentru care i se pare că a jertfit totul*

Dar bine, Mioaro — *invocând nenorocit, căci vede că iubirea lui e ca o floare cu petalele înrourate căzută în noroiu* — să... nu răcești.

EMA

Nu, nu, n'avea d-ta grijă — *cei care pleacă se scoală cu toții, Radu trece pe canapea în fund, iar Marin Sterea în locul lui. Se reia pentru câteva clipe mișcarea și serviciul, când începe însă scena următoare, se opresc pentru îndelungă vreme.*

SCENA II

RADU, BĂLĂNESCU, MARIN

RADU *a rămas cu ochii închiși, ros pe dinăuntru de umilință și durere.*

BĂLĂNESCU *după un timp, după ce l-a privit înțelegător*

N'ai băut nimic? Ai tot paharul dela început—*Radu într'adevăr, ca de obiceiu nu consumase nimic, deoarece ar fi avut impresia că folosește de pe urma lui Drumea. E nervos, chinuit, cu mâinile la tâmplă; după ce a rămas îndelung crispat, oftează.*

RADU

Hai, fie ce-o fi — *se deplasează ca să-și stingă țigarea, spre capătul celălalt, depărtându-se astfel puțin de Sterea.* — Da, dar nu de acolo — *către chelner* — Băiete adu-mi un cointreau și... să-mi faci nota separată pentru el.

BĂLĂNESCU *mai mult ca o constatare îndurerată*

Suferi, Radule?

RADU *ridică spre el privirea grea de suferință și răspunde scăzut*

Da.

BĂLĂNESCU *pentru el însuși*

Bietul băiat.

RADU *tot scăzut, ca și când ar fi istovit și calm*

Dacă ai ști ce e viața mea, Dumitre, — *într'un plan mai ridicat* — dacă ai ști ce e viața mea acum...! — *după un timp* — Ce caut eu astă seară aici? — *arată* — În lumea asta...

BĂLĂNESCU

N'ai mai lucrat nimic, te înțeleg, tu pentru artă...

RADU ***nervos, viu***

Arta!? — ***surâde amar**, **lămurește*** — Aceea care a plecat, care mă târăște seară de seară prin toate localurile astea — *ironic* — de lux. Nevastă-mea, care e acum alături de domnul acela în automobil — ***căci în imaginația lui aleargă departe, un automobil idilic.***

BĂLĂNESCU *căutând să-l împace*

Ei asta-i, o simplă plimbare. Și pe urmă...

RADU *direct, cu umerii țepeni*

Și pe urmă?

BĂLĂNESCU

Dacă ai fi zis « nu », ar fi rămas poate.

RADU *i-au căzut brațele din umeri, amar* — poate... poate... — *constatând*

S'a isprăvit, Dumitre — *chelnerul a adus sticla pe tavă, toarnă, după ce grăbit bea* — Lasă sticla aci.

BĂLĂNESCU

De ce n'o lași să iasă singură cu ei? De ce nu rămâi acasă?

RADU *înnebunit*

Tu ai putea să-ți lași nevasta să iasă așa... singură? — *și l-a măsurat pe Marin.*

BĂLĂNESCU *face un gest evasiv*

RADU *privind mereu cu furie pe Marin*

Ai putea să-ți lași nevasta singură noaptea?

MARIN *ascultă privind într'altă parte, imperturbabil.*

BĂLĂNESCU *firesc*

Atunci divorțează...

RADU *cu un surâs amar*

Să divorțez? — *cade pe gânduri* — S'ar fi putut odată, acum s'a sfârșit. M'am obișnuit cu ea. Acum e în carnea și în nervii mei.

BĂLĂNESCU *căutând parcă să-i facă pe plac cum admiți unui bolnav, că e bolnav*

Știu cât o iubești. Pentru ea te-ai bătut în duel.

RADU

Nu știi nimic. Nici eu n'am știut până acum — *iritat* — De două luni de când ne-am întors, femeia asta îmi răscolește sufletul ca un virus.

BĂLĂNESCU *privindu-și tabachera, ca un alibi*

Caută-ți liniștea lucrând. Toată lumea așteaptă dela tine... altceva. Iubirea joacă prea mare rol în viața ta. E ceva superficial... Un om ca tine interesează ca artist, nu ca îndrăgostit... Trebue să lucrezi.

RADU *aproape violent*

Ce să lucrez? Cum să lucrez? Ca să lucrez, am plecat acolo la munte, imediat după nuntă — *amintindu-și* — La început mă apucasem cu oarecare dragoste de muncă, dar când am băgat de seamă că e din zi în zi mai tăcută, a început să mă frământe neliniștea — *ca un rezumat* — După un an, am înțeles că i se urăște cu mine. Și de atunci sunt un om pierdut. Dumitre — *cu buzele arse, chelnerului* — Mai pune un pahar — *obsedat revine* — Pierd femeia unică pentru mine și tu vrei să fac artă? — *iar îl privește pe Marin cu înțeles, acesta iar se preface absent. Bălănescu are un gest descurajat, pe urmă e tăcere încărcată* — Câte n'am încercat... numai ca să-i trezesc interesul ca odinioară pentru viața noastră, în doi. Excursiuni, cărți cetite împreună... colecții de gravuri...

BĂLĂNESCU *prins fără să vrea în drama asta*

Iți spunea ea că se plictisește!?

RADU

Niciodată. Dar asta se simte așa cum simți că înserează iarna. Ce era să mai lucrez? Nici eu nu aveam

poftă de lucru. Nu mă mai interesa decât ceea ce oprea atenția ei — *nervos, aducându-și aminte, cum ți-ai aduce aminte de o doctorie neplăcută ; vorbește mai repede, așa cum iei mai repede doctoria* — Ah! dacă ai ști la cât ridicol m'am pretat — *cu ochii umezi, nervos* — Ascultă Dumitre, observasem la un timp că se amuză ca un copil de ghidușiile mele. Ți-aduci aminte când mă rugați voi să vă imit pe profesori la școală, să cânt cum cântă cocoșii, să fac cum latră câinii? Ei bine, făcea haz câte o seară întreagă de toate strâmbăturile mele. . . de poznele mele și — *uimit și desgustat* — eu eram fericit — *amar* — Cântam cum cântă cocoșii, Dumitre, doar oi vedea-o zâmbind — *rămâne cu privirea în urmă* — Pe urmă o plictisea și asta — *se închide în el un iris de amărăciune.*

BĂLĂNESCU *căutând să explice, să împace*

A fost o greșeală că v'ați izolat. E femeie tânără. . . Trebuia să vii numaidecât în București.

RADU

Iată c'am venit în București. Ce copil ești tu! — *pătruns* — De două luni de când sunt aici, n'am o clipă de odihnă. Mi-s nervii hărțuiți în fiecare clipă — *Bea mereu.*

BĂLĂNESCU *compătimindu-l cald*

De ce atâta sbucium?

RADU *îl privește în ochi, cu o voce alarmată, intensă*

Mi-e frică să n'o pierd, Dumitre. . . Dacă mă înșeală?

BĂLĂNESCU *îndurerat*

E o aberație. Cum poți să crezi asta?

RADU *ridică din umeri, surâzând abătut*

De unde să știu? De atâtea ori, pleacă singură de acasă. Cum dispare pe ușă, mă frământ ca un nebun —

jucându-se cu paharul, amintindu-şi enervat, scăzut — La câte murdării nu m'am pretat ca s'o spionez. Telefonez pe unde mi-a spus că se duce. Caut să surprind contraziceri în detaliile pe care le dă despre vizitele făcute — *şoptit, sacadat, nervos, cu un surâs stânjenit cum ar arăta o rană ruşinoasă* — Ii desfac scrisorile cu abur cald.

BĂLĂNESCU *aproape înfiorat*

Dar e nebunie curată. E destul s'o priveşti pe fata asta ca să înţelegi că asemenea fapt e cu neputinţă... E o căprioară rătăcită între corcituri domestice. Speciile superioare nu se încrucişează cu cele de rând.

RADU

Nu pot îndura nici măcar gândul unei asemenea profanări... Nici măcar vreo sugestie în sensul acesta...

BĂLĂNESCU

E doar ispita uşoară a noutăţii... N'a văzut încă vieaţa asta de lux... dar ce e de alt soiu în ea va birui.

RADU

Deocamdată vieaţa mea e o tortură continuă. Nu mai pot lucra...

BĂLĂNESCU

Ca să pot lucra în meseria asta a mea, eu am renunţat la tot... Simfonia la care lucrez îmi ţine, în inimă, loc de nevastă. Dacă e aşa cum spui... e mai bine să divorţezi.

RADU *înfiorat şi el, respicat*

Nu pot trăi fără ea.

BĂLĂNESCU *care își coborîse privirea, impresionat*

Cu toate acestea — adu-ți aminte — vreai să strici logodna?

RADU *zâmbind amar, ridică mâna cu țigara care desenează o linie neagră*

Atunci! Câte s'au schimbat. Pentrucă atunci renunțam eu, acum pleacă, a plecat, ea.

BĂLĂNESCU *pe gânduri*

Firește. Te-ai obișnuit cu ea. Bărbat și nevastă. Greu să te desparți.

RADU *cuprins de gând ca de puroiu*

Și pe urmă e altceva, Dumitre — *îl privește în ochi* — Eu sunt un .. — *șovăie mult, apoi șoptit* — schilod.

BĂLĂNESCU *îl împiedică să termine*

Ești nebun... n'ai nimic. Nenorocirea e că ți-a pierdut încrederea în tine.

RADU

Dragul meu, nu face literatură pe spinarea mea — *întors cu el însuși* — Eu sunt un schilod. Dacă pierd femeia asta — *nervos, crispat* — Ei bine, pierd singura femeia pe care o pot avea.

BĂLĂNESCU

Dar, atâtea femei..? Ți-ai pierdut încrederea în tine asta e. In dragoste e ca și în războiu: Vai de cei învinși...

RADU *neconvins*

Atâtea femei — *râzând amar* — Nu, e altceva. E un paradox stupid, dar tocmai nenorocirea asta groaznică

m'a făcut să pătrund mai adânc viața și oamenii. Acum când mi-am pierdut un ochiu, văd lucruri pe care înainte nu le vedeam — *înnebunit, răsucit în el însuși* — Ah nu merge nimeni fără motiv, fără motiv, până la rădăcinile vieții.

SCENA III

Aceiași, O FLORĂREASĂ

FLORĂREASĂ *o florăreasă cu ochi frumoși, către Bălănescu*

Avem flori frumoase boierule.

BĂLĂNESCU *plictisit îi face semn să plece.*

FLORĂREASĂ

Ei, ia o floare dela mine — *vrea să i-o puie în piept.*

RADU *privește lung, cunoscător, melancolic*

Frumușică florăreasă. Ia dă coșul încoace — *florăreasa i-l dă* — Ar fi un model admirabil — *alege încet, foarte încet, și o măsoară cu ochii* — Hai, pentrucă ești frumoasă, să-ți iau trei trandafiri — *așteaptă un surâs.*

FLORĂREASĂ *sec*

Ia domnule, odată, că sunt grăbită, mai am mușterii.

RADU *îngălbenește, cu privirea ridicată, îi scapă florile din mână. Țiganca pleacă, își sprijină abătut capul în palme. Bălănescu îl privește compătimitor, pe urmă îi zâmbește, parcă ar vrea să scuze gestul inconștient al femeii.*

SCENA IV

RADU, BĂLĂNESCU, MARIN

RADU

Era şi asta o femeie şi nici n'a surâs măcar — *zâmbind pierit* — Tu ştii, Dumitre, că eu nu mai găsesc nici portrete măcar...?

BĂLĂNESCU *își toarnă singur... bea prea mult*

Bine azi, modelele sunt inaccesibile...

RADU *viu*

Nu profesioniste. Femei « bine » care să-mi pozeze pentru portrete. Inainte toate prietenele și cunoscutele se îmbulzeau să-mi pozeze — *refăcând timpul în gând* — Oh! trei ani ăștia. Când te gândești că, acum trei ani — *gândește alb, la ceea ce era acum trei ani, ca un condamnat care se știe pierdut din cauza unui amănunt, se crispează, sufocat* — și acum... acum.

BĂLĂNESCU *privindu-l hotărît*

Regreți, Radule?

RADU *ridică privirea, râzând abătut, parcă indiferent, parcă resemnat și iar închide în el un iris de durere.*

BĂLĂNESCU *el însuși pe gânduri, după un timp*

Eri m'am întâlnit cu Gheorghiu — *explicându-i* — Gheorghiu care i-a fost martor. Cu care am discutat duelul. A venit vorba despre tine. Mi-a spus că în ziua în care a venit la expoziție Garnowski, pierduse trenul, că vrea să plece la Iași — *trage trist din țigare.*

RADU *o clipă uimit, încremenit apoi, căci înțelege că toată suferința lui de acum putea fi evitată, dacă nu se întâmpla un lucru de nimic, un fapt domestic. Are viziunea,*

netă, halucinată a felului în care ar fi rămas întreg. Din umeri până 'n genunchi e un fior, o răsucire

A vrut să plece la Iași în ziua aceea și a pierdut trenul?... — *rămâne crispat ca o meduză.*

BĂLĂNESCU *simplu*

A ajuns prea târziu la gară... chestie de un minut.

RADU *într'un crescendo de înfiorare, ca după o descoperire năucitoare, întreabă întins*

Dacă omul ăla nu pierdea trenul, eu eram azi un om cu chipul și cu sufletul întreg? — *se răsucește în el ca un vierme rănit* — Se răcește carnea pe mine, Dumitre. Înțelegi tu? ceri un bilet dela un ghișeu, și viața ta devine altceva — *rămâne cu privirea încremenită.*

BĂLĂNESCU *dându-i simplu dreptate*

Ți-aduci aminte povestea aceea orientală?... Nu știi, dacă nu ți-ai salvat viața — sau poate ai omorît un om, făcând un pas la dreapta ori altul la stânga.

RADU *potolit în afară, dar răscolit în el de ceea ce a aflat*

Ți-a spus Gheorghiu asta?

BĂLĂNESCU *pe gânduri*

Era și el impresionat de întorsătura lucrurilor.

RADU *șoptit, trăind în gând, urmărind în gând*

Nu-ți dă la timp legătura la telefon și poate ai scăpat de a fi nutrit toată viața printr'o gaură făcută în gât — *privind trist pe Marin* — Te joci cu o metaforă și... viața ta nu mai e viața ta.

MARIN *nu ia notă.*

BĂLĂNESCU *impresionat de frământarea lui*

Exagerezi şi tu. Viaţa ta, dacă ai fi înţelegător, ar fi...

RADU *intens, galvanizat, şi, în acelaşi timp, gândind*

Dumitre, nu ştiu cum sunt ceilalţi oameni, dar viaţa mea fără un zâmbet de femeie e o moarte de fiecare clipă. Toată copilăria mea am visat mâini albe şi ochi înduioşaţi. Şi toată arta mea era pentru ele, pentru toate — *scăzând deprimat* — Orice privire a lor mă turbura — *el însuşi* — Nu ştiu, dar atunci când îmi vorbea o femeie, oricare, o străină, o trecătoare, înflorea ceva în mine. Şi acum... — *bea mereu.*

BĂLĂNESCU

Şi acum?

RADU *râde*

Şi acum? — *a ridicat întâmplător privirea nervos* — Uite-le — *arată masa vecină, pe urmă revine în el* — sau în automobil, sufocându-l pe... Drumea... Ah! le urăsc.

BĂLĂNESCU

Dar ce ai tu cu ele, toate?

RADU *cu o convingere elementară*

M'au trădat. Toate m'au trădat.

BĂLĂNESCU *zâmbind*

Toate?

RADU *plin, fără rezerve*

Toate. In toate credeam. In sufletul tuturora credeam.

BĂLĂNESCU

Te-ai jertfit pentru o cauză a ta personală...

RADU *neagă hotărît*

Cauza lor o apăram... Nu era de loc cauza mea... Prin gestul lui, înțelegi? năvălea urîțenia în lume. Era deci cauza logodnicelor, a surorilor, a mamelor. Am vrut să le apăr, să pedepsesc un tip brutal care sporea bestialitatea și urîțenia în această societate și așa desgustătoare... Ah, ți-aduci aminte butada pamfletarului: Fleurs sans odeur, femmes sans pudeur, hommes sans honneur. Aveam dreptul la înțelegerea și la gingășia lor. Am vrut să fie o clipă de frumusețe în această lume lacomă și fără demnitate. Și uite-i... Uite-le... Sau gândește-te la cei care vor veni înapoi. — *Și-a oprit gestul și în planul acesta merge firesc așa ca unul care după ce s'a urcat pe un podiș merge obișnuit* — Vezi tu femeia aceea de acolo, mimoza aceea fragedă cu ochii mari și languroși... cu gură de copil? Are să doarmă la noapte cu traficantul acela de permise — *se închide în el, strâmb de desgust.*

BĂLĂNESCU

Stăpânește-te omule. Te-a observat lumea. Uite cum se uită la tine tipul ăla.

RADU *vede că toți cei dela masa vecină îl privesc cu oarecare curiozitate și desgust*

Ah, mi-e silă de lumea asta « deșteaptă », care se hrănește și înflorește din sacrificiul altora.

BĂLĂNESCU

Stăpânește-te. Toată lumea a observat în jurul nostru, că ești agitat...

RADU *înfrigurat*

Sigur, un nenorocit care se agită. Ah, lumea asta! Are estetica subțire... o jignește orice nevaliditate. Ar trebui să mă scol în picioare, să le strig în față...

BĂLĂNESCU

Dar liniștește-te, omule.

RADU

Dumitre, să le strig în față: Ceată de nemernici, traficanți scârboși, — *reia amar cu vocea muiată de durere* — grăjdari eleganți și frumoși ca niște viței... Am avut și eu cândva un obraz întreg și frumos, un obraz jertfit pentru sentimentalitatea jignită — *e în el o suferință lucidă, totul e văzut ca prin sticlă* — ca o floare a unei femei. — *privește cu ură pe Marin și spune amar* — Sunt un om care s'a jucat cu metaforele. Merit toată scârba voastră. Eu nu pot trăi fără voi, fără surâsul vostru — *simțind aceasta cu adevărat* — Voi trăiți fără mine.

MARIN *ascultă impasibil.*

BĂLĂNESCU *încurcat*

Dar omule liniștește-te — *se întoarce către Marin* — Ar trebui să plecăm, mi-e teamă. Radu a devenit prea nervos.

MARIN *ridică indiferent din umeri.*

RADU *idolatru al poeziei legate de femeie*

Eu nu pot trăi fără un surâs de femeie. Pentru ele am gândit tot și astăzi mai mult ca oricând, mai aprig decât poți să crezi, nu-mi pot închipui viața fără ele — *obosit scade tonul. Ar fi greu de lămurit dacă el are dreptate afirmând că lumea l-a părăsit din cauză că desfigurat sau poate, numai i se pare lui că e desfigurat din cauză că e părăsit de femei. De altfel monoclul negru nu înseamnă o desfigurare, care există numai — poate — când fără monoclu, se privește în oglindă, și numai pentru el însuși. E un complex prea subiectiv ca să poată fi judecată împrejurarea. Iar pe de altă parte poate că nici nu e cazul unei «părăsiri». Nici el și niciun autor nu ar putea preciza ceva în această*

privință. Fără îndoială e și o autosugestie, care îi dă un chin sensibil figurii, îi răpește puterea de seducție, care presupune liniște și stăpânire de sine. Mai ales că sensibilitatea lui exagerată, dublată de o luciditate febrilă, îl face să reacționeze neîntrerupt, dureros. Ca în jocurile scării mobile și ale salonașului cu oglinzi, într'un astfel de suflet nimic nu e stabil, efortul duce la rezultat contrariu, cu cât e mai vehement, iar ieșirile sunt în număr infinit, toate aparente, pe când cea adevărată e găsită sau nu, întâmplător. In asemenea condiții ochiul e numai cauză incidentală și putea fi oricare alta — cauza reală fiind prea marea și prea complexa lui mobilitate sufletească, sursă de desechilibru funcțional, în care lipsite de o bază sigură, actele și gândurile i se angrenează ca într'un teoretic perpetuum mobile — Știu c'ar trebui să fiu « altfel » — *după o pauză privește iar vecina cu chip de înger bolnav* — Uită-te la ea — *o privește cu ochi calzi* — Nicio tresărire, nicio undă a unui gând în privire. Cine a vorbit de telepatie, de comunicare simpatică... Uită-te la ele... la frumusețea aceea fragedă și catifelată — *are un zâmbet amar, abătut.*

BĂLĂNESCU

Dar nu sunt decât niște întreținute...

RADU *ca o linie, ca un imn trunchiat adresat esenței femeii*

Sunt femei frumoase. Nu se poate ca într'un trup atât de fraged, cu niște ochi atât de catifelați, care mă înfioară în fiecare clipă... să nu adie, măcar un ecou, o undă de simpatie. In mine vibrează orice început de senzație, râmătorul acela nici nu știe s'o prețuiască măcar...

BĂLĂNESCU *simte și el că Radu e acum ca într'un cerc vițios, că suferă și cu cât se sbuciumă mai mult, cu atât se scufundă în suferință, cum se scufundă cel care vrea să scape din mlaștină.*

Dar ești absurd. Astea au trupuri de regină, suflete de bucătărese.

RADU *cu vocea crispată, alb de durere și desnădejde*

Sunt un lepros.

BĂLĂNESCU

Ești nebun, dai importanță exagerată unui fapt care aci nu joacă niciun rol... o părere a ta care se întoarce în tine, crește și te roade în adânc.

RADU

Ochiul acesta e o părere? Indiferența femeii mele, părere?

BĂLĂNESCU

In orice caz, nu e nicio legătură între ele...

RADU

Crezi tu asta?

BĂLĂNESCU

Ascultă Radule, când a întâlnit pe Lady Hamilton, cea mai frumoasă femeie din Europa, Nelson nu avea numai un ochiu pierdut, ci și brațul retezat din umăr. Asta nu i-a împiedecat pe cei doi să se iubească nebunește până la moarte.

RADU

Povești. N'au existat niciodată. Pe când suferința mea e reală — *cu o crâncenă frângere* — E aici și acum.

BĂLĂNESCU

Ești nebun! sau nu, ești sărac. Dacă ai avea bani... Ai avea tot ce vrei. Tot.

RADU *dovedind fără să vrea maladia gravă acelor care au cetit cărțile cu sinceritate. E boală relativ modernă ca și*

cancerul, inexplicabilă pentru vechea știință care declara livrescul o simplă poză superficială. « Livrescul » aceasta este urmarea epidemiei romantice ca și donchijotismul urmarea epidemiei literaturii cavalerești.

Să cumperi un surâs de femeie? o privire?

BĂLĂNESCU

Ii cumperi trupul cu gânduri cu tot... Atâtea câte are. Și surâsul. N'ai idee cum surâd unele femei, bijuteriilor.

CHELNERUL *s'a apropiat să toarne, cu ceva iritant în ținuta lui, altfel fără cusur.*

RADU *amețit de tot îl privește nervos și după câtva timp*

Te uiți la mine? Te întrebi — nu-i așa? — ce caut eu aci? Nu ești obișnuit cu oameni ca mine aici? nu?

CHELNERUL *corect*

Nu m'am întrebat nimic, domnule.

RADU *sarcastic*

Foarte rău... Pentrucă uite... mă întreb eu singur, ce caut în lumea asta?... De ce sunt astă seară aici?

BĂLĂNESCU *face semn chelnerului să plece și îl privește tot mai neclintit pe Radu care bea mereu. Crește mișcarea și rumoarea barului.*

SCENA V

Aceiași, DOI DANSATORI, UN PITIC

Vor intra o dansatoare și un dansator iar odată cu ei, un pitic cocoșat, isteț care le va parodia dansul căutând să-i încurce, dar pe care ei nicio clipă nu-l vor observa. Radu măsoară un moment, fix, ros interior,

perechea cu linii curgătoare și mușchi rotunzi sau împletiți sub pielița fragedă. Pe urmă își lasă capul pe piept abătut. Bălănescu îl privește căutând să răzbată în sufletul lui și cu un surâs vag se întoarce apoi spre dansatori. După un timp, când el e cucerit de mobilitatea plastică a celor doi, Radu ridică privirea, se uită și surâde văzând toată lumea imobilă și pe cea din sală desigur, cu ochii întinși spre cei doi dansatori.

BĂLĂNESCU *după ce a început muzica și a încetat mișcarea din bar*

Vin cei trei dansatori — *trece în capul din dreapta al mesei ca să poată vedea dansatorii, și e acum în stânga lui Radu și rămâne în picioare. După un timp se întoarce simțind privirea lui Radu și explică inutil și încurcat* — Da, ea e foarte bine. Picioarele... Are picioarele lungi și coapsele totuși pline — *trece în capul mesei să vadă mai bine și se așează.*

RADU *duce paharul la buze melancolic.*

Dar el? E și mai bine. Toate încheieturile îi sunt libere, ca la o mașină bineîngrijită. *ironic* De ce nu el? Privește-i pântecul... Cum îi lunecă mușchii pe sub piele — *ca și când ar totaliza,* — lame și bile de oțel...

BĂLĂNESCU *privind mai departe, se întoarce o clipă*

Ai dreptate.

RADU *zâmbește când vede interesul cu care Bălănescu se uită, iar târziu cu un surâs amar*

Uită-te la pitic — *descurajat, alarmant* — Uită-te la pitic...

BĂLĂNESCU *fără să întoarcă de loc capul*

Da... — *și după un timp* — Sunt minunați amândoi. Dansul e în adevăr o artă.

RADU

Firește este un dans artistic, dans pur.

BĂLĂNESCU

Nu poți să spui că nu există și o emoție pur artistică... Un dans de artă.

RADU *dur, fără să cedeze*

Plastica e în primul rând motiv de artă pentrucă sub forma asta se doresc în deosebi bărbații și femeile — *cald* — ...Uite se aleargă... și înfrâng totul prin prezența lor — *amar, privind aproape provocator pe Marin* — Altfel, arta e deasupra. « Artă pentru artă ». E pură... ignorează totul... Numai noi suntem stupizi că suferim atât.

MARIN *rămâne senin.*

BĂLĂNESCU *întors cu spatele spre dansatori*

Dar adineauri, ai văzut că femeile, deși știau că va veni o pereche de dansatori, au plecat totuși... la șosea..? Mărturisește, că această frumusețe masculină goală nu e invincibilă... Drumea a fost preferat.

RADU

Femeile au o acțiune ilogică doar în aparență... dar practică în realitate. Ele nu fac nimic desinteresat... Acel belatru bovin reprezintă pentru ele mai mult decât toată această sală...

BĂLĂNESCU *surâzând îi dă dreptate, apoi, deoarece nu i s'a aprins bricheta, cere foc chelnerului*

Uită-te la pitic... Uite cum îi parodiază de amuzant.

RADU *cu dispreț*

Amuzant? — *cu gura coclită* — Consultă dicționare Dumitre... E un încornorat... Cum îi parodiază, când

el e mult mai bun dansator decât ei? Dar caraghiosul ăsta e un filosof... Vrea să ridiculizeze frumuseţea care inspiră dorinţe. Vrea să facă artă « deasupra»... joc absolut... Vrea să ne ofere un dans pur, care nu inspiră nicio poftă. Nu-şi dă seama că e păcălit.

BĂLĂNESCU

Uite Radule... întotdeauna ai exagerat. Arta este într'adevăr deasupra... Arta e ceva...

RADU *imperios*

Ceva? Ceva? — *ridicând tonul, se întoarce cu ură spre Marin* — Toţi artiştii sunt nişte încornoraţi dacă dispreţuesc realitatea, dacă se socotesc senini « deasupra » — *strâmbă din buze* —. Toate se petrec cu adevărat peste capul lor — *şoptind intens ca şi cum ar plimba o lampă de buzunar în întunerec* — Priveşte sala — *cu nesfârşită dragoste* — Frate piticule, eşti un nerod...

BĂLĂNESCU *întors pe jumătate, jumătate sâcâit, căci pricepe cauza « ieşirilor », lui Radu*

Dragă, dar de unde atâta greutate pe frumuseţea trupului? De unde asta?... Când s'au văzut de atâtea ori bărbaţi urîţi care au isbutit să placă unor femei de o frumuseţe celebră? — *spre dansatori* — Ia uite ce mândru e piticul...

RADU *râde*

Tu crezi asta, chiar aşa cum o spui? Crezi imbecilitatea asta repetată pe toate tonurile? Ascultă, să-ţi spun eu, ce deosebire e să se cheltuiască femeile în mofturi izmenite şi figuri în text, ca să izbutească să-ţi placă, ţie, pentrucă eşti frumos, şi câtă inteligenţă — *cu umerii contractaţi,* — câtă inteligenţă trebue să cheltueşti — ca o monetă depreciată prin partea locului — ca să isbuteşti, — urît — să placi vreuneia dintre ele... — *cu buze subţiri* — mai capricioasă... Priveşte în jurul tău. Priveşte.

BĂLĂNESCU

Şi la urma urmelor, adevărata înţelepciune e să ştii să renunţi. Atâţi inşi, atâţi filosofi au dispreţuit frumuseţea femeii.

RADU *cu umerii drepţi, dar cu ton firesc*

Slugile şi filosofii îşi îngrădesc dorinţele, ca să nu-şi simtă nemernicia... N'ai dreptul să dispreţueşti frumuseţea asta vie — *priveşte fără ocol, intens* — decât în momentul în care ţi s'ar oferi... E ridicol să renunţi la ceea ce nu-ţi aparţine... Slugile şi înţelepţii renunţă la ceea ce nu le aparţine — *şi ca un cal prins în arie revine necontenit abătut.* — Inţelegi tu ce-a făcut din mine rana asta? Mi-a răpit posibilitatea de-a mai putea renunţa la ceva. Eu care eram plictisit de femei... Ah, tu n'ai văzut — ca mine acum trei ani — femeile umilite că nu le priveam — *şi brusc întors în el însuşi, ca şi când s'ar fi răsucit un cuţit în el* — Ascultă, când ţi-a vorbit Gheorghiu de Gabrowski?

BĂLĂNESCU *face un gest, nu vrea să mai spuie.*

SCENA VI

RADU, BĂLĂNESCU, MARIN

RADU *după ce dansatorii au ieşit, se uită neliniştit la ceas*

De ce întârzie atât? Unde or fi? Tu crezi că nu se puteau duce la Drumea acasă?

MARIN *cu o falsă cordialitate şi un ton înţelept*

De ce te agiţi matale atâta? De ce te frământi tot timpul? Şi dacă s'ar întâmpla lucrul acela de care te temi atâta? Ce-ar fi? Ţi se pare că are atâta importanţă? Crezi că s'ar produce vre-o schimbare în ordinea din lume? — *cu o anume obsechiozitate* — Ai matale cunoştinţă de un proverb arab, plin de înţelepciune, care spune

că trei lucruri nu se pot cunoaşte: urma săgeţii în zbor, urma şarpelui în apă... *şi* urma bărbatului în femee?

RADU *îl întrerupe cu o anume tensiune, fie după* „şarpelui în apă" *fie eventual, după ce spune aproape tot proverbul*

Ah, lichea înţeleaptă... acolo unde tu plăteşti cu o piruetă glumeaţă, eu plătesc cu viaţă din viaţa mea — *Când se întorc ceilalţi, apărând treptat, picolul mută scaunul fără spătar al lui Bălănescu la capătul mesei în dreapta, ca să nu-i supere pe ceilalţi. Se aşează în ordinea dinainte şi începe mişcarea şi serviciul.*

SCENA VII

Aceiaşi, MIOARA, EMA, DAISY, SONIA, DRUMEA

EMA *exploatând, planturoasă, un succes personal*

Nu v'am spus eu? A fost o plimbare admirabilă...

DAISY *care şi ea a fost câteva minute pe calea idealului ei, dar nu face «prea mult» caz*

Mergea automobilul cu o viteză nebună. Mioara săraca, neobişnuită, ţipa...

MIOARA *încă sub impresia faptului acesta plăcut, care e alunecarea vertiginoasă şi masivă, într'un fotoliu de piele*

Imi plăcea foarte mult, dar mi-era o frică nebună să nu ne ciocnim...

DRUMEA *condescendent, întorcându-se spre ea ca un suveran când pozează amabil*

Dar la ora asta şi pe o vreme ca asta nici n'ai de cine să te ciocneşti, la Şosea — *către chelner, care aşteaptă*

comanda, face semn distins, cum ar da cuvântul unui orator la Cameră, să aducă.

EMA *gata și pentru o a doua satisfacție*

Cine mănâncă fetelor? Eu mor de foame...

DAISY

Adu-mi mie— *caută* —

SONIA

Și mie — *altă comandă lacomă* — Și mie... — *comenzi. Se toarnă în cupe, se examinează listele.*

DAISY *un timp ce încetează mișcarea și serviciul*

Dacă mergem mâine... — *și rămâne pe gânduri chinuită de o problemă, pe care o rezolvă cu o altă întrebare* — E greu de condus d-le Niculescu?

DRUMEA *fără bunăvoință, plictisit*

Nu e atât de greu.

DAISY

Ah, cum aș vrea să conduc și eu... — *e vorba de un adevărat ideal* — E de un șic... Vrei să mă înveți să conduc, d-le Drumea?

DRUMEA *tot fără entusiasm, ba chiar cu o ușoară ezitare*

Da, de ce nu...?

DAISY *practică, știind care pedală răspunde cu sunet, o privește pe eroină*

Poate că învață și Mioara.

MIOARA *surprinsă și gâdilată*

Eu să învăț să conduc mașina? Dar e imposibil... Cum?

DRUMEA *de data asta mai mult decât amabil*

A, e foarte ușor... foarte ușor, doamnă.. In zece lecții... — *ar vrea să continue, dar e întrerupt.*

MIOARA *înflorită, pusă ușor în mișcare de această ispititoare ofertă*

Da?

SONIA *care nici ea n'ar vrea să se strice « combinația »*

D-le Niculescu, numai în zece lecții?

DAISY *care are interes ca târgul să se încheie*

Sigur. Atunci de mâine... Tocmai bine... începem lecțiile, la Mânecii Pământeni... Nu d-le Drumea?

EMA *și-a adus aminte că la urma urmelor tot e nevoie să-l anunțe și pe bărbat*

A, da... Știi Radule că mâine plecăm pentru trei zile la conacul d-lui Drumea. Merge și Mioara. Vii și tu?

RADU *își dă seama ce urmărește această « bandă » (cum își spun ei singuri) interesată... Prevede trei zile de familiaritate continuă, de intimitate promiscuă, de acele libertăți pe care le îngădue viața în comun, cu prilejurile provocate și sporite, de complicitatea perfidă a celorlalți, care l-ar îngropa în suferinți și ridicol... Faptul că nici măcar n'a fost consultat când s'a luat hotărîrea, că l-au considerat ca pe o simplă anexă, îl face să și presimtă la ce se poate aștepta*

Dar bine?... Cum asta?... Mioara!

EMA

Niciun «dar»... Plecăm mâine și ne întoarcem Duminecă seara...

RADU *pierit*

Bine... dar... Când ați hotărît asta? De ce nu m'ați întrebat și pe mine?

EMA

De ce să te mai întrebăm? Cum o să refuzi o invitație atât de amabilă?

RADU *uluit, pierit*

Dar cum o să stăm trei zile acolo?

DAISY

Va fi splendid... Tu și cu Marin pictați în pădure și noi facem excursii cu mașina...

RADU *care vede tot mai mult ițele acestei „combinații"*

Dar nu se poate... Cred că deranjăm... Toți acolo?

EMA

Ce nu se poate? De ce nu se poate?... Nu deranjăm pe nimeni... E un conac cu peste 20 de camere... Dacă vrei poți să stai liniștit în camera ta și lucrezi fără să te știe nimeni.

RADU *închipuindu-și mereu cum vor fi nopțile acolo, cu complicitatea Emei, și a celorlalți*

Dar e cu neputință Mioaro. Cum o să petrecem nopți întregi într'o casă străină?

DAISY

Va fi delicios.

RADU *crește fierberea din el*

Dar, tu... e cu neputință... Știi... Știi Mioaro... La ora 5 era vorba să te duci la mama ta la ceaiu... Era o chestiune de aranjat cu Lucica...

EMA *care nu mai pricepe nimic și e sincer scandalizată de purtarea neobișnuită a acestui om*

Ah, ce bărbat! Ce cântec!...

MIOARA *simțind ca o mustrare, ca un apel din trecut, cu prietenie adevărată pentru Radu și vocea ușor tremurată de emoție, ceea ce agravează și mai mult teama lui*

Uitasem să-ți spun că Lucica nu poate veni mâine.

RADU *tot căutând nenorocit un motiv de anulare și de salvare pentru el*

Și pe urmă nu sunt locuri... E greu... Mioaro te rog... gândește-te — *pentru el acest „gândește-te“ e ca o desnădăjduită invocare.*

EMA *plictisită*

N'avea d-ta grijă de locuri... S'a aranjat și asta — *Radu se închide ros în el, căci bănuește că un plan întreg nu-i e știut, că hotărîrile s'au luat fără el, se întreabă ce spital sau închisoare se pregătește mândriei lui de bărbat. Simte că această excursie cu automobilul aduce mai mult sânge și un fior mai cald în femeia lui decât toate disperatele mângâieri ale trecutului* — Noi plecăm cu automobilul pe la zece. In locul liber punem alimente. Voi mergeți cu trenul, la gară vă așteaptă trăsura d-lui Drumea...

DAISY *aduce convinsă un argument care i se pare ei irefutabil*

Mergem toată banda.

RADU *sfredelit de o idee fixă, totuși cu grije pentru politețe*

Dar e cu neputință... Mioara... e cu neputință...

DAISY *într'adevăr nu înțelege un asemenea om*

Ah! Radule nu mai încurca lucrurile, frate... Cum ai lipsa de gust să strici o partidă atât de interesantă? Noi le aranjăm și tu... — *vrea să spuie. strici totul, dar găsește inutil să continue. Radu se strânge ca de o atingere. Bălănescu îl privește cu milă, cum tace răsucindu-se în el însuși. Începe iar oarecare mișcare și serviciu în bar.*

SCENA VIII

Aceiași, UN COPIL

Apare un copil care vinde cărți poștale, cerșind, când să ajungă la masa lor l-a și înfășcat chelnerul, care servea alături, ca să-l dea afară.

EMA *mânioasă*

De ce-l dai afară domnule? Ce ți-a făcut?

CHELNERUL

E interzis cerșitul în local.

EMA

Lasă-l — *caută în poșetă, la fel Sonia și Daisy.*

RADU *scurt, amar*

Nu-l lăsa domnule! — *sec ca o țâșnitură dintr'o arteră tăiată* — Ar putea consuma toată inima acestor nobile doamne.

SCENA IX

Tot grupul lor

MIOARA *nedumerită, îndurerată*

Dar, Radule!

EMA *cu superioritate și cu mirare sinceră*

Ce ai cu bietul copil, frate? — *îl măsoară cu privirea* — Ce Dumnezeu? Atâta inimă să aveți și voi...

DAISY *aproape tot atât de disprețuitoare*

Ai devenit atât de nervos!

DRUMEA *prost și distins*

Doamnele au o inimă atât de bună, că e o fericire pentru nenorociții aceștia... — *s'a întors orchestra, căci se aude sgomot de instrumente care sunt acordate.*

BĂLĂNESCU *către Mioara*

Ar trebui să mergem. Radu a băut cam mult și mi-e teamă de vreo izbucnire a lui.

DAISY *se înalță să vadă mai bine*

Ah! a încetat pauza... Admirabil... Am boală să dansez — *Radu o privește uimit, descoperind acum parcă vulgaritatea ei, cum ai descoperi un nou simptom al unei boale bănuite* — Dansezi, d-le Drumea?

EMA *care vrea să păstreze pe Drumea lângă Mioara*

Dar Deaisy, ai înnebunit? Lasă pe d-l Drumea în pace — *în loc de dans începe însă un solo de vioară Liebesleid de Kreisler. Incet, încet, sgomotul restaurantului încetează și se simte din toate părțile cum se formează atenția generală. Toate capetele devin sentimentale și ochii languroși. Chiar cei dela masa vecină ascultă răpiți, și mai ales ei. Serviciul a încetat de tot.*

EMA

Ce bucată e asta d-le Drumea?

SONIA

D-l Bălănescu e compozitor, cunoaşte toată muzica.

EMA

Crezi că d-l Drumea nu cunoaşte muzica?

DRUMEA

De sigur! Doar e ceva... e un solo de vioară... o... o...

BĂLĂNESCU

E Liebesleid de Kreisler, doamnă.

EMA

Ce înseamnă Liebesleid, d-le Drumea?

BĂLĂNESCU ***săcâit, întărâtat***

Suferinţă în dragoste. Chin din dragoste şi altele... Doamnă.

EMA

Aa... E splendidă.

RADU ***încet, chinuit, nervos, frământat de obsesia lui, ca de un şurub, jocul e mai mult mimică***

Mioaro, nu te duci mâine? nu-i aşa? Rămânem...

EMA ***ascultă sentimentală, şi nervoasă, face lui Radu semn să tacă: « pentru muzică ».***

RADU *după un timp rugător, în șoaptă, ceva mai tare totuși*

Nu te duce... E cu neputință. Cum o să petrecem nopțile în casă străină?

EMA *în timp ce sunetele calde ale viorii se aleargă pasionate și rugătoare, sau prelung trist, Ema se întoarce necăjită de scânciturile lui Radu, agasată*

E muzică omule, ce Dumnezeu!...

RADU *tot mai chinuit, tot mai nervos, tot mai încet, caută să se stăpânească, nu-și mai dă seama totuși că într'un restaurant de lux sunt admise numai chinurile muzicale*

Mioara! — *cei dela masă îl privesc — ascultând muzica — compătimindu-l nervoși, dispretuitori pe cel care, orice s'ar spune, trăia incomparabil mai viu decât vioara, durerea iubirii* — Mioara...

EMA *după ce s'a sfârșit bucata și tace muzica*

Bine frate, nici când se cântă o bucată ca asta n'ai astâmpăr? — *Domnul cel gras dela masa vecină a chemat chelnerul și a trimis violonistului, vizibil, trei sute de lei.*

DAISY *ca să aleagă, mândră apele de uscat*

Muzica nu e pentru oricine, dragă — *Radu o privește aiurit, ea se întoarce prevenitoare spre cel din capul mesei* — Vă place muzica d-le Drumea?

DRUMEA *filosof monden*

De sigur domnișoară... Muzica înnobilează pe om.

EMA *care nu-și revine, care nu vrea să-și mai revie, tot mai scandalizată, cu accent grav*

Atâta nesimțire, frate!

RADU *primește cuvântul ei de parcă e plesnit de o palmă în față*

Nesimțire? — *cum niciodată nu i s'a mai spus asta, de către nimeni, se îndoiește în prima clipă, dacă e vorba de el, pe urmă crispat ca o meduză, alb de durere* — Ah!... bunătatea voastră... Stârpituri lașe — *și se încocârjează tot mai mult, ca o frunză uscată.*

MIOARA *speriată, s'a ridicat*

Radule!

EMA *indignată*

Bine, dar ce e asta...? E revoltător...

SONIA

E un scandal...

DAISY

In lume...? ne compromitem toți.

BĂLĂNESCU *îndurerat*

Radule...

RADU *crispat, înnăbușit, se frânge, a pierdut sensu realității curente, totuși izbucnirea lui are ceva interior*

Lași... lași! — *amar, ironic* — bunătatea voastră? — *surâde* — stârpituri idealiste — *răspicat, dar întors în adânc* — Pofte poetice — *are în vocea îndurerată o prelungire obosită* — Bestii amabile... — *îi privește cu desgust, șoptind parcă pentru el* — Bunătatea voastră... — *pe obraz îi curg lacrimi.*
E o alarmă mondenă.

SONIA *cum toți se scoală să plece; ia mâna Mioarei*

Biata fată.

DAISY

Să te ferească Dumnezeu de sacrificiul unor asemenea oameni.

MARIN *explicativ*

Nu aruncați metaforele uzate. Vopsite din nou și bine ajustate mai pot fi de folos [1]).

[1]) Dacă nu e spusă bine, această replică, e de preferat să fie suprimată la spectacol.

ACTUL III

SCENA I

RADU, MIOARA, LINA

Acasă la Radu Vălimăreanu. Interior modest care ar putea fi luat drept atelier. Oarecare desordine. Divan, covoare (destule, așa cum au pictorii de obiceiu), flori. Portrete creionate, cărți, câteva mulaje « obiecte de artă ». Un birou mic opus divanului, un fotoliu. In stânga e întâiu fereastra, apoi intrarea. In fund ușe spre dormitor, în dreapta altă ușe spre o cameră vagă eventual cu baie.

La ridicarea cortinei în semi întunerecul atelierului lui Radu, Lina moțăie pe un scaun obișnuit și incomod. Se aprinde lumina și intră, venind dela restaurant Mioara și Radu, îmbrăcați așa cum au fost în actul II.

LINA *se trezește și se ridică după scaun. Bolnavă, e fără o picătură de sânge în față, slăbită.*

MIOARA *îndurerată*

Femeia lui Dumnezeu, nu ți-am spus să nu ne mai aștepți seara? De ce nu te duci în odaia d-tale să te culci ca oamenii?

LINA *morocănoasă, căci acum când e grav bolnavă se supără de orice compătimire*

Cum o să mă culc până nu vă culcați d-voastră? Dacă vă mai trebue ceva?

MIOARA

Cum poți să te chinui pe scaun până la 3 dimineața, femeie fără minte?

LINA *albă de tot la față*

Poate că vreți să mâncați ceva? Pe acolo pe unde ați fost cine știe de ați găsit ceva.

MIOARA

N'avea nicio grije, nu vezi cât ești de bolnavă, nu vezi că abia te mai ții pe picioare? de ce nu ne-ai așteptat măcar în fotoliul ăsta? Ți-am spus să nu te mai prind pe scaunul ăla! Ești grav bolnavă de stomac, înțelege.

LINA *cu buzele strânse*

Ei, lasă... și nu mai crede și d-ta tot ce spune doctorul ăla. Ce nu spune el pentru bani!

MIOARA *cu gingășie*

Uite ce sucită ești. Inainte te văitai toată ziua, iar acum când îți spune doctorul nu vrei să înțelegi — *aproape de ea în șoaptă, ca un grav avertisment* — Ai o boală grea de stomac, dacă ai o hemoragie poți muri în câteva ceasuri. Trebue să te ferești de oboseală, de supărări, să stai în camera ta.

LINA

Cum asta? Da, de ce îmi plătiți leafă?

MIOARA

Asta-i acum! Mi-a spus iar portarul că nu vrei în ruptul capului să iei ascensorul. Ţi-e frică de el că e cam hodorogit?

LINA, *încăpăţânată*

Cum o să iau ascensorul, ascensorul nu e pentru servitori.

MIOARA

Dar tu eşti bolnavă. Proprietarul şi chiriaşii ţie îţi dau voie în ascensor.

LINA

Cum să mă sui eu singură, ca dracu'în ascensor, dacă nu se suie ceilalţi oameni?

MIOARA

Cum singură? Auzi?... ce? numai servitorii sunt oameni? Eşti încăpăţânată, asta eşti. Să ştii că dacă ai hemoragie, s'a sfârşit cu tine, mori într'un ceas, două.

RADU *aprig*

Vrei să spui că adunătura din taverna aia unde m'ai târît, erau oameni?

LINA *bombănind*

Păi, o să mor, că aşa vrea doftorul d- tale — *pleacă spre uşe.*

MIOARA *liniştită şi egală cu ea însăşi, vede că el e agitat şi pornit pe ceartă. Adânca neînţelegere dintre ei se va manifesta sub forma unui acut discronism psihic De câte ori unul isbuteşte să-şi găsească împăcarea cu ceeace dă soarta şi clipa, celălalt devine instantaneu*

crispat, iritat, nemulțumit. De altfel e aci o cauzalitate interioară dialectică alternativă. Astfel în toată partea întâiu a celor ce vor urma, ea e calmă și aparent împăciuitoare, iar el e într o fierbere continuă și agitat.

Ascultă, Radule, ce e cu tine astă seară?

RADU *mocnind*

Ce vrei s'ascult? Am înțeles ceea ce trebuie înțeles— *se duce în dormitor.*

EMA *a intrat pe ușe prudentă*

Lui Costy îi e frică să nu ți se întâmple ceva... Să știi că așteaptă jos până se stinge lumina.

LINA *urmărește mută și speriată scena, vrea să priceapă.*

MIOARA *protestează*

N'are niciun sens... Plecați. Vă rog.

EMA

Noi mai așteptăm jos în mașină — *iese* —.

LINA *se închină*

RADU *care s'a întors de dincolo cu un pahar de apă pe care-l bea cu sete, urmărind pe Mioara.*

SCENA II

RADU, MIOARA

RADU *stă pe gânduri într'un fotoliu. De câte ori ea trece pe lângă el o urmărește cu privirea, dar nu vorbesc unul cu altul; el e în aceeași crispare și febră ca la restaurant și în figură i se ghicesc vechile gânduri: « Stârpituri »! E desgustat și strâmb de sarcasm. Lângă el pe o mescioară e o carte. O ia, îi cetește titlul și furios o aruncă, pe jos... în foc.*

MIOARA *care tocmai a intrat din camera de baie aleargă şi o scoate*

Dar ce-i asta? Romanul meu... Radule, ce ai astă seară?

RADU *o măsoară întâi cu privirea, pe urmă surâde*

Nu mai ceti... S'ar putea să păţeşti şi tu ce am păţit eu. Suntem toţi victimele visătoriilor de modiste neroade şi ale imaginaţiilor de furieri sedentari — *O aruncă din nou în foc* — De ce te uiţi aşa?...

MIOARA *indignată*

Eşti... — *vrea să spuie « extraordinar ».*

RADU *fals calm, întinzând ca un fir dur, tors din sufletul lui*

Bănuesc că sunt victima unei vecine... Era bolnavă şi de aceea era necontenit melancolică şi visătoare. Imprumuta cărţi « idealiste » dela un funcţionar dela Primărie... şi pe urmă mi le trecea mie — *aruncă şi alte cărţi* — şi asta... şi asta... Urăsc toate cărţile din lume.

MIOARA *iritată şi argiloasă îşi ridică, îngenunchiată volumele*

Te rog să-mi laşi cărţile... te rog să-mi laşi cărţile...

RADU *mereu crispat şi nervos*

Uite că ţi le las... — *privind-o surâzând* — Sunt bune... Poţi să scoţi din ele un suflet elegant ca să-l pui când ieşi în lume, cum pui altă rochie când ieşi, Dumineca. Pentru asta sunt bune. Din ele învaţă lumea ce sunt pasiunile. Şi cum se procedează ca să dai poftelor aparenţe « poetice » — *măsoară cu privirea cărţile. E în el toată amărăciunea înfrângerilor, tot rezidulul de ură al desamăgiţilor* — Librarii fac comerţ cu asta.

MIOARA *enervată și sinceră, nepricepând nimic.*

Radule, ce e cu tine astă seară?

RADU *brusc, intens ca și când i s'ar fi stabilit în suflet un curent de înaltă tensiune, foarte calm în aparență cu un soiu de dublu al conștiinței*
Ascultă, Bălănescu mi-a spus la masă că Garnowski — în ziua duelului — pierduse trenul — *înfiorat, simțindu-se halucinat alt om.* — Nu e destul? Ințelegi? dacă nu pierdea trenul...

MIOARA *enervată și amorfă*

Radule, ce vrei?

RADU *rânjește mocnit*

Ce vreau? — *și brusc deschis, privind-o liniar* — Aș vrea să mai fiu ca acum doi ani — *îi caută ochii violent* — Dacă... dacă aș mai putea fi acum, ca în ziua expoziției! — *exasperat și sec, cum s'ar frânge ceva în el* — dacă aș fi ca acum doi ani!...

MIOARA *nu răspunde pentrucă nu pricepe nimic și se duce dincolo să-și aranjeze lucrurile pentru culcare.*

RADU *rămâne iar singur, muncit de aceeași frământare lăuntrică. Vine servitoarea și întreabă din atelier pe Mioara, care e dincolo.*

LINA

Coniță, spuneați că vă duceți mâine la ceaiu la conița mare. Să vă aduc rochia plisată dela călcătorie?

RADU *alarmat, ca un soldat care, așteptând să se ivească pericolul îl vede acum declanșat; se scoală în picioare pândind cu groază răspunsul Mioarei, căci dacă nu trimite după rochie, înseamnă că se duce la Mânecii-Pământeni.*

MIOARA

Nu, n'am nevoie de rochia plisată. Nu mă duc la ceaiu — *Radu cade desarticulat în fotoliu, rămâne așa un timp, Mioara apare în prag* — Să pregătești geamantanul cel mic.

RADU *către Mioara care vine de dincolo cu o perină în mână, îndurerat, stins, ca un apel*

Mioaro, de ce ții să te duci mâine la Mânecii-Pământeni?

MIOARA

Radule, nu înțeleg — *și nu înțelege întradevăr* — de ce te opui atât. Ai văzut ce frumos ne-au invitat toți?

RADU *rugător, alarmat*

Mioaro, de ce ții să te duci mâine la conacul acela?

MIOARA

Nu văd ce găsești extraordinar în... — *vrea să spuie: într'o simplă excursie în automobil. Și poate că totuși ea nu-și dă seama, cât poate face pe cineva să sufere o excursie ca asta.*

RADU

Nu ți se pare extraordinar să fii mâine seară prin toate colțurile unei case străine? — *frica de a nu o pierde îl face dureros de prevăzător* — Mioaro, nu te duce mâine la Drumea.

MIOARA *bună și rugătoare*

Bine frate, dar am și eu nevoie de plimbare, de o distracție... Un drum cu automobilul... — « *Mi-ar face bine* » *ar vrea să spuie dar dintr'o incapacitate de a se analiza Mioara nu se exprimă decât pe jumătate uneori.*

RADU *abătut, căci descopere în vorbe atât de șterse, simptome sigure*

Distracție... distracție... te poate distra «Drumea»... și Ema și ceilalți — *tăcut, înfiorat, înțelegând tot mai mult, ca un infirm căruia i se spune că i s'a tăiat piciorul—* și eu... nu — *cade moale în jilț.*

MIOARA

Eu nu înțeleg cum vezi tu lucrurile.

RADU

O, le văd foarte bine — *râde amar* — și sunt uimit că tu nu le vezi tot atât de bine ca mine.

MIOARA *n'are ce să-i facă*

Radule, fii înțelegător!

RADU *întoarce capul către ea cu grabă, ca și când ar vrea să ocolească o vedenie, crescută în el*

Mioaro, moare tot în mine... mi se rupe ceva în suflet, nu putem merge mâine. Tu nu înțelegi ce așteaptă oamenii aceia dela tine?

MIOARA *liniștită ca aerul*

Nu așteaptă nimeni nimic. Ți se pare ție. Sunt oameni care vor să petreacă și atâta tot.

RADU *înfiorat*

Atâta tot? — *înnebunit, șoptit* — Mioara dacă ții să te duci mâine se poate întâmpla o nenorocire.

MIOARA

Ei bine frate, parcă ții cu tot dinadinsul... — « *să-mi faci împotrivă* » *vrea să zică ; sec, alb* — Poftim, uite, nu mergem — *pleacă dincolo în cealaltă cameră.*

RADU *rămâne pe gânduri bucuros, și umilit ca un melc, că a obținut astfel ceea ce vrea, o caută cu privirea dincolo și când iar revine, încearcă un lamentabil surâs ca și când i-ar întinde mâna spre împăcare*

Mioaro!

MIOARA *oprindu-se fără chef, întrebătoare*

Da?

RADU *umilit și sincer, ca și când firele de urzeală din suflet i s'au încrucișat, greșit lucrate*

Mioara... ascultă — *bâlbâie și constată, mediocru* — Ești supărată Mioaro...

MIOARA

Nu.

RADU *simte cât de precară este victoria obținută*

Ascultă... Trebue să înțelegi Mioaro... — *și n'are cum, nu prea poate să-i explice* — Ai dreptate. Și la restaurant adineauri... Dar nu mai pot... neliniștea... — *caută un cuvânt mai precis* — teama asta continuă.

MIOARA *femeie și plictisită*

Teama asta? Teamă de ce?...

RADU *explicându-se dificil, cum revine un tramvaiu care a sărit de pe linie*

Că te înstrăinezi de mine... — *tot penibil* — Că mă părăsești parcă... Mă face să-mi pierd capul... Poate am depășit măsura... — *sincer apel la un for scump* Mioaro, iartă-mă!

MIOARA *tace ca o zi care durează.*

RADU *dându-i dreptate*

Da, eşti supărată.

MIOARA *care într'adevăr nu e supărată ci plictisită şi închisă în ea, indiferentă*

Nu sunt supărată.

RADU *îi sărută mâna ca şi când ea l-ar fi iertat. Căci deşi răspunsul ei nu-l mulţumeşte, îşi încearcă silnic, norocul.*

MIOARA

Hai să ne culcăm... — *pleacă dincolo.*

RADU *rămâne singur, surâde nervos, caută să se convingă pe sine însuşi că trebuie să se însenineze, se duce la fereastră şi când Mioara revine prin cameră, el are inspiraţia, iar nefericită, ca şi când un demon al umilinţei nu i-ar da pace, să încerce să o invite, prietenos*

Ascultă Mioaro, vino să vezi pe profesorul acela bătrân de vis-à-vis. Uite, iar a adormit în fotoliu, cu lampa aprinsă.

MIOARA *vine plictisită, căci nu e rea şi îşi aruncă ochii.*

RADU *e în alt « ton » decât ea*

E de altminteri o noapte aşa de adâncă... Uite Crucea... — *cu o bucurie deplasată în clipa asta* — Am căutat-o, ţi-aduci aminte, o noapte întreagă la Rucăr?

MIOARA *pleacă dela fereastră cu un mers de femeie*

Da.

RADU *umilit, vrând s'o aducă la gradul lui de mulțumire și comițând gafe ca toți cei care, scoși dintr'ale lor, sunt capabili de o serie infinită de stupizenii*

Hai să cetim ceva...

MIOARA *fără să caște totuși*

E târziu.

RADU *cu veselie voită de nenorocit, împins de un dușman interior*

Nu știi câte nopți am petrecut minunat, cetind amândoi pe dormeză? Cetind, comentând, seara când ne întorceam? Ascultă Mioaro... Hai fă cafea și să cetim din Gide — *dând importanță și ca un îndemn la ceva nou.*

MIOARA

Nu pot... Sunt obosită. Și mai am ceva de orânduit.

RADU *fericit totuși, că măcar a obținut dela ea o explicație*

Ei bine, atunci... Eu am să scriu o cronică pentru gazetă.

MIOARA *îl privește întrebător.*

RADU *se explică*

Mi-au cerut, la gazetă să le dau o cronică în fiecare sâmbătă... a expozițiilor. Tu du-te și te culcă... — *Ea trece dincolo tot atât de absentă sufletește. El îmbracă un halat de atelier. Scoate apoi monoclul de sticlă neagră și se pregătește să-l înlocuiască printr'alt monoclu de ștofă neagră petrecut pe după ceafă cu șnur. O clipă și-a privit nervos, cicatricea în oglindă dar chiar în clipa aceea Mioara a venit de alături ca să aducă vasele cu flori din camera de dormit. Radu se întoarce brusc pentru ca să nu-i vadă rana și își încheie bandajul, pe urmă se*

duce la masa de scris, privește relativ bucuros, garoafele roșii pe care Mioara le-a pus pe masă, altele-s pe jos, înainte de a trece iar în camera de alături ca să ducă unele obiecte necesare acolo. După mici pregătiri făcute cu oarecare dispoziție, începe să scrie atras și dornic să fie atras, de ceea ce face. Peste câtva timp și-aduce aminte, ca un bolnav, care uitase că are un junghiu, se întrerupe brusc, devine palid, se întreabă în gând nervos ; lasă tocul, pe masă, vrea să ia o hotărîre, se frământă, în cele din urmă se scoală dela masă, ezită la ușe, și se așează iar jos. Dar chinuit de îndoială nu mai poate relua. Aspiră puternic umilința, ca o inhalație, și pe urmă palid, în lacrimi, își culcă obrazul pe mâna lungită pe masă, ca un câine lungindu-și botul pe labe, rănit. Intre timp Lina, cercetătoare, a intrat și nemulțumită de risipă a stins lampa din tavan. Rămâne cea de pe birou.

MIOARA *care până la sfârșitul actului va pregăti totul pentru seară, rămâne totuși îmbrăcată cu rochia cu care a venit, apare de dincolo și din nou ia ceva de prin cameră.*

RADU *e surprins și foarte mulțumit că ea a revenit, dar tot nu are curajul, își mușcă buzele, pe urmă se decide surâzând prostește*

Ascultă Mioaro... știi... Spune-i Linii să-ți aducă rochia... dă-i nota... — *tonul are ceva de umilință, gestul e aproximativ ; prea se vede că e gelos, că e cel care se roagă. E lucid în demersul lui penibil.*

MIOARA *plictisită și grav superioară*

Ei lasă acum, că om vedea mâine... Mai e timp destul.

RADU *a pierdut iar o mică bătălie*

Da... dar... ziceam... Ea te-a întrebat adineauri... dacă mergi la ceaiu.

MIOARA *superioară, realmente superioară*

Lasă, nu te îngriji de asta, scrie-ți articolul — *și caută mai îndelung într'un scrin.*

RADU *încearcă să scrie, nu poate, gândește nervos, vrea s'aprindă o țigară, o lasă însă brusc dela gură și pe urmă tot ezitând, tot scâlciat*

Și pe Drumea, — *ezită ca și cum numele acesta ar păta ceva* — cum îl anunțăm, că nu mergem? — *explică deslânat, jenat că insistă :* La zece era plecarea...

MIOARA *cu superioritatea simplă a celui care nu iubește*

Scrie-ți articolul... om vedea mâine... — *Iși scoate cameliile din păr.*

RADU *completând dela el, urmărind gândul, la care nu poate renunța*

Adică scriu eu o scrisoare... Mâine de dimineață, i-o las servitorului... — *explicând prostește* — Mă prefac că n'am timp să stau, că sunt grăbit — *s'a împotmolit în propria lui stângăcie.*

MIOARA *tresare*

Ei lasă acum. Om vedea mâine... Mai avem timp să ne gândim.

RADU *uluit de acest pas câștigat de ea, străpuns de îndoială*

Cum să ne « gândim »? Ce să ne mai gândim? — *bănuitor, a înțeles că ea tot n'a renunțat, devine tot mai nervos, se plimbă prin casă. In cele din urmă ia o hotărîre și galvanizându-se brusc, recâștigându-și linia, frântă până acum de jumătatea de înfrângere* — Ascultă Mioaro... trebue să plecăm din nou la Rucăr.

MIOARA *ridică spre el, — oprind celelalte gesturi, — privirea*

Cum să plecăm?

RADU *hotărît și autoritar*

Plecăm din nou... — *adaugă, întărind* — mâine chiar.

MIOARA *uluită, surprinsă de autoritatea lui și deranjată în gândurile ei, devine, ea, nervoasă*

Nu... nu... e imposibil.

RADU *grăbit, nervos*

Ba... da... Părăsim orașul ăsta desgustător.

MIOARA *nerevenindu-și, nu poate să-și fixeze privirea*

Dar asta e imposibil, — *caută* — imposibil.

RADU

Ba da... ba da... Nu mai pot... Gândul că o să ascultăm din nou prostiile lui Drumea... — *nu termină* — Nu pot să sufăr — *cu adevărat simte asta* — ca tu să-l privești și să-i surâzi pentru tot ce spune... Mergem la Rucăr.

MIOARA *a luat o hotărîre, îl privește apoi simplu*

Eu nu pot să merg — *ezitând sub privirea lui întrebătoare ; după un timp :* Du-te singur.

RADU *nu pricepe, căci oamenii nu pricep decât ceea ce au interes să priceapă*

Singur? Cum să mă duc singur?

MIOARA *ezitând*

Da, singur.

RADU *când înțelege are o clipă de uluire, încremenit*

Singur!? — *și pe urmă cu o sinistră veselie* — Ha! ha! ha!

MIOARA *ea acum desarticulată de veselia lui*

Ai să poţi lucra liniştit... — *parcă ar patina* — mai liniştit...

RADU *vine spre ea foarte stăpân pe el*

Dar de ce linişte crezi că am eu nevoie?

MIOARA *pierde toate atourile celui care conducea discuţia, caută, nu găseşte, e nervoasă*

Cum?... Ai nevoie de linişte...

RADU, *stăruitor, foarte bărbat, liniştit de tot*

De ce linişte crezi tu că am eu nevoie?

MIOARA *a cetit cărţi proaste*

Să fii lăsat în pace să lucrezi.

RADU *îi sticleşte privirea, are vocea intensă, crescând în mirare*

Linişte? linişte?, — *desnădăjduit* — Ştii tu cum o doresc eu liniştea asta? Fără ea nu pot lucra, sunt un ratat.

MIOARA, *ea cu lumea ei*

Nu poţi lucra pentrucă nu vrei.

RADU *senin, stăpân pe el însuşi dintr'odată, surâde melancolic, întreabă mirat*

Pentrucă nu vreau? — *crescând încă în mirare* — Pentrucă nu vreau... nu vreau... — *vine spre ea* — dar n'ai văzut cum mă chinuesc? n'ai văzut cum mă frământ în faţa pânzei acesteia fără să pot da nimic? — *explicând cu tristeţe, un adevăr care l-a obsedat mult* — Artistul trebue să conceapă în durere poate, dar trebue să realizeze în bucurie, în beţia de a crea. Sufletul meu

e înfrânt... necontenit fugărit de griji. Teama că te pierd mă înnebunește — *vine lângă ea melancolic; îi mângâe părul* — Mioaro, dă-mi o clipă, — *cu vocea în lacrimi* — o singură clipă... o clipă de liniște și ai să vezi ce sunt în stare să fac...

MIOARA *dintr'o dată impenetrabilă ca o manta de cauciuc*

Eu îți dau toată liniștea să lucrezi — *s'a așezat în fotoliu.*

RADU, *iritat, nădăjduind că, explicându-se, și-o va apropia ca în alte rânduri*

Mioaro, poate că tu nu-ți dai seama ce spui. Mi-ai da liniștea atunci, când m'ai face să simt în jurul meu atmosferă de încredere... de prietenie, — *caută obosit, și încercându-se să se mențină* — de înțelegere pentru sufletul meu, pentru ceea ce năzuesc.

MIOARA *încăpățânată și găsind că are dreptul să pledeze pentru ea însăși*

Radule du-te și lucrează acolo... lasă-mă pe mine aci.

RADU *uimit de placiditatea ei brutală*

Cum? dar ești nevasta mea? cum o să te las aici?

MIOARA *se pregătește să spuie ceva grav, ceva gândit de ea mai de mult; el o ascultă pândindu-i bănuitor, înfiorat, vorbele; privind-o în ochi*

Să ne despărțim Radule — *vorbele ei au căzut încet dar ca o sentință bogată în urmări.*

RADU *se înneacă, i-alunecă de sub picioare scândura pe care sta*

Să ne despărțim? Să ne despărțim? — *rămâne trăsnit.*

MIOARA *după un timp vede și ea că a mers prea departe ; caută să-l consoleze*

Sigur, ai să-ți recapeți liniștea.

RADU, *o trecere extraordinară în figura lui : durere, uimire, ironie, furie ; pe urmă simțind că nu mai e o luptă de uzură, ci o bătălie dezastruoasă, a luat o hotărîre și denunță, sarcastic*

Acum când mi-ai pătruns în toată viața?

MIOARA *fără să simtă trecerea lui*

Are să fie mai bine.

RADU *decis, întreg*

Ești femeia mea. Pentru tine am jertfit totul... — *accentuând* — Ești femeia mea.

MIOARA *găsind că e suficient ceea ce spune, ca o sinceră cetitoare de romane proaste*

Dar dacă nu te mai iubesc?... dacă eu...

RADU *uimit de îndrăzneala mărturisirii ei*

Nu mă mai iubești?! Nu mă mai iubești! — *o privește halucinat, cade iar obosit pe divan.*

MIOARA *nedumerită, tot ea vrea să se explice.*

RADU

Nu mă mai iubești... — *râzând amar și trist, ducând fără să vrea mâna la obraz* — Ha! Ha!

MIOARA *jignită că el crede că din cauza asta...*

Dar fii rezonabil Radule. Asta n'are a face nimic cu — *n'are curajul să pronunțe obrazul* — Toate dragostele sfârșesc.

RADU *revenind galvanizat, aprig*

A mea n'a sfârşit.

MIOARA *crezând mereu că are dreptul*

Dar uite eu... eu nu te mai iubesc... — *ba chiar a vrut să i-o spună de mult* — Am tot şovăit.

RADU *gândind intens, ca sub presiune*

Ah! — *se sprijină de fotoliu.*

MIOARA *regretând puţin fără să ştie ce*

Ei vezi, nu mă înţelegi.

RADU *cu înţeles, melancolic şi ironic*

Te înţeleg. Cum să mai iubeşti un obraz ca ăsta!

MIOARA *cu adevărat sinceră, căci nu acesta e motivul*

...Dar... nu e asta... pentru Dumnezeu... nu e asta. Cum să te fac să înţelegi! Uite, sunt trei ani de atunci. Chiar dacă ai fi fost... — *caută cuvântul* — sănătos şi tot s'ar fi sfârşit poate... gândeşte-te la atâtea iubiri care s'au sfârşit... atâtea iubiri care s'au sfârşit.

RADU *abătut*

Oh!... Trebuia să vie şi clipa asta! — *înnebunit, trist amant care credea în eternitatea iubirii* — Clipa asta! Sigur, acum, cum să mă iubeşti...?!

MIOARA *sinceră şi superficială*

Dar eşti absurd. Ascultă, cum să-ţi explic, ce pildă vrei să-ţi dau uite Alfred de Musset era frumos ca un zeu... şi George Sand l-a lăsat.

RADU *înfiorat de livrescul ei*

Taci... taci... cu prostiile tale infame.

MIOARA

Și atâția alții — *conchizând*
Toate iubirile... — *dar nu termină fraza.*

RADU *pentru el tot restul întâmplărilor din lume nu mai are niciun punct de reper*

Nu, nu! Mi-e indiferent! Eu te iubesc... Înțelege că te iubesc — *vine la ea și scade tonul ca pentru o explicație dar în interior e străbătut ca de un curent de înaltă tensiune.* Ascultă, — Mioaro, oamenii aceia erau întregi. Puteau găsi alte iubiri, alte femei — *net, dur,* — dar eu? eu? — *cu vocea înmuiată de durere* — Nimeni, nimeni, nu mai are curiozitatea să știe ce suflet ascund, ca o rană sub un pieptar — *dezolat că trebue să-i pretindă ei ceva* — Nu pot. Te iubesc — *și gândind acum, crescând înfiorat* — gândul că mă lași, rupe ceva în mine — *e în sbuciumul lui violent ceva din îndârjirea sterilă cu care o pasăre se lovește de sârmele coliviei.*

MIOARA *ca o apă egală cu ea însăși*

Radule, fii înțelegător... ceea ce spui... — *că nimeni etc.,* — nu e adevărat... ți se pare. Eu... aș vrea din toată inima — *ce, nici ea nu prea știe.*

RADU *deprimat, stăruitor ca un desnădăjduit apel*

Nu Mioaro, tu nu mă poți lăsa... Cum să nu mă mai iubești? Mioaro, tu nu ești oricine... Gândește-te.

MIOARA *nemișcată și aparent pe gânduri*

Știu eu? poate sunt și eu femeie, ca toate femeile — *Ea a spus asta cum ar spune, justificându-se cineva: « poate că sunt și eu un excroc ca toți excrocii ».*

RADU, *o clipă uimit e dintr'un salt în picioare ca un om căzut într'o cursă întinsă de tovarăşul lui!*

Tu?

MIOARA *îl priveşte cu o blândeţe implacabilă şi sănătoasă...*

RADU

Ah! până acolo... Şi la argumente din acestea poţi să recurgi!... Cum poţi să spui ceva atât de inconştient? Eşti «femeie» ca toate «femeile». Câtă infamie — *cade în fotoliu, abătut, ca şi când i s'ar fi desarticulat scheletul.*

MIOARA *pipăie cu antenele calme şi «altfel» ale sufletului ei să priceapă de ce e vinovată.*

RADU *după un timp, înţelegând toată întinderea falimentului, cu ironie continuă, obosită, imitând-o, priveşte lung, stins*

«Mă crezi la fel ca celelalte femei» — *surâde, când o vede întrebătoare.* — Aşa protestai...

MIOARA *tace acum plictisită.*

RADU *întărâtat, treptat, de imagini din trecut*

«Totdeauna», «totdeauna!» — *s'a ridicat şi râde amar.*

MIOARA *vag, neliniştită*

Nu înţeleg?

RADU *nervos şi acut*

Pricepi? aşa îmi jurai... aşa îmi jurai — *o descrie, trăind ironic scena* — Erai de gâtul meu.

MIOARA *nervoasă*

Bine, atunci...

RADU *brusc serios ca un judecător de instrucție*

Cum « atunci »? Cum « atunci? ». Dar ce erai atunci? Și azi... Cum? se uită așa ușor? — *precis, dur ca într'o totală răfuială.* De ce m'ai mințit?

MIOARA

Nu te-am mințit... știi bine că nu te-am mințit — *și e adevărat.*

RADU

Dar?

MIOARA

!? *recunoaște acum și ea că s'ar putea ca el să aibă dreptate, dar i se pare de prisos orice analiză logică.*

RADU

Cum nu te întrebi nici tu, măcar, cum e cu putință asta?

MIOARA *mereu liniștită ca o zi normală*

!?

RADU

Tu însăți? nu ești, tu, uimită?

MIOARA *nu răspunde, cum nu răspunde un perete.*

...

RADU

Cum? numai eu mă sbucium? Numai eu mă lovesc zăpăcit de toți pereții gândului! Numai eu sufăr că nu pot pricepe cum s'a transformat totul? Dar dacă ai un suflet — aveai un suflet Mioaro — nu e cel puțin uimit el, sufletul acela, de tonul tău de acum, de cele ce spunem astă seară — *așteaptă un răspuns, suspendat ca o rachetă care așteaptă mingea de tennis* — Aștept zadarnic. Ce să-mi răspunzi? Sufletul l-ai lăsat la garderoba restaurantului. Te stânjenea.

MIOARA *exasperată*

Ce tot amesteci aci restaurantul? De ce te înverșunezi fără niciun rost? Nu înțelegi că e vorba de altceva. Sfârșește odată cu restaurantul acela.

SCENA III

RADU, MIOARA, LINA

LINA *intră destul de încurcată, dar cu intenție*

Coniță, dați-mi nota să vă scot rochia.

MIOARA *sec*

Nu-i nevoie.

RADU *o privește încremenit apoi cu un soiu curiozitate liniștită și sporită.*

LINA *stăruind*

Păi mâine trebue să mergeți la ceaiu.

MIOARA *furioasă*

Ce-ți pasă d-tale unde mă duc eu?

LINA *încăpățânată*

Nu știu... dar spuneați că vreți să mergeți la ceaiu.

MIOARA

Ce-i obrăznicia asta? — *agresivă* — N'am să-ți dau socoteală d-tale unde mă duc eu... Ți-am spus să pregătești geamantanul...

LINA

Il fac, cum să nu-l fac — *și totuși...* — Dar vreau să...

MIOARA *cu desnădejde*

Ce vrei? Ce vrei? Ce vreți toți dela mine? Ce, sunt la stăpân? N'am voie să fac ce vreau...? Nu mi-e îngăduit să-mi trăiesc și eu viața ca orice altă femeie? Trebue să închid ochii la tot ce e în jurul meu? N'am și eu dreptul în viața asta, singura pe care o am, la puțină fericire? Sunt o condamnată? — *cu ochii în lacrimi, intens șoptit* — Dar care mi-e vina? Ce crimă am făptuit? De ce nu pot să ies și eu într'o seară la un restaurant, să fac o plimbare cu mașina... fără să îndur un scandal?

LINA

Vream numai să vă spun...

MIOARA *în culmea exasperării*

Să nu-mi răspunzi... Cum de îndrăznești să te amesteci în viața mea...? — *brutal, răstită* — Să nu-ți mai permiți asemenea obrăznicie.

Radu urmărește vocea Mioarei cu o privire surprinsă, de parcă ar auzi-o întâia oară certându-se, aproape dela egal, cu servitoarea. Faptele au întotdeauna o semnificație, alta, după condițiile în care se produc. Câteva pete pe corpul unui copil bănuit de scarlatină sunt mult mai caracteristice decât rănile pe care și le face la genunchi, căzând la joc.

SCENA IV

RADU, MIOARA

RADU *pentru el, uimit, parcă desmeticit dintr'un acces.*

Şi pentru femeia asta?... — *sguduit* — pentru femeia asta mi s'a răsucit calea vieţii? — *îşi pipăe bandajul* — pentru femeia asta! — *Lina iese neobservată.*

MIOARA *jignită, ca o continuare a supărării cu servitoarea, în acelaşi ton; şi-a pierdut cu totul calmul*

Foarte rău ai făcut că m'ai luat de nevastă dacă îţi plac atât de puţin...

RADU *o priveşte o clipă, nemişcat, surâde şi pe urmă senin, ca o gândire de astronom, precizează... hotărît*

Dar pentru Dumnezeu, erai alta. Nu mai pricep nimic.. Mi-aş fi închipuit eu că într'o zi ai putea să-mi vorbeşti aşa cum îmi vorbeşti astăseară? — *ridică sprânceana, nedumerit, pe urmă ca şi când ar privi o imagine* — tu, cea de atunci? Tu care te credeai insultată când ţi se părea că te cred « la fel cu toate femeile »? — *rămâne îndelungă vreme pe gânduri, în timp ce amintirea îi sondează sufletul ca o navă care caută loc să arunce ancora. A trecut şi s'a aşezat la masă, surâde trist* — O singură dată am mai fost nedumerit în viaţa mea... — *nervos* — la fel de nedumerit — *povesteşte scăzut cu o familiaritate tristă, cu o dezamăgire amuzată, obiectivată, fără urmă de patetism:* Eram mic de tot... de vreo cinci ani şi acasă aveam pui de găină... toţi aurii, gălbui. Fiecare dintre fraţi ne alegeam câte unul: « ăsta e al meu » şi numai lui îi purtam de grije — *şi cu un zâmbet mic* — Când s'a îmbolnăvit Vasile de scarlatină, ne-au dus la o mătuşă la ţară... Peste patru luni când m'am întors, prima mea grije a fost: « unde mi-e puiul?» — *mereu familiar, scăzut şi foarte repede* — Mi-au arătat o găinuşe pestriţă, aproape neagră. Am crezut că-şi râd de mine. Am început să plâng... dar mi-au explicat pe urmă, că aşa se schimbă puii... — *s'a oprit şi*

surâde — Ore întregi îl priveam, mai târziu, cu ochii plânși... fără să înțeleg nimic... stupid... Fără să pricep cum dintr'un puiu auriu și micuț, poate să iasă o găină bleagă și pestriță... Toți râdeau de mine ca de un hoț păcălit... — *ridică ochii spre Mioara, o măsoară de sus până jos și pe urmă râzând, rânjind* — Cum a putut — din fetița aceea fragedă — să iasă o femeie care-ți spune pur și simplu că e « femeie »! —*rămâne iar pe gânduri, întrebând și confruntând amintirea, zâmbind nedumerit. Caută apoi abătut și amuzat în birou, caută, găsește cu întârziere melancolică ; un teanc de scrisori* — Câtă cale dela scrisorile acestea — *le privește lung cu regret și dragoste, ca pe un tezaur scump și deosebit* — și până la femeia de astăseară care vrea să meargă neapărat cu Drumea la conacul acela! — *începe să caute printre ele, găsește una* — Uite, e scrisă în ajunul deschiderii expoziției... — *explică surâzând* — Toată ziua am fost fericit pentrucă o aveam în buzunarul dela haină — *Mioara stă îmbufnată în fotoliu. El începe să citească* — « Răducule » — *surâde sgâriat* — E adevărat că a trebuit, ți-aduci aminte? să te rog să nu-mi mai diminutivezi numele — *citește* — « Gândește-te la mine cât mă gândesc eu la tine și aș fi fericită — *uită la Mioara cam stânjenit de platitudinea frazei* — știi că toate gândurile și tot sufletul meu, sunt ale tale pentru veci — *e cam contrariat de atât loc comun* — Ah, ce frumos succes ai avut. Nu-ți închipui cât ne-am bucurat că ți s'au primit toate tablourile la salon » — *e din ce în ce mai nedumerit, rămâne îngândurat, cu scrisoarea în mână* — Ce mi se părea mie excepțional în toate astea? Pentru ce te credeam deasupra tuturora? — *ridică desamăgit din umeri* — Extraordinar! Așa scrie orice fată celui pe care-l iubește. Elocvența vine odată cu 18 ani — *iar cetește* — « Am învățat numai pentru tine, Impromtu-ul de Chopin » — *surâde ironic* — Făceai muzică numai pentru mine! — *cetește* — « Vino negreșit la cinci, te aștept cu nerăbdare. A ta care te adoră și te va adora întotdeauna, Mioara ».

Cade pe gânduri, nedumerit și trist de golul descoperit. Sunt țărani care au pus de o parte teancuri de hârtii

monetă, şi ele dela valoarea aur, au ajuns simplă hârtie imprimată ; iar averea lor nu mai reprezintă nimic când după ani de zile tăinuita comoară e scoasă la lumină. Tot atât de surprins e Radu recetind, prea târziu, scrisorile iubirii dintâi — A fost aici un suflet... Nu mai eşti nici în scrisori măcar!... — *rămâne cu privirea obosită şi fixă.*

MIOARA *care tot timpul cât povestise şi citise el scrisorile, stătuse aparent liniştită, doar cu o privire iritată bănuitoare, şi din ce în ce mai alarmată, vine şi îi smulge furioasă scrisorile din mână cu un gest sec, de pudoare*

Te rog, dă-mi scrisorile.

RADU *foarte liniştit*

Nu, să vorbim rece, Mioaro... Să-mi aduc aminte ce făceai, de te credeam o făptură altfel decât celelalte. Spuneai că sunt singurul om care te înţelege... că mă adori — ai văzut? Asta spune orice fată celui pe care îl vrea de bărbat — *îi face semn să tacă* — Dacă te sărutam, mă sărutai, ne strângeam mâinile pe furiş şi căutam să fim amândoi singuri — *surâzând amar* — Făceai muzică numai pentru mine. Ha! ha! ha! — *râde din plin şi brusc se răceşte înfiorat, înnebunit la gândul că a plătit atât de scump banala aventură — Constatarea îi e ca de ghiaţă* — Şi pentru asta!

MIOARA *agitată*

Te rog să nu-ţi baţi joc de mine... Te rog... N'ai decât să mă laşi dacă nu-ţi plac.

RADU *deodată violent şi material, cum îşi revine o lamă de spadă, câteva clipe îndoită ; bărbat şi femeie faţă în faţă*

A, acum nu! — *ea îl priveşte surprinsă, căci se apropie brusc de ea, îi vorbeşte dur* — Mioaro, trebue să înţelegi că nu mai pot trăi fără tine — *Mioara îl priveşte îngro-*

zită — Acum eşti singura femeie pe care mai pot s'o am... — *net, brutal, fără menajamente* — Eşti nevasta mea... — *ca un ordin pasional* — Mâine mergi cu mine la ţară...

MIOARA *îngrozită la gândul acesta*

A, nu!

RADU *autoritar*

Trebue să mergi cu mine... — *elementar* — Vreau... — *aprig, orbit* — Te vreau, înţelegi?

MIOARA *privindu-l, îşi confirmă hotărîrea*

S'a isprăvit... nu te mai iubesc.

RADU *orbit, lucid numai la glasul simţurilor*

Nu ştiu, poate că nici eu nu te mai iubesc cu adevărat — *amar, interceptând un gând secundar, sarcastic* — Cel puţin în clipa asta nu — *aprig, viril* — Dar te vreau...

MIOARA *uimită de ceea ce descoperă, cum el era uimit mai înainte de tonul ei placid, cum sunt uimiţi amanţii când se descoperă cu adevărat*

Dar e o sălbăticie ce-mi spui... Tu eşti cel care te-ai schimbat.

RADU *convenind net, cu indiferenţă*

Poate să fie sălbăticie... poate... M'am schimbat... — *explicând* — Nenorocirea asta m'a schimbat cu totul... — *vibrând egal* — Inainte când roiau femeile în jurul meu, mă lăsau toate, rece... Nu vedeam decât forme ideale... — *ca şi când s'ar fi derivat curentul, aprins* — Azi când ele mă ocolesc, musteşte în mine numai dorinţă.

MIOARA *uimită, desgustată, ca toate femeile cărora le e impusă dorinţa lor, de către bărbaţii pe care ele nu-i*

mai iubesc, devine stăpână pe ea tocmai prin desgustul pe care îl resimte.

Asta e? Asta-i ceea ce îmi ceri? Şi pentru această dorinţă a ta vrei să mă păstrezi cu orice preţ?... Pentru astfel de sentimente, îmi ceri mie să-mi sacrific ceea ce socot eu că e frumos şi tinereţea mea? Pentru o asemenea iubire care nici nu-şi merită numele, îmi ceri să renunţ eu la propria mea viaţă, să trăiesc singură ca umbra ta într'un sat de munte, privind pe fereastră? — *cu o desnădejde aprigă, clocotind de mânie* — Ei bine, nu! nu!

RADU *încleştat*

La urma urmelor, trebuia să mă schimb.

MIOARA *înnăbuşită*

Dar e oribil, e oribil ce spui — *strigă, exasperată* — Ei bine te urăsc... te urăsc.

RADU *din plin, hotărîtor ; zăgazurile drojdiei din el s'au rupt*

Dar eu? eu nu te urăsc? Ah, dacă ai şti cât te urăsc — *crescând exasperat* — Dacă ai şti cât mă înfurie câteodată numai inflexiunile vocii tale — *căci îşi aminteşte obsedat, de cum vorbeşte ea cu Drumea.*

MIOARA *deschisă, uluită, ca în faţa unui lucru pe care nici nu şi l-a închipuit vreodată.*

Dar!?

RADU *continuă, descărcând umilinţe refulate, dominând-o prin excesul lui de furie, acum când nu mai aşteaptă nimic de la iubirea şi nici de la bunăvoinţa ei. Datele crizei sunt schimbate şi alta va fi evoluţia ei, de cât până aci. Ca într un dereglaj dialectic furia lui năvalnică domină încercarea ei simplă de a lichida totul, şi astfel ajung la un paroxism în încordare care nu mai poate ocoli desnodământul*

Dacă ai şti tot ce simt pentru tine! când mă târăşti ca pe o epavă prin restaurantele de noapte... la mese

pe care știi că nu le pot plăti — *legând ca o remorcă* — ca să asculți serioasă prostiile lui Drumea — *răsucit în el însuși ca un șarpe călcat gândind la ridiculul iubirii lui* — Ah... Dacă ai înțelege odată toată mânia mea aprigă împotriva pretextului sentimental care mi-a zădărnicit viața — *și, extenuat, recade în el însuși.*

MIOARA *îl privește mereu uimită, căci ea la rândul ei descoperă în el un altul*

Dar...

RADU *cu brațul încleștat, cu privirea ageră cu o furie de dincolo de el însuși*

Te urăsc pe tine și urăsc toată lumea asta care e la fel cu tine... care e complicea ta... toată lumea asta pentru care sunt un îngropat de viu — *se frânge brusc merge și se sprijine cu fruntea în mâini la fereastră, sfâșiat, sdrobit.*

MIOARA *rămâne un timp încremenită*

Foarte bine! atunci plec.

RADU, *cu un nou spasm, furibund*

Pleacă...

MIOARA *cu totul hotărîtă*

Să știi că plec.

RADU *prăbușit cu totul în furie*

Pleacă... pleacă — *urlă*

LINA *a intrat la aceste țipete, neobservată de ei, și urmărește cearta cu fața ei de ceară, nimicită sufletește.*

MIOARA *întărâtată de violența lui*

N'avea nicio grijă plec imediat... acum când m'am lămurit ce sentimente ai pentru mine, nu mai stau o clipă...

RADU *încă deraiat*

Foarte bine... poţi să pleci când vrei... Să se sfârşească odată comedia asta.

MIOARA *stă o clipă în lóc, şovăind puţin, pe urmă se hotărăşte şi concentrată, se îndreaptă spre încăperea vecină ca să-şi adune câteva lucruri. Se aude ca un ecou departe câteva măsuri din tangoul « C'est Capri ».*

RADU *rămas singur, se desmeticeşte parcă, simte că hotărîrea ei e luată de-a binelea, dar nu pricepe cum poate pleca imediat, la o oră atât de târzie.*

MIOARA *apare de dincolo, cu mantoul, cu o valiză mijlocie pe care o pune lângă uşă.*

RADU *o priveşte cu pumnalul unei bănueli în inimă, se duce la fereastră, vede maşina jos în stradă ; premizele acceptării lui sunt schimbate, ar fi primit ca ea să plece, doar ca o urmare a discuţiei, dar premeditat, cu complicităţi calculate, nu; se întoarce urlând desnădăjduit*

Ah! te aşteptau... te aşteaptă încă... Totul era aranjat de mai înainte... Târgul era încheiat şi arvuna dată... Nu se mai putea schimba nimic. Eram condamnat dinainte şi judecata era doar o glumă. Nebunia mea era de prisos — *un strigoiu al eului lui scapă din adâncuri, drojdia nebuniei îi tulbură privirea, o flacără îi încinge creştetul. O pironeşte cu privirea pe Mioara, vine spre ea sălbatic, îi pune mâinile pe umeri, strânge s'o sugrume* — Ţi-ai bătut joc de mine.

LINA *albă ca de ceară, cu ochi sticloşi a dat un strigăt şi cade moale, ca o pasere, jos pe podea.*

RADU *întoarce capul şi încremeneşte se trezeşte parcă dintr'o altă stare, când nu mai era el.*

MIOARA *care-l privea, pierdută, paralizată, îşi revine, aleargă spre Lina.*

SCENA V

MIOARA, LINA, RADU, DOCTORUL

MIOARA *o cercetează, vede un fir de sânge la colțul gurii, strigă îngrozită*

Doamne, moare Lina. Un doctor —*în timp ce amândoi o aduc în fotoliu.* Are hemoragie.

RADU *nervos, grăbit*

Lino, unde sunt prafurile pe care ți le-a dat doctorul, unde le-ai pus?

LINA *crispată, nervoasă, cu o voce scăzută*

Lasă... vedeți-vă de treabă... nu am nimic — *se liniștește o clipă.*

MIOARA *o șterge cu batista de sânge, la colțul buzelo*

Are hemoragie — *lui Radu* — Adu ghiață, repede.

RADU *a alergat și vine cu ghiață.*

LINA *are un nou junghiu ca un nou val de sânge, acum speriată*

Mor... mamă... Radule...

RADU *îi dă ghiață, cu lingurița, din farfurie.*

LINA *după ce a înghițit ghiața se liniștește puțin, apoi foarte nervoasă, tot scăzut*

Radule, du-te în odaie, repede, ...vezi... sub saltea la căpătâiu... o hârtie... livretu...

MIOARA *preocupată, numai să o poată salva*

Uite, înghite încă puțină ghiață — *îi dă cu lingurița.*

RADU *îndurerat și furios, încet Mioarei*

Ii e încă frică să nu-i fure cineva banii... — *tare mânios către Lina :* Lasă acum banii...

LINA *gâfâind speriată*

Fugi sus, să nu umble cineva acolo... adu-mi aici... *Radu, șovăind iese, Mioara își scoate mantoul și își trage un scaun mic alături de fotoliu.*

MIOARA

Ți-e mai bine, Lino?

LINA

Mi-e mai bine... — *se uită în jurul ei și scoate din sân un teanc de bancnote, îi spune nervos, ca o taină :* Uite mamă, să-ți iei de rochii, să fii frumoasă... Că știi cum sunt bărbații... — *se ferește mereu să nu vie prea repede Radu.*

MIOARA *încremenită, a luat banii, îi privește lung, îi lasă să cadă jos și sguduită de emoție, nu poate vorbi, îi dau lacrimile*

Lin... Lino!

LINA *cu un gest de complice*

Taci, ascunde-i repede, să nu ți-i vadă Radu.

RADU *se întoarce, îndurerat, grăbit, aduce un braț de lucruri*

Nu știu ce vrea, a adunat acolo tot soiul de hârtii, capete de sfoară, și fel de fel de petice. Sunt la ea o mulțime de cutii de bomboane, goale.

LINA *sfătuitoare*

Să fie, mamă, acolo, că nu se știe când vă trebue odată — *caută greu în hârtiile pe care le ține Radu.*

RADU

Ce vrei să găseşti? spune-mi mie.

LINA *pierită*

Actu'... şi o scrisoare de moştenire.

RADU *caută nedumerit*

O scrisoare de moştenire? — *a găsit ceva* — Asta? — *înlemnit, cu vocea intensă, Mioarei* — A făcut testament!

LINA *respirând greu*

Aşa, aşa, testament.

RADU *ceteşte titlul şi apoi îl trece Mioarei zâmbind*

Uite...

LINA *mai uşurată*

Am făcut, că aşa m'a învăţat, că l-am întrebat pe Ilie, nepotu Mariei, dela uzină, că el e acolo portar şi ştie, mi-a spus adică să fac o scrisoare, asta... testament, cum îi zice.

MIOARA *a cetit în gând şi apoi după trei, patru rânduri cutremurată de emoţie, se înnăbuşe, nu mai poate ceti*

Ascultă...

RADU *nedumerit*

Ce e, ce-a scris?

MIOARA *face o sforţare să vorbească şi abia poate din cauza lacrimilor* — Ascultă... — *iar se înneacă, face o nouă sforţare şi pe urmă ceteşte cu o voce luminoasă şi înlăcrimată* :— TESTAMENT. Eu subsemnata, Maria lui Banţu din comuna Sona jud. Făgăraş, după numele bărbatului, Maria Cândea de-mi zice şi Lina că aşa îmi zicea cocoana, adică mama *moale de tot, foarte repede,* lui Radu las, adică eu, cu limbă de moarte averea

mea dela lacul Tei cocoanei lu domnu Radu cucoana Mioara, casa cum stă scris în actu de cumpărare de am cumpărat-o acum treizeci de ani cu banii ce i-am luat dela frate-meu Lazăr pentru pământ, că i-a cerut şi lui Ilie Leoacă da Ilie nu a vrut să vândă nu l-a lăsat nevasta, am dat noi şi am luat trei sute de fiorini adică şase sute de lei şi am dat la Tei de am făcut act că era casă cu două odăi şi prispă de lemn de-a stricat-o hoţii de chiriaşi, au stricat şi grădina că era mare un pogon, adică cu locu de casă o las Mioarei cucoana lui domnu Radu s'o stăpânească pe veci adică să fie a dumneaei că mai bine e să fie averea pe numele femeiei că e mai păstrătoare că bărbatu e uşor de mână şi risipitor... că eu îi spuneam lui Toader al meu să nu mai fie aşa de am pierdut tot şi am rămas numai cu casa care să fie a dumneaei a Mioarei şi să-mi facă pomenile cuvenite că eu n'am mai avut pe nimeni pe lume afară de Radu de l-am crescut de când era mic. Cucoana Fănuţa a mai avut copii da eu numai pe Radu... — *Mioara îşi lasă braţele jos. Lina a ascultat cetirea ca şi când fiecare frază îi reînnoieşte propria ei viaţă.*

LINA *a găsit şi actul*

Uite şi actu... păstrează-l cu grije... Aici e livretu lui Radu de i-am făcut livret la Casa de economie.

RADU *nedumerit ceteşte şi apoi, înmărmurit, priveşte lung, îngheaţă*

A depus pe numele meu, toată leafa ei de 20 de ani încoace *a rămas năucit*

LINA *moale, simplu*

Că eu ce eram să fac cu leafa că aveam de toate, că îmi zicea cucoana: Uite Lino, ia şi rochia asta sau... ia papucii ăştia...

RADU *n'a ascultat-o, îi arată Mioarei altceva*

Uite aici — *respiră şi el greu,* — tot ce ne-a încărcat la socoteală.

MIOARA *liniştită, prăpădită de emoţie*

Şi noi, cum ne-am purtat cu ea. Credeam că ne fură.

LINA *cu buzele strânse ca o mucenică*

V'aţi purtat bine mamă, că sunteţi copii cuminţi. Am făcut economie ca să aveţi.

MIOARA *o mângâie înduioşată, apoi către Radu*

Fugi la doctor — *Linei* — Uite ghiaţă, Lino.

LINA *îi sfătueşte sever ca de obiceiu*

Lăsaţi doctorul în pace, nu mai cheltuiţi de geaba, păstraţi-vă banii că vă trebue.

RADU *înfrigurat, zăpăcit*

Dacă nu-l găsesc pe Anghelescu dela etajul II, telefonez în toate părţile — *iese.*

MIOARA *a rămas mult timp pe gânduri apoi adânc mişcată*

Ascultă Lino, tu ştii că erai o femeie bogată? nu ţi-a spus nimeni cât face casa ta?

LINA *mai liniştită*

S'a dărâmat de tot de nu mai găseam de zece ani niciun chiriaş — *o sfătueşte cu devotament simplu* — Să o repari şi să o stăpâneşti sănătoasă mamă.

MIOARA *surâzând uşor, cu vocea gravă şi tristă*

Nu casa, ci locul, pogonul pe care l-ai cumpărat acum treizeci de ani, în marginea Bucureştiului. Acum e în oraş — *scăzut şi simplu, din tot adâncul fiinţei ei* — Ai fost bogată .. şi te-ai trudit 25 de ani pe un pat de bucătărie .. ai purtat lucruri purtate de altele şi ai slujit ca o roabă din zorii zilei până la miezul nopţii — *zice în gând cutremurată : ca o sfântă.*

LINA *împăcată cu destinul ei, vorbește cu o simplitate biblică*

Eu am fost mulțumită.

MIOARA *copleșită de emoție, acum cu ochii în lacrimi, cu mâinile moi*

Nici numele pe care ți l-a dat mama ta când te ținea la piept, nu ți l-au lăsat — *se frânge cutremurată*

LINA *cu o autoritate blândă de stareță*

Ia-ți mamă, o rochie, să nu o mai porți pe asta împrumutată, și să păstrați banii, că e rău să nu aibă omul de niciunele, că eu când mi-a murit bărbatu-meu numai știu cum am dus-o, că lumea e rea.

MIOARA *cu vocea moale, îngândurată*

Nu e chiar așa de rea, Lino, dacă mai există făpturi ca dumneata — *după un timp* — Spune... te simți mai bine? eu — *îi încearcă colțul buzelor cu batista*

LINA *albă cum e ceara*

Mă simt ceva mai bine — *închide ochii.*

MIOARA *rămâne mult pe gânduri, căutând o hotărîre, se aude îndepărtat, tot timpul Liebesleid, pe urmă ca și când și-ar fi înțeles destinul, încet se duce dincolo.*

RADU *intră după un timp, cu doctorul adus din aceeași casă. Privește cu teamă bolnava, arătând că doarme.*

DOCTORUL *face un mic examen apoi spune cam fără speranță*

Telefonez la spital. O operăm chiar în noaptea asta — *apoi iese.*

MIOARA *reintră eventual chiar când e medicul de față într'o rochie modestă de a ei, pieptănată cuminte.*

RADU *înțelege, cu emoție, uimit și după ce medicul a plecat îi ia mâna.*

Rămâi? Cu adevărat rămâi?

CORTINA

ACT VENEȚIAN

PERSOANELE

ALTA
PIETRO GRALLA
MARCELLO MARIANI
NICOLA
O SERVITOARE

ACTUL I

Sala cea mare, în stil Renaștere ușor modificat, a palatului Pietro Gralla, la Veneția în ultimii ei ani de republică independentă. Aspect monumental. Ferestre cu tendința ogivală în fund, între ele o ușe duce spre loggia palatului, deschisă spre Canale Grande, alte două uși în dreapta, acestea masive, cu frontoane bogat sculptate, cu blazoane colorate, duc spre apartamente, iar în stânga o singură ușe, la mijloc, mai mare, duce spre intrare... Pereții au chenare mari de lemn sculptate care încadrează picturi din școalele venețiene... La fel tavanul sculptat împărțit în patrate numeroase e pictat. Pardoseala este de marmoră albă, așternută în parte cu somptuoase covoare orientale... De altfel, după obiceiul venețian, mobilele și accesoriile sunt mai curând orientale și bogate, cu excepția unei mese mari masive și două jilțuri din școala lui Palladio, adică linii simple cu râuri bogat sculptate, formă dulap... O femeie de marmoră încadrată în colțul stâng al sălii... Pe masă tot ceea ce este necesar scrisului și un gong frumos lucrat...

Spre vecernie, soarele cade spre apus incendiind sus ferestrele și toată Veneția privită din loggia; jos, în sală însă e mai curând o lumină egală și liniștită...

La ridicarea cortinei, mobila a fost dată puțin la o parte ca să se așeze pe jos vreo 17 corăbii în miniatură, opt albastre, nouă roșii... Două paravane scunde de tot, verzi, închipuiesc țărmurile unei strâmtori în care sunt cuprinse navele...

Intr'un jilț Pietro concentrat, judecă situația. Are la îndemână un baston lung, subțire, cu care dă indicații

lui Nicola... Acesta în genunchi, alături, așteaptă mișcările poruncite...

PIETRO *este un bărbat ca de 40—45 de ani, înalt, nas puternic, gura mare, nervozitate bărbătească, impulsiv. Dă o impresie de loialitate, de profundă și aspră bunătate, poruncitoare. Nici el, ca și Alta, nu poartă peruca epocei.*

Trecutul lui de fost sclav și pirat, îi e acum întipărit pe față, care pare să fi fost angelică în adolescență. Are un fel de sinceritate moale în voce, rapidă, gândită, care încurajează uneori pe partener. O teribilă detentă nervoasă, spontană ca o hotărîre irevocabilă, face din el un om în luptă, copleșitor. Atunci privirea lui devine de oțel. Fața lui, paralizează prin paloarea ei însăși, pe adversar. Pare mult mai mare la trup, decât e, fiind proporționat și cu autoritate. Aparent foarte calm, și echilibrat, dar numai decât se ghicește în el o fierbere interioară fără egal. Gândește, lucid până și în clipele de febră.

ALTA, *femeie de o frumusețe neliniștitoare, voinică dar mlădioasă, cu mișcările sensuale. Are ochii mari în cearcăne vinete, care îi dau un aer de profundă melancolie când privește stăruitor, fără să vorbească. Fiecare frază, o precede cu privirea, așa că pare că vorba nu repetă decât ce au spus întâiu ochii...*

NICOLA *e un fel de uriaș tăcut, parcă mereu încruntat. Vorbește numai cât e nevoie, rar de tot se iluminează la față ca un copil, dar numaidecât apoi se întunecă și devine din nou acelaș uriaș tăcut.*

SCENA I

PIETRO, ALTA, NICOLA

PIETRO *către Nicola, după un timp de reflexie*

Schimbă, apropie țărmurile... Roșiile pe o coloană, albastrele pe două coloane...

NICOLA *sobru, în genunchi*

La ce depărtare?...

PIETRO

Opt leghe depărtare...

NICOLA

Opt leghe, Signor? Dar atunci mai este de folos una din coloane?

PIETRO *potrivind încă năvile cu bastonul*

Nicola, nu câștigă pe mare decât cei îndrăzneți... Cei care fac pe dos decât se așteaptă, după încercarea trecută, dușmanul... Acum, suntem înspre amurg. Coloana din stânga trece între soare și navele dușmane, în timp ce coloana din dreapta începe foarte prudentă lupta pentru ca să dea timp navelor învăluitoare să ajungă în poziție de tragere... Apoi imediat virează și ea — *face semn cu bastonul și așteaptă ca Nicola să execute ceea ce îi spune.*

NICOLA

Dacă Ali-Reis face greșeala asta... înseamnă Signor că ați avut un mare noroc...

PIETRO

Norocul ar fi al Veneției, Nicola...

ALTA *într'o rochie de casă, se întrerupe din brodat și privește zâmbind jocul*

Se întâmplă vreodată Pietro, să se petreacă lucrurile aidoma așa cum le calculezi la acest joc...?

PIETRO

Vrei să spui... vrei să întrebi, dacă vreunul din planurile de acasă se brodesc pentru situații reale..? — *surâde melancolic* — Foarte rar, Alta... Numai când îndurarea Domnului adie ca un svon și stă ca o tăcere între corăbiile tale... Rar... Atunci folosul

e însă atât de mare, încât merită să faci ore întregi acasă astfel de presupuneri... Mi s'a întâmplat de trei ori în vieață acest lucru și atunci au fost cele mai mari biruințe ale mele... — *face semn să strângă și după ce servitorul a strâns navele* — Nicola pune două roșii lângă țărm... — *după ce Nicola face întocmai, el aruncă o eșarfă neagră paralel cu țărmul, vasele fiind în lungimea lor lipite de eșarfă și astfel cuprinse între ea și țărm*... — Unsprezece nave albastre în coloană, cinci vase roșii, împotriva lor tot în coloană...

NICOLA *execută și privește cu ochi strălucitori, surâde beat de amintire*

Isola Nera...?

PIETRO *surâzând liniștit*

Isola Nera, Nicola... — *către Alta* — Acest plan mi-a reușit întocmai. A fost cea mai îndrăzneață, cea mai sângeroasă și cea mai bine răsplătită dintre biruințele mele... Intâia pe care am câștigat-o pentru ordinul Cavalerilor de Malta... Acum 12 ani... Eram foarte tânăr, nu împlinisem treizeci de ani și foarte greu Consiliul Ordinului aprobase să mi se dea comanda acelei mici escadre... Kheir Pașa se întorcea din Gibraltar cu 11 corăbii de linie și 14 nave capturate... Am făcut planul în cabina mea, mai întâi cu acest servitor credincios al meu Nicola, de care nu m'am despărțit nici când am căzut sclav împreună cu el, la Barbarești... Am pus două vase lipite de insulă, bine ascunse cu verdeață... — *le arată* — Am trimes cea mai repede navă a mea înaintea lor, prefăcută cu iscusință în corabie de negoț, cu tunurile toate ascunse... Când i-a văzut, ea s'a întors, speriată credeau ei, și ei s'au luat grăbiți după ea... Intreaga lor coloană au defilat pe lângă Isola Nera,... Atunci s'au descărcat dintr'odată cele 60 de tunuri dela tribord... In timpul acesta noi am atacat capul coloanei care trecuse de insulă... A fost un măcel pe care nu-l poate uita nimeni.

NICOLA *uriaș naiv*

Pe Pașă l-ați ucis cu mâna voastră Signore... și asta a supărat pe cavaleri...

PIETRO

Aveam cu el o veche socoteală, de când eram sclav la Alger... Ucisese trei sute de femei și copii, când cu asediul cetății, ca represalii...

NICOLA *încălzit dar copilăros*

Ce a fost când ne-am întors cu toată prada și cu 1400 de sclavi, eliberați, acasă... Ardeau focurile și chiuiau oamenii de-a-lungul Maltei ca la nuntă când treceam încet pe lângă ei... S'au făcut slujbe în toate bisericile... Marele Maestru al Ordinului v'a îmbrățișat plângând în portul Lavallette... V'au mai dat vreo două cordoane...

PIETRO *îl privește lung*

Nicola, ce s'a întâmplat, de vorbești atât astăzi? — *bagatelizând* — Atunci m'a făcut Papa, conte roman — *aruncând bastonul și luându-i mâinile* — Dar Alta, iartă-mă, îți vorbim de lucruri atât de puțin femeești... Ce te pot interesa aceste planuri de luptă, care din nenorocire în Veneția de azi nu mai interesează nici pe marinari?...

ALTA *cu un surâs femenin*

Nu Pietro, nu vorbi așa... Mă jignești... Asemenea explicații mă prind cum nu poți să-ți închipui... Tot ceea ce privește viața ta e pentru mine ca o carte pe care aș ceti-o de zeci de ori... Sunt foarte mândră că sunt soția ta... iar încrederea pe care mi-o arăți mă măgulește și mai mult... Mai ales acum când te pregătești să dai o nouă bătălie... întâia ta bătălie pentru Veneția...

PIETRO *mirat*

Dar am mai luptat pentru Veneția, Alta...

ALTA

Da, știu... ca băiat tânăr, simplu marinar... Nu, vorbesc de când ai revenit aici, chemat la comanda flotei... De când ai părăsit Malta... Chiar vroiam să te întreb un lucru pe care nu-l înțeleg... Mi-ai vorbit totdeauna cu foarte multă prietenie de Keir-Bey și acum aflu că l-ai ucis cu propria ta mână — *așteaptă un răspuns...*

NICOLA *râzând naiv*

Numai pe Keir l-a omorît?... Când se înfurie nu mai ține socoteală de nimic... De câte ori ajungeam câte o corabie străină, sărea cel dintâiu pe puntea ei, împreună cu noi... Puțini scăpau cu vieață dintre cei de pe ea... — *Alta ascultă cu groază și admirație* — Am învățat amândoi de la necredincioși să lucrăm cu paloșul... Dar pe când eram la cavaleri, a fost rănit la brațul drept... era atins osul și s'a vindecat greu... Atunci a învățat să lupte și cu mâna stângă, dar numai cu spada... Și pe urmă a ajuns să lupte cu amândouă mâinile, de i s'a dus vestea peste toată marea cea de jos, și vorbeau toți cu spaimă ca de o minunăție...

PIETRO

Văd Nicola, care vorbești atât de rar, că vorbești acum ceea ce nu trebue, și nu spui tocmai ceea ce s'ar fi cuvenit, să-i spui, Signorei... Am ucis eu cu mâna mea pe bunul nostru prieten Keir-Bey?...

NICOLA

Iertare Signor, dar mintea mea zăpăcită e mai cu luare aminte la altele, decât e în stare să dea o lămurire cinstită...

PIETRO

Nu. Alta, e mare păcat să-i confunzi... Keir din Alger era un creștin renegat, un olandez care se turcise după ce fusese cel mai sângeros corsar și intrase în pirateria barbarească numai ca apoi să fie făcut pașă de către sultan...

ALTA *candidă*

Dar ce deosebire este între corsari și pirați?...

PIETRO

E foarte mare, Alta, corsarii sunt... pirați creștini... care luptă și pradă corăbiile necredincioșilor... cum sunt de pildă Cavalerii Ordinului Sf. Ion dela Malta...

ALTA *uimită*

Dar atunci, Pietro, ai fost și tu puțin pirat...

NICOLA *cu umeri voinici și cumsecade*

Corăbii am jefuit noi destule că odată am mers până aproape de Bosfor... dar n'am luat cu noi bărbații, femei și copii... decât ca să putem face apoi schimb cu sclavii creștini...

PIETRO *lămurește încurcat*

Era necesar ca să putem face apoi schimb cu sclavii creștini.

ALTA *cu o voce moale ca un surâs*

Ai fost pirat Pietro, — *râzând* — ai fost un groaznic pirat... Dar cum se deosebeau cei doi Keir?...

PIETRO *cu oarecare duioșie*

Keir-Bey, era un bătrân arab din Damasc, de foarte mare neam și mare cărturar... Dar ce om de omenie.

Din primul ceas, ca să nu mă despart de Nicola, i-am spus că suntem frați... să-l cumpere și pe el... S'a uitat cu ochii buni la noi și l-a cumpărat și pe el... A fost ca un părinte pentru noi... patru ani și jumătate cât am stat la el... Am învățat multe dela acest om... Să desleg probleme de algebră, să spun pe de rost poemele lui Zohair. Ii transcriam cărțile de algebră și îi ajutam la cazanele și oalele lui de alchimist... Dacă nu murea luând din greșeală otravă în loc de medicament, ne elibera desigur... Așa, urmașul lui ne-a vândut lui Keir dela Alger, șef de pirați care ne-a suit pe galeră...

ALTA

Mai sunt galere și acum?..

PIETRO

Se mai găsesc de sigur destule... Keir folosea și pânze și rame. Când scădea vântul pe mare, atunci el cu ramele lui era stăpân. Am stat sub corabie, aproape înlănțuit de scândură, gol, alături de Nicola și alți patruzeci, timp de șase luni, aproape zi și noapte... Ne bătea vătaful cu bicele pe pielea goală... Mai târziu a descoperit că sunt un bun pilot și m'a deslegat dela rame... Dar tot în lanțuri mă ținea, și tot mă biciuia... Din câine nu mă scotea... Mi-a ajutat însă faima de pilot bun... Niște sclavi care ochiseră o barcă mare trasă la iernat m'au chemat să fug cu ei căci altfel le era frică pe mare... L-am luat firește și pe Nicola... După patru zile de furtună am ajuns la Malta... Vremea era prea rea și n'au avut curajul să ne caute... Mai ales că la început stăpânul bărcii a crezut că i-o furaseră valurile și n'a vestit pe nimeni...

ALTA *cu ochii mari*

Totul pare doar închipuit... Și cum au avut încredere Cavalerii în tine... Pietro? Asta m'a mirat totdeauna...

PIETRO

Totul a fost apoi nespus de uşor... Ştiam limba barbarească, eram un bun pilot, mă pricep bine la pânze, ştiam şi multă carte... A fost greu până când mi-au încredinţat întâia corabie, fiindcă nu eram decât frate laic. Cu această corabie, am intrat în Tunis, am incendiat şase nave, şi am capturat galera care s'a luat după mine, pitindu-mă după o stâncă la Pantelaria...

NICOLA

N'a fost chiar aşa de simplu Signor... In cei 14 ani cât am fost la Malta de vreo două ori ne-au luat comanda...

ALTA

Cum asta, de ce?...

NICOLA

Fără motiv... Găseau că signor Pietro este prea aspru, cu echipajul. Nu admite neascultarea... Odată a pus în fiare şaizeci de oameni din echipaj şi a retezat mâna cu paloşul, el însuşi, secundului care scosese sabia... Atunci i s'a luat comanda întâia dată... A doua oară nu i s'a luat comanda ce să zic aşa, dar o parte din echipaj, ştiindu-l atât de aspru la orânduelі, nu a vrut să se îmbarce, cerând alt comandant...

PIETRO

Ostaşii care nu sunt disciplinaţi sunt cauză de mari pierderi de vieţi omeneşti... Mai ales marinarii trebue să fie ascultători şi să îndeplinească fără şovăire poruncile... Altfel tot echipajul e în primejdie şi corăbiile sunt pierdute în flăcări şi sânge... Inţelept e să fii tare atunci când nevoia porunceşte... Din păcate Ordinul Sf. Ioan dela Malta şi-a pierdut toate virtuţile care i-au făcut marea lui faimă... Mi s'a întâmplat

când am atacat într'un an, ca marinarii care căutau pradă prin oraş, să se îmbete şi să nu execute ordinul de a veni pe corăbii. A trebuit să împuşc zece inşi drept pildă pentru ceilalţi. Aşa s'au strâns în grabă toţi cei împrăştiaţi... După câte ştiu în marina engleză care este cea mai bună din lume, neascultarea marinarilor se pedepseşte fără milă şi fără şovăire. Cei aduşi în fiare sunt de regulă spânzuraţi de catarg... Pe aci prin părţile noastre asemenea străşnicie ar speria — *cu tristeţe* — Aci, la Veneţia...

NICOLA

Veneţia, Signor? — *are o strâmbătură de desgust.*

ALTA

Nu-ţi place de loc Veneţia, Nicola?...

NICOLA

Nu...

ALTA

De ce Nicola?...

NICOLA

Miroase urît...

PIETRO

Nu poate să sufere Veneţia... Mereu îmi spune că-i e dor de mare.

ALTA

Dar aci nu e mare, Nicola?...

NICOLA *cu desgust ridică din umeri, şi surâde.*

PIETRO

Nicola vrea să spue că marea canalurilor nu e mare iar gondolierii nu sunt marinari...

ALTA

Dar atunci cum vei lupta, dacă nu ai încredere în marinarii noștri?

PIETRO

La asta mă gândesc și eu toată ziua ... și...

ALTA *îl întregește surâzător*

Și toată noaptea, aşi putea spune... Fiindcă de atâtea ori când mă trezesc noaptea te văd umblând încruntat prin încăpere sau stând gânditor în jilț...

PIETRO

Dacă înving două greutăți, aș putea nădăjdui să izbândesc... Dacă voiu obține ascultarea fără șovăire în cele mai grele clipe și dacă tunarii venețieni vor ști să tragă și altfel decât pe mare calmă... In ceea ce privește atacul pe puntea inamică, asta depinde de modul în care se dă iureșul... Cei buni târăsc și pe cei răi... Iar, e drept că n'am încredere în iscusința piloților noștri, de a naviga împotriva vântului.

ALTA

N'am știut cum ești atunci când te pregătești de o bătălie... In acești trei ani de când sunt soția ta, n'am avut încă acest prilej... Dar nu pricep cum poți fi atât de neliniștit...

NICOLA

Dacă Signor Pietro îmi îngăduie să spun atunci voiu spune eu...

PIETRO *nedumerit*

Ce Nicola?...

NICOLA

Inainte de bătălie parcă nu mai este om... Ai zice că e cel mai fricos comandant... Mă trimite de câte două trei ori în spionaj... Schimbă de zece ori planurile... Dar când lupta a început, nu-l mai recunoşti... E hotărît ca moartea însăşi...

PIETRO

O bătălie trebue pregătită cu grije... E o răspundere copleşitoare. Câştigi cu mintea dacă e trează în tine, nu cu mintea beată... Ceea ce mă face să desnădăjduesc aproape, e însă că de data aceasta nu-mi pot pregăti eu însu-mi lupta... Toate vasele sunt în revizuire şi reparaţie la Arsenal... Predarea lor întârzie mereu. Danielo mă tot asigură că vor fi gata la timp... dar pare iritat când îi cer să vizitez Arsenalul şi să văd de aproape cum sporeşte lucrul... Are aerul că vede în asta o neîncredere în el, se pretinde jignit... O înclinare proprie mie mă face însă bănuitor cu toţi cei care apelează la încrederea altora... Toţi oamenii aceştia care ocolesc orice control şi-ţi spun la fiece pas « ai încredere în mine » sunt de regulă nişte şarlatani şi mi-e teamă că Danielo vrea să-mi predea flota în ultima clipă ca să nu mai poată fi o recepţie reglementară... Trebue să închizi ochii şi să pleci cu ce ai, în clipa când inamicul a fost semnalat...

ALTA

Dar mi se pare că de două luni piraţi se mişcă în toate părţile în Adriatica şi prin arhipelag...? Nu-i aşa Nicola?...

PIETRO

Intocmai, ar trebui să fim gata să plecăm chiar şi la noapte...

ALTA

La noapte?...

PIETRO

La noapte, Alta, căci ar fi nevoie să-i surprindem... Dar firește că nu vom putea fi gata... Dacă însă mâine de dimineață luăm în primire navele, vom pleca mâine noapte de la Chioggia, anunțând o falșe plecare pentru poimâine seară.

ALTA *profund tulburată*

Cum? e cu putință să pleci așa?... la luptă?

PIETRO

De sigur, Alta, cum vrei să fie altfel?..

ALTA *uimită, înspăimântată*

Știam că vei pleca... dar nu știu cum... chiar clipa acestei plecări nu mi-am închipuit-o până acum... N'am să mai pot dormi o singură noapte până când te întorci — *și încă mai îngrozită neputând să creadă* — S'ar putea să nu te mai întorci Pietro?..

PIETRO *tace.*

NICOLA

Vieața de marinar nu-i vieață de om Signora... O corabie în luptă uneori se scufundă foarte ușor... cu tot ce este pe ea...

PIETRO

Alta, nu te mai gândi la asta...

ALTA *mereu tulburată, înspăimântată*

Acum abia parcă văd adevărul întreg... Vei pleca la luptă Pietro? Mâine sau poimâine...

PIETRO

Dar ai știut că voi pleca, Alta... Toată această luptă a fost pregătită aci lângă tine... aproape cu tine... Nu?..

ALTA *straniu desmeticită*

Dar o vedeam de departe... Eram mândră că sunt lângă tine... Că eram puțin amestecată în gândirea și în planurile tale... Te priveam adeseori și îmi spuneam în sinea mea... Va fi o mare bătălie, în scurtă vreme, care va uimi lumea și va cutremura Veneția... iar eu am văzut, din întâia clipă, cum s'a urzit această bătălie... pentrucă bărbatul meu avea încredere în mine... Am văzut de aproape cum se aleg firele întâmplării, care nu va mai fi niciodată pe lume așa cum a fost, în timp ce lucram aci la dantelă... Pentrucă bărbatul meu a avut încredere în mine. Dar acum, plecarea ta adevărată mă înspăimântă...

PIETRO *foarte mișcat*

Da, Alta, lângă tine a fost gândită bătălia care va fi... Nu știu care va fi norocul nostru de marinari, dar pot să spun că niciodată nu am simțit încă, în adâncul meu, atâta ușurință de lucru... Parcă puteri noui neștiute au fost chemate liniștit dintr'un adânc nebănuit până acum... E în tine o lumină ușoară care sporește vieața în jurul tău... De aceea lângă tine se trăiește mai plăcut și se gândește mai ușor... chiar când brodezi fără să spui o vorbă... Obiceiul tău de a lucra lângă mine aceste dantele gingașe, m'a deprins cu bucurii, pe care nu le-am bănuit niciodată înainte de a te cunoaște pe tine — *se îndreaptă* — Sau poate le-am bănuit numai — *copleșit de amintire.* — Bunul meu

Keir îmi spusese că miile de astri, în mișcare perfectă în spațiile cerești, produc o muzică atât de armonioasă, cum nu poate fi vreuna pe lume... Această muzică nu poate fi auzită însă niciodată din pricina zgomotelor pământești... Când eram pilot, și vegheam învăluit în singurătate pe corabie, în nopți spuzite de stele, îmi încordam auzul și pândeam să surprind armonia sferelor cerești în mișcare... Rămâneam așa ore întregi... Acum gândesc la fel... ore întregi lângă tine și armonia mișcărilor tale tăcute îmi dă o ideie despre armonia celestă care mă întovărăşa ca pilot, fără să o aud...

ALTA

Nu... nu, eu sunt cea câștigată... Tu m'ai învățat să văd lucrurile pe care eu înainte nu le vedeam... Tu mi-ai descoperit această plăcere de a ști cauzele și legăturile... Acum patru ani nu eram decât o actriță frivolă, zăpăcită de glorie, care credea că la 25 ani știi toate și poți să ai păreri despre toate... — *cu o umbră în privire* — ah, ce biată disperată eram în vremea aceea... Când la balul Procurației, unde te-am întâlnit întâia oară, bătrânul profesor mi-a spus: « Divino, așa îmi zicea glumind pe atunci, te-am văzut stând de vorbă cu bărbatul cel mai inteligent din această Republică — i-am răspuns ca o toantă: — Era contele, Piero Gralla... – Intocmai... Ce gânduri ai? — Ei bine, i-am spus râzând, vreau să dorm o noapte întreagă cu cel mai inteligent bărbat din Veneția ». A zâmbit și el, dar a trebuit să treacă încă un an de zile, până să ajung să-ți fiu soție. Suferisem prea mult și eram hotărîtă să fiu în vieața ta... O asemenea inteligență face bine ca soarele celor bolnavi. Azi sunt soția ta, și lumea îmi pare alta...

PIETRO

Ce noroc fără seamăn este prezența de toată ziua într'o casă, a unei femei frumoase... — *o privește îndelung fericit, apoi se întoarce către Nicola, care rămăsese ca un steiu tăcut* — Nicola, de ce nu vrei să ai și tu un cămin al tău?... Ar fi timpul să te însori din nou...

NICOLA *încruntat se întoarce în el însuși*

Nu...

PIETRO *prietenos*

Nu e un motiv că dacă nu ai avut noroc întâia dată să renunți pentru totdeauna...

NICOLA *tot mai încruntat, un uriaș răsucit din toate rădăcinile lui*

Nu...

ALTA

Dar eu n'am știut că Nicola a fost însurat... Când ai fost însurat Nicola?..

NICOLA *nu știe ce să răspundă, apoi cu o voce moale adâncă, venită parcă dintr'o noapte grea îndepărtată*

Am fost într'adevăr însurat, Signora... Aveam 20 de ani... Am iubit o fată din satul nostru... Avea 18 ani...

ALTA

O, atât de tineri amândoi... Era frumoasă și erai de sigur tot atât de voinic ca acum, și tot atât de credincios cât ești... Ce binecuvântat lucru este dragostea tinereții. Ce a devenit această femeie..?

NICOLA *cu umerii crispați, totul e încleștat în el*

E moartă, Signora...

ALTA *încremenește, cu fior nelămurit*

Oh... A fost bolnavă? De ce a murit?

NICOLA *șovăie, parcă l-ar stingheri mâinile lui grele de uriaș, cuvântul cade cu întârziere..*

Am ucis-o eu Signora...

ALTA *îngrozită își strânge brațele la piept*

Nicola, tu?... — *se uită, copleșită, întrebătoare, la Pietro.*

NICOLA *încleștat și trist, totul vine în el ca dela capătul lumii*

De 17 ori am înfipt cuțitul în ea... Am prins-o cu iubitul ei — *simplu* — Intâi l-am omorît pe el...

ALTA *năucită, nu se poate regăsi*

Nicola, cum ai să afli har înaintea Prea Sfintei? De aceea ești fugar?..

NICOLA *senin ca un strigoiu*

N'am fugit. M'am dus în fața judecătorilor. Ei au găsit că nu trebue să fiu pedepsit. Ei m'au iertat, dar eu nu m'am putut ierta — *cu o durere întoarsă* — Era frumoasă — *îi cade capul în piept* — Am plecat din sat. Am vrut să intru la galere... Să vâslesc zi și noapte. Am devenit marinar. Și acum sunt aci — *se frânge din umeri, din tot trupul lui de uriaș, ușor ca o plantă ce se închide* — Au trecut de atunci 18 ani, 7 luni și 23 zile.

ALTA *rămâne adânc îngândurată, nu se regăsește.*

N'am crezut... n'am bănuit.

PIETRO

E timpul să găsești împăcare, Nicola. Ai plătit ce era de plătit, pentru greșeala înfăptuită. Erai prea tânăr, deci nu destul de priceput ca să-ți alegi o femeie potrivită. Acum la 40 de ani, ai alți ochi... Uită-te la cer.

NICOLA *mereu încruntat subt apăsarea unei sentințe pentru trei vieți*

Nu, Signor... Cerul e înjunghiat — *urmează o îndelungă tăcere strivitoare...*

ALTA — *cu un ţipăt uşor de spaimă* — Nu Pietro, nu sta acolo...

PIETRO — *priveşte şi constată că e chiar sub un greu lustru florentin de fier bătut cu multă frumuseţe; surîde* — Iar spaimele tale? Dar am adus meşteri care l-au verificat. Cu toată vechimea lui, este sigur că tine...

ALTA — *nervoasă* — Nu ştiu... poate că e aşa, dar nu pot îndura să te ştiu chiar sub el... Când mă uit şi-l văd deasupra capului tău, îţi dă un fel de ameţeală... Trebue înlocuit cu altceva.

NICOLA *iese cu braţele încărcate de nave.*

PIETRO

Am vorbit despre lucruri prea grave, Alta... Nu uita că astă seară ai o cină foarte importantă. A invitat la masă pe Spallazini şi toată Universitatea de la Padua... Trebue să ai grije de musafirii tăi...

ALTA *dezamăgită*

Nu va veni niciun profesor dela Padua... Au primit ordin dela Senatori să plece numaidecât înapoi, toţi cei veniţi în Veneţia, fiindcă săptămâna asta au fost mari dezordini studenţeşti. Au devastat unele cafenele din cauza unui conflict cu sbirii şi au asediat localul poliţiei... Dogele este foarte supărat...

PIETRO

Dar atunci ce faci?..

ALTA

Nu ştiu ce să fac... Nu mai am la masă decât pe Spallazini şi pe acel tânăr savant Volta... E nevoie să invităm altă lume... Şi trebue o lume în care cei doi să se simtă bine...

PIETRO

In privința asta n'avea nicio grije... Dacă ești tu de față se vor simți de sigur nespus de bine... N'ai văzut ce a fost alaltăseară la Garani..? Erau toți în jurul tău ca în jurul unei lămpi. Bătrânul meu profesor m'a luat deoparte... Era fericit... « Am dat cina asta ca să-l onorez pe Spallazini care este azi cel mai mare naturalist al lumii astăzi, alături de Buffon, și care ne-a primit foarte frumos când am fost la el la Pavia... Avem și pe acest Volta care de pe acum este celebru prin experiențele lui în domeniul electricității... Nevasta mea era foarte îngrijorată că se vor plictisi la noi... Din pricina Carnavalului nu avem decât câțiva bătrâni camarazi de ai mei dela Padua cu nevestele lor... Fiecare nu știe decât de ale lui... Eram sigur că Delatti avea să vorbească toată seara despre monadele lui Leibniz... Mărturisesc că v'am făcut invitația așa într'o doară... Nevastă-mea îmi spunea « cum crezi că o femeie de 27 de ani o să vie între moșnegii tăi plictisitori? ». Iți mulțumesc dragul meu elev că ați venit... Sunt în seara asta de carnaval, în palatele venețiene două mii de supeuri strălucite unde cea mai frumoasă femeie din Veneția și cea mai mare actriță a Italiei ar fi fost primită ca o regină... Ea a preferat să vie la o masă modestă de savanți maniaci și plictisitori... Uită-te la ei... Bieții oameni sunt nebuni de bucurie... Fiecare vrea să arate tot ce știe și privește cu câtă convingere și seriozitate ascultă contesa. Volta se roșește ca un școlar de câte ori ea îi pune câte o întrebare. Uite Spallazini, cum se cheltuește și se agită. Contesa a arbitrat între noi și restul Veneției... Un veac de aci încolo, știința îi va fi recunoscătoare... ».

ALTA

Dar nu i-ai spus bunei noastre Garani că nu mă plictiseam de loc? Că de când am renunțat la teatru nu caut decât să mă instruiesc?.. Că mă interesează asemenea lucruri nespus?..

PIETRO

Parcă ea nu ne-a văzut la cursuri ca pe niște cuminți studenți... Totuși nu-i vine să creadă că într'o seară de carnaval, preferi asemenea dizertații...

ALTA *râde amuzată*

Dar știi despre ce ne vorbea marele Spallazini când tu erai în colț cu profesorul Garani?.. O certa pe bătrâna Garani că n'a gătit cartofii pe care i-a adus el... El susține că această buruiană are un fel de fruct în pământ care se poate mânca și că, bine gătite, aceste fructe ar fi delicioase și foarte hrănitoare... Cei mai mulți dela masă susțineau însă că acest cartof este otrăvitor... că nu se mănâncă nicăieri în Europa și că de când buruiana a fost adusă din America, din greșeală, crește așa în neștire pe marginea drumurilor... I-am făgăduit lui Spallazini că la masa de astă seară, dacă îmi trimite cartofi, — *surâzând* — că-i poartă cu el în cufăr în scop de propagandă, vom mânca amândoi, cartofii, chiar dacă toți ceilalți vor refuza. Era încântat și mi-a spus că vine mai devreme ca să-mi arate cum să-i pregătesc... Mă duc să dau ordine la bucătărie...

PIETRO

Cu alte cuvinte vei mânca o plantă care se bănuește otrăvitoare, fără să mă inviți și pe mine? Asta este iubirea ta?..

ALTA *surâzînd*

Tocmai de aceea... tocmai de aceea... — *iese, dar se reîntoarce* — Și nu uita că după cină, după ce pleacă musafirii, mergem un ceas cu gondola pe mare, să dormim în chioșcul nostru ca într'un cuib înconjurat de ape...

SCENA II

PIETRO, CELLINO

PIETRO *s'a așezat la masa cea mare de lucru.*

NICOLA *care ieșise și el, revine și anunță*

A venit acel cavaler — *Pietro îi face semn cu mâna că poate să intre.*

CELLINO *intră înzorzonat cu maniere de cavaler de curte. Face un salut grațios și sigur de el*

Am plăcerea să vă salut, Signor Proveditore.

PIETRO

Nu mă interesează plăcerea d-tale. Cine ești d-ta?..

CELLINO

Excelență, m'ați chemat...

PIETRO *nervos, iritat, bate cu pumnul în masă*

Cine ești d-ta?..

CELLINO *intimidat și-a pierdut alura de grație*

Sunt cavalerul Marcello Mariani din familia Mariani înscrisă în Cartea de aur dela 1214, iar dela 1534, baroni ai Sfântului Imperiu...

PIETRO

Nu mă interesează familia d-tale. Mă interesează să-mi spui cine ești d-ta...

CELLINO *scuzându-se*

Am crezut că de vreme ce m'ați chemat, știți cine sunt...

PIETRO

Dacă nu mi-ai părea prost ca un păun, aș putea lua asta drept obrăznicie... Dar s'ar putea să fie amândouă...

CELLINO *consternat*

Signor...

PIETRO

Din nefericire ești și comandantul fregatei Vellocitta...

CELLINO

Da, Signor...

PIETRO

Asta e mai mult decât să fii rămășița unui neam ilustru... In orice caz ar fi trebuit să știi că acesta-i titlul pe care trebue să ți-l dai când ești chemat în interes de serviciu... Te rog deci să-mi spui cine ești?..

CELLINO *nesigur de el*

Sunt căpitanul Marcello Mariani comandantul fregatei Vellocitta...

PIETRO

Bună ziua, te rog stai jos...

CELLINO *are un aer cu totul buimac. Se vede că nu e obișnuit să fie tratat astfel, se așează.*

Dar, excelență...

PIETRO *sever*

Câte vele, câte tunuri și ce echipaj are Vellocitta?..

CELLINO *interzis, nu știe ce să spună*

Nu m'am interesat încă... — *sovăie* — N'am văzut-o încă...

PIETRO

De când ești comandantul ei?...

CELLINO

De șase ani...

PIETRO

De șase ani, și n'ai văzut-o niciodată?..

CELLINO

Trei ani am fost pe lângă ambasada noastră din Franța... De doi ani sunt atașat pe lângă persoana Dogelui.

PIETRO

Și în acești doi ani n'ai găsit niciodată timpul și n'ai avut curiozitatea să vezi această corabie, și să cunoști oamenii pe care îi comanzi?..

CELLINO

Așa cum e obiceiul, echipajul mi-a făcut vizite de anul nou, în fiecare an. Atunci am împărțit bani trupei și daruri ofițerilor...

PIETRO

Și acum cine se ocupă de vas?

CELLINO

Secundul ei... locotenentul... — *caută și nu găsește* — Știu că toată flota este însă în revizuire și reparație, fiindcă este în mare parte avariată...

PIETRO

Da, flota este în reparație... Dar aceasta nu ne-a împiedecat să constituim ordinea de bătaie și să lucrăm, în așteptarea vaselor... Toți ofițerii își instruesc echipagiile... Se lucrează la aprovizionarea cu muniții, se fac situații de efective... Eri s'au făcut exerciții de tragere... D-ta n'ai fost niciodată prezent în decursul acestor trei luni, deși la început ai fost anunțat ca toți ceilalți și apoi poftit de către camarazi să vii...

CELLINO

Ocupațiile mele pe lângă Doge m'au împiedecat să viu...

PIETRO

Ocupațiile d-tale sunt foarte nelămurite pe acolo, în timp ce pe vas se va simți lipsa comandantului. Și chiar dacă vei veni, mă întreb de câtă pricepere are acest comandant... Câte călătorii de cursă lungă ai făcut până acum..?

CELLINO

N'am avut prilejul unor asemenea călătorii...

PIETRO

E un prilej pe care un marinar îl caută anume... In câți timpi se strânge vela superioară?..

CELLINO

Nu mi se pare necesar ca un comandant să știe un lucru pe care îl pot executa subalternii lui...

PIETRO

Este din ce în ce mai lămurit pentru mine că d-ta nu ai călătorit pe mare decât ca pasager și totuși ești comandantul unui vas de războiu...

CELLINO

Acesta-i cazul tuturor tinerilor înscriși în Cartea de aur din Veneția... Vorbesc de cei care sunt comandanți de vase...

PIETRO

Nu acesta a fost cazul cavalerului Gregorio Mariani, care la Lepante a stat în atac cu spada în mână, la

prora navei lui, și a sărit în fruntea oamenilor pe puntea navei turcești din față... Și după ce a curățat această navă, din pricină că strâmtoarea toată era închisă de sute de nave de luptă, n'a putut să se mai descurce cu nava lui și a luptat mai departe sărind de pe vas pe vas... Așa s'a câștigat cea mai mare bătălie navală a creștinătății... — *Apasă pe « acest »* — Acest Mariani a fost făcut baron al Sfântului Imperiu...

CELLINO *surprins, încurcat*

Era străbunicul meu...

PIETRO

Nu, dumneata ești lepădătura lui...

CELLINO *ar vrea să spuie ceva, dar privirea tăioasă a lui Pietro îl înghiață*

Signor...

PIETRO

Oamenii ca acest Gregorio Mariani luptând peste mări departe, au făcut gloria Veneției și i-au adus palatele de pe canaluri, San Marc... bisericile, toate cheiurile și Arsenalele... Ei au adus totul, cei de aci n'au adus decât mlaștina. Erau căpitanii care iubeau căile de apă înspumate și fără sfârșit... Cei care lipseau trei sferturi de an... și câte odată și trei ani de acasă... Ai auzit de Marco Polo?... — *surâde amar* — Pe atunci Republica era apărată în Egipt, pe insula Cypru, pe Bosfor, căci Mediterana era un lac venețian... Azi ne apărăm la Lido și în băltoacele dela Mestre...

CELLINO

Ingăduiți-mi să vă spun că Republica a durat 1400 de ani. Poate va mai dura încă o mie...

PIETRO *uimit*

Incă o mie de ani?.. Vrei să spui încă 20 de ani... Şi nici aceştia siguri. Nu ştiţi nimic din cele ce se întâmplă în lume. Nu... Cu un tineret de stârpituri gătite ca nişte căţei, aşa cum e tineretul patrician de azi mergem spre sfârşitul sfârşitului... « Vellocitta » va pleca poate peste câteva ore, în recunoaştere înaintea flotei... Cine va comanda fregata?

CELLINO

Secundul vasului va fi fericit de sigur să comande această recunoaştere...

PIETRO

Cu alte cuvinte d-ta ai titlul, dreptul de a porunci, dreptul de a răsplăti, avantagii de tot soiul, vei avea şi onorurile în caz de biruinţă, dar în luptă nu vei fi cu oamenii d-tale, nu le vei simţi fiorul pe care îl dă pavilionul înălţat brusc pe catargul navei amiral, ca semn de începerea luptei, nu vei retransmite palid, ordinul de atac pentru oamenii de pe vasul d-tale. Vei fi în ceasul acela fără seamăn, în cine ştie ce alcov. Tragi totuşi nădejdea secretă că « Vellocita » va străluci în luptă, chiar de se va scufunda şi că vei fi sărbătorit, în calitate de comandant în saloanele Seigneuriei şi în budoarele patriciene...

CELLINO

De ce aş merge să comand eu acolo unde nu mă pricep? Comanda mea, dacă îmi permite excelenţa voastră să remarc, are un caracter reprezentativ... Actele Republicei ţin socoteală de aceşti 1400 de ani, de acest trecut fără care Veneţia nu ar fi Veneţia, iar forma acestei recunoaşteri este menţinerea în faţă a acelor familii care în trecut, aşa cum aţi spus, au adus gloria şi bogăţiile cetăţii... Secundul meu şi la fel ceilalţi comandanţi care sunt în aceeaşi situaţie, înţeleg ce avantajii înseamnă pentru ei să fie sub comanda directă a unui nobil din apropierea Dogelui...

PIETRO

Nu tăgăduiesc că din nefericire sunt și ofițeri care găsesc de folos să fie astfel protejați... Dar nu e nici cinstit, nici cuviincios și nici frumos... In orice caz eu nu merg la luptă cu astfel de comandanți... Vreau ca meritul să fie merit... răspunderea, răspundere; și răsplata, răsplată... Vreau la comandă oameni întregi, nu păpușile altor păpuși caraghioase — *se ridică în picioare să-i facă loc la masă, apoi îl poftește sever* — Aci pe masa asta, ai hârtie de scris și o pană. Scrie te rog și semnează o scrisoare către Proveditorul flotei, prin care arăți că nefiind marinar, nici prin chemare nici prin pregătire, renunți la comanda fregatei «Vellocitta» și la orice grad ofițeresc în flotă...

CELLINO *uimit, nu-i vine să creadă, are o bruscă mișcare de indignare, dar se stăpânește și răspunde sfios, căci e dominat mereu de privirea aspră a lui Pietro*

Nu pot semna astfel de scrisoare...

PIETRO *dur, vine un pas spre el*

E dorința mea... asta...

CELLINO *luptă cu el însuși, șovăie dar găsește totuși puterea de a rezista*

Imi cereți un lucru nedrept...

PIETRO

Nu pot discuta cu d-ta chestiuni de dreptate și nedreptate... Alfabetul meu n'are nicio literă comună cu al d-tale, ca să fie posibilă o lămurire... Este dorința mea ca d-ta să scrii și să semnezi această scrisoare... Inţelegi? Dorința mea...

CELLINO *șovăind, disperat aproape*

Nu pot să renunț la gradul de ofițer al flotei... E atributul familiei mele de patrician...

PIETRO *vine furios spre el, e gata să-l lovească, se stăpânește, dar cu fiecare gest aproape că îl pălmuiește*

Dar dacă nu-mi place mie să întâlnesc acest cap de berbec frezat? Dece să risc să mă găsesc obligat să stau de vorbă cu un cap care îmi inspiră greață — *cu bastonul cel lung de pe masă, îi dă jos peruca, așteaptă un gest de protestare din partea lui. Cellino care e îngrozit nu mai știe ce să răspundă. Vine spre el cercetător.* — Porți alunițe false ca o curtezană? — *Îi ia propriu lui jabot și îi freacă obrazul de-i scoate pata neagră. S'a murdărit de pudră, și-i spune cu scârbă* — Ești pudrat ca o paiață...

CELLINO *se frânge ca un vierme, dar groaza de Pietro e mai mare*

Vă rog...

PIETRO *cu desgust*

Mă rogi?.. ha... ha... ha... mă rogi?.. E și clipa să mă rogi... Ascultă, ești cel mai josnic poltron pe care îl cunosc... Am auzit multă lume găsindu-te totuși simpatic.

CELLINO *a renunțat la orice intenție de a răspunde, e mulțumit și cu atât*

Signor, nu mă cunoașteți... Dacă m'ați cunoaște...

PIETRO *vine la el, îi cere cu un gest moale sabia*

Dă-mi puțin sabia d-tale...

CELLINO *îi dă sabia încurajat oarecum de acel « simpatic » și de gestul moale.*

De obiceiu port pumnal... Am primit-o în dar acum trei ani în Franța...

PIETRO

Ai primit-o în Franța?.. — *o examinează* — Ciudat, știam că pe acolo săbiile sunt altfel... Tocmai că vream

să văd anume ce fel de sabie ai d-ta. A mea ar fi sărit singură din teacă... oricine ar fi fost acela care mi-ar fi vorbit așa cum ți-am vorbit eu d-tale... — *i-o svârle cu dispreț înapoi și îi arată cu un gest tăios masa de scris*
Treci și scrie scrisoarea.

CELLINO *înțelege că nu poate să-l înduplece, ia un soiu de hotărîre, totuși foarte prudent*

Acest titlu și această însărcinare mi-au fost conferite conform legii, prin ordinul Dogelui și nu am dreptul să renunț la ele decât cu respectarea acelorași forme...

PIETRO *își mușcă ușor buza de jos*

Bine... dar dacă rămâi comandant al fregatei, tot conform legii te previn că dacă mâine nu te înfățișezi la serviciu, te vor aduce oamenii mei în fiare, oriunde te vor găsi... — *a vorbit iritat.*

CELLINO *vag încurajat*

Având în vedere că sunt necesar în însărcinările mele dela Seignorie, se va găsi poate cine să mă scoată din fiare...

PIETRO *palid cu o violență groaznică*

Scoate sabia și vino numaidecât după mine în grădină...

CELLINO *încremenește, îngrozit nu mai știe ce să creadă*

Signore...

PIETRO *cu o voce hotărîtă și aspră*

Pornește înainte... am să-ți arăt eu ce înseamnă să insulți pe Pietro Gralla...

CELLINO *cu un soiu de disperare*

N'am vrut să vă insult, am vrut numai să mă apăr...

PIETRO

M'ai insultat... Când îți închipui că o măsură luată de mine poate fi anulată prin astfel de intervenții și mai ales când îndrăsnești să-mi spui mie acest lucru, este o nerușinare, care nu poate fi pedepsită decât într'un singur mod... Scoate sabia, căci altfel îți retez urechile și-ți scurtez nasul aci, pe loc — *și-a scos sabia* — Te voiu vindeca de cuceriri de femei și de intervenții prin ele...

CELLINO *și-a pierdut cu totul capul, nu mai știe ce să facă*

Am vrut să vă spun...

PIETRO *cu un gest scurt, ca o concluzie*

Treci și scrie...

CELLINO *a trecut la masă și scrie, pe urmă semnează*

PIETRO *îl urmărește domolit, iar după ce Cellino s'a ridicat dela masă examinează hârtia și o asvârle apoi cu dispreț într'un colț al mesei... Cellino mai așteaptă parcă năucit în picioare. După un timp, după ce s'a uitat lung pe fereastră îi face semn să se așeze, destul de binevoitor... Vocea lui are acum o caldă tristețe, ca o nostalgie a unui lucru imposibil* — Ești mulțumit de d-ta însuți?.

CELLINO *simte schimbarea din vocea lui Pietrò, răspunde ușor îndurerat*

Nu înțeleg întrebarea pe care mi-o puneți...

PIETRO *cu un ton ușor melancolic, cu o ironie prietenoasă*

Am văzut că de familia d-tale, înscrisă în Cartea de aur dela 1214, ești nespus de mulțumit... Te-ai întrebat vreodată dacă acest șir de strămoși este și el tot atât de mulțumit de d-ta?..

CELLINO *justificându-se*

Duc vieața pe care o duce orice tânăr patrician...

PIETRO *cu tristețe, parcă binevoitor*

Ți-ai cercetat-o vreodată mai de aproape, această vieață de tânăr patrician?.. în felul ei, în satisfacțiile pe care ți le oferă?.. — *așteaptă câteva clipe și pe urmă își răspunde singur* — Ce întrebare?.. — *surâde* — Dar este destul să te privească omul câteva clipe ca să vadă, nu te supăra, că te topești de admirație pentru ceea ce ești, pentru cine ești, și pentru cum ești... Capul acesta este un cap care se privește toată ziua în oglindă, găteala d-tale dovedește ce subțire îți socotești persoana și cât de mândru ești de locul care ți se oferă în anume anticameră... Drumul până în acea anticameră ți se pare și el o izbândă pentru care crezi că meriți să fii invidiat și știi bine că ești invidiat de alții, care sunt mai puțin înzestrați ca d-ta, pe linia d-tale. Sunt mai puțin frumoși, nu atât de bine dichisiți, de familie mai puțin nobilă, mai puțin isteți ca d-ta, cum să spun, în slugărnicie... — *surâde trist și obosit* — Altminteri știu că în felul d-tale ești o fală a aristocrației venețiene...

CELLINO *foarte sincer*

Ce pot să fac decât ceea ce se cere unui tânăr de rangul meu?

PIETRO

Adică să te îmbraci, să mănânci, să te desbraci și să te culci?

CELLINO

Sunteți din nou batjocoritor...

PIETRO

Nu, te întreb sincer, cu dorința de a afla un răspuns. Spune-mi ce faci altceva mai cinstit decât obositoarele isprăvi de a te îmbrăca, de a mânca, de a te desbrăca și a te culca iarăși?

CELLINO

Cred că principalul lucru este să nu faci nimănui rău... Şi socot că nimeni nu se poate plânge de mine... Nu iau nimănui nimic din ceea ce i se cuvine...

PIETRO *zâmbind obosit, îi vorbeşte uşor, fără ură*

Hm... hm... Chiar aşa să fie?.. Ai văzut că nu erai comandant de fregată decât răpind acest drept unui tânăr merituos care nu avea privilegiul d-tale de a se fi născut cu diploma de nobil tipărită pe spate... Eşti primit în secretele Seigneuriei pentru serviciile şi meritele câştigate de familia d-tale, fără ca d-ta să moşteneşti dela această familie şi ştiinţa datoriei împlinite şi fără truda cu care ea a plătit onorurile Cărţii de aur... Misiunile fastuoase cu care te onorează Republica sunt posibile în primul rând fiindcă Republica există... dar d-ta n'ai făcut nimic personal pentru ca această Republică să existe... Cheltuieşti bani, mai mulţi decât ai, mai mulţi decât ai moştenit, se pare, şi după câte mi s'a spus, iei bani şi dela femei, bani munciţi, să zicem de alţii... Iată deci că nu eşti... că nu e chiar atât de cinstit ceea ce faci... Dar nu despre cinste şi moralitate vreau să-ţi vorbesc... Latina asta, ştiu că nu o prea înţelegi d-ta... Vreau să vorbim pe limba d-voastră a tinerilor patricieni de azi...

CELLINO *lovit mai curând de amărăciunea cu care i s'a vorbit, se îndreaptă spre uşe*

Sunt în casa voastră excelenţă şi-mi este foarte greu să pot vorbi... Am fost chemat în interes de serviciu. Cred că e mai nimerit să plec ca să evit în modul acesta situaţia de...

PIETRO *îl ceartă fără supărare*

De ce ţi-ai adus aminte că eşti diplomat?.. Nu, iscusinţa d-tale diplomatică nu te poate ajuta... Ţin foarte mult să spui tot ceea ce gândeşti... De multă vreme vreau să ştiu şi eu ce se petrece sub o frunte veneţiană de azi.

CELLINO

Ei, bine... asta-i Veneția... De câteva sute de ani asta-i Veneția... De aceea nu înțeleg ce aveți cu mine...? De ce îmi cereți mie... socoteală pentru tot ce se întâmplă azi în Veneția.

PIETRO

Pentru ce?.. — *cu o nespusă părere de rău pentru ceea ce nu e* — Pentrucă ești tânăr..? Pentrucă ai fi putut fi tânăr...

CELLINO *surprins*

Tânăr?..

PIETRO

Da... A fi tânăr înseamnă a fi de oțel... A privi totul în față. A nu putea minți niciodată... A nu putea îndura să fii mințit de alții... A nu putea îngădui minciuna oriunde ai întâlni-o. A urî nedreptatea... Când ești tânăr nu poți fi legat de nimic... Incaleci tu vieața cum vrei... Fiindcă îi poți da cu piciorul... Nu te târăște ea ca pe o epavă, care nu mai știe să renunțe...

CELLINO

Poate să spună ce gândește azi, cineva în Veneția?..

PIETRO

Când ești tânăr nu mai este nimic între Dumnezeu și lume, decât ființa ta... Poți zice: Nu...

CELLINO *uimit*

Poate să zică cineva « nu » azi la Veneția?.. Cu Consiliul celor zece și cu cei trei inchizitori?..

PIETRO

Da... ar fi putut s'o spuie cei tineri dacă ar fi fost tineri... Ah!.. tineretul acesta venețian... Câte speranțe nebunești am pus în el...

CELLINO

Tinerii patricieni de azi nu pot fi vinovați... Oare ei au adus Veneția în starea în care ziceți că este acum? Tinerii patricieni?..

PIETRO *uimit*

Tinerii patricieni?.. Ce cuvinte fără sens... Tinerii patricieni?.. Nu, voi nu sunteți tineri. Nu există tineri patricieni . Voi v'ați născut bătrâni... Ați moștenit putreziciunea tot mai urîtă a înaintașilor... Sângele vostru s'a subțiat, organele voastre albicioase au frumusețea florilor de putregaiu... Mintea voastră este anemiată și funcționează numai la suprafață... Tot corpul este întărâtat de o mâncărime permanentă... Când oasele sunt moi ca sgârciul și strâmbe, judecata este copilăroasă. Când câte un exemplar izbutește un corp întreg, de poate să stea în picioare, cârtița sapă în altă parte... El are atunci mintea nelegată... Nu poate să stea singură drept... — *cu silă* — Oasele voastre se rup ușor ca tulpinele de flori uscate. Voi nu sunteți tineretul venețian... Patricienii aceștia putrezi nu mai pot da naștere unui tânăr. Progenitura lor seamănă ori la trup ori la minte, cu o lipsă și cu un plus, cu progenitura maimuțelor... Dar undeva ar trebui să fie tineretul adevărat venețian... Cu mintea ageră, cu trupul sprinten și sănătos... Pier însă neștiuți, în fiecare an, pier nenumărați din acest tineret aci în cetate, cum piere orice sămânță bună în mlaștina putredă unde nu prind decât burueni târîtoare... Nu le priește locul... — *a rămas pe gânduri, adânc îndurerat, e ca o lumină stinsă de mult în el, se duce iar la fereastră, parcă ar căuta ceva.*

SCENA III

PIETRO, CELLINO, NICOLA

NICOLA *intră cu o colivie în care este închis un porumbel. Vrea să o puie pe masă.*

PIETRO *furios, întărîtat*

Nicola, iar?..

NICOLA *puțin speriat*

Știți că este dorința Signorei să primiți această scrisoare...

PIETRO *gata parcă să sfarme colivia*

Nicola, trebue să se termine odată comedia asta...

NICOLA

Signor, porunciți-mi ce să fac...

PIETRO *stă mult pe gânduri, se frământă ca să ia o hotărîre*

Unde a fost depusă colivia?.. Tot sub portic?..

NICOLA

De data aceasta nu a mai fost adusă pe canal... A fost găsită în grădină chiar... Nu-și poate lămuri nimeni cum a ajuns acolo...

PIETRO *resemnat*

Bine, Nicola... Du-te... — *Nicola iese.*

PIETRO *furios*

Asta-i Veneția!.. — *a arătat colivia* — Sau acel tineret lacom și desmățat...

CELLINO

Cine este de vină că la Veneția domnește numai teroarea inchizitorilor și legea plăcerii?.. Fiecare caută să guste cât mai plin din toate plăcerile vieții...

PIETRO *isbucnind*

Plăcerile vieții?.. Foarte bine, să fie plăcerile vieții... Nu mă sperie legea plăcerii — *vine aprig spre el* — Dar știți voi care sunt adevăratele plăceri... Bănuiți voi care sunt marile plăceri ale trupului măcar?.. Organele voastre istovite le mai pot gusta?.. Vă cunosc și vă plâng... Nici plăcerile mesei nu le mai puteți simți... Sunteți îmbuibați... Resturile mâncărilor dela prânz, întârziate, vă strică masa de seară... Cerul gurii vă e ca sacâzul și trebue gâdilat cu prafuri iuți, tari, și băuturi arzătoare... Nu puteți dormi de putreziciunea din voi și vă sculați cu gâturile năclăite și mirositoare... Cum să știți voi ce este o masă voinicească și un somn sănătos?.. — *strigă înfierbântat* — Nicola... Nicola...

NICOLA *intră voinic și liniștit*

PIETRO *aprins*

Nicola, ia povestește acestui tânăr putred, ce fel erau mesele noastre când ne întorceam din larg...

NICOLA *arată modest*

Câte o lună, două, mâncam pe apucate, ce se găsea pe corabie... Pe ici pe colo, mai luam de pe coastă și nici atunci nu era rău... Dar când ajungeam acasă, mâncam câte trei zile și trei nopți, ca lupii flămânzi...

PIETRO *către Cellino*

Ai auzit?.. Mâncam ca lupii flămânzi. Știi cum mănâncă un lup flămând? — *râde bărbătește* — Sfâșie de poftă opt oi, ca să mănânce una singură... — *se întoarce îndârjit* — Cum a fost când ne-am întors după Isola Nera, Nicola?..

NICOLA *cu o liniște voinică*

Ne așteptau cei din Lavalette cu butoaie de vin nou că era toamnă, cu viței fripți la frigare și sulițe de chebap turcesc... Am mâncat, am băut și am cântat o săptămână întreagă...

PIETRO *fierbând*

Ai auzit? sulițe de chebap turcesc... Nicola, spune-i ce este chebap-ul turcesc...

NICOLA *lămurește cuminte*

Sunt niște sulițe mari cu friptură de berbec și mirodenii.

PIETRO *prins de amintire*

Nicola, spune-i cum am dormit noi când ni s'au rupt navele în furtună, în anul când am bătut pe beiul din Suza.

NICOLA

Am stat trei zile și trei nopți în viscol pe lângă insula Canea... Am pierdut catargele, a intrat apă în cale. « Ochioasa » s'a rupt în două și cu greu am cules oamenii de pe valuri... Când am ajuns în port, abea ne țineam pe picioare... Am dormit trei zile și trei nopți în șir. Ca în mormânt...

PIETRO *ca un ecou*

Ca în mormânt... — *înflăcărat* — Ai auzit ce înseamnă plăcerile trupului...? — *aprig* — Ce cunoașteți voi din toate astea în Veneția?.. — *râzând* — Iți place Veneția, Nicola?..

NICOLA *cu silă*

E murdară... și oamenii se scarpină... Mi-e dor de mare...

CELLINO

Dar la Veneția, nu e mare..?

NICOLA

Nu e bună nici să-ți speli picioarele... Când vrei să înoți în apa ei, ți se întoarce stomacul pe dos... La Veneția e baltă, nu e mare...

PIETRO *lui Cellino*

Du-te cu Nicola să te scalzi lângă stâncile Marocului... Să-l vezi hârjonindu-se ca un delfin, cu valurile cât dealurile Florenței... Urlă ca un nebun pe apă... Vânează peștii cu sulița...

NICOLA

Acolo vezi 50 de stânjeni până în fund ca într'un pahar... Iei apa în mâini, e ca roua, te mângâie...

PIETRO

Uită-te la el... Gol e frumos ca un cal arăpesc și miroase a ierburi marine... A bătut aci într'o seară când s'a supărat, o bodegă întreagă pe Mercerie... Voi sunteți nespălați, aveți păduchi pe sub peruci și vă suportați mirosurile numai cu risipă de parfumuri... Vorbiți voi de plăcerile trupului... Nu le mai puteți cunoaște... Sunteți prea becisnici ca să cunoașteți... plăcerile trupului... Și parcă sunt numai acestea?.. Sunt unele de care nu ați auzit niciodată, nici nu le bănuiți... — *batjocoritor* — Vă plimbați, înzorzonați și încântați pe canalele astea noroioase... Hei.. Să plutești pe lângă coasta africană, atunci când apune soarele și să vezi aur pe munți și păduri de stofe scumpe, și stânci care ard... — *a rămas nemișcat pe gânduri, cu privirea pironită înapoi* — Am întâlnit odată într'un port spaniol, un englez care a fost cu oamenii lui cel dintâiu european, pe fluviul Congo în inima Africei... M'am gândit la

plăcerea fără seamăn ce o va fi simțit el fiind acolo, și am râvnit la ea cu ciudă și păcat — *cu un rânjet* — Auzi, plăceri! Bine, să fie plăceri... Am cunoscut la Geneva când am fost anii trecuți pe acolo, un doctor cam nebun — *explicând firesc* — Imi place, oriunde, mă duc să caut oamenii deosebiți și să am bucuria de a-i cunoaște... Acest doctor nebun, Saussure tot încearcă de vreo zece ani să ajungă cel dintâiu, pe cel mai înalt pisc al Alpilor, pe acel Mont Blanc alb de zăpezi vecinice, pe care n'a călcat niciun picior omenesc dela facerea lumii... Cheltuește averi organizând expediții în fiecare an și mereu se întoarce cu fața plesnită de ger, aproape orb de arsura zăpezii, uneori împuținat de tovarășii căzuți prin prăpastiile ghețarilor, dar fericit, că a urcat de fiecare dată câteva sute de metri mai mult...

CELLINO

Am auzit și eu de încercările doctorului Saussure la Geneva... Imi închipui ce plăcere va simți când va cuceri cel mai înalt pisc al Alpilor.

PIETRO *cu un râs sarcastic*

Iți închipui? Asta-i... Dar poți să scotocești în dumneata oricât... să înădești plăcerile tuturor banchetelor și tuturor cuceririlor dumitale... și nu vei găsi nimic care să-ți poată da o idee de plăcerea năprasnică pe care o va simți el când se va fi cățărat... când va fi cel dintâiu în lume, la o înălțime de 15.000 de picioare... — *râde iar* — Astea nu sunt plăceri pe care să și le poată închipui un om ca dumneata. *vine aproape de tot de el; e parcă tot crescut trupește, fierbe ca vinul, beat de amintirea plăcerilor posibile* — Ai comandat vreodată o sută de oameni în luptă ca să simți înainte de atac plăcerea unei asemenea răspunderi, ca o apă grea în tine?.. Ai stat vreodată rezemat de catarg, istovit după o zi de luptă, cu tunul și sabia, pătruns plăcerea de a te gândi încă viu?.. Ai eliberat vreodată convoaie de sclavi,

ca să te înebunească și pe d-ta, bucuria lor? Ai bătut drumuri prin pustiu, ai sărit în ascuns ziduri de cetăți păzite, ca să-ți scoți cel mai bun prieten înlănțuit în beciuri de temniță...? Și pe urmă să te vezi alături de el pe mare? — *ca dintr'un prea plin al gândirii voluptoase, al tuturor poftelor* — Dacă vreodată ai să încerci asemenea plăceri, adu-ți aminte de cele ce-ți spun eu acum și ai să mă înțelegi. Vei ști atunci că sunt plăceri binecuvântate și plăceri becisnice. Ah, dacă ar trebui să-ți vorbesc încă de o altă plăcere, cea mai rară dintre toate și despre care mă gândesc cu ciudă că nu o voiu cunoaște niciodată... A trăit cam acum o sută de ani, un evreu sărac, tuberculos, care se întreținea din poleitul lentilelor comandate și era excomunicat de Sinagogă... Deși era nespus de sărac îl vizitau cei mai iluștri savanți ai lumii și îi scriau regii, căci era filosoful Spinoza... A refuzat toate plăcerile lumii pentru una singură... Aceea de a gândi... Cât de mare va fi fost această plăcere când el și-a dat seama că în cămăruța lui cu un pat tare și un singur cearceaf, gândește lucruri care n'au fost gândite de 3000 de ani? — *se plimbă prin casă* — Dar chiar la aceasta nu putem năzui noi ceștilalți — *se oprește drept în fața lui Cellino* — Ei, ai înțeles? Legea plăcerii o vreu și eu, dar mă desgustă micimea, precaritatea poftelor voastre...

SCENA IV

PIETRO, CELLINO, NICOLA

NICOLA

Signore, Marchiza Caratesta așteaptă în gondolă sub portic și vă roagă să aveți bunătatea să îngăduiți cavalerului Mariani să coboare la intrare...

PIETRO *încremenit, uluit*

Marchiza Caratesta, cumnata Dogelui?.. jos la portic?

NICOLA

Așteaptă de un sfert de oră...

PIETRO *își duce mâna prin păr nedumerit, nevenindu-i să creadă*

Marchiza Caratesta te-a trimis sus la mine?.. Cumnata Dogelui?

CELLINO *explică*

Va trebui să întovărășesc pe marchiză la operă... Știa că sunt aci.

PIETRO *isbucnind brusc, fierbând, răbufnind*

Nicola, svârle pe nerușinata aceea, cu gondolă cu tot în canal... — *către Cellino cu desgust* — Cumnata Dogelui? Ce nerușinare... Până aci s'a coborît?.. Vrea să se știe că se interesează de d-ta?.. S'a speriat că ai întârziat?.. Pe ea te bizuiai adineaori când aveai inconștiența să-mi spui că va avea cine să te scoată din fiare, dacă te voiu aresta?.. Ah..., îngerul păzitor era în funcțiune încă dela răsăritul soarelui... și da târcoale casei. Nu-și mai dă seama, otreapa asta, că locuința unui comandant în ajun de luptă nu poate fi necinstită astfel?..

CELLINO

Excelență, cred că nu mai aveți nimic cu mine... Trebue să plec... Sunt sigisbeiul acestei doamne, și trebuie s'o conduc la operă...

PIETRO *deslănțuit, cu o mânie care scapără, hohotind*

Ești sigisbeul ei?.. Ești sigisbeul ei?.. Ești cățelușul ei înzorzonat... și amantul ei domestic?.. Și nu ți-e rușine să spui asta?..

CELLINO

Nu văd ce găsiți neobișnuit în faptul că sunt sigisbeul acestei doamne...

PIETRO

Desgustătoare comedie... O scoli dimineaţa din pat, o îmbraci, eşti pe urmele ei toată ziua. Seara o desbraci, o culci şi o predai bărbatului, mulţumindu-te cu fărămiturile care cad dela masa lui...

CELLINO *ca şi când şi-ar apăra amanta*

Marchizul Caratesta este şi el sigisbeul contesei Cariguani şi deci înţelege foarte bine îndatoririle acestei gingaşe funcţiuni...

PIETRO *amar, obosit*

Va rămâne un motiv de uimire sute de ani de aci încolo, chiar când va dispare această republică, acest cuvânt « sigisbeu », ca un semn al decăderii şi al depravării veneţiene — *se aşează îngândurat în jilţ*

CELLINO

Acestea sunt la Veneţia regulele iubirii şi ale bunelor maniere. Datoria unui sigisbeu este să se arate un adorator delicat şi stăruitor...

PIETRO *isbucnind, se ridică aprig*

Bune maniere? Iubire? Indrăzniţi să vorbiţi despre maniere voi care sunteţi laşitatea însăşi?.. Ce valoare poate să aibe nişte maniere dacă ele sunt aşezate pe un temeiu de intrigă şi infamie?..Ce poate fi iubirea voastră decât nevoia de a se scărpina a tuturor animalelor..? Numiţi dragoste, goana asta oarbă şi întărâtată după femei... cât mai multe femei...

CELLINO

A cuceri o femeie cere mult talent şi e cea mai frumoasă răsplată pentru un cavaler...

PIETRO

« Cuceriri »? « A cuceri »? — *hohoteşte sarcastic* — Ha... ha... ha...

Mi-e milă de o femeie care se lasă cucerită, care are sentimentul că e un obiect urmărit, încolțit, aparținând celui ce l-a cucerit... O femeie nu aparține ca un obiect casnic, nici nu se cucerește ca un vânat... O femeie iubește sau nu... — *cu dispreț* — Să cucerești să cucerești cât mai multe, asta e ambiția fiecăruia?.. Să cucerești, câte?.. O sută?.. O mie?.. Trei mii...? Mintea voastră este atât de plafonată încât nici nu vă dați seama de zădărnicia goanei voastre... Orice a-ți face numărul este limitat. Când eram sclav eram veșnic înfometați, dar mai ales era între noi unul nătâng și veșnic chinuit de amintirea meselor bune... Jurase că dacă scapă vreodată n'are să mai mănânce toată vieața lui decât bomboane... El, în mintea lui de sclav înfometat, vedea munți de bomboane de care niciodată n'o să se sature. Este adevărat că, întors, a mâncat câteva pungi pe zi... Dar după vreo două săptămâni într'o zi s'a oprit și azi îl îmbolnăvește numai cuvântul bomboană... Tot ceea ce este al trupului are o limită și nu are nicio importanță dacă limita asta este mai departe sau mai aproape... In definitiv dacă nu poți să cucerești toate femeile, și asta ar fi ceva, ce importanță mai are numărul?.. Când ții să treci înot oceanul ce importanță mai are că ai înotat treizeci de leghe, cincizeci sau chiar nouăzeci?.. Când e vorba de femei... numărul nu poate avea nicio însemnătate. Dragostea e preferință exclusivă, sau nu mai e nimic.

CELLINO *cu un soiu de dezolare*

Conte, ași vrea... nu știu... nu pot să vă vorbesc ...Ași vrea să mă înțelegeți...

PIETRO *răzând și arătându-i ținuta*

Să te înțeleg eu pe dumneata? Crezi că e atât de greu?

CELLINO *încurcat, nu știe ce să spună*

Peruca aceasta, credeți că eu am inventat-o? Jaboul acesta, batista asta, pudra asta, eu le-am născocit? Dar acestea, fleacuri cum le ziceți, se poartă

la toate curțile europene, mai ales la curtea franceză... Ați trăit numai în orient și pe mare... Aci, la Veneția chiar, ați fost totdeauna izolat... Ce vreți? Acesta-i veacul nostru... E un veac de rafinament în maniere, în care mai presus decât orice, femeia e o podoabă, care e tratată și cucerită cu gentilețe, cu curtoasie, și, dacă vreți, și cu puțin spirit flosofic mai sceptic.

PIETRO *surăzând*

Galanteria voastră? — *râde ușor* — Am mai cunoscut un galant, un « cuceritor » care mi-a inspirat milă cu cuceririle lui. — *tot ce urmează e spus foarte repede, cu o mișcare familiară ca o broderie, cu un ton scăzut, cu o căldură intimă.* — Acum vreo zece ani mă aflam la Neapole și vizitam din curiozitate o sală de bal... M'am oprit lângă o masă de joc și priveam... Un bărbat voinic, negricios și cu nasul mare, altfel foarte gătit, dădea o bancă de faraon... M'a poftit că dacă nu joc, să trec mai departe și să fac loc altora care joacă... Am luat un ducat de pe masa lui și am început să-l învârtesc ca pe un titirez. S'a ridicat furios în picioare și m'a poftit jos în grădină ca să aflu cine este. Pe când coboram o femeie mi-a șoptit speriată... « Ferește-te, este cavalerul Casanova de Seingalt ». Din nume auzisem într'adevăr multe despre el... După al treilea angajament, i-am smuls sabia din mână și am pus piciorul pe ea, spunându-i râzând: « Dacă și la femei ești tot atât de neîndemânatec ca la spadă, nu mai pricep nimic ». Mi-a răspuns cu un zâmbet amar. « Mi se pare că au început să mă lase și femeile și spada » N'a vrut să mă lase să mai plec. A părăsit jocul și am mers de am cinat împreună... Altfel, era un tovarăș plăcut, un amestec de cavalerism și viclenie... Vreo zece zile am fost nedespărțiți. Atunci am văzut ce înseamnă un cuceritor... Se țineau de el niște șirete fără rușine, care-i speculau galanteria — avea galanteria cunoscută a jucătorilor de cărți — care-i spuneau toate minciunile, care-l duceau, jucând tot felul de comedii... False contese, false artiste, false virgine... Totul credea, bietul om... De altfel trecând în grabă din oraș în

oraș, n'avea timp de nimic și nici nu ar fi putut să cunoască altă lume decât aceea care umplea sălile de joc sau rămâneau datoare prin hanuri... Nu pot uita o întâmplare cu el... Într'o zi m'a dus la o baie turcească, de abur fierbinte, numai pentru femei. Știa acest Casanova cum se deschid toate porțile... Nu m'a lăsat până când n'am mers cu el... Ascunși bine, printr'o plesnitură a unei uși, am privit amândoi înăuntru... Erau vreo treizeci, poate patruzeci de femei desbrăcate, la un loc goale, din familii foarte bune... *zâmbește* Parcă erau o turmă... Semănau între ele ca oile... *lângă el* Ce poate fi să cucerești turme întregi de astfel de trupuri?.. Toate la un loc nu înseamnă cât o femeie adevărată.. — *râde* — Spusesem odată unui polonez care nu văzuse niciodată o rodie, că rodia... este așa ca un fruct mai mare, parcă plin de coacăze... Omul meu a mâncat câteva mii de coacăze ca să afle ce este o rodie...

CELLINO *uimit*

Credeți sincer că la Veneția nu se iubește? Că în aceste palate nu se sufere din dragoste?

PIETRO *amar*

Taci, taci din gură — *surâde* — Suferință din dragoste? — *se apropie de colivie* — Vino mai aproape...

CELLINO *parcă șovăie*

Dar...

PIETRO *insistă aproape poruncitor*

Vino mai aproape — *ia colivia* — Știi ce este acest porumbel?.. Este un sol... Poartă o scrisoare — *desface colivia, prinde porumbelul, desface biletul* — O descreerată din Veneția, care-și închipuie pare-se că iubește numai fiindcă are mâncărime sentimentală, se dedă unui desgustător șantaj — *cetește biletul* — « Nu uitați conte că dacă acest mic sol nu aduce un răspuns,

oricare ar fi el şi oricât de crud, i se va reteza gâtul... Nu uitaţi că vă iubesc...» Soţia mea însăşi este aceea care, din mila acestei vietăţi, părăsite în colivia ei, sub porticul nostru, îi trimite răspunsuri, încercând să-i arate ce greşeală face... Nu, aceasta nu e o femeie... şi aceste iritatii sentimentale nu sunt iubire. Zece mii de femei din acestea la un loc, nu fac o femeie...
Sunteţi mândrii când cuceriţi atâtea femei, tocmai fiindcă nu ştiţi ce este femeia... Cine aleargă şi nu se opreşte la una singură, pierde din femeie ceea ce e mai bun. O femeie nu e numai trupul ei, fiindcă orice femeie are o frumuseţe mărginită... în definitiv un trup supus şi el boalei. Cea mai frumoasă femeie e rare ori frumoasă trupeşte, în clipe fericite... şi numai cu puţină ameţeală, ca unele tablouri care nu trebue privite prea de aproape — *caută în el însuşi* — Dacă n'ai văzut însă o femeie care iubeşte, atunci n'ai văzut niciodată o femeie frumoasă — *surâde* — Când o femeie preferă... când în privire îi apare o lucire vie şi pe buze îi joacă o lumină, atunci ea transformă orice e al trupului ei, într'o minune, deosebită de tot ceea ce a fost şi va fi.

SCENA V

PIETRO, CELLINO, ALTA

Pe aceste cuvinte intră, chemată parcă, Alta. El o priveşte aproape extaziat, înainte de a mai putea să spuie ceva.

ALTA *a dat cu privirea de Cellino, ochii i s'au mărit şi parcă nu-şi poate lua faţa dela el*

Vreau să te rog...

PIETRO *întâlnind iar privirea Altei întoarsă asupra lui Cellino*

Alta, acest răţoi gătit, este un «cuceritor»... se pare că veneţienele mor după el... Vorbeşte chiar despre

iubire... Spune Alta, crezi că aceste orătenii sunt în stare să iubească?.. — *își dă răspunsul singur* — Ce glumă?.. Nu, iubirea are nevoie de dorințe tari și de substanță multă din care să se hrănească... Are nevoie de timp și de deplinătatea unei vieți întregi, ca să prindă rădăcini puternice... Tot una-i un foc de găteje sau unul care a încins palatul întreg și arde dogorind? Trebue să arunci în flacăra iubirii totul; tot ceea ce ai fost, tot ceea ce ești, tot ceea ce vei fi... Dureri și biruințe trecute, toate trofeele amintirii, tot miezul minții, ambițiile fără margini... Abia atunci simți dogoarea ei...

CELLINO *exasperat, parcă umilit mai rău, acum*

Conte este cu neputință să mai rămân... Nu trăim în aceeași lume și nu mă puteți înțelege... Nu știu cum să fac să înțelegeți.

PIETRO

Dar mai presus de toate trebue să ai norocul să întâlnești o femeie adevărată — *se uită topit de dragoste la ea* — Ah, nici eu n'am cunoscut prețul femeii, Nu bănuiam cum există o femeie.... Crezusem că marea este tot ce e mai frumos pe lume... Acum știu că este ceva deasupra mării, pentrucă are în ea și esența mării, cum are în ea esența întregii creații... Astfel femeia este cheia naturii... Toate tainele sunt rezumate în ea și când un suflet de femeie ți s'a deschis ți s'a deschis toate înțelesurile lumii...

CELLINO *fără astâmpăr*

Contesă, vă cer îngăduința să plec... Contele...

PIETRO *privind pe Alta*

Poți să cucerești toate femeile de pe pământ, dacă n'ai câștigat privirea unei asemenea ființe, n'ai câștigat nimic — *râde amar* — Ce nebunie îmi trece prin cap..? Până la o asemenea femeie, astfel de larve nu ajung...

și chiar dacă s'ar vânzoli la picioarele ei, ea n'ar avea ce reflecta dintr'un asemenea vierme... O asemenea femeie are o pricepere a lucrurilor nepământească... și știe să aleagă... — *brusc poruncitor către Cellino iar* — Poți să pleci... — *Cellino iese*

SCENA VI

PIETRO, ALTA

PIETRO

Alta, acuma după ce a plecat acest rățoi gătit, aș vrea să-ți dau un răspuns la o întrebare a ta, de zilele trecute, un răspuns pe care numai tu l-ai putea pricepe... Eram la Padua amândoi, plecaserăm dela cina de seară, dela profesorul Delatti care ne vorbea despre Leibnitz... Mi-ai spus că totuși nu ai înțeles bine ce este o monadă. Acel punct care reflectă în el toată existența universului...

ALTA

Dădea drept pildă o picătură de rouă în care se resfrânge tot ce există... Sau o frunză de stejar în care e toată pădurea.

PIETRO

Făcea și unele deosebiri subțiri... Nu ți-am răspuns, fiindcă nici eu nu prea sunt sigur dacă am priceput totul... Dar un lucru am înțeles, mai ales după ce m'am gândit multă vreme la el... In acea ierarhie de monade, care are deasupra pe Dumnezeu, monada supremă, știu că mai este o monadă în care ne este dată toată existența lumii, o monadă, care vine imediat după Dumnezeu și care este femeia... Iar deasupra lor, a tuturor celorlalte femei ești tu, monada mea, care mi-ai descoperit iubirea... Asta aș fi vrut să-ți spun... Nu-mi răspunde nimic. De altfel trebue să plec. Vreau să mai trec iar pe la Arsenal... — *iese.*

SCENA VII

ALTA, apoi FANIA

ALTA *a rămas singură palidă, cu o privire halucinată. Chiamă intens, bătând gongul.*

FANIA *o servitoare în vârstă*

Nicola a plecat cu signor Pietro.

ALTA *mereu tulburată*

Fania, pe dumneata te-am chemat. Ai văzut pe acel cavaler care a fost aci? L-ai putea recunoaște?

FANIA

Da... Il și cunosc...

ALTA *cu patimă*

Il cunoști într'adevăr?

FANIA

Am slujit acum șase ani la baroana Gettinger... Venea deseori pe acolo...

ALTA *luptă puternic*

Ascultă Fania, caută să — *șovăie crâncen ispitită* — Nu, poți să pleci... Fania...

FANIA *a plecat spre ușă*

Da, Signora...

ALTA *s'a hotărît, ca halucinată*

Fania, aleargă și caută să ieși prin Mercerie, înaintea acelui cavaler... Vezi să nu te recunoască, pune-ți o mască... Spune-i să aștepte mâine dimineață la Florian... O mască în galben îi va pune mâna pe umăr... Să urmărească fără să întrebe nimic — *Fania face semn că a înțeles și iese, Alla rămâne răscolită și agitată, cu fața parcă devestată de îndoieli și presimțiri.*

ACTUL II

Interiorul unui mic chioşc, izolat pe mare, cu o singură încăpere şi un vestibul care doar se bănueşte, în formă de trifoiu, secţionat acum în lungime şi mobilat cu un gust neobişnuit — în sensul de prietenos şi de simplu — pentru Veneţia, mai ales în anii ei de agonie, când se petrece acţiunea. Draperii grele (roşu întunecat) un divan larg, cărţi într'o bibliotecă, de stejar şi altele deschise pe scăunele mici. Tablouri puţine, o pendulă florentină. Flori bogate într'un vas mare, de China. In stânga o uşă lucrată, de stejar, cu o mică lucarnă de privit intrarea, în dreapta, pe lobul stâng al trifoiului, pieziş, o fereastră mare.

SCENA I

ALTA, CELLINO

Alta urcă, trăgând de mână pe Cellino

CELLINO

In sfârşit! Câte trepte am urcat?.. Dacă ne-a văzut cineva...?

ALTA *a căzut în genunchi lângă divan, s'a sprijinit de el. Se uită parcă şi ea cu teamă spre uşe, se întoarce încet cercetător în jurul ei. E ca şi când ar descoperi, uimită, propria lor prezenţă aci. Il măsoară lung şi cald pe Cellino, pe urmă scoate un inel de pe deget, îl sărută şi îl aruncă în mare.*

CELLINO

Inelul... De ce ai aruncat inelul?

ALTA *a rămas nemişcată cu sufletul între două oglinzi paralele*

I s'a împlinit sorocul...

CELLINO *caută iar în jurul lui*

Credeam că nu mai ajung.

ALTA *cu o privire surâzătoare, lungă*

Dar acum eşti aici!

CELLINO *nemulţumit*

Trebue să fie bărbatul tău, ca să-şi aleagă chioşcul acesta aci, la capătul cetăţii... Nu-i colţ în Veneţia mai retras şi mai întunecat ca ăsta...

ALTA *i-a luat mâinile, îl duce la fereastră, care nu e în lumină*

Te-am aşteptat cu atâta înfrigurare Cellino! Noaptea asta e până la capătul lumii.

CELLINO *scărmănat de teamă*

Uite! In faţă nu vezi nimic de zidurile negre ale Arsenalului. O milă am mers de-a-lungul canalului pustiu... pe lângă ele... Abia se lămureşte campanila San Giorgio... — *se uită mai mult pe fereastră* — în stânga marea asta oarbă şi portul... Nu vezi nimic...

ALTA

Priveşte sus cerul. Cellino... lasă marea şi Arsenalul. Ard stele pretutindeni.

CELLINO *tot mai aplecat pe fereastră*

Da... dar pe sub zidurile acelea vechi şi negre... Nu? ce nu se poate întâmpla?

ALTA *îngândurată, şi trist fericită, rezemată de umărul lui*

Noaptea dela Zara... Iţi mai aminteşti de noaptea din parcul dela Zara?

CELLINO

Da... ce frumoasă erai... — *cu un val de dorinţă* — dar mi-ai părut şi mai frumoasă... alaltăieri când ai apărut în sală, neaşteptată... — *bâlbâit* — Şi parcă totuşi niciodată ca astăzi... Când te-am văzut alunecând, spintecând valurile, cu barca. Am rămas înmărmurit... Eram şapte-opt pe terasa Ridotto. Coboram anapoda treptele tocite spre canal... Ai trecut pe lângă noi... cu ochii mari, cu buzele întredeschise... — *Alta îl priveşte surâzând cald, el e intimidat dar reia* — parcă ţineai în dinţi o garoafă roşie — *iar ezită* — în spatele tău San-Giovani nu ştiu... luase foc cu toate turlele lui... Alta... Toţi te priveau împietriţi...

ALTA

Când apune soarele îmi place mult să respir în saltul bărcii, aerul sărat al mării... Imi place mai mult decât gondola.

CELLINO *o priveşte viu*

Nu m'am mai putut stăpâni şi te-am salutat întâia oară fără mască după ani de zile. Când mi-ai făcut semnul acela... Cei de pe terasă au tresărit. Cornelio Rana care purta mască şi-a smuls-o dela ochi. Eu nu pricepeam nimic... Nici nu ştiu când am fost în piaţetă... Am smuls biletul din mâna lazaronului... eram beat — *o trage spre sofa, cuprinzând-o frământat, în braţe* — Vino... vino... Alta...

ALTA *îl ceartă melancolică şi bună*

Şi totuşi ai şovăit atât până să vii... A trebuit să-ţi scriu trei pagini...

CELLINO *pe gânduri*

Poate că era mai bine să vii tot la Florian sau la orice altă cofetărie. Mascată nu te-ar fi cunoscut nimeni, e o lume imensă. Aici e, nu știu cum... e prea pustiu... nici nu știu unde sunt... Cred că pavilionul ăsta, pe mare, nu are decât încăperea asta? Nu? Am văzut un semenea chioșc izolat pe Bosfor.

ALTA *privindu-l în ochi, glumind*

Ce-ți pasă unde ești... când ești cu mine!..

CELLINO

Da! Numai că tu ești nevasta proveditorului general al flotei, și proveditor general al flotei este Contele Pietro Gralla... care acum doi ani a ucis pe Galambero numai pentrucă nu-i făcuse loc pe stradă, iar acum câțiva ani a împușcat pe mare cincisprezece cavaleri... — *privind în jurul lui* — Fă mai multă lumină, Alta.

ALTA *cald și scăzut în acelaș timp*

E mai plăcut așa... mai prietenos — *căci interiorul are draperii moi de seară.*

CELLINO *privește etajerele, biblioteca*

Ia uite, cărți... Când toată Veneția petrece... tu cu bărbatul tău cetiți... Ce bine v'ați nimerit. Amândoi aveți niște ochi!.. Alaltăeri vă priveam, cum stați alături în loje, la San Benedetto. Imi venea să iau la bătaie pe economul teatrului, că tocmai în dreptul vostru nu ajungea lumina dela făclia de seu. Ah, ce umeri ai Alta — *îi strânge în podul palmelor* — Cum cădea lumina pe ei.

ALTA *firesc*

E o piesă frumoasă și Recci era foarte bine; dar n'am înțeles nimic... toate femeile, jos în parter, făceau o gălăgie ca în port — *din raftul de jos al bibliotecii scoate o casetă lucrată.*

CELLINO *superior*

Ei bine, m'am uitat... voi singuri ascultați din toată sala... Ceilalți vorbeau, făceau vizite... Cât vă potriviți... N'are dreptate Gozzi când spune că nu mai sunt bătrâni în Veneția! Nu vă știa pe voi... — *comic* — Bărbatul tău și-a pus în cap, nici mai mult nici mai puțin, decât nebunia să refacă Veneția.

ALTA *înourată, căci cuvântul face legătura cu o altă lume, altfel prețuită*

Nebunie!

CELLINO *brusc, răscolit de dorință*

E, dar vino... vino... Alta — *vrea s'o tragă din nou spre divan.*

ALTA *care s'a așezat într'un jilț la fereastră îl silește să rămână lângă ea, îl privește lung, cercetându-l, pe urmă îl face să îngenunche alături. Ii ia capul în mâini îngândurată, îi mângâie părul, îl privește în ochi. Vorbele i i cad îndurerate ca niște petale ofilite*

Stai așa!.. Stai încă așa... Să rămânem așa!.. — *zâmbind* — Uite vrei să scotocim în caseta asta...

CELLINO

Ce-i acolo? Ce să scotocim?

ALTA

O mulțime de fleacuri care-mi amintesc de Zara... de dragostea noastră... ia uite — *desface capacul.*

CELLINO

Asta-i! lasă-le acum — *închide cu mâna ușor capacul casetei.*

ALTA *jignită puțin, îl privește mirată și dă, cu părere de rău, caseta la o parte.*

CELLINO *se ridică pentrucă nu înțelege asta*

Eu nici pe tine nu te mai înțeleg, Alta... Una din cele mai mari artiste ale Italiei, că Dolci şi nici Mara dela Florența nu se pot compara cu tine, să părăseşti scena... aşa... ca să te închizi în casă cu un om ca Gralla!.. Am auzit că odată ai încercat să te străpungi cu pumnalul?..

ALTA *învinsă*

Ai dreptate Cellino... ne înțelegem puțin... ne-am înțeles întotdeauna atât de puțin — *cu un fior de părere de rău* — ne-am înțeles totdeauna atât de puțin.

CELLINO

Pentrucă ai devenit o pusnică... o filosoafă... Să părăseşti tu scena... unde la lumina torțelor te urmăreau palpitând privirile tuturor bărbaților din sală... — *lămureşte* — Acum trei ani toată Veneția era împărțită în două partide... Partidul tău şi partidul Dolciei.

ALTA *cu o sinceritate de plantă*

Dacă ai şti tu cât mă desgustau lucrurile astea...

CELLINO

Ca să devii o pusnică... o filosoafă...

ALTA *surâzând îndepărtat*

O filosoafă!

CELLINO

Culmea e că m'am îmbolnăvit şi eu de boala asta... Uite, de un sfert de ceas, cu tine aici, singuri amândoi şi..

ALTA *ridicând privirea spre el*

Și?..

CELLINO

Și... și... ei drace!.. de ce am venit aici?..

ALTA *îl îngână melancolic*

«De ce am venit?». Ca să vorbim Cellino... de dragostea noastră... ca să vorbim...

CELLINO *uimit*

Ca să vorbim?

ALTA

Da! de trecutul nostru, de parcul din Zara... să ne întoarcem spre ce a fost... Toată vieața noastră, e înapoi... — *cu o bucurie dureroasă* — După zece ani suntem iarăși împreună...

CELLINO

Ca să vorbim... Ha... ha... ha... Pentru asta să pierdem atâta timp? Toate femeile din Veneția ar râde dacă ar ști că am făcut cinci mile pe canaluri la o femeie frumoasă... ca să stau de vorbă.

ALTA *jignită*

Ce-ți pasă de ce vor zice femeile din Veneția? — *îl roagă îndurerată* — Fii pentru mine altfel decât ești pentru ele... Fii o seară altfel... Nu e nimic altceva în trupurile noastre decât poftă josnică?

CELLINO

Când îți spun că ai devenit nu știu cum... Eu nu te înțeleg!

ALTA *îl privește greu, cuvântul lui a căzut ca o piatră în apă*

Nu mă înțelegi... nu mă înțelegi... — *îl privește* — Ascultă-mă totuși... stai așa... stai tăcut lângă mine... să stăm așa, unul lângă altul... — *ca un nufăr fericit* — Aș vrea să stau așa o vieață întreagă... — *îl oprește* — Taci... Când tăcem noi, își vorbesc sufletele.

CELLINO *nedumerit*

Cum o să-ți vorbească sufletele?

ALTA *închide ochii, clătinându-se*

Cum o să-și vorbească sufletele!

CELLINO *privindu-i gâtul rotund*

Și pe urmă de ce să întârziem atâta? Vino... — *vrea s'o cuprindă în brațe.*

ALTA *tristă*

După o atât de mare întârziere... zece ani! — *liniște îndelungă, Alta tace ascultând parcă în sufletul ei. Cellino e frământat de gânduri.*

CELLINO

Și pe urmă să-ți spun ceva... sunt puțin cam grăbit...

ALTA *tresare, căci parcă ar fi stat fără să știe pe un șarpe*

Grăbit?

CELLINO *mergând parcă de-a 'ndaratelea*

Mda... da...

ALTA *uimită, ca și când i s'ar fi răsturnat axa gândurilor*

Grăbit!.. Grăbit!.. Unde vrei să pleci?

CELLINO

Astăseară eram poftit la un bal la mănăstirea S-ta Lucia. M'a invitat starița... de două ori a trimis gondolierul la mine... n'au dansatori...

ALTA *topită de durere*

Ești grăbit? vrei să pleci?

CELLINO

Am făgăduit.

ALTA *cade sdrobită în fotoliu*

Ai făgăduit... ai făgăduit — *se sbuciumă tăcut, cu ochii trudiți* — Acelaș!.. ai rămas acelaș...

CELLINO

Este invitată toată Veneția... Merge și nunțiul.

ALTA *îl privește cu sufletul pustiit*

Nu e dincolo de ochii aceștia mari și întunecați nimic? niciun gând! Umbra lor nu ascunde niciun crâmpei de suflet... — *strâmbă de amărăciune* — Ești grăbit!..

CELLINO *ca să îndrepte greșeala*

Ah! dar ce stai atât pe gânduri... Vino... Vino Alta — *i-a desfăcut cu mâini crispate sânii* — Alta...

ALTA *tresare înfiorată*

Nu mă atinge — *cu dispreț șuerat* — M'ai murdări din nou...

CELLINO *desamăgit*

Parcă aveam eu o presimţire că viu degeaba...

ALTA *lovită în obraz*

« Degeaba »! — *silabisind* — ah, animal!

CELLINO *surprins, agitat*

Alta, dar eşti nebună... Ce ai devenit?.. toată lumea petrece acum. Vino-ţi în simţiri... Toată lumea petrece... Astă seară Veneţia e luminată de torţe ca un dom în noaptea Paştilor — *pentru el însuşi* — Vezi de aceea nu te pricepe nimeni... Alta, vino... — *vrea s'o cuprindă iar.*

ALTA *îngheaţă*

Nu mai pune mâna pe mine — *cu ochii dilataţi* — Eşti grăbit! După zece ani eşti grăbit — *un lung răstimp de tăcere grea.*

CELLINO *priveşte în jurul, stă o clipă nehotărît pe urmă solemn, afectat*

Bună seara, siora.

ALTA *din nou trezită*

Ce?

CELLINO *tot afectat*

Bună seara... plec...

ALTA *nu pricepe*

Pleci?.. cum pleci?..

CELLINO

Sunt aici de atâta vreme...

ALTA *ți e inima o rană*

Și te așteaptă în altă parte? Nu?

CELLINO

Da. M'așteaptă în altă parte... și pe urmă uite, e prea târziu... Gralla poate cădea din clipă în clipă...

ALTA

Ei și? După zece ani ne revedem și să pleci așa?

CELLINO *firesc*

Ei și? Cum: ei și? Să mă găsească Gralla aici?

ALTA *nervos, vocea ei ușor muzicală la început, a devenit precisă*

Și dacă te găsește Contele aci? — *se apropie de ușă.*

CELLINO

Vreau să evit orice scandal cu Pietro Gralla.

ALTA *venind din spre ușe, ezită, întârzie și pe urmă cu o strălucire de argint în ochi*

Dar dacă nu vreau eu să-l eviți?

CELLINO *zâmbind, neîncrezător*

Tu?

ALTA

Haida... de! Cellino... trebue să rămâi... nici nu știi ce plăcere i-ai face Contelui să te găsească aci.

CELLINO *sigur ca o adunare*

Ne-ar omorî pe amândoi.

ALTA *exaltată*

Te înspăimântă asta!? Eu nu prea ţin la vieaţă... Ai auzit şi tu... Nu e prima oară când privesc moartea de aproape — *din adânc* — Cel puţin acum murim împreună, Cellino... — *cu o ironie caldă* — Nu ştii? cântecul tău favorit:

Balconul înflorit
A îngropat în umbra lui,
Pe cei ce s'au iubit
Ca nimeni pe pământ...
Balconul înflorit
Le-a fost mormânt.

CELLINO *înspăimântat vine spre ea*

Ai înebunit Alta..? Vino-ţi în fire... nu te înţeleg de loc. Ce vrei să faci?

ALTA

Murim împreună... murim împreună dragul meu... — *cu mâinile înfiorate* — Nu vreau să mor singură Cellino...

CELLINO *viu neliniştit*

Alta, deschide uşa — *aşteaptă întins* — deschide uşa...

ALTA *cu un firesc de nebună*

A nu! după zece ani te am în mână şi acum să-ţi dau drumul? — *îl priveşte aprig şi aruncă cheia prin lucarnă.*

CELLINO *descopere îngrozit; a căzut în gol*

Răzbunare?

ALTA *râde plin, sonor*

Ha, ha, ha. N'ai nici măcar cum să-mi smulgi cheia.

CELLINO *revenindu-și vrea să se năpustească asupra ei*

Alta!

ALTA *fără nicio teamă, cu un firesc ciudat în debitul obișnuit al vorbelor, dar cu vocea aproape isterică*

Da! Dar de aci tot nu scapi...

CELLINO *își dă seama că orice violență e inutilă. I se pare mai bine să se prefacă și el că ia lucrurile în glumă.*

Ești o nebună și jumătate... așa te-am cunoscut totdeauna.

ALTA *ca și când sufletul ei ar dansa în jurul lui*

M'ai cunoscut? Crezi asta?

CELLINO *respiră greu, grăbit*

Dar în sfârșit, Alta chiamă să deschidă — *privește pe fereastră* — Uite, se apropie luna de campanilă... Ședința consiliului trebue să fie pe sfârșite... Sfârșește și tu gluma asta nechibzuită — *e în el o alergare neliniștită* — Se apropie luna se campanilă, Alta.

ALTA *cu o convingere stranie.*

Nu... nu... Cellino... trebue, trebue să rămâ . Nu pleci de aci până nu dai ochii cu Gralla.

CELLINO *i-a luat mâinile.*

Ascultă, Alta... n'are înțeles... e o nebunie ce vre : să faci, dă-mi drumul... *începe să se mistue de groază.*

ALTA *ironic, dar extrem de nervos ca tot ce urmează*

Vrei să pleci cu orice preț?

CELLINO

Alta, dă-mi drumul. Chiamă pe Fania de jos, să deschidă.

ALTA

Ha, ha, ha! Nu eşti de loc curagios Cellino... Ah! de ţi-ai vedea mutra, dragul meu!

CELLINO *vine îndârjit spre ea*

Ai să-mi dai odată, drumul? — *dar iar se convinge că supărarea lui e fără folos; din nou rugător* — Sfârşeşte, sfârşeşte, Alta... ştiu bine, că e unul din capriciile tale nebuneşti... dar ai să te trezeşti prea târziu... Gralla trebue să vie din clipă în clipă...

ALTA

A nu! Gralla vine încet... te ştie sigur aci...

CELLINO *palid, s'a oprit o roată parcă*

Contele ştie că sunt eu aici? Contele ştie?

ALTA *hohotind*

Intrebi dacă ştie? parcă ţi-am spus că da... Dar în sfârşit, asta nu are nicio importanţă...

CELLINO *cu o disperare stăpânită*

Eu ştiu că tu glumeşti, Alta... dar mi-e teamă că nu ai să te trezeşti la timp... Cărţile şi romanele pe care le ceteşti sunt de vină... Are să-ţi pară rău — *se aud zece bătăi în ornic, pe care Cellino le urmăreşte răsunând în el* — S'a isprăvit şedinţa Alta... Gralla a plecat spre casă... Gândeşte-te.

ALTA *îl priveşte cu un nemărginit dispreţ*

« Să mă gândesc »!

CELLINO *are o ghiară în umeri*

Te rog... Alta... te rog... Chiamă... femeia.

ALTA *cu gura coclită*

Ți-e frică să rămâi... Ți-e frică! — *îi vede pumnalul și i-l ia* — Și porți și pumnal caraghiosule... încă împodobit ca o jucărie — *i-l aruncă în mare prin fereastră.*

CELLINO *tot încercând, speriat, să ia lucrurile în glumă* — Tot nebună ești, Alta.

ALTA

A, dar tu nu ești de loc curajos Cellino... Mi se pare că trebuia să pleci cu flota?.. ești comandant de fregată!

CELLINO *nervos*

Dacă m'au lăsat, pe semne că nu e nevoie de mine.

ALTA, *îi sclipesc ochii*

A da... era nevoie de tine aci! Ascultă! i-adevărat că ai rămas ofițer pe lângă președintele senatului pentrucă te-a cerut nevastă-sa... butoiul acela de grăsime... Ești desgustător...

CELLINO

Alta, sfârșește odată cu gluma... Ai înebunit de-a-binelea.

ALTA *dureros surprinsă*

Ah!

CELLINO

Nu mai înțeleg nimic... nimic... — *se frânge îngrozit, în el însuși.*

ALTA *fără ocol*

Ei bine, Cellino... trebue să rămâi... Să fugi?.. Nu, nu... Dragul meu, fă un gest... fii brav, fii superb! — *cu privirea strălucitoare* — Așa cum te-am visat... Mori pentru o clipă de iubire — *vine spre el* — Așa te-am visat — *explicând simplu* — Am întrupat în tine frumusețea toată. Am adunat-o cum adună albina polenul florilor și tu erai... ești încă... toată frumusețea... Ești cel mai inteligent, cel mai nobil... — *și, crescând, cu inflexii de halucinată în voce* — cel mai bun... cel mai brav... unicul din câți i-am privit... — *sbor înfiorat* — Nu face o minciună din toate gândurile mele, Cellino — *și iar cade în ia însă-și.*

CELLINO

Ești smintită... te-au înebunit romanele pe care le cetești...

ALTA *rugându-l, obosită, cu o convingere fanatică*

Rămâi!

CELLINO

Dar de ce aș rămâne?

ALTA *firesc, dar cu vocea albă*

Pentrucă e îngrozitor să pleci... după zece ani... nu, nu — *se apropie de el și îi suflă aproape de ureche, așa cum vorbesc nevropații* — Ar fi desgustător de laș, să pleci...

CELLINO *lui însuși sdrobit*

Nu... nu... pot rămâne pentru sminteala unei femei.

ALTA *ascultă încremenită în ea*

Sminteala unei femei? — *se aude o nouă bătae de ornic.*

CELLINO *vânăt, sbătându-se în capcană*

S'a isprăvit ședința Senatului, Alta — *își pierde cum pătul* — Gralla a plecat spre casă — *o roagă pierdut* — Alta, Alta, desmeticește-te!..

ALTA *cu gândul la replica lui din urmă, ca desmeticită*

Sminteala unei femei! — *se apropie de el mai mult, continuând altfel cele ce au fost, ca și când ar coti un drum* — Ești desgustător — *grav și straniu* — Ascultă, Cellino, eu care te-am iubit atât... care simțeam că îmi înflorește sufletul dintr'un surâs al tău... și tremuram pentru o privire a ta... vreau să-mi umplu sufletul acesta azi... de toată lașitatea ta... — *cu scârbă* — de toată nemernicia ta...

CELLINO *într'un suspin de om care moare*

Alta... Alta...

ALTA

Ah! inima asta bolnavă... care nu putea trăi fără tine... care-ți cerea sufletul — *cu ironie și desgust* — Sufletul tău Cellino! — cum cere pământul uscat, apă... — *nervos, crispat* — să se sature în sfârșit. Poate când te-oi privi atât... scheunându-te ca un câine prins, m'oiu vindeca de tine!.. — *ca o romanță, afectat eroică* — Prietene, iubitule, omul visărilor mele... nu ești acum decât un biet cățel care așteaptă să fie jupuit...

CELLINO *care înțelege că nu e numai «sminteala»*

Ah! ticăloșie!

ALTA *cu nervozitate*

Ascultă... i-adevărat că femeile bătrâne și vițioase te pot avea pentru un pumn de aur? Am auzit că pierzi mult la cărți... acum două săptămâni ai pierdut la Filarmonic 50 de mii de ducați de aur. Ah, ai trecut

şi prin patul bătrânei Ariada, cu negii ei de pe nas, nevasta blănarului Volago... Dela ea ai « ca' del Duca »... — *surâzând şi privindu-i nestăpânit şi gingaş obrajii* — pentru obrajii tăi de trandafir — *cu umeri crispaţi* — O eşti desgustător... desgustător... mai desgustător decât toate femeile care s'au vândut din cauza ta.

CELLINO *stins, abia mai gândeşte*

Alta, ai înebunit de tot.

ALTA *îl priveşte drept, de-aproape*

Am auzit că ai sedus şi pe fata văduvei Calzani. Pe Fedea cu faţa palidă şi cu ochii mari...

CELLINO *isbucneşte rugător*

Dar nu-i adevărat, nu-i adevărat — *strigând* — nu-i adevărat.

ALTA

Dala, şi ea, şi-a părăsit casa şi părinţii pentru tine şi acum e cântăreaţă într'un bâlciu... — *cu mâini palide* — ca şi mine... ca şi mine, Cellino.

CELLINO *are ochii tari, încinşi, ieşiţi*

Ce sunt eu de vină? Alta, ce sunt eu de vină?

ALTA *ieşită din minţi, cu o surescitare tot mai mare*

Cellino, dragule, ...adoratule, ca şi mine, Alta Centa... Tatăl meu era primul magistrat al Zarei şi nici odată o fată mai neştiutoare, n'a auzit şoapte mai calde, făgăduieli mai ispititoare... jurăminţi mai cumplite decât mine... — *copleşită de amintire* — în parcul îmbălsămat de flori de portocali pe ţărmul mării... Ce frumos vorbeşti tu Cellino, seara când eşti singur cu o fată într'un parc parfumat şi cum scânceşti, acum, când aştepţi să auzi paşi pe scară... — *ceasornicul mai bate un sfert de ceas.*

CELLINO *totul îi e indiferent, afară de vieață*

Ah, sfârșește odată, Alta... te rog... eu... eu... E luna dincolo de campanilă... — *un răstimp de așteptare sufocată la el, de tăcere îngândurată la ea.*

ALTA *pe care tot sbuciumul de până acum a istovit-o, vorbește moale, scăzut, tristă ca după o criză trecută, fără acea întindere nervoasă de până acum*

Am mâncat măsline putrede și pâine goală, pe lavița din hanul dela Triest... o lună... o lună de zile... râdeau toți de mine... și eu te așteptam... Cum ai putut să spui că te întorci numai decât, și să mă lași acolo? Cât de murdar ai fost!.. Am blestemat și pe Dumnezeu pe care îl rogi — *și deodată, brusc exasperată, îl pălmuește* — M'am vândut, Cellino... la hanul dela Santa Lucia, orice trecător pentru un ban de argint putea să aibă pe fata primului magistrat din Zara... pentru o țechină de argint — *dar obosită recade, iarăși, căci n'a fost decât o isbucnire crispată* — Și totuși în nenorocirea în care mă găseam, în murdăria din care numai sufletul îmi plutea deasupra, ca o floare pe mlaștinile dela Mestre... — *cu oarecare căldură* — te iubeam... te iubeam încă... Iți pândeam seara calea ca să-mi pot umple ochii de chipul tău... Ca să te văd coborând dela portal pe lespezi până la gondolă... stam ceasuri întregi după baloturi de postav și după grămezi de pește sărat în fața casei... Am stat o noapte întreagă în frig și ploaie ca să te văd din spre ziuă ieșind, cu o femeie la braț, dela balul Procurației...

CELLINO

Ce sunt eu vinovat? Alta, dă-mi drumul... din clipă în clipă trebue să se audă pași pe scară... — *își frânge mâinile.*

ALTA *imens de bună, calmă, cu vocea moale, topită de amintire, dela începutul actului*

O, nu! Ai fost crud... ai fost nemernic Cellino... cât nu meritam eu pentru tot ce-ți jertfisem — *pove-*

stește firesc, cu totul firesc, cu o emoție de fetiță, lângă el — Mi-aduc aminte, într'o seară proaspătă de primăvară... Din spre mare venea o boare răcoroasă care-ți flutura sufletul, cum îți flutura haina. Era sâmbătă seara... prăvăliile erau închise și cheiurile măturate. Fetele dela manufactură treceau cu garoafe roșii în păr. Era Sagro la Santa Maria Formosa și se ducea la bal. Dar eu eram singură... atât de singură... Stam rezemată de marginea de piatră a cheiului cu ochii pierduți, în zare — *lămurind înduioșată* — Primisem știri despre mama printr'un marinar. Eram tristă și așa, parcă... nu era nimeni al meu și nu eram a nimănui. Mi-era dor de o privire, de un surâs al tău. « Ce înseamnă un surâs? »... îmi ziceam « îl asvârli în treacăt oricărui trecător ». Am dat ultimul ban pe un buchet de viorele și te-am așteptat lângă Casa del mare. Ai ieșit la braț cu mica dona Diata, mascată și ea... (i-am cunoscut alunița pe umărul stâng). Când ai ajuns în dreptul meu ți-am întins florile: « Nobile cavaler ia florile acestea... ca ele de fragede să-ți rămâie iubita până la sfârșitul dragostei voastre »... — *devenind iar nervoasă din cauza răscolirii acestei clipe, dar surâzând* — Și așteptam surâsul tău... — *tot corpul îi e încleștat, dar stăpânit ca într'o convulsie de tetanos, subt mușcătura umilinței în amintire* — Te-ai făcut că nu mă vezi... — *se reține întins* — m'ai dat la o parte ca pe un lucru care îți împiedica drumul. Am înghețat: — *straniu, crispat* — Cavalere, ia-le... au să-ți poarte noroc, au să-ți deosebească drumul între vieață și moarte... — *înspăimântată ea însăși de duhul prezicerii, de sentința pe care i-o anunță* — între vieață și moarte!.. — *coboară, cu un ton umilit* — Mica Diata mi le-a luat — *cu ochii umezi cu un fior înduioșat* — Mi-au dat lacrimile și am vrut să-i sărut mâna de copil — *tresare înnebunită, din tot corpul* — Dar i-ai smuls florile din mână și le-ai aruncat în canal — *cu ochi de sticlă* — Intre vieață și moarte... — *înfiorată ea însăși de această descoperire* — Asta-i seara morții Cellino!..

CELLINO· *care tot timpul ascultase pierdut, stins*

Alta...

ALTA *palidă*

Am așteptat-o, am pregătit-o. Trebuia să mă ridic din mocirla în care căzusem... In teatrul San Demetro la Milano... un an de zile am măturat scena și am ajutat actrițele să se îmbrace. Aveam grija faclelor, dar cu ochii eram la cele care jucau... Eram numai încleștare și voință. Când îmi aduceam aminte de tine, parcă mi se răsucea un pumnal în coșul pieptului... îmi înzecea puterile și hotărîrea. Am jucat. Incepusem să înving... Simțeam cum se aprind tot mai mult privirile bărbaților în urma mea. Imi ziceam că într'o zi renumele și strălucirea mea renăscute, te vor tulbura din nou. Căutam calea către tine... dar când am ajuns mi s'a părut de râs... M'a cuprins desgustul. Și când amintirea ta tot mă mai tulbura — *gâtue fraza* — căci așa cum ești, îmi turburai cele mai frumoase clipe, te uram — *abătută* — Când am simțit, că de fapt, pentru tine m'am reîntors acum cinci ani în Veneția, mi-a fost silă de mine.

CELLINO *în clătinarea morții*

Alta... de ce atâta grozavă nebunie?

ALTA *cu un calm de judecător*

Vino încoace — *cu mâna pe umărul lui* — Aici în tabloul acesta este Titania din piesa lui Shakespeare... Oberon o blestemase să se îndrăgostească de cel dintâi cap care îi va ieși în cale... — *surâzând strâmb, crispat* — Și cel dintâi cap pe care l-a întâlnit, era un cap de măgar — *se întoarce spre el* — L-am cumpărat gândindu-mă la mine... gândindu-mă la tine... la dragostea noastră... — *cade un timp iar pe gânduri* — Dar pe urmă s'a găsit soldatul brav care — împotriva tuturor, împotriva legei, m'a luat în casa lui, mi-a dat numele lui.

CELLINO *grăbit, fericit că are prilejul să o înduplece*

Da, da, și eu am fost mulțumit... am fost fericit... când am auzit asta...

ALTA *scurt*

Da, dar l-ai batjocorit. Te-ai lăudat la masă la Maro, că ţi-am fost amantă... te-ai lăudat... căci eşti lăudăros... eşti fanfaron... cine ar crede, auzindu-te, cât eşti de netrebnic.

CELLINO *îngrozit, că ea a aflat, protestând*

Eram ameţit de băutură... Nu ştiam ce fac — *bate din nou ornicul San Marc* — dă-mi drumul... dă-mi drumul odată, Alta — *Când vede că ea, care a rămas adâncită pe gânduri nici nu aude vorbele lui, disperat îşi scoate haina şi încearcă să se arunce pe fereastră.*

ALTA *o clipă surprinsă, desmeticită, împietreşte toată, cu ochii măriţi, pe urmă, văzându-l hotărît, cu un picior pe pervazul ferestrei, are un ţipăt cu rădăcini în suflet.*

Nu, nu, Cellino — *aleargă aiurită să-l ia în braţe* — Ce vrei? ce vrei să faci?

CELLINO *sbătându-se*

Lasă-mă... lasă-mă. Am să înot până la zidul Arsenalului, până la gondolă. Dar lasă-mă, vreau să ies de aici. Simt că înebunesc.

ALTA *frământat, rugător, un fel de plâns nervos, fără lacrimi*

Nu, nu Cellino. Gondola nu e jos. Nici n'ai cum să te ridici pe zidul Arsenalului. Ce vrei să faci? E o nebunie. S'ar putea să te îneci. Nu vreau asta — *îşi încleştează braţele în jurul umerilor lui.*

CELLINO *înmărmurit în fugă*

Alta, ce e asta?

ALTA *îngrozită, îmbrăţişându-l ca pe un lucru pe care era gata să-l piardă*

Să mori?.. Dar ce mi-ar fi vieaţa fără tine?

CELLINO *mereu nedumerit*

Alta, ce mai e și asta?

ALTA *din adânc, din genunchi, din șolduri, din umeri*

Nu știu... nu știu nimic, dar știu că aș înebuni dacă ai muri.

CELLINO

Și Gralla?

ALTA

Ha, ha, ha! A fost o nebunie — ***aproape să-i cadă în genunchi, insistând*** — Nu-i nimic adevărat... nu-i nimic adevărat...

CELLINO *nu știe încă dacă a scăpat*

Cum?

ALTA

Contele a plecat.

CELLINO *bucuros*

A plecat? A plecat Pietro?

ALTA *grăbit, crescând în aceeași pornire pătimașe*

Toată flota pleacă astă seară, dar nu s'a spus nimănui nimic. Are să fie luptă pe mare.

CELLINO

Bine, dar era vorba să plece mâine seară?

ALTA

A fost un svon dinadins răspândit... s'au luat măsuri cu gândul ca să zăpăcească pe spioni și pe pirați.

CELLINO *nu-i vine să creadă*

Adevărat? — *cu o nemărginită bucurie* — adevărat?

ALTA *îmbrățișându-l fără să mai vadă nimic*

Da, da.

CELLINO *nedumerit*

Dar ce a fost?.. *caută* tot? tot?

ALTA

Nu știu, nu știu nimic... decât un singur lucru, că te iubesc... că ești tot ce am purtat vreodată în suflet...

CELLINO *aiurit, nu-și revine încă*

Oh, femeile!

ALTA *strâns legată de el*

Nu știi cum te așteptam..! Niciodată nu m'am vindecat de tine. Uite, brațele te-au recunoscut și te cuprind fără voia mea... Cellino... buzele își amintesc și aleargă spre gura ta... Nimic nu le poate opri... — *toată o încleștare* — Trupul meu îți păstrează urma și a tresărit — *resemnat* — Tu ești, Cellino, întâia și ultima mea dragoste.

CELLINO *buimăcit*

Bine, dar ce mi-ai făcut adineaori? Palma aceea?

ALTA

Nu știu, nu știu nimic, am fost o nebună, — *cu o patimă nemărginită* — sunt sclava ta pe veci... ăsta-i adevărul... ești stăpânul meu — *îi cade în genunchi, lipită de genunchii lui* — lovește-mă ca pe un sclav răsvrătit — *frângându-și pocăită, tulpinile mândriei* — Sau iartă-mă, iartă-mă...

CELLINO *nu-și poate reveni*

Bine, dar tot, tot ce-a fost adineaori!?

ALTA *aplecând privirea*

M'a durut că vrei să pleci... Asta... Asta a fost cauza.

CELLINO *inventariind uimit*

Atâtea amenințări?

ALTA *freamătă încă*

Mă înebunea gândul că vrei să pleci.

CELLINO *o privește nedumerit*

Și nu mă urăști?.. Nu mă urăşti?..

ALTA *uimită*

Pe tine? Să te urăsc!? Ți-am spus adineauri că atunci când am auzit că ai vorbit despre dragostea noastră la Maro...

CELLINO *speriat, protestează*

Dar eram amețit de vin...

ALTA *râde nervos*

Nu... nu... taci... acum vorbeşti prostii... A fost cea mai mare bucurie a vieții mele. Mi-o spunea cu răutate bătrâna Sarma... îi râdeau ochii... și eu aş fi luat-o în brațe de bucurie... Tu îți aminteai... vorbeai de dragostea noastră.

CELLINO

Aş vrea acum să mai văd vre-un bărbat atât de neghiob, încât să creadă că pricepe sufletul femeilor.

ALTA *mângâindu-l, cu mâna prin părul lui*

Cellino... am fost rea cu tine... cu tine care ești singura bucurie răscolitoare, adâncă a vieții mele. Cum ai putut crede?.. Dar așteptam seara asta înfrigurată. Mi se părea că Sarma, n'are să mai plece niciodată. E singura care vine uneori... pe la mine. Nu știu ce i-aș fi făcut ca s'o gonesc, ca să pot pleca mai de vreme ca să te pot aștepta în acest cuib înconjurat de apă... să te aștept pândind, să te am lângă mine... să-mi lipesc obrajii de ai tăi — *îi îmbrățișează cu o copilărească bucurie a mâinilor obrajii.*

CELLINO *prietenos și ironic, în felul lui*

Imi dai voe să te sărut?

ALTA *uimită, cu un surâs surprins*

Să mă săruți?..

CELLINO *« băiat bun »*

Știi cum strigai la mine adineauri!

ALTA *dăruindu-se în plinul unui râs hohotat*

Ha, ha, ha! Dar dragule, sunt a ta... — *bucurie de lalele roșii* — a ta întreagă, oricând, toată — *ar vrea să se desbrace febril, își desface rochia.*

CELLINO

Nu, nu încă — *îi sărută lacom brațele pe care ea le ține întinse și umerii* — Intâi brațele... brațele și umerii aceștia, care de trei ani au înebunit toată Veneția — *o cuprinde în brațe puternic.*

ALTA *smulgându-se din brațele lui, se duce spre un scrin*

Stai. Am aci Tokay și Rodos... Să bem... Să bem Cellino pentru dragostea noastră reînviată.

CELLINO

Nu vine nimeni?

ALTA *râzând drăgăstos*

O nimeni... flota trebue să fie în larg — *toarnă în două cupe vin roșu, aprins* — Să bem... să bem Cellino, pentru clipa asta — *constatând singură și parcă uimită* — Ah, ciocnesc cu tine! S'au dus visurile urîte! Nu mai speram niciodată — *cu cupa în mână îi sărută lacom gura* — Pentru dragostea noastră, pentru bucuria nouă Cellino — *se aude afară un cântec de tenor acompaniat de chitară.*

CELLINO

Vre-o gondolă... Ce nebuni s'au mai rătăcit pe aci?

ALTA *surprinsă*

De mult nu s'a mai întâmplat asta... Se abate nebunia pe aci... — *privesc amândoi îmbrățișați pe fereastră, nu sunt decât puțin luminați* — Uite-o, e lângă zid acum... pare un cuib de lumină pe apa întunecată — *ascultă amândoi mult.*

CELLINO *își plimbă privirea pe ea*

Cum ești tu?! Nu ești la fel cu toate femeile... Cât te sbuciumi când toată lumea petrece... Astă seară e concert pe Canale Grande... sute de gondole iluminate de torțe tremură pe apă! Numai perechi...

ALTA *îl desmiardă, căptușind cuvintele*

Nu sunt la fel! — *surâzând sensual* — Prostule, nicio femeie de aci nu știe să iubească așa cum iubesc eu... — *își trece mâna, gânditoare, mereu surâzând, prin părul lui.*

CELLINO *o măsoară lacom, pe urmă privește neliniștit pe fereastră*

Flota a plecat direct dela Chioggia?

ALTA *jucându-se cu părul lui*

Da — *rămâne pe gânduri.*

CELLINO *ingenuu*

A plecat fără mine.

ALTA *râzând și îmbrățișându-l*

Oh! fără tine.

CELLINO

Și care ar fi fost, la urma urmelor folosul să mă ia ai pe mine?

ALTA *tot râzând*

Da! se duc cei însurați.

CELLINO *mereu ingenuu*

Eu drept să-ți spun nici nu știu să mă bat, mai răuași încurca poate lucrurile acolo — *inconștient* —Eu sunt născut să iau o șocolată pe zi la Florian și să scriu scrisori de dragoste.

ALTA

O, pentru asta ești bun... — *râzând cu dinți strălucitori* — Și eu ți-am aruncat pumnalul în mare!

CELLINO

Pumnalul? Il purtam așa de fudulie. Nici nu știu să lovesc cu el.

ALTA

Tu nu știi să rănești decât cu ochii. Dar rana făcută de tine nu se vindecă niciodată, Cellino...

CELLINO

Dar, fără răutate... Nici nu-ți închipui Alta, femeile mă învinuesc că le înșel. Eu nu înțeleg cum...

ALTA

Ha, ha, ha! Nu înțelegi cum?

CELLINO

Da, nu înțeleg.

ALTA *sărutându-l cu drag*

Dar ești un mincinos prostule.

CELLINO

Ei bine Alta, n'ai dreptate, crede-mă că n'ai dreptate... Eu mint femeile? Dar unde e păcatul? Și dacă le-aș spune adevărul? Când mi s'a dat mica Diata, mi se părea că am s'o iubesc o vecinicie... După o săptămână eram obosit de ea.

ALTA *cu șăgalnică iertare*

Te-ai îndrăgostit de mătușa ei?

CELLINO

E atât de bună mica Diata, că n'aș fi vrut s'o mint. I-am spus a doua zi că am înșelat-o, cum... când și cu cine... — *candid* — Ei bine, crezi că a fost mai fericită?

ALTA

Probabil, că nu.

CELLINO

De loc! Altădată... aveam în brațe o fetiță fragedă și proaspătă ca o madonă... Imi spunea că sunt Dumnezeul ei. I-am spus că sunt un mare ticălos... i-am spus toate ticăloșiile mele... socoți că m'a crezut? Socoți că m'a crezut, Alta?

ALTA *se joacă prinsă, cu el*

Ești ticălos, Cellino... Ești ticălos... Ești cel mai fermecător ticălos din Veneția... Nebuniile și capriciile tale au înebunit toate femeile.

CELLINO

Dacă mă iubesc, ce sunt eu de vină?

ALTA *întins, fără să vrea*

Câte femei ai iubit? Câte femei ți-au trecut prin brațe?

CELLINO

Nu știu, multe!

ALTA

Toate femeile din Veneția?

CELLINO *adorabil*

Nu știu dacă toate... am fost multă vreme la Paris cu Veiner, la ambasadă.

ALTA *pisică sentimentală*

Te-au iubit franțuzoaicele?

CELLINO

Nu ştiu..! Odată regina Maria Antoneta m'a făcut să câştig 50 de mii de ducaţi de aur la jocul de cărţi la Trianon.

ALTA *arcuit*

Şi pe urmă te-a adus înapoi la Veneţia nevasta lui Danini? Se topea de dorul tău?

CELLINO

Dar bărbatul ei era procurator pe atunci şi, ca să scape de mine, m'a trimis tocmai dincolo de Constantinopol, pe gurile Dunării, lângă împărăţia rusească.

ALTA

Insă şi de acolo te-a adus nevastă-sa înapoi — *îi răstoarnă capul pe spate, îl priveşte lung în ochi... şi, iar cu o drojdie de nelinişte.* Ascultă, de mine ţi-ai amintit vreodată?!

CELLINO

Da.

ALTA *cu o fericire şubredă*

Cum? Când?.. De multe ori?

CELLINO

Da.

ALTA *curioasă, cu un lamentabil neastâmpăr*

Spune-mi, când..?

CELLINO

Când am venit din orient. Toată lumea vorbea de tine...Erai la teatrul San Benedetto. Am venit şi eu să te văd.

ALTA

Ah! și cum ți-am părut?

CELLINO

Te mai îngrășaseși... Te lăsasem o copiliță slabă, negricioasă. Acum parcă erai un fruct copt... Toți bărbații îți urmăreau mișcările lacomi — *îi sărută umerii* — Ah, umerii și brațele!

ALTA *cu ochi arși, prinsă în copcile iubirii*

Și mai când ți-ai adus aminte de mine?

CELLINO

De multe ori.

ALTA

Spune-mi — *rugătoare și gravă* — Dar să nu minți... — *bea tristă tot paharul umilințelor* — Uite, acum să nu minți!

CELLINO

La Ascensiune... Când se întorcea Bucentaurul dela Lido. Erai cu Catina în gondolă. Toată lumea vă bătea cu flori. Credeam că o să se răstoarne gondola.

ALTA *crește în ea aluatul amărăciunii*

Și mai când?.. spune, când ți-ai adus aminte de mine?

CELLINO

De multe ori, când te vedem la Florian sau la Ridotto.

ALTA *se joacă mângâindu-l*

Și ce ziceai?..

CELLINO

Aș fi vrut să te am în brațe...

ALTA *râzând bucuroasă*

Ha, ha, ha! Și de ce n'ai făcut-o?

CELLINO

In mijlocul lumii?

ALTA

Da în mijlocul lumii...

CELLINO

M'ai fi lăsat..? Nu ai fi..?

ALTA *năpădită*

Oricând... oricând... sărutul tău ar fi fost un dar! — *lacomă* — Așa cum te sărut eu acum pe tine... Numai tu erai în rădăcinile ființei mele.. Și când rămâneam singură.. eram noi amândoi față în față. Dar nimeni nu știa ce e în adâncul meu — *îi povestește firesc, lui* — Eram acum cinci ani la banhetul dat de Catarina Longhi. O sală orbitoare de lux, oglinzi și lumini. După miezul nopții toată lumea își pierduse capul. Se ciocneau cupe din toate părțile. Atunci au cântat vio oniștii serenada de Rondeli. Aceea pe care mi-o cântai tu la Zara, noaptea, sub balcon. Și parcă mi-a desprins cineva pojghița de pe rana inimii. Nu am mai scos o vorbă... Mă durea și carnea și sufletul... Două ceasuri am rămas așa, pierdută, cu ochii nemișcați, cu buzele răsfrânte. Târziu, episcopul Ronji care era alături de Catina, m'a întrebat:

— « De ce ești tristă, siora Alta? Uite o cupă de Tokay auriu ».

— « O băutură care să mă facă să uit, Monsegniore. O cupă din Lethe! ». Mi-a răspuns, zâmbind:

— « In Veneția găsești oricând o cupă de otravă. Uitarea o cauți în dragoste nouă »... Căpitanul de fregată, Gracci, amețit de băutură își plimba mâinile pe sub rochiile mele. Mi-am încleștat pumnii în umărul lui: « Aldo, sunt a d-tale, dacă acum, numaidecât, mă iei în brațe ca pe-o pradă și alergând mă duci așa... pe brațe, la d-ta acasă... sau până la mare ca să mă arunci în valuri...

CELLINO

Toată cetatea a vorbit de nebunia asta a ta.

ALTA *într'o cămașă de foc*

Nu știu... nu pot să mă înțeleg nici eu — *sfâșiată de un spasm de durere* — Ca să te uit... pentru tine... Ca să te uit, Cellino. Tu ai fost întâia și singura mea dragoste — *îl sărută apăsat pe gură.*

CELLINO *vrea să-i desfacă rochia...*

ALTA *într'un joc, întârziat voluptos*

Mă mai ții minte?

CELLINO

Acum ești o grenadă plină de sevă... grea de soare. Dar atunci erai o biată fetiță, care țineai tot timpul ochii închiși și te roșiai...

ALTA *vie, înveselită*

Ha, ha, ha! Țineam ochii închiși și mă roșeam? Și...

CELLINO *privindu-i sânii*

Aveai niște sâni mici ca două mere crude — *îi sărută prin stofă sânii* — Și șolduri!.. șolduri n'aveai de loc — *îi cuprinde șoldurile lacom, își umple brațele cu ele.*

ALTA *ispititoare, cu ochi grei*

Şi încă...

CELLINO

Nu-ţi mai spun nimic pentrucă ai vrut să mă uiţi.

ALTA

Să te uit? Să te uit pe tine, Cellino?.. Dar cu cât căutam să fug de tine, cu atât simţeam mai mult că numai pe tine te iubesc. Pe tine... Numai pe tine...—*cu o nemărginită sinceritate* — Acum înţeleg că m'am dat de nevoie, m'am dat de milă, m'am dat din duioşie şi recunoştinţă, m'am dat din disperare... ori din sfială... dar n'am dorit niciodată... carnea mea n'a înflorit dornică decât pentru tine, Cellino — *îi vorbeşte ţinându-l în braţe* — Am fost a ta şi sunt a ta de totdeauna... Alegeţi sânii ca altădată... — *îi dărue strânşi între coate, un sân e cu totul afară* — palpită numai pentru tine — *îşi sfâşie haina de pe sâni înfiorată de voluptate* — Răscoleşte-mi trupul întreg, frânge-mi braţele şi mijlocul... pentru dragostea nouă... — *se svârcolesc îmbrăţişaţi, ea îi răstoarnă capul pe spate, îl priveşte lung* — Gură dragă, gură fără seamăn de frumoasă, eşti a mea din nou... ochi mari... — *ca subt bolţi de patimă şi tristeţe* — ochi frumoşi, golul vostru întunecat... mi-e mai drag decât toată înţelepciunea lumii.

SCENA II

ALTA, CELLINO, O VOCE DIN AFARĂ

VOCEA DIN AFARĂ, *vocea Faniei, oarecum înăbuşită, dar alarmată, de dincolo de uşe.*

Siora... Siora, Sior Pietro!.. Vine Sior Pietro!..

ALTA *dintr'o mişcare sunt amândoi în picioare*

Pietro!

CELLINO *încremenit, o privește, se privesc năuciți*

VOCEA DIN AFARĂ *speriată*

Vine, Sior Pietro.

ALTA *buimăcită, îngrozită nu se poate aduna*

Nu... nu... e peste putință... a plecat cu flota! e peste putință! — *arzând, spre cea din afară* — Fania, te înșeli, nu se poate să fie.

VOCEA DIN AFARĂ *stăruitor*

Cunosc gondola... E Nicola la lopată, în picioare... La colțul Arsenalului... Ii luminează torța fața...

CELLINO *se sbate ca o sălbăticiuoe încolțită*

Ce mi-ai făcut?.. ce mi-ai făcut!.. — *isbucnind desnădăjduit* — Ah, cum ai putut să minți atât de hain femeie vicleană!

ALTA *refăcându-și grabnic îmbrăcămintea*

Crede-mă, era vorba să plecé... Toată flota trebuia să plece.

VOCEA DIN AFARĂ *neliniștită*

Siora, gondola a trecut de aripa arsenalului... Siora Pietro este în picioare lângă Nicola.

ALTA *nefericită*

Ințelege, toată flota trebuia să plece...

CELLINO *pierit*

Ai mințit și minți și acum... — *cu o desnădejde și cu o sinceritate fără ură* — Ah, am știut totdeauna că ți-e sufletul un nod de vipere — *bâjbâie cu mâinile* — Negru a fost ceasul când m'am încrezut în tine — *vrea să-i ia mâinile* — ascultă...

ALTA *într'o fierbere care o năucește*

Lasă-mă... lasă-mă — *spre ușă* — Fania ce gondolă e aici?

VOCEA DIN AFARĂ *speriată și mai mult*

Niciuna, i-ați spus lui Giorgio să nu aștepte... să vie mâine dimineață.

CELLINO *paralizat acum de groază*

Ce câinoasă prefăcută — *cu un rânjet îndurerat și totuși fără ură* — Tare trebue să fii mândră de mârșăvia ta — *cu un spasm și cu un scâncet înnebunit* — Cum am putut să mă încred în cuvântul tău? — *caută de prisos* — Pumnalul meu... *se frânge că nu mai are nici atât*

ALTA *sguduită*

Ți-am aruncat pumnalul? — *cu un chiag de nădejde* — Fania, vezi, nu se îndreaptă spre Arsenal?

VOCEA DIN AFARĂ

A trecut de poarta Arsenalului... Vine încoace... Sior Pietro este în picioare, rezemat cu bărbia în spadă.

ALTA *desnădăjduită, bâjbâind cu mâinile*

Nu e nicio scăpare... Crede-mă, crede-mă, n'am vrut asta. Nu mai văd nimic... Mi-e inima pe jăratec şi mintea mi-e orbită de flacări... Sfâșie din mine părerile de rău...

CELLINO — *pierit, părăsit în voia soartei* — Fiece cuvânt al tău nu e decât minciună și teatru neruşinat. Ah, mai spune-mi tu mie, tu, că eu sunt un ticălos...

ALTA *tresare înjunghiată, îi ia calmă și aiurită mâinile*

N'am mințit — *cu privirea năucită* — Te voiu scăpa! Ascultă, de jur împrejur e numai mare... suntem ca într'un turn, dar...

CELLINO *nu poate să asculte*

De ce... ai făcut asta? de ce Alta? Ah, cât ți-am spus să te gândești...

ALTA

Taci și înțelege că asta e singura scăpare... Jur împrejur e un brâu de zid lat de o palmă. Poți sta acolo în picioare... Te prinzi cu mâna de grindă. Nu privi în jos ca să nu cazi în mare. Fania, caută cheia jos și deschide...

CELLINO *cu un dispreț crispat, fără nici un fel de nădejde*

Te-ai înnecat acum în propriul tău venin, ca o reptilă. Ah, dacă nu te-aș fi rugat atâta!.. *are ca un junghiu în inimă,* dacă... — *iese paralizat aproape prin fereastră.*

VOCEA

Gondola a oprit la punte.

ALTA *nu poate respira*

Repede... repede... Ai să scapi... Am să te scap! — *apoi rămâne, mereu aiurită, cu privirea înghețată... Intră Pietro.*

SCENA III

ALTA *în timp ce Pietro umblă agitat prin încăpere*

N'a mai plecat flota?

PIETRO

Va pleca fără mine — *o lămurește* — am fost întâi acasă și mi s'a spus că ai plecat să dormi aci în chioșc.

ALTA *încă resimțindu-se de sbuciumul de adineaori*

Nu înțeleg nimic.

PIETRO *tras de alte ape*

Și eu înțeleg tot atât de puțin ca tine, Alta... — *după un răstimp* — Republica e pierdută... Putregaiul se prăbușește... — *amar* — Stăpâna mărilor... — *asvârlă spada într'un jilț.*

ALTA *fără să priceapă ceva*

Dar bine?!

PIETRO *aprig*

De doi ani vasele Republicei sunt atacate... jefuite, de o mână de pirați îndrăzneți ca lupii.

ALTA *neliniștită, toată frământată*

Ei bine, știam... știu...

PIETRO

San Gabrielle cu 1200 de baloturi de știofă a fost capturată lângă Lido — *de necrezut* — lângă Lido..! Ca lupii, au îndrăsnit să se apropie de porțile cetății.

ALTA *nu are ce face cu mâinile*

Dar toate astea le știu, și tot nu înțeleg nimic.

PIETRO

Ei bine, după doi ani de consilii și paraconsilii...

ALTA

Republica ți-a încredințat o flotă, cu care să cureți marea de pirați...

PIETRO

O flotă? O flotă! Crezi tu, Alta? pe hârtie... 20 de nave pe hârtie și astăzi după amiază la Chioggia când trebuia să se formeze flota am primit nouă vase... mari și late... nouă... lemn vechiu... putred... Tunuri ruginite, pânze sfâșiate. Vechituri cumpărate pe apucate — *s'a oprit în fața ei* — Am rămas îngrozit... Dela trei după amiază, până la șapte seara am trecut de pe vas pe vas... O ticăloșie fără seamăn — *umblă din nou prin casă* — Republica e pe ducă, Alta... nu mai e cinste nu mai e omenie... Înșală magistrații... senatorii... jefuesc proveditorii... Veneția e azi, jumătate din șarlatani și jumătate din destrăbălați.

ALTA *agitată*

Bine, dar cum s'a întâmplat de n'ai plecat? Cum?

PIETRO *căutând să se liniștească*

La opt seara am cerut Dogelui să convoace Consiliul de zece... având de făcut comunicări importante... La 9 s'a întrunit Consiliul... lipsea numai Alviso Mocenigo. Am cerut să asiste și Danielo, proveditorul general al Arsenalului. Două ore, le-am arătat situația flotei. M'au ascultat îngroziți dintâiu, pe urmă abătuți. Danielo sgâria cu pana pe hârtie... La urmă m'am ridicat în picioare, l-am privit în adâncul ochilor și i-am spus răspicat: « Sior Danielo, în doi ani ți s'au încredințat pentru flotă 24 de milioane de țechine » — se uită la mine albă ca de ceară. « Sior Danilo, bunicul d-tale a distrus o flotă turcească în Bosfor, tatăl d-tale a rezistat doi ani la Canea... Fratele d-tale a murit sfâșiat de același obuz, care mi-a rupt și mie două coaste — *aspru, aprig* — Dar d-ta ești un ticălos, care ar trebui să fie aruncat în mare ca un câne gâtuit ». S'a ridicat în picioare și a vrut să-mi răspundă... dar nu m'am mai putut stăpâni și l-am pălmuit.

ALTA *încremenește cu brațele ridicate*

L-ai pălmuit?

PIETRO *cu o scădere intimă*

Da... Consiliul a ținut apoi o ședință secretă... și mi-a luat comanda... I-au dat-o lui Elmo... — *cu un surâs înrourat* — prietenul meu cel mai bun... Și el a primit... L-am întâlnit apoi pe cheiul Schiavonni, ieșea dela Consiliu — *mereu scăzut, omenesc și îndurerat* — I-am spus:
— « Elmo... ai primit comanda? ».
— « Da ».
— « Dar știi de ce mi-au luat-o mie? ».
— « Pentrucă se tem de tine ».
— « Atunci de ce ai primit-o?.. » Nu mi-a răspuns nimic — *moale* — I-am spus: « Iți doresc izbândă, Elmo. Dar mai cu seamă îți doresc prieteni, așa cum ți-am fost eu ție, și nu tu mie... ».

ALTA *care tot timpul a ascultat absentă*

Și acum?..

PIETRO

Și acum, s'a isprăvit... — *desarticulat* — Mi-a mai rămas un singur lucru pe lume — *la marginea existenței lui, simplu* — Alta... Tu...

ALTA *mereu buimăcită*

Dar bine... — *pe urmă îi arată întrebătoare haina lui, sfâșiată.*

PIETRO *lămurind*

Când urcam puntea pe Fanciero — *spre ea* — Tu ești singurul lucru pe care îl mai am pe lume, ultimul refugiu — *înciudat ca un copil* — M'a trădat și Elmo! Mi-era ca un frate... Venind pe canal am simțit, cu ochii topiți în noapte, prăbușirea tuturor visurilor mele. S'a isprăvit... Animalele rănite caută adăpost să moară... Dă-mi mâna, Alta... Tu ești singurul lucru care mi-a rămas pe lume.

ALTA *cu o gângăveală aiurită*

Dar Pietro... dar...

PIETRO *surâs bun*

De ce ești atât de neliniștită?.. Nu-i nimic, prietenă... dragă... Trebuia să se întâmple și asta odată... Veneția pe care am iubit-o, pe care ai mei au apărat-o o mie de ani, mă trădează... Dă-mi mâna — *sguduit, dar stăpânindu-se* — Și prietenii! — *cu ochii umezi* — Elmo era ultimul! Oamenii aceștia discută cu cifre, cu partide, cu tot felul de gânduri nemărturisite și eu în loc de vorbe mi-aș smulge inima ca s'o arunc pe masa pe care ei aruncă cifrele.

ALTA *nu se poate încă regăsi*

Dar!.. ce lovitură!

PIETRO

Am iubit Veneția prea mult. M'a înșelat ca o simplă curtezană.

ALTA *tresărind încleștat*

Te-a înșelat!

PIETRO *oftează*

Dar să nu mai vorbim de morți. Veneția e moartă. Să vorbim de noi mai bine — *se apropie cald de ea* — Acum suntem noi.

ALTA *râzând artificial*

Suntem noi... ascultă... Hai să pornim pe canaluri Pietro... Asta ți-ar face bine... să ieșim în gondolă.

PIETRO *mirat, cu ochi mari*

In gondolă?

ALTA *ca un plâns pătimaș*

In gondolă... Să plutim toată noaptea... Vom uita totul.

PIETRO *uimit, cu umeri înalți*

Alta, sunt eu un om care are nevoie de uitare? — *crispat, simțindu-se trupește întreg, din cap până la picioare* — Nu vreau să uit nimic... Vreau numai...

ALTA *destrămat*

Uite ar fi minunat... De mult n'am mai făcut asta... Haide, Pietro.

PIETRO

Nu... nu scumpo... nu de plimbare am nevoie, ci de reculegere. Vom rămâne aci — *ghemuit ca într'un cerc* — Tu nu-ți închipui cu câtă nerăbdare așteptam să mă văd aci... în colțul nostru. Afară, oriunde, e Veneția. Aci suntem numai noi... Suntem singuri, ca niște exilați de bună voie.

ALTA *tot mai puțin stăpână pe ea însăși își caută enervată șalul, lui îi aduce pelerina...*

Nu... nu... să mergem... să mergem, Pietro... Haide...

PIETRO *surprins*

Prietenă dragă, tu-mi porți grija mai mult decât eu însumi... Dar nu înțelegi că nu mi se poate dărui nimic altceva mai bun decât colțul ăsta ascuns, ferit de ei... colțul ăsta și apropierea ta..? Pe canaluri răsună chitara... la Procurație e bal... Până aci se văd torțele dela Grădina Publică, unde e serbarea de noapte. De altfel Nicola s'a și înapoiat cu gondola... S'a dus să se culce. E numai Fania aci care a rămas să doarmă în vestibul.

ALTA *năucită şi-a pierdut cumpătul se clatină*

Nu mai e nicio gondolă jos?.. Nu se mai poate?.. — *pierde şirul vorbelor.*

PIETRO *îi ia mâna*

Nicola trebue să şi fi trecut de colţul Arsenalului... Vine mâine dimineaţă — *turburat* — Ce e neliniştea asta, Alta? Pari bolnvă.

ALTA *pierdută*

A plecat gondola.

PIETRO *o priveşte lung, bănuitor.*

ALTA *pierită*

Nu mai e jos nicio gondolă?

PIETRO *îi urmăreşte mişcările cu o privire dură tăioasă, ca o lamă*

Alta... ce e neliniştea asta?

ALTA *straniu, căci nu mai e de loc stăpână pe ea*

Eu neliniştită? — *hohoteşte strepezit* — Ha... ha... ha... eu neliniştită? Dar sunt foarte calmă — *râde iar* — mai calmă decât totdeauna, foarte bine, nu mai mergem... — *aruncă anapoda pelerina şi şalul.*

PIETRO *s'a sculat în picioare, caută cu privirea, sub pornirea unei bănueli groaznice*

Alta... a fost cineva aci?

ALTA

Dar... nimeni... Pietro... Ce gând — *râde din nou, sacadat de parcă un ferestrău ar tăia din ea, îl ia de gât.*

PIETRO *îi pătrunde în umeri un sfredel*

Alta, a fost cineva aci?

ALTA *vocea îi sună fals ca sticla*

Nimeni... nimeni... ascultă Pietro — *ca și când ar vrea să spuie ceva, șovăie, tace câteva clipe, pe urmă ca o desnădăjduită rugăminte, din începutul sufletului* — Haide, Pietro, haide, să ne plimbăm. Și mie și ție, ne este rău. Haide, Pietro.

PIETRO *privește din nou în jurul lui, tot corpul îi e încleștat*

A fost cineva aci... — *vede cupele* — E cineva aci... Ce sunt cupele acestea două?.. Ce e neliniștea ta? — *bănuiala se încolăcește în jurul lui ca un șarpe.*

ALTA

Am să-ți lămuresc totul, dar — *luptă cu ea însăș și deodată ca un apel, liniștit, la o supremă instanță într'un plan* — dar mai întâi să mă crezi.

PIETRO *înebunit căutând, mergând aproape spre fereastră*

Alta, e cineva aci!

ALTA *deasupra oricărei realități*

Ți-ajunge cuvântul meu?

PIETRO

Alta, cere-mi orice... cere-mi să-ți aduc orice, dela capătul pământului, orice... dar nu mă minți — *groaznic de violent, dar înnăbușit* — Nu mă minți! — *închide ochii de groază* — Nu, nu e cu putință — *se crispează de furie* — Ar trebui pălmuit cu sabia de-a-valma orice trecător... Cetatea întreagă ar trebui arsă... Ar trebui întoarse pe dos cu cleștele toate inimile, ca să fie smuls de acolo viermele ascuns al prefăcătoriei...

Ar trebui înfierați, cu fierul roșu, dela naștere, cu câte un cap de vulpe pe piept toți copii — *cu o nouă răbufneală de furie, ca o încălecare de trăsnete.* Ar trebui strivită, sub teascul tălpii orice frunte omenească, să se amestece sfărâmăturile de oase și creier, ca să nu se poată pritoci nici peste șapte ani mardaua făpturii omenești — *o privește cu o gingășie sfâșiată* — nu... nu... ochii aceștia... gura aceasta... — *tresare* — Ah, atunci șacalii puturoși a Egiptului ar trebui feriți de carnea fragedă a fecioarelor de pe aci, pentru ca aceste animale mușcându-le obrajii, să nu se otrăvească și să nu se descompună.

ALTA *sigură, prinsă ca de o scândură de salvare*

Nu e nimeni.

PIETRO *sufocat la gândul, că e la un pas să piardă și pe femeia pe care o iubește, cu un ton ciudat, frânt și ca adineaori ea, ca o desnădăjduită rugăminte*

Alta, e cineva aci!

ALTA *îi așează mâinile ei pe umeri, îl privește drept în ochi*

Pietro, nu e nimeni. Am să-ți explic tot — *îl privește stăruitor în ochi* — dar mai întâi trebue să mă crezi pe cuvânt.

PIETRO *frământându-se, căutând o soluție disperat, dorind intens el însuși să fie altfel*

Da... da... spune-mi... ceva.

ALTA *neînduplecat, stăruitor femeie*

Dar mai întâi să mă crezi pe cuvânt!

PIETRO *are o răsucire cumplită a întregului corp, pe urmă își revine, numai mâna nestăpânită încă, a sfărâmat cupa pe care o cuprinsese, îi e pumnul însângerat*

Cred orice, dar spune-mi... spune-mi ceva Alta.

ALTA

Stai jos! — *îl cuprinde cu brațul de gât și el sdrobit cade lângă ea. S'au lungit amândoi pe o blană mare jos. Alta îl privește din nou lung în ochi*
Mă iubești, Pietro?

PIETRO *alarmat, îndurerat*

Iubirea mea e nemărginită, Alta. Nu am alte cuvinte să ți-o pot spune decât cele de până acum.

ALTA *albă*

Atât de mult?

PIETRO *cu vocea scăzută*

In Veneția nimeni n'a iubit până acum, așa cum te iubesc eu... Alta. — *cu ochi de mort* — Acum mă înțelegi?

ALTA *a sburat undeva un stol de porumbei*

Da... da... te înțeleg — *îngândurată se joacă, resfirând ciucurii unui șal.*

PIETRO *firesc*

Mi-e sufletul plin de amărăciuni, Alta, cum e bolnavă marea canalurilor de hoituri... Dar dacă tu ești lângă mine și taci, cade peste el un balsam liniștit și binefăcător ca lumina de lună, peste cetatea întreagă...

ALTA *înjunghiată*

Taci.

PIETRO

Când te-am văzut dintâi, te-am dorit numai. Abia mai târziu am înțeles tristețea ochilor tăi.

ALTA

Le-ai înțeles tristețea! Singur, le-ai înțeles tristețea.

PIETRO

Pentrucă nimeni nu te-ar fi putut înțelege în cetatea asta desfrânată și fără suflet... Trăiai între ei, dar erai străină. Ah! când îmi aduc aminte de Gallambero...

ALTA *topită de durere*

Taci! Taci!

PIETRO

Când am văzut tristețea fără margini, dezolată a ochilor tăi, în fața obrăzniciei de care nu te apăra nimeni, mi s'a încleștat mâna pe pumnal.

ALTA

Ai scăpat Veneția de cel mai groaznic bandit. Inspăimântase lumea.

PIETRO *cu dispreț amar*

Veneția? Dar cetatea aceasta merită bătaia lui de joc. Nu pentru nenumăratele lui asasinate și-a pierdut capul... descreeratul acela... ci pentrucă te-a privit necuviincios.

ALTA *zâmbind tristă*

Dar atunci nu ne cunoaștem cu adevărat... Abia ne vorbisem de câteva ori?

PIETRO

E adevărat că nu ne cunoaștem, nici nu știam cât de puțin ne cunoaștem. Câte s'au schimbat de-atunci și cât ne-am apropiat. Erai pentru mine o simplă femeie. Astăzi ești totul — *surâzând îndepărtat* — Ce ambiții îmi frământau sângele atunci când te-am cunoscut.

Ce sete de luptă şi de glorie. Acum când totul e zadarnic şi pustiu, nu doresc altceva decât iubirea ta lângă mine... învăluitoare. Acum înţeleg că singurul lucru adevărat mare pe lume e dragostea!

ALTA *încleştat s'a ridicat într'un genunchiu*

Pietro, crezi într'adevăr în dragoste?

PIETRO

Eu trebue să cred în ceva, Alta — *a spus asta cu o convingere neocolită şi definitivă de condamnat la moarte. Alta tresare din tot corpul, îngheaţă, i se măresc ochii.*

ALTA *întreabă palidă*

Şi mă iubeşti pe mine — *cade iar.*

PIETRO

Nu ştiu dacă e numai asta!.. Dar, dacă simţimântul acesta pe care nu-l am nici pentru Dumnezeu, este iubire, atunci te iubesc. In tot pustiul gândurilor mele eşti numai tu. Mâna ta pe braţul meu, îmi mângâie sufletul — *după un răstimp, când vede, uimit, înfiorat* — Ţi-s ochii umezi, Alta?

ALTA *zarii s'au aruncat*

Ce punte neomenească, a suspinelor, leagă sufletele noastre?! — *căci se aude un sgomot afară ca şi cum ar fi lunecat obosit piciorul cuiva. Alta tresare, ascultă înfiorată, Pietro nu observă, căci tace căutându-se.*

PIETRO *neliniştit se apleacă să-i sărute mâna, Alta i-a scos pumnalul pe care el îl mai purta la centură.*

Mă iubeşti, Alta?

ALTA

De ce te îndoeşti?

PIETRO

Pentrucă nu merit iubirea ta.

ALTA *întoarce capul spre el*

Tu? Nu meriți tu, să fi iubit!?

PIETRO

Bunătatea ta e nemărginită — *se apleacă pe mâna ei, sărutând-o.*

ALTA *pătimaș*

O! meriți ca nimeni pe lume pentru cugetul tău... pentru inima asta frumoasă care dă tot fără să ceară nimic... Pietro... sufletul meu... sufletul meu e al tău pentru totdeauna, pentru toate viețile care vor mai veni.

PIETRO *cu ochii în lacrimi*

Sufletul tău unic... — *cu ochi de oțel înmuiat* — Monada mea.

ALTA *caută să-l lovească*

Pietro, în adâncul sufletului meu tulburat de toate vârtejurile... în adâncul sufletului meu este o apă limpede, neajunsă de nicio privire, de niciun gând... Pe undele ei tremură... fără trup... numai chipul tău.

PIETRO *se strânge lângă ea*

Spune-mi tot... mi-s buzele arse... Mă iubești, Alta?

ALTA *tace toată albă*

PIETRO *înfiorat*

Alta, mă iubești?

ALTA *după un răstimp*

Da... sufletul meu ar muri de durere fără tine — *Pietro își îngroapă fața în palma ei, încet încet, ea, care e în stânga lui caută să-i înfigă pumnalul în spate. Când a zis « da », Pietro s'a aplecat pe mâna ei. Ea a ridicat pumnalul. In clipa aceea întoarce el capul și-i vede mâna ridicată. Are o încleștare a corpului, o lucire în ochi groaznică. Privirile li se întâlnesc fulgerându-se. Răsucit, e gata s'o lovească. Pe urmă privirea lui are un zâmbet de dispreț nemărginit, de descurajare, de înduioșare asupra propriei lui soarte, se întoarce de tot cu fața în sus... își rupe haina la piept... și-i arată cu un desgust nemărginit de sinucigaș, locul unde să lovească* — Nu așa, In inimă... — *își apleacă tâmpla de-a-lungul brațului. După ce a lovit, Alta vrea să iasă înaintea lui Cellino, care a sărit înăuntru.*

ALTA *cu fața descompusă ca o mască, cu brațele în jos arătându-i ce sacrificiu a făcut.*

CELLINO

Din ce am scăpat... — *iese. Femeia rămâne înghețată. I-a căzut pe brațe numai mantila lui.*

ACTUL III

După douăzeci de zile. Acelaşi interior în palat, ca în actul întâiu. Pietro e într'un jilţ mare cu spătar de piele. Are pieptul bandajat şi se vede că nu poate mişca decât foarte greu braţul drept, slujindu-se numai de stângul. In faţa lui măsuţă pe care e un joc de şah, cu figuri sculptate. Alta, pe un scaun mult mai mic, joacă şah cu el.

SCENA I

ALTA, PIETRO

PIETRO *foarte palid, foarte obosit, adânc preocupat, încruntat, atent la joc*

Şah..!

ALTA *la fel de palidă, nervoasă, are ceva exasperat în truda ei de a juca. Peste amândoi parcă trece un suflu de nebunie concentrată ca într'un ţinut devastat.*

Regina..! — *a mutat.*

PIETRO *mereu atent la joc, răspunde cu altă mişcare, fără să mai vorbească.*

ALTA *face mari sforţări să poată juca, după un timp răspunde şi ea, crispat, nervos, cu altă mişcare.*

PIETRO *ridică un cal şi îi caută multă vreme locul.*

ALTA *s'a ridicat și-i potrivește pernele lui, el fiind însă atent numai la joc, pe urmă revine la locul ei. Il privește lung și-i spune cu un soiu de desnădejde*

Pietro, trebue să te faci bine... Vreau să mă ucizi cu mâna ta...

PIETRO *examinând mereu situația*

De ce?

ALTA

Pentrucă vina mea nu poate fi spălată decât prin sânge...

PIETRO *atent la joc, mutând*

Nu ești deloc vinovată... Nu ai făcut decât să urmezi legea ta de vierme... — *o avertizează* — Regina..!

ALTA *sfâșiată de durere*

Pietro, îngădue-mi...

PIETRO *liniștit ca reflexele de lumină prin ceață*

Ți-aș fi recunoscător, dacă ai evita să-mi mai pronunți numele... — *pe urmă, încruntat ușor* — Parcă m'ai plăti cu un ban vechiu care nu mai are circulație...

ALTA *frângându-și mâinile, înnebunită de gândul imposibilului.*

Nu e cu putință ca tot ceea ce a fost, să nu se fi întâmplat totuși? In visul greu... în clipa morții, uneori spaima este atât de mare că te trezești și totul se termină. Aș vrea în clipele astea o lovitură de sabie și spaima ca o minune, care să mă scoată dintr'un vis al morții...

PIETRO *cu un surâs de dincolo de lume*

La fel m'am gândit și eu după cele trei zile de friguri și neștiință de mine însumi. Căci așa mi-a spus Nicola că au fost trei zile de neștiință și călduri... Până noaptea târziu mi-am repetat înebunit de o nădejde fără sens: « Dacă ar fi un vis » — *a mutat iar* — Regele..!

ALTA *face o sforțare, vrea disperată să joace, mută un pion.*

PIETRO

E o mișcare fără niciun sens... — *dur* — Dacă nu poți fi atentă... lasă-mă să joc singur, ca până acum...

ALTA *nu se mai poate stăpâni, îngrozită*

Cum poți să joci de dimineața până seara șah, singur?

PIETRO *cu o concentrată desnădejde căutând locul unei figuri*

Trebue să joc șah... Imi ține toată ființa amorțită... E ca un hașiș. Altfel ar trebui să gândesc... Nu vreau și nu trebue să mă gândesc... Trebuie să fiu mort, fără să fi murit — *studiază jocul.*

ALTA *așteaptă, apoi îl privește lung și copleșită de propria ei crimă parcă acum ar descoperi-o*

Ah, în pieptul acesta am înfipt un pumnal — *cu o înebunită desnădejde* — Nu, nu am fost eu... adevărata eu.

PIETRO *cu o nesfârșită oboseală*

E singura faptă bună pe care ai făcut-o..! Pentru asta îți sunt recunoscător... Neputința trupului, și chiar durerea, m'au împiedecat la început să gândesc... — *surâde stânjenit* — E rușinos, dar oricât ai fi de voinic,

febra te înmoaie, te împiedică să vezi limpede. Ţi-e şi cerul gurii sălciu şi mintea coclită. Pielea ţi-e uscată şi inima ţi-e uscată şi ea... Febra asta, datorită pumnalului şi stângăciei tale, mi-a salvat mintea. Altfel, dacă aş fi descoperit dintr'odată toată prăbuşirea, dezordinea s'ar fi produs, nu în piept, ci în creer. Aş fi alergat prin piaţă, aş fi ucis pe oricine întâlneam în cale, aş fi dat foc cetăţii — *se uită iar la joc* — Mută...

ALTA *trudindu-se desnădăjduită să poată juca*

Regina..!

PIETRO *nervos*

Mişcarea este greşită...

ALTA *reia exasperată*

Da — *amândoi se concentrează asupra jocului. După un timp ea îi spune halucinată* — Pietro, trebue să mă ucizi. Vreau să mor de mâna ta... Vreau să-ţi arăt locul unde să loveşti, aşa cum mi l-ai arătat tu mie...

PIETRO *atent la joc*

Dacă e vorba despre femeia care mi-a fost nevastă, pe care am iubit-o, e de prisos... Aceea e moartă de mult. E mai moartă decât dacă nu s'ar fi născut vreodată... Iar dacă este vorba despre d-ta, care eşti o îngrijitoare plină de bunăvoinţă, nu văd dece să te ucid. In orice caz m'ar plictisi să te lovesc cu sabia sau cu pumnalul... — *a mutat.*

ALTA *crâncen nefericită*

Pietro...

PIETRO *aşteaptă ca ea să mute*

Iţi repet dorinţa mea să nu-mi mai pronunţi numele. Am şi alt nume pentru toată lumea. Vrei să muţi?

ALTA *caută, fără să isbutească, să se concentreze*

Da — *mută greșit și-și dă seama* — Pot să refac mișcarea..?

PIETRO *iritat, dar măsurat în mânia lui*

Dacă nu poți fi atentă la joc... ești liberă să pleci. Te rog lasă-mă singur...

ALTA *cu o voință crâncenă, își înfige unghiile în carne*

Ba da... ba da... — *urmează încă vreo două mutări și schimburi de figuri, pe care ei le fac foarte atenți* — Șah..!

PIETRO *examinează mult situația și mută*

Da...

ALTA *o clipă atentă*

Mat...

PIETRO *caută o ieșire, apoi se convinge că a pierdut*

Mulțumesc.

SCENA II

PIETRO, ALTA, NICOLA

NICOLA *intră foarte prins de ceea ce trebuia să facă, răspunde greu la privirea întrebătoare a lui Pietro*

Nu e nici la Trevizo... Villa Mariani este închisă... Nu e acolo decât un bătrân paznic și femeia lui... Villa nu e locuită decât vara... Cavalerul Marcello Mariani nu a fost în această vilă de doi ani...

PIETRO

La Brenta?.. Ei au și acolo un palat de vară...

NICOLA

Am fost eri din nou... Am sărit în grădină și m'am ascuns după o statuie.. Un ceas, am pândit spre palat... Nicio mișcare... E închis și acolo...

PIETRO *stârnind*

Aci, în Veneția... la palatul Mariani; ai mai fost?

NICOLA *cu umeri de urias încăpățânat*

Am acolo doi oameni care pândesc cu schimbul... Am vorbit și eu eri cu un servitor, cu care am băut într'o bodegă de pe Mercerie... Mi-a spus același lucru ca și ceilalți... De trei săptămâni n'a mai dat pe acasă.., Din cele ce mi-au spus toți... și după socoteala mea. trei zile după întâmplarea din pavilion a fost tot timpul în casă, apoi a plecat într'o seară întovărășit de doi bărbați... Nimeni nu știe unde.

PIETRO *ascultă nervos, nemulțumit, parcă descurajat*

Ai cercetat și palatul marchizei Garatesta? Poate să-l fi ascuns ea...

NICOLA

Am, și acolo, printre servitori, un om care mă va înștiința... Dacă vine pe acolo, într'un sfert de ceas știu...

PIETRO *cu o ardere lăuntrică*

Unde ar putea fi, de nu poți tu Nicola, care te-ai descurcat prin Constantinopol, să-i dai de urmă?

NICOLA *nemulțumit de el însuși*

Imi spusese eri un prieten că acest cavaler avea un casino al lui propriu, undeva prin grădinile dela Zuecca. Am fost azi și l-am descoperit... Nu a mai fost de douăzeci de zile nici pe acolo...

PIETRO

A trecut carnavalul... Nu se mai poartă măști... Ar fi acum mai ușor de găsit în Veneția...

NICOLA

Aseară am luat din nou toate teatrele în cercetare... teatrul San Moissi era aproape gol... la San Samuelle am stat cam un sfert de oră... La Opera buffă la fel... Dincolo la Operă, era în foaier o mare bancă de faraon pe care o dădea un abate... Erau și jucători mascați... și mi s'a părut că unul dintre ei ar fi cavalerul Marcello Mariani... L-am urmărit... Pe urmă am văzut că nu este el...

PIETRO *a căzut pe gânduri, descurajat*

Bine, Nicola... poți să te duci... — *Nicola iese.*

ALTA

Pot să întreb?

PIETRO *întrerupe încleștat*

Nu...

ALTA *cu o disperare dârză*

Vreau totuși să știu... L-ai căutat pe acel om și îl cauți mereu cu stăruință?... Cu ce gând?

PIETRO *tace pe gânduri, nu vrea să răspundă.*

ALTA *așteaptă un timp apoi hotărîtă*

Sunt singură răspunzătoare de actele mele... — *cu silă* — Acel biet nemernic a fost un bob de nisip, un gunoiu întâmplător, o gâză otrăvită... care mi-a stricat tot sângele... *arată inima* — Răul este aci... și aci trebue să lovești în plin...

PIETRO *preocupat de altceva, doar ca o paranteză severă*

Cât timp vom mai fi împreună doresc să nu-mi pui niciodată vreo întrebare care să depăşească îndatoririle dumitale, de îngrijitoare benevolă.

SCENA III

ALTA, PIETRO, NICOLA

NICOLA

Doi nobili dela Seigneurie vă roagă să-i primiţi...

PIETRO

N'ai spus că nu primesc pe nimeni..?

NICOLA

Le-am spus. Stărue să fie primiţi...

PIETRO *cu privirea arsă şi dârză*

Nu are să intre nimeni... nu primesc pe nimeni ori cine ar putea fi...

NICOLA *umbrit*

Le voiu spune, Signor — *iese.*

NICOLA *revine, totuşi speriat*

Este Inchizitorul de stat, întovărăşit de un medic. A trebuit să-i las jos în vestibul...

ALTA *a devenit mai palidă, nu poate respira.*

PIETRO *turburat și el*

Și ce vrea?

NICOLA *uriaș, stânjenit*

Consiliul de zece a hotărît să facă o anchetă asupra împrejurărilor în care s'a întâmplat nenorocirea din pavilion... Așa mi-au spus.

PIETRO *iritat*

Ce-i asta? — *vrea să se ridice din fotoliu furios* — Ce-i interesează pe ei, întâmplările din casa mea?

NICOLA *cu privirea întoarsă*

Toată cetatea vuește... Cred că doctorul pe care l-am chemat acum trei săptămâni a vorbit în oraș...

PIETRO *mânios*

Nicola, ai să-mi lămurești numaidecât purtarea d-tale... De câte ori am fost rănit până azi?

NICOLA *liniștit*

De când suntem împreună, de cinci ori...

PIETRO

Și ce doctor m'a îngrijit?

NICOLA *cu simplitate*

Niciun doctor... Eu singur...

PIETRO

Atunci dece ai chemat de data asta doctorul?..

NICOLA *pronunță cuvântul « Signora » cu oarecare stânjenire*

Signora... Signora, cu care v'am îngrijit în noaptea aceea, a vrut să cheme doctorul încă de a doua zi... Eu m'am împotrivit... V'am spălat amândoi rana... am pus leacurile pe care le știam... Am veghiat amândoi cu rândul... Trei nopți... și trei zile, Signor, n'ați dormit de loc... După trei zile rana părea că merge mai bine... A cincea zi a început să se înrăiască... Nu m'am mai putut împotrivi și am chemat un doctor... Pe cel mai bun... Văd că a fost priceput... Văd că a vorbit și prea mult. Ce să le spun domnilor din vestibul?

PIETRO

Că aci, în camera asta, nu calcă nimeni...

NICOLA *neliniștit acum*

Signor, este Inchizitorul de stat...

PIETRO *ferecat în el însuși*

Oricine ar fi...

NICOLA *șovăie o clipă*

Signor...

ALTA *înspăimântată*

Inchiziția de stat poate să aresteze chiar pe doge... Trebue să-l primești pe Inchizitor...

PIETRO

Ascultă, Nicola, era o vreme când ascultai numai de mine...

NICOLA *inimă de stejar*

Nici azi nu e nimeni, altcineva, între cer și ființa mea...

PIETRO

Inchizitorul de stat nu va intra aci...

NICOLA *cu umerii sus, cu privirea dreaptă, cu vocea moale, știe ce spune*

Nu va intra...

PIETRO *oprind pe Nicola în prag, cu o voce mai concesivă, ca să-l cruțe măcar pe el de o grea încercare*

Nicola, spune-i că-l rog să mă ierte, că azi nu mă simt bine... să vină altădată...

NICOLA *din prag*

Da, Signor — *Cei doi rămân singuri; așteaptă încordat,*

NICOLA *se întoarce*

Mi s'a dat acest bilet, Signor.

PIETRO *dur și liniștit*

Cetește-l, Nicola.

NICOLA *citește*

„Ținând socoteală de starea sănătății excelenței voastre, renunțăm deocamdată la examinarea și interogatoriul propus. In numele legii însă vă cerem să dați o declarație cu privire la împrejurările rănirii excelenței voastre."

PIETRO *furios*

In numele legii?.. Dar ce am eu cu legea lor? Ce amestec are legea lor aci? — *cu o încleștare nervoasă surâde nervos* — Foarte bine... Nicola, declară pentru mine, că plin de amărăciune din pricina modului în care cei zece și Veneția s'au purtat cu mine, desgustat de oameni și de Republică, am încercat să-mi curm

vieaţa... — *iar se răsgândeşte* — Nu, trebue să scăpăm de ei odată. Dă-mi aci, pe această măsuţă, hârtie de scris... — *Nicola îi dă hârtie şi cerneală, el scrie cu dreapta, încet, cu multă dificultate*... — Nicola dă Inchizitorului de stat această declaraţie — *Nicola iese.*

ALTA *abătută*

Vrei să mă ucizi cu generozitatea ta? — *cu ochii în lacrimi, dârză* — De ce nu vrei să mă ucizi cu spada?

PIETRO *încruntat*

Nu.

ALTA

Ştii bine totuşi că această tortură e şi mai greu de îndurat.

PIETRO *uşor şi rece ca moartea însăşi, înscrisă într'un act*

Nu mă interesează în niciun fel ceea ce simţi sau nu simţi dumneata... In orice caz nu e în intenţia mea să-ţi sporesc sau să scad ceea ce d-ta numeşti suferinţa d-tale...

NICOLA *s'a întors*

Inchizitorul cere şi o declaraţie a Signorei.

PIETRO *mistuit de o ardere, după un timp şovăitor, foarte încurcat*

Vrei să dai o declaraţie?

ALTA *tace îndelung pradă unei frământări chinuitoare*

E nevoie?

PIETRO *caută şi el o soluţie, apoi negăsind*

E o simplă formalitate.

ALTA *trece la masa mare și scrie, apoi dă hârtia lui Nicola*

Dă-le această declarație — *Nicola pleacă spre ușe, chiar trece pragul.*

PIETRO *îl cheamă liniștit, dar energic înapoi*

Nicola! — *iar când acesta s'a întors* — Nicola, dă-mi să cetesc declarația Signorei — *o ia și cetește* — « Eu, Alta Gralla, soția contelui Pietro Gralla, am vrut să-mi ucid în mod laș soțul, înfigându-i pumnalul în inimă. Cer să fiu judecată și pedepsită conform prescripțiilor legii » — *e tot crispat, cu vocea albă de furie* — Ai să faci cum îți spun eu — *rupe hârtia în bucăți și-i cere poruncitor și aspru* — Scrie o nouă declarație.

ALTA *se duce iar la masa cea mare și scrie.*

PIETRO *dictează*

Eu, Alta Gralla, soția lui Petro Gralla, mă aflam în seara zilei de — *caută.*

ALTA *încet, de departe, într'o șoaptă înnecată în desnădejde*

17 Februarie.

PIETRO *îi trece pe obraz o nouă paloare, șovăie o clipă, parcă s'ar frânge la atingerea acestei date precise a unei întoarceri cruciale, apoi tremurat*: 17 Februarie, cu soțul meu în pavilionul din parohia San Pietro di Castello. El se întorsese dela Consiliul de zece și era foarte abătut. Coborînd să-mi iau șalul uitat în gondolă, când m'am întors l-am găsit pe soțul meu într'un lac de sânge, având un pumnal înfipt în partea dreaptă a pieptului.

ALTA *se ridică dârz în picioare*

E o minciună... Nu pot afirma și semna o minciună.

PIETRO *cu un surâs parcă de dincolo de lume*

Nu poți minți? — *o privește arzător* — Nu ar fi întâia d-tale minciună...

ALTA *cu o sinceritate desnădăjduită, ca un țipăt intens*

N'am mințit niciodată...

PIETRO *o privește lung, înmărmurit*

Nici atunci când îmi spuneai că mă iubești... cu amantul ascuns după o perdea... cu pumnalul ridicat în spatele meu?

ALTA *cu o limpezime hotărîtă*

Nici atunci — *halucinată parcă* — Te iubeam atunci — *și cu o voce scăzută, sfioasă* — Te iubesc și acum...

PIETRO *o privește lung, nedumerit, e în el o ciudată neliniște*

Semnează această declarație...

ALTA

De ce îmi ceri să dau o mărturie mincinoasă?..

PIETRO

Vreau să semnezi această declarație...

ALTA *extrem de hotărîtă*

Nu pot să afirm și să semnez o minciună.

PIETRO *neliniștit puțin*

Stărui să semnezi această declarație...

ALTA *cu o îndârjire orgolioasă*

N'am niciun motiv și nu văd ce drept ar avea oricine să mă facă să semnez o declarație mincinoasă. Sunt stăpână pe vieața mea și dacă nu ai nevoie de această vieață, nu mă poți împiedeca pe mine să dispun de ea, cum vreau eu...

PIETRO *înfrânt, după o lungă șovăire*

Atunci — *scăzut într'o rugăminte albă* — te rog să semnezi această declarație și dacă o faci, îți voiu explica pe urmă...

ALTA *uimită, nu mai știe ce să creadă, duce mâna albă la tâmplă, tulburată adânc*

Pietro... Pietro... — *șoptește, cutremurată* — Mă rogi? — *constată ca dintr'o altă lume, uimită* — Tu mă mai poți ruga ceva... — *îi dau lacrimile* — Cât ești de bun că mai poți spune un cuvânt, care să mi se pară că vine dintr'o altă vieață... Oh, mai e cu putință un sunet ca acesta... — *se frânge într'un surâs istovit* — Pietro, poate să urmeze orice... După douăzeci de zile numai, dar atât de departe totuși că mi se pare că am pierdut și amintirea acelei vremi, îmi vine întâia dată acest cuvânt... Ca o pasăre, cât o părere, deasupra apelor, după vijeliile potopului... — *repetă pierdută* — « te rog »... — *constată sdrobită* — Mai este cu putință deci, să mai vie ceva de dincolo de moarte...

PIETRO *cu voință, încurcat totuși de echivocul clipei*

Te rog... semnează... Iți voiu explica... Te voiu lămuri...

ALTA *nedumerită o clipă, neștiind ce să facă, apoi cu oarecare rigiditate semnează hârtia și i-o dă resemnată și îndurerată, încruntată.*

PIETRO *a luat declarația, a verificat-o, i-o dă lui Nicola*

Dă această declarație Inchizitorului de stat... — *liniștit și rece către Alta, arătându-i un jilț mai apropiat* — Te rog acum, stai. Vreau să-ți lămuresc cât voiu putea mai bine dece te-am rugat să dai această declarație... și poate că ai să mă înțelegi...

ALTA *acum crispată și gânditoare nu vrea să se așeze*

E de prisos... Acum am înțeles... De câteva clipe am înțeles...

PIETRO

Bănuesc, că nu.

ALTA *mângâind îndurerată gongul rece ca să-i simtă și mai mult răceala*

Nu vrei să se afle... Ai suferi în mândria ta de bărbat... Nu vrei să se știe... De aceea am semnat... Ești prea orgolios și nu vrei să se descopere că ai fost înșelat, cum spui tu...

PIETRO

N'am spus asta... N'am fost înșelat...

ALTA *iar nedumerită*

Dar atunci?

PIETRO

Aș fi putut spune cel mult că am fost mințit, dar n'am spus nici asta... Am să-ți explic...

ALTA

Nu vrei să se afle că ți s'a întâmplat și ție, ceea ce li s'a întâmplat altor bărbați, disprețuiți de ceilalți care cred că lor nu li se poate întâmpla asta... Atât e în joc... și nimic altceva decât atât...

PIETRO

E poate puțin și din asta, dar foarte puțin... Negreșit am fost și eu mințit și cel mințit este totdeauna ridicol... Cel căruia i se pune piedică pe la spate și cade, provoacă râsul celor de față... Ca și cel căruia i se atârnă scrumbii de haină... Aci e o parte din suferința celui încornorat și mințit mereu...

ALTA *vrea să protesteze*

Pietro, ard toată ca într'o cămașe de foc... Înțeleg ce greșeală de neiertat am săvârșit... Am făcut o întâmplare de bâlciu și svon, dintr'o taină a noastră, până la care nu trebuia să ajungă decât priviri înțelegătoare și gânduri gingașe. Iubirea noastră pe care tu o vreai, așa cum spuneai mereu, izolată în înălțime, am dat-o pradă bârfelilor prostești și grosolane.

PIETRO

Nu, nu e vorba de minciună și de astfel de ridicol... Dacă n'aș fi fost decât un soț încornorat, ar fi fost ușor de tot... Aș fi găsit o asemenea deslegare, că acel care a îndrăznit să mă mintă ar fi înțeles îngrozit că nu e de glumit cu mine... Râsul ar fi înghețat pe buze nu numai actorilor presupusei comedii, ci ar fi împietrit și pe fața spectatorilor amatori de râs... In privința asta nicio teamă... Nu am stofă de bărbat mințit, nu numai de nevastă și amant, dar nici măcar de gondolierul pe care-l iau de pe cheiu. Nu că nu aș putea să fiu mințit o clipă, dar după sfertul de oră de farsă pe socoteala mea, ar veni drama răfuelii care ar restabili lucrurile. Victima este de multe ori ridicolă, dar peste acel sfert de oră aș aranja eu lucrurile ca să nu mai fiu victimă... N'avea nicio grijă, nici d-ta nici amantul d-tale n'ați fi râs multă vreme... iar Veneția și mai puțin.

ALTA

Ridicol? nu-i adevărat, tu nu poți fi un astfel de bărbat.

PIETRO

A fost cu totul altceva...

ALTA *neştiind ce să gândească*

Cu totul altceva?

PIETRO *desarticulat*

Am crezut în tine... Nu în vorbele tale, ci în ființa ta.

ALTA *înfiorată*

Pietro...

PIETRO

Am crezut în tine... Nu m'ai înșelat, ci m'am înșelat... și asta rupe totul în mine azi...

ALTA

Ce să înțeleg de aci?

PIETRO

Ai fi putut să-mi placi ca femeie, fără să am încredere în tine... Ai fi putut să fii nevasta mea, fără să pun temei pe tine... Poți să mângâi cu plăcere o fiară, fără să uiți că este o fiară. Sunt soți cari își doresc soțiile atât de mult, că fac mari sacrificii materiale și morale, pentru ele, fără să-și facă iluzii asupra lor. Ei știu că vor fi mințiți, alții știu sigur că sunt mințiți, dar gustă cu deliciu atât cât le poate dărui clipa... O slăbiciune, o infirmitate adesea, îi ține legați de o anumită femeie și ei acceptă situația cu resemnare și luciditate. . Iau lucrurile ca niște filosofi... Aș da tot aurul meu să fiu și eu în cazul acestor bărbați, pe care acum mai ales îi înțeleg prea bine...

ALTA

Nu trebue să spui tu asta.

PIETRO

Pricepe, dacă totul se prăbușește în mine azi, nu e pentrucă am fost mințit sau înșelat cum spuneai tu... ci fiindcă m'am înșelat... m'am înșelat singur, înțelegi?

ALTA

De ce iei totul asupra ta?...

PIETRO *arzând în toată ființa lui lăuntrică*

Da m'am înșelat, și astăzi ai putea să-mi arzi pieptul cu un fier înroșit, dar n'ai ajunge până la veninul acestei nedumeriri... Cum a fost cu putință... totul?

ALTA

A fost o otravă care mi-a încălzit sângele, care mi-a aburit gândirea. Omul acela...

PIETRO

Nu, încă odată, amantul nu joacă niciun rol în gândurile mele... E adevărat că la început am avut și eu bănuiala asta, dar numaidecât apoi am văzut limpede... Chiar mă gândisem o clipă să-ți cer ca în declarația pe care o dai, să nu pomenești nimic despre un bărbat străin în această întâmplare...

ALTA

Atunci?

PIETRO

Să nu fie de loc vorba că m'ai înșelat, ca să zicem astfel... Să reiasă din declarația dată Inchizitorului că

ai vrut să mă omori numai așa din... — *caută și enumeră rărit, cu gura coclită de silă* — din perversitate... din ură... din motive de neînțeles...

ALTA *uimită*

Și?

PIETRO

Și mi-am dat seama că nici asta nu e cu putință.

ALTA *pe gânduri*

Atunci e într'adevăr altceva? Ce ar putea să fie?

PIETRO *încearcă sguduit ca de o revelație să se ridice, cade iar învins*

Tocmai faptul că am fost nevoit să recurg la o minciună, îți dă măsura înfrângerii mele... Ca să vă ucid n'ar fi fost nevoie să recurg la o minciună... Am urît — atâta lucru poți să convii — toată vieața, situațiile tulburi și false... și iată că acum accept să mă acopăr cu o minciună... să mă refugiez într'o situație falsă... Numai acest fapt singur și mă face să mă simt umilit de parcă s'ar târî lipitori pe mine... Să te rog, să-ți cer atât de stăruitor să minți ca să-mi ușurezi situația, îți arată cât de slab sunt. Cât de ridicol m'am amăgit totdeauna că sunt altfel de om, că sunt afară din rânduri. Nu, acum e limpede, n'am recurs până acum la minciună numai fiindcă nu fusesem pus la nicio încercare adevărată... Acolo unde eram lovit până acum, nu mă resimțeam... Eram în stare să răspund limpede și înzecit. Vânătorul de cristal de pe piscurile Alpilor se cațără fără frică pe cele mai amețitoare stânci... Pare că disprețuește moartea... Este însă numai sigur de piciorul lui. Când îl apucă furtuna pe lacul Lemanului, el care nu știe să înoate, cuprins de spaimă își pierde toată bărbăția, și devine laș... Dimpotrivă... pe marea cea mai înfuriată eu mă simt liniștit și sigur de mine... Privesc totul în față... A trebuit să viu aci,

între oameni... ca să-mi cunosc mărginirea și să mă recunosc atât de slab ca să recurg la mijloacele desgustătoare ale lașității... Iată ce ai făcut din mine... Da, te-am rugat să dai acea declarație neadevărată, și încă nu îndrăsnesc să arăt de ce te-am rugat să depui o mărturie mincinoasă pentru mine...

ALTA

Dar dacă nu este în joc cinstea ta de soț... dacă nu acesta este motivul acestei arderi din tine, ce poate să fie altceva?

PIETRO

Să-ți mai spun? Cum ne-am putea înțelege?.. Și nu știu ce aș mai putea dori să știu dela tine — *șovăie* — Totuși ți-am cerut complicitatea în schimbul lămuririi și, oricât de greu îmi e acum, trebue să-mi țin cuvântul... — *caută câtva timp* — Ar fi totuși o posibilitate care ar înlesni orice explicație și ar ușura discuția între noi... Dacă ai putea să legi din nou un fir, unul singur dintre nenumăratele fire care ne legau înainte.

ALTA

Aș fi nesfârșit fericită să pot găsi o rază de lumină care să mă ducă prin întuneric spre tine — *cade în genunchi* — Pietro, dacă este cu putință să îndrept o parte cât de mică din răul pe care l-am făcut, te implor, arată-mi ce trebue să fac...

PIETRO *șovăie multă vreme, o privește atent și în sfârșit îi răspunde cu vocea moale*

Spune-mi de ce, de ce anume, ai făcut asta? De ce, având de ales, mi-ai preferat pe acel tânăr?

ALTA *care aștepta încordată întrebarea lui, se frânge*

Pietro, mă sfâșie toate părerile de rău, dar dacă încerc să lămuresc ceva, îmi dau seama că, acum sunt prea

încleştată ca să pot vedea în mine, ca să am curajul de a judeca. Nu e cu putinţă. Sunt prea arsă de friguri ca să pot gândi mai adânc.

PIETRO *tot cu vocea moale*

Ai avut de sigur motive puternice ca să faci asta... Oricare ar fi ele, arată-le lămurit... Nu mă cruţa... Numai dacă mi-ai da un răspuns aci, mintea mea chinuită ar găsi o potecă spre un luminiş de linişte.

ALTA *caută mult*

Nu ştiu... Nu pot să văd acum nimic limpede în mine... Nu pot să-mi adun gândurile, nu pot găsi cuvintele. Vederea acelui om, din nou, pe neaşteptate, a fost pentru inima mea ca arsura unui fulger.

PIETRO *care aşteaptă înfrigurat*

Alta, caută... caută mult, oricât de greu ar fi răspunsul.

ALTA *cu dezolare, îngândurată*

Nu ştiu, nu pot să văd nimic. Ar trebui să se întâmple ceva neaşteptat poate ca să mă pot limpezi.

PIETRO

Răspunsul acesta al tău îmi întăreşte motivul desnădejdii mele şi îmi sporeşte tristeţea... — *rupe un fir din franjurile pernei* — Dacă ar fi fost în tine ceva puţin de tot, din femeia închipuită de mine... din femeia care am crezut că eşti... ai şti — *sec şi aspru* — Nici în drojdia amărăciunii mele nu te mai găsesc. — *constată abătut* — Nu poţi să-mi ajuţi în niciun fel.

ALTA

Şi totuşi nu aş vrea să trăesc, decât ca să te ajut, dacă mai e cu putinţă în vreun mod oarecare. Pentru asta nici măcar nu-ţi cer, să nu mă mai dispreţueşti.

PIETRO *revenind, răsucit în el însuși*

Caută în tine și vezi dece mi-ai preferat pe acel bărbat? Imi este cu adevărat superior?

ALTA

Nu l-am preferat... Acolo unde ești tu în inima mea, nu e preferință.

PIETRO *cu o amară ironie*

Bine, atunci să coborîm mai jos de acest loc, unde nu e preferință. In panica asta în care m'a aruncat fapta ta, nu mai știu nici măcar unde să caut motivul răului, ce rotiță în ființa mea s'a rupt de multă vreme fără să bănuesc... Nu ne cunoaștem niciodată îndestul... Trăim alături de noi înșine cu ființa noastră urîtă, părându-ne firesc să fie așa, cum ni se pare firesc să ne întovărășească propria noastră umbră.

ALTA

Nu înțeleg ce vrei să spui... Ești cel mai puternic suflet pe care l-am întâlnit și e în tine o perfecțiune care mă umilește... și admirația mea pentru acest suflet e ceea ce mă târăște după tine...

PIETRO

Nu la suflet mă gândeam.. să coborîm mai jos.. Mai sunt și lipsurile trupului și ele sunt cele mai grele, căci ele ne fac vieața cu neputință alături de cei pe care îi iubim. Sufletul tot nu poate face nimic împotriva unui miros neplăcut al pielii, de pildă... Poți să calculezi cu dibăcie distanța până la Sirius, dar în același timp să fii nesuferit din pricină că nădușești...

ALTA

Pietro, ce vrei să spui..?

PIETRO *o privește puternic în ochi*

Te rog, spune-mi, e în mine ceva respingător, de care eu nu-mi mai pot da seama?.. Am fost un nesimțitor, ani de zile, și tu m'ai îndurat cu o suferință dospită?

ALTA *uimită*

Cum te poți gândi la asta?

PIETRO

Fapta ta m'a aruncat în vârtejul tuturor îndoelilor... Te rog încă odată, spune-mi...

ALTA *mereu uimită*

Cum să răspund la asemenea întrebare?

PIETRO *stânjenit, dibuind*

Știu că asemenea lucruri nu se spun niciodată — *desnădăjduit* — Niciodată. (Ele merg lângă tine ca o umbră invizibilă până la mormânt, dându-ne așa ca o aură neagră de urîciune și ridicol) tocmai prin neștiința noastră... Ințelegi acum ce ajutor mi-ai da deschizându-mi ochii.

ALTA *fără șovăire*

Iți repet că o asemenea întrebare e fără sens.

PIETRO *îndârjit și stânjenit în acelaș timp*

Și eu îți repet că știu cât de greu se mărturisesc asemenea lucruri... Sau le spun rareori părinții și eu am fost singur... Nimeni nu spune cuiva, puternic, și cam prea sever, cum se pare că sunt eu, că are o respirație încărcată... Dacă aș fi fost mai slab, asemenea lucruri mi s'ar fi spus, cine știe, în batjocură... Spada mea a fost poate aci dușmanul meu, dacă m'a împiedicat să aflu adevărul...

ALTA *sigură de ceea ce spune*

Nu era aci niciun adevăr de aflat... O femeie — ca și un bărbat de altfel — observă asemenea lipsuri înainte de a se decide să-și lege vieața de un bărbat... Eu mai ales, nu aș fi suportat lângă mine, o zi măcar, un astfel de logodnic, cu atât mai puțin un soț.

PIETRO *senin și amar în același timp*

Mi-e teamă ca tocmai admirația pe care pretinzi că o ai pentru ceea ce numești tu sufletul meu, să nu te fi făcut prea indulgentă și primitoare la început... așa încât ceea ce ai primit întâi îngăduitoare să nu-ți fi devenit cu timpul de neîndurat.

ALTA *tresare*

Nu...

PIETRO *într'un haos al desnădejdii și al orgoliului o imploră*

Atât cât cred că ar mai putea să dăinue în mine din ceea ce ai fost, Alta, te rog să mai crezi și tu în cel care am fost, Pietro Gralla... Anume să crezi că deși pustiit în ființa mea, mai sunt încă atât de puternic ca să pot primi în față drept, ca totdeauna, un răspuns... oricare ar fi el, numai să fie cel adevărat... și că merit un răspuns adevărat...

ALTA

Pietro, mi-a plăcut întotdeauna apropierea ta și dacă te-ai depărta ți-aș simți lipsa.

PIETRO *rămâne mult pe gânduri, caută chinuit*

Ascultă, e între noi o diferență de vârstă de 15 ani... — *surâde stânjenit* — Mă găsești un bărbat bătrân?.. Sunt un om sfârșit pentru dragoste?

ALTA *își apropie fața de fața lui*

Ești un soare la ceasul cel mai înalt al zilei.

PIETRO *surâde rece*

Te rog nu aduce în această convorbire un termen care ar putea arunca o urmă de bănuială asupra sincerității tale... Gândește-te adânc și răspunde cu măsură...

ALTA *cu privirea dreaptă*

Acesta e răspunsul meu gândit... Nu mai sunt eu atât de tânără ca să fiu nevasta ta.

PIETRO *a rămas pe gânduri, apoi caută mereu torturat*

Nu aș vrea să trec drept un fanfaron. Poate că am înșelat așteptările tale... Nu știu... aci nimic nu mai poate fi exprimat. Dar eu vreau să știu totul... — ***hotărît și grav în întoarcerea frazei*** — Spune-mi, sunt mai puțin bărbat decât acel tânăr?.. — *surâde stânjenit* — Ar putea să fie aci o cauză gravă de neînțelegere.

ALTA *cu ochii limpezi*

Ai putea să fii soțul unei fecioare de 17 ani.

PIETRO *bănuitor*

Vrei să spui că pentru o altă femeie aș fii un soț multumitor, dar nu pentru tine anume? Vezi, sunt fel de fel de preferințe intime în fața cărora trebue să ne închinăm... Ar fi o explicație și mi-ar înlesni mie să-mi regăsesc și să adun tot restul împrăștiat în mine fără noimă...

ALTA *dintr'un prea plin sufletesc*

Am vrut să-ți spun adineaori că meriți să fi soțul unei fecioare de 17 ani... Aș vrea să știi că regret că la 17 ani, eu nu am avut norocul să întâlnesc un bărbat ca tine... Alta ar fi fost vieața mea...

PIETRO *stăruind*

Crezi că n'am fost ridicol batjocorindu-l pe acel tânăr, că n'am fost un fanfaron inconștient? Că n'am fost și eu, cum să zic? un caraghios fudul ca atâția bărbați — *șovăie, surâde scăzut* — încornorați?

ALTA

Cum poți să întrebi asta?

PIETRO

Ar avea multă... foarte multă importanță, căci dacă ar fi așa, atunci înseamnă că ar mai putea fi și alte împrejurări în care să mă comport ridicol și nătâng. — *se întunecă și se strânge în el însuși* — Aci e pârghia morții.

ALTA *îl privește cinstit*

Pietro, nu trebue să te mai frământi atât... nu au niciun sens îndoielile tale... M'ai întrebat și ți-am răspuns cu toată ființa mea... In această împrejurare n'a fost vorba de nicio preferință... Iți repet... ești bărbatul pe care și-l poate dori orice femeie... Ce vrei să fie superior, cum zici, la acel om? Privirea ta ageră, mersul puternic, brațul tău voinic făcut să pedepsească dar și să frângă un trup de femeie, nu le poate avea acel nevolnic... — *îl privește lung, așteaptă un răspuns care întârzie.*

PIETRO *simte adânca ei sinceritate, stă mult în cumpănă, și pe urmă vrea parcă să se ridice, simte din nou mușcătura ranei, nu mai găsește nimic, dar refuză să accepte, căci îndoiala a biruit în el*

Rămâne totuși, posibilitatea ca tu însăți, chiar sinceră fiind, să nu-ți dai seama limpede de aceste lucruri... Să le vrei numai să fie așa, cum le arăți acum — *se frânge desnădăjduit* — E de prisos... Nimic, nimic, nu-mi poate ajuta... Ceea ce a destrămat din greșeală o femeie, nu mai poate reface tot ea... — *cu capul întors privește într'altă parte, arde mereu mocnit.*

ALTA

Nu te pricep de loc... Parcă ești nemulțumit că ți-am respins îndoielile tale neîntemeiate.

PIETRO

Tocmai asta mă nimicește... Dacă aș fi fost numai un om nechemat pentru iubire, ar fi o descoperire care mi-ar înnegri inima. Aș renunța firește la dragoste pentru totdeauna, dar restul ființei mele ar rămâne în picioare...ași fi în ceea ce sunt, mântuit.

SCENA IV

PIETRO, ALTA, NICOLA

NICOLA *intră cu o colivie, firește diferită de cele de până acum, dar cu același porumbel*

Signor am găsit din nou aceasta în grădină.

PIETRO *în prima clipă furios*

Iar a început această femeie..? Spuneai că atât timp cât am fost — *își mușcă buza* — că în sfârșit, de vreo trei săptămâni nu s'a mai primit nicio scrisoare...

NICOLA

Signor, într'adevăr cât timp ați fost în stare mai gravă nu s'a adus în palat nicio astfel de colivie...

PIETRO *îngândurat*

Nicola, nu ați putut descoperi în ce chip ajung aceste colivii în grădină?.. V'am spus să păziți... cu toată grija...

NICOLA

A fost peste tot închis... Porticul a fost supraveghiat.. Nimeni nu poate pricepe în ce chip ajunge o asemenea colivie aci... Totuși, Signor, eu am o bănuială...

PIETRO *mereu mânios*

Da?

NICOLA

Cred că vreunul dintre oamenii noștri e plătit ca să strecoare această colivie în grădină și chiar în palat.

PIETRO *isbucnește îndârjit*

Aceștia sunt oamenii în care avem încredere Nicola?.. Trebue să descoperi numai decât cine e acel ticălos — *dar deodată se frânge îngândurat, ca și când un gând nou i-a interceptat furia. Se vede acum că este ispitit să vadă despre ce este vorba. I se năzărește că în starea în care se află, i-ar fi o mare ușurare, să cunoască și altă femeie decât soția lui... Are un surâs ca o concluzie amară* — Nicola, dă-mi scrisoarea — *Nicola desface biletul dela piciorul porumbelului și i-l dă. Pietro îl cetește îngândurat, apoi izbucnește* — Nicola, această femeie știe tot ce se întâmplă în casa noastră.

NICOLA

Signor, voiu face cercetări...

PIETRO

Dă-mi să scriu — *Nicola îi dă să scrie, pe măsuța pe care a jucat șah* — De ce nu deschizi ferestrele Nicola, de ce nu deschizi ușa dela loggia? — *iar rămâne pe gânduri. Cetește din nou biletul surâde cu oarecare simpatie, dar când să înceapă, mâna i se înmoaie și din nou crispat* — Nimic... nimic nu-mi poate ajuta. Nu este nevoie de răspuns — *renunță* — Nicola, ea care știe toate după cum vezi, va afla și așa, că am plecat. Până atunci păstrează porumbelul — *Nicola iese.*

SCENA V

PIETRO, ALTA

ALTA *parcă jupuită de vie, cu ochii aprinşi*

Pietro, chinul acesta al tău mă înebuneşte... Spune-mi ceva... lămureşte-mă. Un gând limpede spus ar fi în mine acum ca un strop de apă, căzut pe o piatră arsă. Nu e nimic pe lumea asta ce ţi-ar putea reda liniştea?.. Trebue să te privesc la nesfârşit aşa mistuit de veninul gândurilor?

PIETRO *ca dela capătul unui lung drum*

S'a iscat în mine un gol pe care nimic nu-l mai poate umple. Ar trebui să mă pot reda pe mine mie însu-mi, dar nu mă mai pot regăsi. Ar trebui să mă adun poate din sfărâmături.

ALTA *cu fervoare*

Nu s'a putut întâmpla nimic ireparabil...

PIETRO *cu furie şi desgust*

Am intrat prosteşte într'un joc neghiob, murdar şi grosolan măsluit... Asta e. Acum desfac totul, mă trudesc cu întreaga maşinărie, să văd care sunt rotiţele rupte... Să văd cum a fost cu putinţă o asemenea întâmplare de necrezut.

ALTA *gândind cu amărăciune la propriul ei destin*

La ce-ţi folosesc aceste întrebări fără nicio noimă? — *cu o nesfârşită silă* — Aşa e dragostea... Un joc, un joc stupid, murdar şi măsluit.

PIETRO *surâde, de pe poteci înalte*

Vrei să spui că asta numiţi voi dragostea? Foarte bine... dacă asta e dragostea, pot să spun că nu mă inte-

resează... că nu mă voiu **întoarce ni**ciodată în acest joc măsluit... dar am tot dreptul să mă judec pe mine însumi și să mă întreb cum de m'am prins în această încâlcitură de rotițe, cum am putut să fiu, fără să bag de seamă, târît atât de mult la vale... — *o privește cu un surâs aspru* — Ceea ce este grav este nu numai că mi-ai plăcut — și asta este ușor de explicat — nu numai că ți-am găsit farmec femeiesc, căci e de netăgăduit că ești plină de farmec... dar am crezut pe deasupra, așa fără niciun rost, că ești și o ființă întreagă, o monadă, cum îmi plăcea să spun ca un nerod... capabilă de discernământ, curajoasă, responsabilă în cel mai înalt grad, loială față de ea însăși și față de tot ce există pe lume... Înțelegi? Vedeam în tine în mod uimitor, esența femeii însăși... — *ars de amintire* — Te alesesem, uimit de darurile făpturii tale fără seamăn, arbitrul valorilor din vieața mea — *un gest moale cu mâna* — Acum trebue să trag toate consecințele acestei greșeli... să mă supun la toate verificările necesare. Nu intri fără să dai socoteală într'un asemenea joc.

ALTA *amețită de mătrăguna amintirii*

Pietro eu însumi dacă stau înaintea ta ca o sdreanță, dacă aștept resemnată hotărîrea legii... este fiindcă am fost la fel victima acestui joc murdar și măsluit.

PIETRO *rece și neînduplecat*

Josnica ta întâmplare îmi arată încă și mai mult pe ce drum greșit m'am dus prostește... Gândul că aș putea merge pe aceeași cărare alături de tine, îmi sporește desgustul de mine și mă silește să mă judec și mai aspru... Nedrept lucru ar fi să seamăn într'adevăr cu tine... și totuși în clipa asta nu văd cum ne deosebim.

ALTA

Cum să îndrăznesc să mă cred asemeni cu tine? Sentința faptei mele e de mult primită... Nu pot să uit nicio clipă că eu sunt o ucigașe... care-și așteaptă pedeapsa...

PIETRO *o privește lung, bănuitor*

Ce vrei dela mine... acum? Ce mai pot face eu pentru tine de aci înainte?

ALTA

Nu despre mine este vorba aci... Pentru mine nu-ți cer nimic. Voiu încerca să mă împac cu soarta mea... Dar pentru tine... Nu vreau să te mai chinui atât — *cu ochii uscați de durere* — Eu am greșit și nu vreau decât să plătesc, dar vreau ca tu să nu mai suferi atât... Nu trăiesc decât fiindcă am bănuiala că ți-aș mai putea fi de vreun folos oarecare. Fără gândul acesta m'aș fi aruncat în mare ori m'aș fi străpuns cu pumnalul din cea dintâi clipă... Am și încercat... Am știut că va trebui să mor și eu, chiar din clipa în care am ridicat pumnalul să te lovesc... Nici nu puteam gândi alt sfârșit și hotărîrea mea era luată atunci când erai cu fața în jos; dar ai întors capul.

PIETRO *cu un soiu de furie desnădăjduită*

Spune tot ce vrei... dar vorbești de prisos... Altădată orice cuvânt al tău deschidea lacăte și lega toată vieața de câte un sens al lui. Acum vorbele tale sunt fără utilitate ca niște chei găsite — *cu un soiu de furie desnădăjduită* — Cum am putut să te văd altfel decât ești?

ALTA

Trebue să plătesc... M'am simțit prea bine astfel idealizată... Jocul acesta cu otrava lui îmi devenise de nelipsit... Am făcut o crimă că te-am lăsat să mă înalți atât de sus... pe un tron nemeritat... Poți să mă asvârli în țărână din nou, dar nu te mai chinui atât.

PIETRO

Ce mai poți tu să faci acum? Nici măcar nu te găsesc vinovată. Dacă vrei, nu sunt nici eu vinovat cum nu e vinovat șoarecele că nu e leu.

ALTA *îndurerată*

Pietro...

PIETRO

Ce vrei să facă un biet șoarece care s'a crezut leu tot timpul, când descoperă că n'are nici coamă, nici piept puternic și mai e și mic pe deasupra?

ALTA *cu inima caldă*

Pietro, tu ești același bărbat neasemănat pe care l-am cunoscut acum trei ani.

PIETRO *cu o privire haină, tăioasă*

Cum îți îngădui să spui asta? Cum îndrăznești să mai ai păreri? Nu-i o nebunie să-ți închipui că mai pot lua în serios ceea ce spui tu? Ce te pricepi tu la bărbați? Tu l-ai socotit de bună seamă și mai «neasemănat» pe acel Cellino?

ALTA *se frânge îndurerată*

Pietro...

PIETRO *surâde desgustat*

Nu poate să fie numai o poftă care nu se mai termină. Tu trebue să-l crezi de sigur, după atâția ani un ce de neînlocuit... Orice altceva ți s'ar oferi, ți se pare lipsit de preț pentru tine — *aspru* — Nu mă mai interesează ce gândești tu... Părerea ta ți-ai exprimat-o atunci, când într'o clipă de hotărîre, cu pumnalul în mână, ai ales.

ALTA *răsucită pe roata imposibilului*

Pietro, cum să te fac să simți tu însuți care e adevărul?

PIETRO *o privește scurt, aprig*

Dar îl simt... L-am descoperit și continui să-l descoper în fiece clipă acest adevăr... Il simt ca pe o

cămașe otrăvită lipită de tot corpul meu — *zâmbește amar, împinge cu un gest nervos gongul* — Când eram mic, m'am dus să văd la teatrul San Moese, o feerie pentru copii. Erau pe scenă fel de fel de personagii încrezute și grotești, ca și numele lor căci aveau nume răsunătoare și pompoase. Nu erau stânjeniți de nimic, fiindcă în țara aceea de legendă nu erau oglinzi ca să se vadă fiecare. Către sfârșitul piesei, un vraciu aducea în dar împăratului o oglindă mare de se vedea omul întreg. Răutăcios, împăratul a poruncit tuturor colaboratorilor lui să se privească în oglindă în fața curții întregi. Și astfel fiecare se vedea cu adevărat întâia dată... Nu știu care era trucul teatrului, dar era foarte vesel. Când s'a uitat, cel dintâiu, generalul Leone cel falnic, a apărut în fața lui, în loc de leu, o javră de câine năpârlit. Omul s'a luat cu mâinele de păr și a fugit în hohotele de râs ale tuturor. Amiralul « Vulturul de mare » a văzut în față o cioară sburlită. « Frumoasa florilor » se uita prostită la o ceapă degerată și toți râdeau. Toți, bieții oameni — *apasă* — simțeau înțelegi, simțeau întâia dată adevărul și priveau năuciți.

ALTA *copleșită*

Pietro, ce vrei să spui cu asta?

PIETRO

Ei bine, contemplă-mă ca pe un țap desfigurat, căci și mie, mi-a pus dragostea oglinda ei în față și iată acum... văd întâia dată, simt, ceea ce sunt cu adevărat.

ALTA

Nu, nu-i adevărat. Ei bine, ești același bărbat măreț...

PIETRO *zâmbește amar*

Iubirea ta, în felul în care o presupuneam, a sporit prea mult încrederea pe care o aveam în mine însumi, dar și așa, dinainte de a te cunoaște, aveam o prea bună

părere despre mine. Mă socoteam din cale afară de inteligent, cu o judecată sigură, bun cunoscător al oamenilor. Eram grozav de fudul că sunt un bun conducător... Știam în cine să mă încred și de cine să mă feresc. Eram convins că nu confund nasturele de sticlă cu diamantul. Mi se părea că și alții îmi recunosc aceste însușiri — *întărîtat* — oh, eram nespus de mândru.

ALTA *cu un strigăt frenetic*

Acesta ești... așa ești, Pietro. Inteligența ta...

PIETRO *amar*

Inteligența mea? Vai de ea dacă a putut să vadă în tine o femeie inteligentă...

ALTA *surâde cu bunătate*

De ce amesteci inteligența în jocul acesta amăgitor al dragostei? Dragostea este vraje și beție, iar inteligența omului ca și judecata. nu au ce căuta în dragoste...

PIETRO

E după cum vede fiecare. Eu socot că nu iubim numai cu inima sau numai cu alte organe. Iubim cu totalitatea ființei noastre. Vorbeai că dragostea este beție, ei bine omul inteligent nu se îmbată... — *se uită la ea lung și râde* — Mă credeam bun cunoscător de oameni și iată am descoperit floarea omeniei într'o asasină.

ALTA *îngrozită*

Taci... Taci...

PIETRO *îndârjit*

Credeam că sunt în stare să judec, că am ochiul sigur și pot alege răul de bine, că pot discerne unde e meritul că pot recunoaște ceea ce e frumos și loaial cu adevărat

deosebindu-se de prefăcătorie și minciună — *în clipa aceasta candelabrul cel mare, florentin, se desprinde din tavan și se prăbușește cu sgomot, la picioarele Altei, care n'a clintit deși putea fi ucisă, de altfel nici unul nici altul adânc preocupați de cele ce-și spun, n'au dat atenție acestui fapt* — Azi, când aș mai vorbi de judecata mea și de ochiul meu sigur, ar hohoti toată Veneția.

ALTA

Pietro, în numele prea Sfintei, nu vorbi de Veneția...

PIETRO

După cum vezi au fost în joc toate funcțiile ființei mele gânditoare... necesare și în alte împrejurări ale vieții, adică tot ceea ce făcea privirea mea puternică, pasul meu sigur, miezul însuși al personalității mele... Falimentul iubirii, dacă iubire a fost, este și falimentul minții...

ALTA *își mușcă buzele îndurerată*

Dar, Pietro asemenea însușiri nu joacă niciun rol atunci când iubim... atunci când un bărbat iubește...

PIETRO

Nu pot accepta acest mod josnic de a considera iubirea... Eu am iubit altfel. Mintea trebue să ne dicteze ceea ce e de iubit. Bucuriile adevărate ale dragostei sunt bucurii ale minții.

ALTA

Iubirea e oarbă... nu judecă, nu cântărește cu mintea.

PIETRO

Dimpotrivă judecă și cântărește cu mintea, numai că atunci când judecă și cântărește prost nu se observă că și-a jucat prost rolul. Asta-i totul. Abia atunci este nevoie de explicația orbirei. Tu-l iubeai pe acel berbec

împodobit fiindcă îl admirai... Pentru ce îl admirai, te privește, dar îl admirai... Simpla poftă nu explică iubirea, ci justifică doar dorința. Fără complicitatea minții nu există iubire. De sigur e posibil să disprețuim ceea ce iubim, dar acest dispreț, e numai umbra care dă valoare luminii. E un dispreț parțial. Fondul adânc rămâne admirația. Ești vinovată că ai admirat un astfel de om și eu nu pot fi iertat că am prețuit o femeie ca tine. Cât n'ași da să vă văd o clipă alături, bine înțeles după ce voiu spune și eu ceea ce am de spus.

ALTA

Ești prea aspru Pietro... Bieții oameni iubesc așa cum pot.

PIETRO

E posibil ca ceilalți bărbați să iubească așa cum spui tu... dar eu nu vreau să seamăn cu ceilalți bărbați.

ALTA

Știi bine, totuși, că iubirea este o vraje...

PIETRO

Nu credeam că este nevoie să fiu vrăjit ca să iubesc...

ALTA

Și zeii au iubit așa cu patimă fără judecată.

PIETRO

Dacă și zeii au iubit așa, atunci nu vreau să iubesc la fel cu zeii. Cred însă mai curând că așa își închipuie oamenii că iubesc zeii... E mai comod... In orice caz, mi se pare că dacă au iubit fără lumina minții, așa cum pretind unii oameni că iubesc ei, atunci în clipele acelea cel puțin, zei nu mai erau zei, așa cum matematicianul Newton nu mai era matematicianul Newton, în clipele când făcea ceea ce face toată lumea.

ALTA

Nu ai libertatea să alegi în dragoste...

PIETRO *cu orgoliu întors*

Nu e adevărat... Eu am ales. Adu-ți aminte că eu nu ți-am spus că te iubesc decât după un an de prietenie... Cu cât mă simțeam mai atras către tine, cu atât simțeam mai mult răspunderea pasului pe care îl fac. La început am cercetat, am șovăit... Eram tot atât de bănuitor, ca un negustor care vrea să-și depuie toată averea la o bancă. După ce am chibzuit mult, după ce am văzut risipite toate nedumeririle, după ce bănuitor te-am privit, luni și luni, mi-ai apărut ca frumusețea însăși, toată, și numai atunci te-am rugat să fii soția mea. Acum văd îngrozit că am chibzuit prost, că am șovăit zadarnic, că am fost un nătâng fără pereche... Și vrei să fiu mândru de puterea de pătrundere a minții mele? Ah, înțelepciunea popoarelor știe ce face când râde de încornorați. Toți ne merităm soarta.

ALTA

Pietro, suntem oameni și asta e soarta noastră omenească, să greșim.

PIETRO *întărâtat*

Eu nu înțeleg limpede ce urmărești tu... Vrei să susții că am fost un ins năuc, amețit, în stare să se amăgească într'atât, în cât să vadă într'o femeie de rând, o făptură unică prin strălucirea și frumusețea minții ei? Ei bine, din punctul tău de vedere pot accepta și asta... Dar cu cât ești mai câștigată? Ce aș putea urmări și ce trebue să fac acum când m'ai trezit din amăgeală? Spune... Unde vrei să ajungi? Am crezut că sunt altfel decât ceilalți... Ții să mă readuci în rânduri... Iată-mă readus în rânduri. Aș fi vrut să mă izolez cu femeia iubită, în înălțime. Actul tău îmi demonstrează că nu a fost aci decât vanitate prostească și închipuire copilărească. Hai, înapoi în rânduri... ca într'un mormânt.

SCENA VI

Aceiași, NICOLA

NICOLA *deschide violent ușa, intră uluit, de parcă ar fi văzut o arătare, închide cu grabă trântit, și abia vorbește de emoție*

Signor, este aci... este jos... în vestibul...

PIETRO *surprins, nedumerit*

Nicola, ce vrei să spui? Cine a venit?

NICOLA *pripit, bâlbâit aproape, abia se stăpânește*

Acel cavaler... este jos în vestibul... — *ca să se știe că acum nu-i mai scapă* — Am închis ușile jos... și am urcat pe scara din grădină.

PIETRO

Este singur?

NICOLA *ridică din umeri, ca să arate că e uimit și el.*

Singur.

ALTA *privește deasemeni nedumerită, neliniștită.*

PIETRO

Ce ți-a spus?

NICOLA *ridică din umeri*

Dorește să-l primiți...

PIETRO *rămâne un timp pe gânduri, întrebând iasmele din el*

Chiamă-l aci, Nicola — *acesta iese.*

ALTA *înfrigurată*

Mă vei lăsa pe mine să-i vorbesc întâiu... Sunt fapte care trebue lămurite acum..., Vei fi martor și poate că vei înțelege... Poate fi aci lumină... și inima mea avea nevoie de lumină... pentru ca eu însămi să văd în mine până în adânc... Vreau să-i vorbesc eu.

NICOLA *s'a întors mereu tulburat*

Acel cavaler, dorește să vă vorbească numai d-voastră. Spune că nu mai vrea să o întâlnească niciodată pe Signora.

PIETRO *se uită lung la ea*

Nicola, adu-l pe acel cavaler aci... — *către Alta*— Te rog să ne lași singuri.

ALTA *cu o voință crâncenă, ca jupuită de vie, totuși dreaptă*

Nu. Voiu rămâne orice s'ar întâmpla...

SCENA VII

ACEIAȘI, NICOLA urmat de CELLINO

CELLINO *intră și după ce se înclină în fața lui Pietro, descopere pe Alta, tresare și rămâne cu privirea asupra ei. Este îmbrăcat sobru cu o mantie neagră pe el; nu mai poartă perucă, fața îi e palidă, privirea înfrigurată.*

Am venit să dau socoteală pentru ceea ce socotiți că este de dat socoteală...

PIETRO *rece*

Ce socoteală doriți să dați?

CELLINO *care privește mereu stânjenit spre Alta*

S'ar putea să gândiți că sunt vinovat de cele întâmplate și în cazul acesta repet că sunt la dispoziția d-voastră... — *apoi stânjenit* — Aș fi dorit totuși ca să nu mai întâlnesc pe această doamnă... și mai ales aș fi dorit să vorbim fără ca...

PIETRO *bărbătește liniștit*

Ești atât de bună să ne lași singuri...

ALTA *nu ascultă, nu vorbește, rămâne nemișcată*

??

PIETRO *stăpânindu-și iritarea, se scuză către Cellino*

Sunt foarte nemulțumit de această întâmplare... Consideră-o totuși absentă. Nu e decât un cadavru... Ai vorbit adineaori de o presupusă vină a d-tale... Nicio clipă nu m'am gândit să te învinuesc pe d-ta de ceva în toată întâmplarea asta neplăcută...

CELLINO

Poate că totuși aveți vreo îndoială asupra rolului pe care l-am jucat în această împrejurare..? Ați avu când am fost aci, cuvinte pline de dispreț și ironie pentru ceea ce pe drept cuvânt ați numit lașitatea mea...

PIETRO

N'am niciun motiv să neg cele ce ți-am spus atunci. Iți repet și azi că lipsa dumitale de curaj în acea zi, a fost desgustătoare, iar pentru felul dumitale de ați trăi vieața am și azi cel mai adânc dispreț... Dar cu atât mai mult nu te pot socoti vinovat de cele întâmplate în seara aceea. In genere nu văd cum ar fi amanții preferați, vinovați, față de bărbații respectivi, bineînțeles câtă vreme nu au întrebuințat mijloace nepermise... In ceea ce mă privește, niciodată nu am considerat-o pe acea femeie un soiu de infirmă care

poate fi păcălită, o biata neputincioasă de care poate abuza cel dintâiu tânăr lipsit de scrupule... O femeie superioară poate să seducă ea pe cei din jurul ei, dar nu să fie sedusă ca o pasăre cu pene... Toată mândria mea era ca femeia, pe care o doream și o prețuiam, să fie dorită și prețuită de toată lumea... Nu m'ar fi mulțumit să știu că nu mă părăsește numai fiindcă nu are prilejul, ci tocmai fiindcă oferindu-i-se tot, nimic nu o mai poate ispiti în afară de mine...

CELLINO *a rămas în gol*

Mărturisesc în clipa asta că...

PIETRO

Nu numai că dorințele din jurul ei nu mă puteau supăra, dar o clipă dacă aș fi bănuit că nu e virtual în afară de orice șovăire, aș fi căutat eu să o supun la grele încercări... Toată dragostea e un act de preferință, credeam eu... restul nici nu merită o privire măcar. Te-a preferat pe d-ta, d-ta ai acceptat... nu văd care ți-e vina aci. Nu, pentru altceva am trimis să te caute...

CELLINO *uimit, răsturnat în presupunerile lui gata să se prăbușească, se dă un pas înapoi*

Ați trimis să mă caute pe mine? — *nu-și poate reveni*

PIETRO

De trei săptămâni, Nicola te caută pretutindeni... A fost și la Padua și pe Brenta, la Trevizo, apoi la...

CELLINO *uimit mereu*

La început, timp de trei zile am venit în fiecare zi în jurul palatului excelenței voastre... Când am înțeles cum ați reacționat, am plecat din Veneția, copleșit cu totul... Ca și când aș fi auzit glasuri ne mai auzite de mine și de nimeni până atunci. Am fost lângă Chioggia,

la o vie pe care o am acolo moștenită dela mama mea, aveți să vedeți de ce... *acum însă revine, mereu surprins și iritat* — Dar mai întâiu aș vrea să știu de ce m'ați căutat atât de stăruitor?

PIETRO *nedumerit de tot*

Iartă-mă, dar n'ai știut că te-am căutat?

CELLINO

Nu, nicio clipă. E o descoperire neașteptată pe care o fac — *nervos* — și care contrazice totul în mine.

PIETRO *stupefiat*

Atunci, venirea d-tale aci?

CELLINO *cu un soiu de împăcare bărbătească*

Credeam că înțelegeți...

PIETRO *foarte nedumerit*

Da... în sfârșit... Mărturisesc totuși că nu pricep, dar poate că azi nici nu mai văd limpede...

CELLINO *hotărît, cu privirea arzătoare*

Ați convenit că am fost batjocorit aci, așa cum puțini oameni de vârsta și de rangul meu, cred că au fost batjocoriți vreodată... Cu cât m'am gândit mai mult la felul în care v'ați purtat cu mine, cu atât mai din adânc a venit răscolirea și cu atât mai mult am înțeles că trebue să cer satisfacție pentru înjuria pe care am suferit-o și pe care nu mai pricep cum am îndurat-o. Dacă vreți să știți pentru ce nu am fost găsit nicăieri vă pot spune. M'am dus împreună cu un maestru de arme la acea vie a mea de lângă Chioggia și am reluat învățătura de unde o lăsasem în anii adolescenței... Conte, credeți că am dreptul să obțin satisfacție?

PIETRO *nu poate răspunde imediat, e prea surprins, i se pare, o clipă, de necrezut, apoi îl privește lung, drept în față*

Suntem alcătuiți din propriile noastre fapte, câte sunt și cum sunt. Dumneata ești fapta dumitale de azi și ai deci dreptul să obții dela mine satisfacție. Vreau să ți-o dau întreagă și oricând vrei... Pot lupta foarte bine și cu mâna stângă, așa încât acest lucru se poate întâmpla numaidecât... — *vrea să se scoale, cu oarecare greutate.*

CELLINO

Nu am niciun drept la o astfel de satisfacție. Un bărbat ca d-voastră nu poate fi obligat să dea personal satisfacție unui nevolnic ca mine... De altfel poate că și așa, dacă ați lupta numai cu mâna stângă nu cred că ași avea vreo șansă în această încercare... Nu am îndrăznit nicio clipă să mă gândesc că veți încrucișa spada cu mine... Dar sunt gata să lupt cu orice adversar hotărît de d-voastră... După câte știu, servitorul d-voastră Nicola este un bun meșter al spadei... Voiu considera ca o mare cinste, dacă veți consimți să-i cereți să lupte cu mine și dacă el va primi această luptă... Dacă voiu izbuti să ies cu cinste din această încercare, voiu lupta mai departe pe rând cu alți adversari hotărîți de d-voastră, conte, până voiu împlini șase întâlniri cu spada. Atunci voiu socoti umilința mea spălată și, de veți binevoi, voiu încrucișa spada cu d-voastră...

PIETRO *cu o adâncă seriozitate, cu ceva solemn în vorbire*

Nicola este într'adevăr un mare meșter al spadei, mai bun decât oricare altul care ar putea fi întâlnit în Veneția, și deci nu văd de ce ar mai fi nevoie să lupți după aceea cu alți adversari. Nu ar fi însă drept să lupți acum cu Nicola... Acest servitor și frate al meu mi se pare că te urăște nespus de mult. Crede-mă, o asemenea încercare nu e la locul ei... gândesc, că mai târziu...

CELLINO *cu faţa dreaptă, hotărît ca izvoarele noui ale vieţii.*

Cu orice preţ, acum, înainte de orice.

PIETRO

Intr'o luptă — care poate să fie luptă pe vieaţă şi pe moarte, dar trebue să fie o luptă cinstită — se cuvine să aibă deopotrivă sorţi de izbândă amândoi luptătorii.

CELLINO

Nu aveţi nicio teamă pentru vieaţa mea... De trei săptămâni de când v'am întâlnit, am învăţat lucrul cel mai de seamă pe care-l poate învăţa un om întreg... Că această vieaţă nu merită să fie trăită cu orice preţ...

PIETRO *l-a privit mult timp, foarte mişcat, apoi a bătut gongul, vine Nicola*

Nicola, cavalerul Marcello Mariani vrea să obţie satisfacţie cu spada... Eu, deşi onorat de această cerere, nu pot acum să i-o dau... Cavalerul primeşte însă ca să-i dai d-ta satisfacţie în locul meu... — *îl priveşte mai întâiu lung* — Primeşti să lupţi pentru mine?

NICOLA *cu modestie sobră*

Da...

PIETRO

Atunci veţi lupta chiar aci sub supravegherea mea... — *după ce măsoară cu privirea interiorul* —Nicola, dă la o parte aceste scaune şi ia spada mea...

NICOLA

Da — *începe să dea scaunele la o parte şi dacă e nevoie chiar jilţul lui Pietro, apoi ia spada.*

PIETRO

Deoarece îngustimea terenului agravează condiţiile luptei, veţi primi să conduc această luptă în mod echitabil — *face semn şi cei doi încrucişează spadele. Cellino atacă la început. După câteva angajamente în care a fost mereu în atac, Cellino cedează teren — în clipa în care el e aproape de perete Pietro opreşte lupta* — Opriţi... — *ei revin în mijlocul sălii şi luptă din nou ca mai sus. Mai târziu când faza se repetă, Pietro intervine iar* — Opriţi... — *după câtva timp când Cellino, care atacase mereu, este uşor rănit* — Opriţi. Lupta s'a sfârşit... Mulţumesc Nicola... Acum te rog îngrijeşte de rana cavalerului... — *Nicola leagă la braţ pe Cellino.*

ALTA *a asistat la luptă încremenită cu o privire absentă. Nimic nu se poate descifra pe faţa ei neomenesc împietrită, decât durerea de a fi străina, ţinută departe.*

CELLINO

Nu pot să nu-mi dau seama cât de mult m'aţi cruţat... după cum nu am putut să nu-mi dau seama cât de puternic meşter este acest credincios al d-voastră, Nicola... Aş fi totuşi mulţumit, mult mai mult decât mulţumit, fericit conte, dacă această încercare mi-ar da acum dreptul să vă spun ceea ce niciodată nu mi-ar fi fost îngăduit altfel. Să vă spun cât de sguduit am fost după întâmplarea din acea seară, când v'am lăsat cu un pumnal înfipt în inimă... O poartă de moarte şi blestem s'a deschis, dincolo de care am trecut, gol, ca la o judecată nepământească. Nu ştiam ce să fac şi când am văzut, stând la pândă trei zile, pândind necontenit, sfârşit ca un bolnav de lingoare, că nu sunteţi la fel cu oamenii pe cari i-am cunoscut până acum, am simţit că un duh, prezent şi nevăzut decât în gând, m'a făcut să mă nasc din nou. Dar acum când suntem faţă 'n faţă trebue să vă vorbesc omeneşte. şi nu pot să vă spun nimic decât să vă arăt aşa, cu vorbe uscate, cât de nemărginită este admiraţia ce vă port.

PIETRO *uimit, obosit, îndepărtat*

Dumneata mă admiri pe mine? Dumneata? De ce?

CELLINO

O singură spaimă am avut că nu sunteți cel ce cred că sunteți, când am aflat că m'ați căutat în toate părțile... Nu pot înțelege de ce...

PIETRO *îngândurat*

Dumneata mă admiri pe mine? De ce?

CELLINO

Pentrucă în apropierea voastră vieața cuiva capătă toate sensurile ei. E ca o descoperire a unei realități nebănuite... Tot așa uneori priveliștea cea mai frumoasă este acoperită de o ceață cenușie... Când se ridică această ceață... vezi ceea ce n'ai fi bănuit că este... Vreau să fiu lângă dumneata pentrucă lângă dumneata vieața e frumoasă și demnă de trăit. Numai lângă un asemenea om vieața merită să fie trăită.

ALTA *nemișcată, plânge.*

PIETRO

N'au trecut decât douăzeci de zile nu numai... Ceea ce mi se părea poate cuvenit atunci, acum când mă simt ca un vas gol, mi se pare o scrisoare greșit adresată. Ce sens are să-mi spui acestea, astăzi când eu nu mai sunt decât umbra unui om pe care-l credeam că există?

CELLINO

Dorința mea cea mai îndrăsneață este să mă primiți ca pe un tânăr și ascultător învățăcel... Nu voiu fi tot atât de puternic ca Nicola, dar nădăjduesc să fiu tot atât de credincios ca el. Dispuneți de vieața mea, cu o poruncă.

PIETRO *cu o sforțare s'a ridicat din jilț, se plimbă agitat prin încăpere, pe urmă se oprește chiar în fața lui Cellino*

Ce vrei să spui? Cu cine crezi că mai vorbeşti...? Ce ai d-ta să mai înveţi dela un om ca mine?

CELLINO

Să privesc spre cer... să fiu loaial şi brav... Să nu mă încleştez bicisnic de vieaţă... Nu e nevoie decât să mă laşi în apropierea d-tale căci apropierea d-tale transformă oamenii... singură. Invaţă-mă, te rog, meşteşugul de a fi puternic ca d-ta.

PIETRO *fierbând*

Puternic ca mine — *se frânge desnădăjduit* — Ah, prea târziu, prea târziu — *cade în jilţ* — prea târziu...

CELLINO *cu o inimă de brad care descoperă înălţimile*

Sunteţi omul pe care nu numai ai lui şi prietenii, ci un popor întreg ar trebui să fie fericit că-l are... Conte, nu v'am spus totul... S'au mai întâmplat şi alte fapte care vă luminează ca pe un munte. N'am stat la acea vie decât două săptămâni... Vinerea trecută am plecat cu flota, după ce am cerut înapoi comanda fregatei « Vellocitta »... Luni, flota veneţiană a întâlnit flota pirată în dreptul insulei Corfu. Mi-a fost ruşine de ce am văzut... Navele noastre se încurcau unele pe altele, atacau pe rând şi greşit... O laşitate care m'a abătut... Se trăgea de formă dela distanţe atât de mari încât ghiulele cădeau în apă... Norocul nostru a fost că nici duşmanul nu era mai priceput, nici mai îndrăzneţ... Lupta, ca să zicem că a fost luptă, aşa cum pretinde comandantul, s'a terminat nedecisă.. Luni seara, pe când navigam înapoi, trist, în spre Veneţia, am înţeles ce nesocotită a fost Republica şi ce au pierdut toţi câţi nu te-au înţeles.

PIETRO

Astăzi nu mai cred că eu aş fi izbutit mai mult decât Elmo Starotti...

CELLINO *cu un zâmbet de nemărginită admirație*

Numai faptul că ați fost nemulțumit de armatura vaselor și arată că nu ați fi mers pe același drum cu Starotti. Dar chiar dacă ați fi pornit cu aceeași flotă și aceeași oameni... altul ar fi fost rezultatul... pentrucă n'ar mai fi fost chiar aceeași oameni... ar fi fost și ei schimbați ca mine...

PIETRO *întârziat în îndoială și pustiu*

Cât mă îndoiesc...

CELLINO

N'ar mai fi fost lași... Ar fi înțeles și ei ceea ce am înțeles eu. Ar fi înțeles ce preț are propria ta vieață anume când te poți deslipi de ea... Când ești gata oricând să renunți la ea... Atunci abia poți înfăptui lucruri fără seamăn și tocmai prin aceste înfăptuiri vieața își capătă prețul. Gândul becisnic de a o păstra neapărat, fereala continuă, te face să faci greșeli peste greșeli și te paralizează când ești atacat.

PIETRO *clătinându-se în cuget ca un om care a avut țeasta despicată*

Cavalere, crezi oare cu adevărat că eu pot schimba oamenii...?

CELLINO

Da... Numai simplul fapt că se poate descoperi că există oameni ca d-ta pe lume și sporește puterile, limpezește gândurile... Am văzut odată la o lecție la Padua, niște pilitură de fier asemenea cu cenușa, risipită pe o foaie de hârtie... Profesorul a apropiat dedesubt un magnet și atunci această pilitură a căpătat pe hârtie o formă de crin cu două capete... Fiecare fir de praf de fier alerga singur pe hârtie ca să-și găsească locul în această floare neagră... Sunteți ca acel metal neasemănat Conte... prezența voastră are darul să aleagă... conte.

PIETRO *după ce a zâmbit amar rămâne pe gânduri.*

S'ar putea să fie o urmă de adevăr, însă d-ta nu ai spus totul... Amestecat cu praful de fier era şi nişte rumeguş de lemn. Pe când floarea de fier s'a ales, rumeguşul a rămas amorf alături de hârtie... Dacă d-ta ai fost schimbat de magnetul care socoteşti că sunt eu, e mai ales fiindcă în d-ta era un metal bun, care venea din strămoşii d-tale, poate din acel Gregorio Marciani dela Lepante... — *cu o strâmbătură de desgust* — Dar rumeguşul a rămas în nimicnicia lui...

ALTA *care şi-a simţit cu fiece vorbă a lor, o nouă lovi ură de biciu peste obraji, dar a rezistat, dârză în durerea ei, îşi muşcă buzele ca să nu plângă.*

CELLINO

Spuneţi un cuvânt şi vor veni în jurul vostru nenumăraţi bărbaţi veneţieni, ridicaţi din praf de apropierea voastră.

PIETRO

Prietene, dă-mi voie să spun acum aşa... e cu putinţă ca uneori în vieaţă să fi izbutit isprăvi mai deosebite... Dar astăzi ştiu bine că nu sunt omul pe care-l crezi... Te amăgeşti singur. A fost o întâmplare în vieaţa mea care avea menirea să decidă între cel mai mare bine şi cel mai mare rău... Şi 'a decis cel mai mare rău.

CELLINO *cu o smucitură a sufletului care nu vrea să accepte*

Când vă cunoaşte cineva cât de puţin de aproape, înţelege că toate biruinţele strălucite pe care le-aţi realizat, au avut un temeiu adânc...

PIETRO

Simple întâmplări... In miezul adânc al vieţii mele am dovedit că nu sunt omul potrivit... Am dovedit că nu pot cunoaşte oamenii, că îmi pun nădejdea

tocmai în cine nu trebue... Ce să cred eu de un general care nu știe să-și plaseze încrederea, înainte de luptă? Căci înainte de luptă trebue să ghicești meritul, nu după ce lupta însăși a făcut alegerea și cei greșit aleși au năruit totul. Am dovedit că pot să iau fantasme ale minții mele drept realitate și asta e prost... e foarte prost...

CELLINO

De multe ori poți să fii un bun meseriaș, fără să cunoști oamenii, dar nici de asta nu poate fi vorba aci...

PIETRO

Depinde de meserie... Dar poți fi educator, poți fi conducător dacă ești un prost cunoscător de oameni? Aș fi în stare să comit numai nedreptăți și să ajung la catastrofe.

CELLINO

Eu nu înțeleg motivul amărăciunii d-voastră. Merită o femeie să ocupe atâta loc în inima d-voastră?

PIETRO

Tocmai, nu merită... In orice caz femeia pe care eu ca bun cunoscător am ales-o, nu merita... Nu d-ta ai de învățat dela mine, ci eu dela d-ta... Aci, ai avut o vedere clară, o mai justă înțelegere a realului, ai cunoscut mai bine meandrele caracterului femeiesc... In acea împrejurare ai fost nesfârșit mai inteligent decât mine... Asta nu m'a împiedecat să mă port ca un nătărău ridicol care ținea cu orice preț să-ți dea lecții... despre femei și despre iubire... când ar fi fost nesfârșit mai cuminte din partea mea să te rog eu să-mi dai dumneata mie lecții despre femei și despre iubire... Cred că dacă aș mai putea râde azi, ar trebui să mă strâmb de râs, contemplând un asemenea caraghios... și ceea ce e și mai penibil, am abuzat de gradul meu de comandant ca să te jignesc în mod grosolan... Ai vrut să știi de ce am trimis să te caute în toate părțile... Ei bine, a fost

numai ca să știi cât am salvat din atâta bălăceală de prostie și ridicul, din ziua când ți-am dat lecții despre dragoste și despre femei. Te-am căutat ca să știi că n'aşi fi mers orb, în mormânt, cu asemenea podoabe ale prostiei, că am avut totuși câteva clipe de luciditate. Țineam neapărat să știi că din mlaștina neghiobiei mele a mai rămas măcar o mână afară, în stare să facă un semn. Era o mică revanșă pe care mi-o datorai, aceea, să binevoești să mă asculți — *strepezit* — Incă odată îți cer iertare, și de câte ori îmi voiu aminti de acea întâmplare nefericită, de acea « lecție » ridiculă care-mi strâmbă gura de cocleală, am să-ți cer iertare. Pentru asta te căutam.

CELLINO *uluit*

Pentru asta m'ați căutat?

PIETRO

Abia acum înțeleg subtilitatea d-tale... Sunt un marinar prost și nespus de încrezut, o brută... Incă odată, iartă-mă... — *se încruntă, privește spre Alta, privește apoi în altă parte* — Pe acea femeie, d-ta ai cunoscut-o nesfârșit mai bine ca mine și ai prețuit-o cum merita... Naiv și îngâmfat, credeam că numai eu am norocul — *surâde amar* — grațiilor ei... Dar d-ta știai că zâmbetul ei este zâmbetul unei profesioniste a zâmbetului... pe când eu găseam în el delicii, cuvenite mie, pentru meritele mele unice — *se strâmbă de desgust* — Vrei să devii învățăcelul meu? Foarte bine, dacă socoți că aceasta este cu putință... — *râzând greu* — Dar mai întâi te rog eu să fii maestrul meu și să-mi desvălui cum se cunosc femeile...

CELLINO *obosit ca și când ar fi stat cu cugetul întins ca un braț, coboară într'un plan mai jos*

In orice caz nu sunt atât de complicate cum le vedeți, conte.

PIETRO *strâmbându-se sarcastic*

Desgustător lucru sunt femeile, prietene.

CELLINO *cu modestie altfel*

Totul este să nu le dai prea multă importanță și mai ales să nu iei în serios smiorcăelile lor... Am părăsit totdeauna femeile privind rece și hotărît, fără să țiu seamă de comedia pe care o joacă... ascultând liniștit și amuzat plânsetele lor... Femeile nu iubesc... ele sufere, numai fiindcă sunt părăsite... Sau, mai bine, femeile nu iubesc și nu sunt frumoase decât dacă sunt părăsite... Atunci recurg la nemaipomenite născociri ca să-și capete reparația pe care o doresc: lacrimi, amenințări, joc disperat pe funie, umilinți și rugăminți desnădăjduite... și devin astfel frumoase... Au și bucurii luminoase uneori, atunci când sunt pe cale să obție ceea ce vor cu ambiție copilărească, și asemenea bucurii pot zăpăci pe un bărbat, care și le atribue farmecului lui, ceeace este de asemeni și periculos fiindcă atunci el crede că i se cuvin.

PIETRO *cu fruntea coborîtă*

Eu am fost un asemenea amarnic nerod.

CELLINO *cu o simplă voie bună care înfige cuțite în inima Altei*

In asemenea împrejurări bărbații nu-și dau seama că rolul lor este indiferent, câtă vreme nu părăsesc o femeie... O femeie cu care rămâi mai mult decât trebue, te disprețuește căutând neapărat pe un altul capabil s'o părăsească... Uneori cred că nici nu-i place să te simtă superior ei... O doare superioritatea și nici nu vrea să fie protejată...

ALTA *plânge desnădăjduită.*

CELLINO *fără urmă de răutate, cu o minte firesc obiectivă*

Această voluptate pe care o gustă bărbații din sentimentul superiorității lor, le turbură fericirea și nu vor

decât s'o guste și ele, căutând jos de tot ca să nimerească pe cineva, neapărat inferior lor, pentru ca să-i poarte grija și să se sacrifice... Un profesor spunea că vacile își ling viţeii nu din dragoste, ci fiindcă le face lor bine la limbă... Femeile nu iubesc, ci vor să fie materne cu orice preţ. Trebue să joci comedia acestei inferiorităţi și pe urmă să le părăsești fără milă... Dacă vrei mai ales să guști liniștit frumuseţea femeii e neapărat nevoie s'o faci să sufere... Numai suferinţa o înfrumusețează... așa cum numai când simt umbra morţii cântă sublim lebedele. Altfel femeia e minunată pentru petreceri ușoare, împreună cu vinul și cântecul...

PIETRO *surâzând unui paradis pierdut*

Ah, de ce nu te-am întâlnit mai de mult... de câtă suferinţă și ridicul ași fi fost cruţat... deși eram atât de îngâmfat, încât poate că chiar dacă te-aș fi întâlnit, nici nu aș fi stat de vorbă cu d-ta... Acum înțeleg ce neghiobie te sfătuiam atunci când te certam că schimbi mereu femeile.

CELLINO *cu o nesfârșită simpatie, cu o înţelegere plină de admiraţie pentru o lipsă inerentă unui geniu, cum îl socoate el pe Pietro Gralla*

Aţi trăit prea mult pe mare și nu aţi avut de unde cunoaște femeile, asta e tot... Cea dintâi femeie mai iscusită pe care aţi întâlnit-o, vi s'a părut că e și femeia cu care aţi plecat în gând de acasă când eraţi copil... Femeia ideală... Eu știu că femeia ideală există totuși pe lume și de aceea o caut... Dar mai știu că nu e într'o singură fiinţă, ci e risipită în toate femeile... Trebue s'o aduni, luând dela fiecare câte ceva, de la sute și din sute de femei. Nu e una măcar, oricât de urîtă care să nu aducă mica ei contribuţie la femeia pe care o caut... Greutatea cea mare este să rămâi lucid și să nu iei astfel dela o femeie mai mult decât ceea ce are cu adevărat frumos. Să te ferești de amăgeală. Dacă-ţi place numai glezna unei femei, să nu te consideri obligat să-i adori și vocea și inteligenţa...

PIETRO *fierbând de părere de rău, fără nicio privire pentru Alta, care a stat și stă răstignită, primind fiece gând al lor ca arsura unei palme, ca un lat de sabie peste obraji, nemișcată și plină de lacrimi*

Ah, dacă te-aș fi cunoscut mai de mult... dacă aș fi fost mai inteligent ca să-l înțeleg din timp pe acel Casanova.

CELLINO

Conte, femeile nu trebue să ocupe decât un loc fără însemnătate în vieața d-voastră... Mintea și brațul d-voastră trebue să vă rămâie libere pentru alte posibilități *se silește să spună ceva, e foarte stânjenit* — Aș dori să vă transmit o veste, dar nu în prezența Signorei.

PIETRO

Ți-am spus să o socotești ca și mine moartă. Nu e decât un cadavru.

CELLINO *stăruind*

Nu pot vorbi atâta vreme cât e de față...

ALTA *a mers până la capătul desnădejdii și e acum ca o statuă a durerii care a izbutit să articuleze gânduri... dar acestea mai nu vin din jocul minții, ci din lumina de dincolo de lucruri a unei inimi mereu sfâșiate*

Vă voiu lăsa singuri... Voi, doi... Unul care a fost călăul vieții mele, altul care are drept de vieață și de moarte asupra mea... Dar aș vrea să știți și să înțelegeți un singur lucru abia privindu-vă împreună am găsit tâlcul soartei și al umilințelor mele, am înțeles că n'a fost în mine decât iubire... Iubire întoarsă poate și rătăcită, dar necontenit iubire... N'am vrut decât să dăruiesc... N'am vrut decât să aduc bucurii... Asta a fost vieața mea de când m'am dăruit întâia oară, ca fată neștiutoare de răutatea omenească, și iubire a fost vieața mea zi de zi... Am greșit și recunosc toată

grozăvia nebuniei mele... Nu vreau decât să ispășesc... N'am nevoie de judecata voastră pentrucă m'am judecat și m'am osândit singură. Dacă ați fi loiali, nu m'ați tortura lungind orele, otrăvindu-mi clipele una după alta... Dar nu sunteți... Ascultă, Pietro, dacă nu m'am ucis încă este pentrucă încă mai simt că îți pot fi de ajutor. Dacă stărui atâta este că nu vreau să te mai văd suferind din pricina mea... Iar moartea mea din voință proprie nu te-ar ajuta... Nu pot îndura să sufere nimeni din pricina mea...

PIETRO *amar*

Nici atunci când înfigeai un pumnal?...

ALTA *o durere încleștată*

Pietro, ești singurul om din lume care ar putea pricepe dece am făcut asta și dacă tu nu pricepi asta, atunci nu mai e nimeni pe lume dela care să aștept înțelegere. Nu aș fi putut să-ți spun asta, pentrucă știu că e greu de înțeles, și n'am avut curajul să cred că ași putea fi înțeleasă; dar acum nu mai e în mine decât limpezime, Iată... acest om a crezut atunci că l-am atras într'o cursă... Aveam o răspundere... I-aruncasem și pumnalul în apă... Imi ardea mintea în clipele acelea, căci nimic nu mă înebunea mai mult decât bănuiala unui asemenea sentiment josnic de prefăcătorie și minciună.

PIETRO

Față de el?

ALTA

Față de oricine pe lume. Regret fără margini că în clipele acelea nu am știut să aleg... Dar tu trebue să recunoști că am lovit cu un pumnal... Un fapt de curaj... Voi sunteți lași... ați putea să mă ucideți dintr'o lovitură și nu aveți curajul... Mă ucideți fibră cu fibră... E de preferat călăul care retează dintr'o dată, capul. celui care, de milă, taie un ceas gâtul condamnatului — *iese dreaptă, îndurerată, cași când și-ar pnrta inima, în mână.*

CELLINO *după ce a plecat Alta*

Conte Pietro Gralla, iată ce doriam să spun... Poporul e profund nemulțumit de înfrângerea flotei noastre lângă Corfu... Cu toate să Seigneuria a vrut să provoace confuzie, vestea a venit limpede și străbate toate straturile Republicii... O parte dintre ofițerii de marină cu care am vorbit îndelung, îți cer să te pui în fruntea poporului și să răstorni această aristocrație putredă, fiindcă altfel vom cădea cu toții în sclavia vreunui stat vecin... Dă o proclamație chemând tot poporul la luptă și flota va fi cea dintâiu care va veni alături...

PIETRO *gânditor dar indiferent*

In Veneția o mișcare a poporului este foarte greu de realizat... Și de altfel nu mai simt înțelegere pentru astfel de fapte.

CELLINO

O mișcare a poporului nu e greu de realizat dacă e dela început susținută de flotă, iar hotărîrea flotei este luată... Vorbesc de cei buni, de cei care au sângerat văzând rușinea dela Corfu... Am ținut până acum trei consfătuiri în taină... întâlniri secrete. Vom bombarda Veneția... ei n'au cum să se opună.

PIETRO *desprins de tot ceea ce altădată îl ilumina*

Cavalere, totul este prea târziu... E în mine ceva sdrobit... sunt ca un animal cu șira spinării sfărâmată și nu am decât o singură dorință... Să mi se piardă urma... să nu mai îmi știe nimeni de nume... Hotărîrea mea e luată mai de mult și totul e pregătit... Voiu pleca... Voiu pleca acuma chiar, fiindcă nu așteptam decât această explicație cu d-ta, ca să pot pleca... Nici în mormânt n'aș fi fost fără tresăriri, dacă nu aș fi izbutit să te regăsesc și să-ți cer iertare, pentru cât am fost de ridicol, tocmai când te cunoșteam greșit, ... în sfârșit, chiar nu erai cel de azi... Altceva nu mă poate interesa... Poate că într'o zi... cine știe... — *bate gongul, intră Nicola* — Nicola este totul gata de plecare..?

NICOLA

Am chemat gondolele şi am trimis, pe acea corabie, tot ceea ce mi-aţi poruncit să orânduesc din vreme... Vă este pregătită cabina de lângă aceea a căpitanului... Putem pleca oricând doriţi.

PIETRO *liniştit, îndepărtat*

Bine, pofteşte pe Signora aci... — *Nicola iese* — Trebuia să plec încă de mult... Veneţia nu-mi prieşte... rana se închide mai greu ca de obiceiu... Vreau aerul tare al mării... Vreau arsura soarelui dela Malta.

ALTA *intră şi rămâne într'o aşteptare dreaptă*

CELLINO *după o lungă şovăire*

Cer prea mult dacă vă cer să mă luaţi şi pe mine... E în mine o sete de a sluji care cu cât a fost mai târzie cu atât e mai arzătoare... Vreau să vă fiu tovarăş în luptele viitoare şi vreau să trăiesc toată vieaţa pe care aţi trăit-o.

PIETRO *mereu desprins de tot ceea ce fusese vieaţa lui*

Nu ştiu ce voiu face... şi doresc să rămân câtăva vreme singur... Nu-ţi pot spune nici unde mă voiu duce. Dacă mă voiu restabili însă, şi mai ales dacă voiu izbuti să mă regăsesc... îţi făgăduesc că vei primi semn dela mine... la d-ta acasă... poate prin Nicola... care te va aduce la mine... Şi atunci vom hotărî în spre ce parte a pământului necălcată încă de nimeni vom merge... — *se întoarce către Alta, pe care o priveşte îndelungă vreme* — Signora voiu pleca... Pentrucă în faţa lui Dumnezeu căsătoria noastră nu se poate desface, vei rămâne soţia mea... Vei locui cât timp vei dori acest palat şi vei putea lua din el tot ceea ce vei vrea să iei, în ziua când vei pleca.

ALTA *cutremurată*

Pietro, pleci într'adevăr?

PIETRO

Da — *dă mâna lui Cellino* — Cu bine, Cavalere, cu nădejdea că veştile mele te vor ajunge.

CELLINO *îi strânge mâna, copleşit*

Le voiu aştepta necontenit — *se înclină şi iese fără să salute pe Alta.*

ALTA *cu ochii mistuiți*

Şi eu ce voiu deveni..?

PIETRO *îndepărtat*

Nu ştiu ce vor deveni toate femeile pe care nu le-am întâlnit niciodată în vieaţa mea, din toate ţările pământului — *zâmbeşte* — Inainte de a te cunoaşte eu, se spunea că eşti o mare artistă... Poate că vei mai putea fi pentru ei, ceea ce ai fost... Până unde voiu merge eu nu va veni nicio ştire despre faima d-tale... iar pentru mine vei fi aşa cum ţi-am spus... de mult înmormântată...

ALTA *a înţeles că totul e pierdut... Cum se pare că unii oameni în clipa morţii, au viziunea întregii lor vieţi, ea îmbrăţişează cu o privire, ruinele calcinate, ale trecutului, iar după un timp, frântă de durere*

Lasă-mă să te întreb un lucru... Vorbeşti despre mine numai ca despre o moartă... Dar spune-mi... nu sunt nici măcar o moartă pe care o regreţi..? Nu e în tine nicio părere de rău că femeia care, până în seara aceea, a fost aevea... pe care ai iubit-o... e totuşi moartă?.. Nu-ţi pare rău că nu va mai fi niciodată, în niciun mod, ceea ce a fost cândva atât de mult? Nu regreţi măcar ceea ce ar fi putut să fie?

PIETRO *liniștit*

Nici această întrebare nu are niciun sens pentru mine... Ceea ce este esența firii mele este tocmai de a nu visa treaz, de a nu mă amăgi cu năluci... de a nu-mi pierde controlul vederii... Dacă ar fi vorba să mă hrănesc cu ceea ce nu e... aș fi tot atât de ridicol ca acel cardinal bătrân care se gătește ca o femeie și se crede irezistibil... E sigur că el se amăgește pe e însuși și se crede iubit... E o lașitate în această nevoie de auto-amăgire și încă mai am puterea să n'o accept, dar accept orice îmi va oferi vieața: încercări grele, urîțenie, moartea însăși, dar nu amăgirea. Dimpotrivă, sunt bucuros că acest vis prost s'a sfârșit și sunt recunoscător — nu știu cui — că totuși a dat un sfârșit întâmplării. Ah, dacă și la sfârșit... spada ar veni dreaptă în pieptul meu, în luptă limpede...

ALTA

Acum când ne depărtăm ca două suflete care se despart, pornind fiecare pe o mare deosebită, ești sigur totuși că, dincolo de ce s'a întâmplat, nu sunt eu totuși femeia pe care trebue s'o iubești? Că nu suntem, așa ca în cer, și aici pe pământ, oriunde am fi, într'adevăr uniți pentru totdeauna? Poate că nu a fost oricum, decât o clipă de slăbiciune. Am fost prinsă încet... mereu mai mult decât aș fi vrut... m'am prăbușit apoi dintr'odată.

PIETRO *se gândește mult, liniștit*

Nu, femeia aceea era gândită fără slăbiciuni... Cel puțin aceea pe care am iubit-o eu, era fără slăbiciuni... Era și singura care mă interesa... și...

ALTA

Și?

PIETRO

Și dacă s'a întâmplat ceea ce s'a întâmplat, înseamnă că m'am înșelat, ca un trecător care ia pe altul drept o cunoștință mai veche a sa... Iar când vede că s'a înșelat... nu mai e nimic, în mod simplu, din ce i se năzărise.

NICOLA *a intrat și așteaptă*

PIETRO

Ești gata, Nicola?

NICOLA

Da — *îi pune o pelerină pe umeri.*

PIETRO *se îndreaptă spre ușă fără să spună o vorbă, cu pas sigur, încet.*

ALTA *îl privește plecând și când el a trecut pragul se prăbușește moale pe podeaua de marmoră.*

SFÂRȘIT

DANTON

PERSOANELE

DANTON
ROBESPIERRE
MARAT
CAMILLE DESMOULINS

FABRE D'EGLANTINE WESTERMANN HÉRAULT DE SECHELLES PHILIPPEAUX	prieteni ai lui Danton
SAINT-JUST COUTHON	prieteni ai lui Robespierre
FOUQUIER-TINVILLE	acuzator public
HERMAN	președintele Tribunalului revoluționar
BILLAUD-VARENNE COLLOT D'HERBOIS VADIER HENRIOT TALIEN	revoluționari extremiști
ROLAND GRANGENEUVE GUADET SERVAN MONGE CLAVIÈRE LEBRUN	revoluționari moderați

DUSAULX LOUVET GARAT BEUGNOT LASOURCE PERNIÈRES BIROTEAU DELMAS THURIET BALOU	revoluţionari moderaţi
LAMETH X...	regalişti
PANIS FRÉRON SANTERRE LEGENDRE ROBERT ANTOINE şi SIMION DE STRASBOURG	alţi prieteni ai lui Danton
LINDET CAMBON CARNOT BARERRE	alţi revoluţionari moderaţi

PREŞEDINTELE CONVENŢIEI
UN PREŞEDINTE DE TRIBUNAL
GRIVOIS
UN OM DE LEGĂTURĂ
DELEGATUL COMUNEI
UN AGENT
ŞEFUL GĂRZII
I COMISAR
II COMISAR
I OFIŢER
II OFIŢER
UN SANS-CULOTTE

ALT SANS-CULOTTE
VÂNZĂTORUL DE ZIARE
UN DOMN
UN DOMN BĂTRÂN
UN BĂIAT
A...
UN LACHEU
ALT LACHEU
RICHARD
SANSON

DOAMNA ROLAND
LUCILE DESMOULINS
GABRIELLE
LOUISE GÉLY
M-me CHARPENTIER
M-me ROBERT

CONTESA DE R...
MARCHIZA DE T...
FELICIE
DOAMNA DE SEDEUIL
O TÂNĂRĂ
} deţinute la Conciergèrie

O DOAMNĂ
ALTĂ DOAMNĂ
O FATĂ
O DOAMNĂ IN NEGRU

GINA
CLAIRE
PAULINE

MARIE
COPILUL LUI DANTON

Alţi membri ai celor două Comitete, convenţionali, juraţi, membri ai Tribunalului revoluţionar, jandarmi, soldaţi, femei la Conciergèrie, mulţimea revoluţionară.

ACTUL I

TABLOUL I

La Danton. Apartamentul din Curtea Comerțului. Interior de burghez cu stare. Un hall-salon cu două uși în fund, iar între ele o bibliotecă. Ușa din stânga e mascată (căci duce la scara de serviciu). În peretele din stânga un cămin cu oglindă în ramă aurită deasupra și o altă ușe care duce în sufragerie. Peretele din dreapta are două ferestre. Între ele o vitrină cu cești de porțelan pictat și alte obiecte. Pereții tapetați. Șase fotolii mici cu atlas verde. Se aud sgomote de tacâmuri și voci vesele din sufragerie. Policandrul e aprins căci e seară. Un servitor a trecut de-a-curmezișul scenei și se întoarce introducând o femeie, îmbrăcată cu intenția să nu fie recunoscută. Ea așteaptă, un moment singură în picioare. Apare Danton, oarecum neliniștit, curios și masiv, cu șervetul de masă la gât.

SCENA I

DANTON *nedumerit, dar în clipa când privește mai bine, o recunoaște*

D-ta?

DOAMNA ROLAND *liniștit semeață*

Da.

DANTON *caută puțin, pe gânduri, pe urmă cu o politeță afectată*

Atunci poftim la masă... Abia am luat supa... Sunt aci: Lucile și Camille Desmoulins, Robespierre... Are să le facă plăcere.

DOAMNA ROLAND *autoritară și nervoasă, îl măsoară o clipă*

Da e Camille, Desmoulins, e Robespierre, dar mai e și Westermann... Santerre...

DANTON *simte unde țintește ea, stăpânit și simplu*

Da, sunt și ei...

DOAMNA ROLAND *caută în jur să vadă dacă se poate vorbi*

Danton, ce intenții ai? — *îl privește ca o stăpână în ochi.*

DANTON *brusc, nervos*

Intențiile mele le cunoaște toată lumea — *dur ș cinic* — N'am ascuns niciodată nimic.

DOAMNA ROLAND

A! Atunci, putem sta de vorbă. Recunoști deci... E aci o conspirație...

DANTON *precis*

D-nă, am făcut eu vre-odată un secret din faptul că vreau să detronez pe Ludovic Capet? Doamnă vă înșelați. Nu e conspirație. Danton nu conspiră...

DOAMNA ROLAND *îmblânzindu-se ironic*

Să vorbim serios... dar comitetele secrete dela Cha. r enton?

DANTON *cu ochi mari, batjocoritor*

A, nu... aceea era conspirația d-voastră a Girondinilor, a Brissotinilor... Nu, d-nă Roland, Danton nu se întâlnește noaptea, afară din oraș, în case părăsite... Eu am declarat război, celor ce ne vând. Asta e. Nu sunt decât 20 de zile de când bravii mei Cordelieri, — nu în ascuns, în sala de întruniri din curtea mănăstirii — au votat o moțiune prin care se cerea detronarea regelui — *apasă* — trădător... și eu însu-mi am prezentat petiția la Primărie și la bara Parlamentului... Asta-i conspirație?

DOAMNA ROLAND *îl privește lung, surâzătoare*

Nu de asta este vorba. Sentimentele d-tale pentru rege le cunoaște toată lumea. Nu vrei să mă înțelegi. Nu ești d-ta singur care ai cerut detronarea la Comună și, dacă vrei, și la Adunare. Din partea noastră, Verniaud a cerut-o încă de acum un an, după încercarea de fugă a lui Ludovic. Adu-ți aminte... Adu-ți aminte că bărbatul meu a fost gonit din Minister chiar din cauza scrisorii lui curajoase.

DANTON

Adică, — *cu glumă șireată, brutală* — scrisoarea d-tale, — că de d-ta era scrisă — *surâzând* — el numai a prezentat-o.

DOAMNA ROLAND *își privește mâinile, stânjenită, nervoasă.*

DANTON

Ei bine, atunci suntem perfect de acord — *candid și uriaș* — Îmi dați voie deci să vă invit din nou la masă... Gabriela a făcut o supă de pasăre delicioasă... Avem niște friptură să te lingi pe degete... Vin la pivniță de șapte neamuri... Așa cum se cuvine unui proprietar din Champagne...

DOAMNA ROLAND *îl privește enervată, studiindu-l ca pe un jucător șiret, pe urmă ochii mari îi înfloresc într'un surâs ironic, fără să spuie o vorbă.*

DANTON *simte vag ironia*

Gabriela de altfel, are să fie foarte mulțumită. De atâtea ori eu am luat masa la d-voastră și ea nici nu vă cunoaște încă... — *îi sclipesc ochii, așteaptă.*

DOAMNA ROLAND *enervată, cu hotărîre bruscă*

Danton, vreau să vorbim serios.

DANTON *cu o violență răsucită în el, crescut dar aparent calm*

Da. — *așteaptă împietrit.*

DOAMNA ROLAND

Ascultă-mă... Știi bine că nu despre aceste agitații anti-regaliste e vorba... Toți am pierdut de mult nădejdea că această Legislativă va vota vre-odată detronarea lui Capet. Toți știm că a mai prezenta moțiuni e zadarnic. Austriaca rămâne mai departe pe tron, ducând Franța și Revoluția în prăpastie.

DANTON *cu niște ochi enormi*

Atunci?

DOAMNA ROLAND

Ceea ce urmărești d-ta este să execuți însuți o hotărîre pe care Adunarea legislativă nu are curajul, sau nu vrea s'o ia.

DANTON *s'a ridicat hotărît căci nu vrea să discute.*

DOAMNA ROLAND

Să vorbim precis Danton... Ați hotărît pentru Vineri 9 August, seara... atacul Tuilleriilor... Azi e Duminică. La d-ta acasă sunt acum șefii conspirației...

DANTON

Conspirație!! Hm, Hm!
Dar să admitem întâia parte — *ascultă în el o clipă, apoi onctuos, cu o politețe cordială* — Cu ce vă putem fi de folos, frumoasă doamnă, de vreme ce ne refuzați supa?

DOAMNA ROLAND

Danton, vreau să vorbesc cu d-ta serios... Dar mai întâi îți cer să-mi spui un lucru:

DANTON

Da...

DOAMNA ROLAND *energic, îl privește drept în ochi*

Ai încredere în mine, în patriotismul meu?

DANTON

Mai multă decât în toți girondinii, decât în toți partizanii bărbatului d-tale, cu el cu tot, la un loc.

DOAMNA ROLAND

Nu așa, vorbim serios Danton.

DANTON *ocolind scurt, aproape violent*

Ei bine, doamnă, atunci nu mai am pic de încredere în nimeni — *rămâne tăcut.*

DOAMNA ROLAND *a rămas în gol, tace și ea, își potrivește șalul.*

DANTON *s'a ridicat din nou, îngândurat.*

DOAMNA ROLAND

Atunci, dă-mi voie să-ți dau un sfat. Vreau să zic dă-mi voie să te rog în numele acestei țări, pe care o iubim cu toții, un lucru...

DANTON *privește, așteptând.*

DOAMNA ROLAND

Amână mișcarea... Trebue s'o amâni neapărat!...

DANTON *își revine, așteptând ironic*

A!

DOAMNA ROLAND

Ironia d-tale e ne la locul ei. Dacă am făcut pasul acesta, dacă am străbătut tot cartierul acesta negustoresc, atât de umblat...

DANTON

Ei bine, doamnă, cred că rău ați făcut, vreau să spun că de prisos ați părăsit la ora asta pe amicii d-voastră. O seară pentru ei agreabilă e zadarnic pierdută... iar aci nu mai puteți schimba nimic.

DOAMNA ROLAND *face un gest dezolat.*

DANTON

E încă vreme astă seară, doamnă să vă reluați locul în frumoasa d-voastră sufragerie, să brodați mai departe, supraveghind această adunare de tinere talente delicate și strălucitoare, dar incapabile să salveze Franța. Pentru asta sunt necesari umeri ca aceștia, și o figură ca a mea, brăzdată de coarne de taur — *își simte tot trupul de uriaș sluțit.*

DOAMNA ROLAND *fără să vrea îi privește fruntea.*

DANTON *are acum toată frumusețea în ochii strălucitori.*

DOAMNA ROLAND

Ei bine, când recunoști singur că sunt la un loc atâtea talente frumoase...

DANTON *așteaptă aplecat, să vadă unde vrea să ajungă.*

DOAMNA ROLAND

Când recunoști singur că regele nu are adversari mai hotărîți decât pe noi...

DANTON *ca o cădere îndesată pe nicovală*

A! nu, n'am zis « hotărîți ».

DOAMNA ROLAND *rămâne iar în gol, fără sprijin*

Cum?

DANTON

Firește! — *o privește precis* — Am zis talente « delicate și strălucitoare »... Poate că era mai bine să zic lucioase... In orice caz nu am zis « hotărîte » — *și cu un pas de joc* — Dar încă odată, doamnă cu ce vă pot fi de folos?

DOAMNA ROLAND *scăzut, dar cu hotărîre și autoriate*

Danton, e absolut necesar ca mișcarea pe care o proectați să nu aibă loc.

E o greșală... Cu ea nu se va rezolva nimic. Ar putea să compromită totul. Nimic mai primejdios acum decât o mișcare de stradă... Ai văzut unde a dus mișcarea de acum o lună... Ai făcut atunci, la 20 Iunie...

DANTON *fierbând în el, răspicat*

N'am avut absolut niciun amestec în mişcarea dela 20 Iunie.

DOAMNA ROLAND *continuând ca şi când el n'ar fi replicat*

A fost un eşec dureros al poporului... Ca să credeţi că ajungeţi la ceva dacă năvăliţi, fie şi până în dormitorul regelui, şi chiar dacă, după ce l-aţi insultat, îi puneţi boneta roşie de revoluţionar în cap — lui şi moştenitorului — este o greşală...

DANTON *nervos, violent*

Doamnă, n'am avut niciun amestec la 20 Iunie. D-ta faci o confuzie între întrunirile pe care le ţin Cordelierii şi...

DOAMNA ROLAND *pe aceeaşi linie, iritată ca el*

De doi ani eşti neîntrerupt preşedintele acestui cuib de dezordine... Eşti singurul preşedinte menţinut atâta timp de vreo secţiune.

DANTON

Doamnă, vă repet că nu mă privesc pe mine toate excesele cordelierilor. Eu nu i-am folosit decât de două ori... şi nu în manifestaţii de stradă, ci în calitate de comandant al batalionului lor civic... Când am oprit trăsura regelui, care voia să fugă la St. Cloud şi când am refuzat să predăm gărzii naţionale pe Marat, refugiat cu ziarul şi tipografia lui, pe teritoriul secţiei noastre...

DOAMNA ROLAND *fără să ia în seamă desminţirea*

Este cea mai mare greşală, Danton să îţi închipui că vreunul dintre cluburi, fie el nu numai al Cordelierilor, ci chiar cel mare al Iacobinilor, ar putea decide singur,

cu ajutorul străzii, de soarta Franței întregi. Asta n'o poate face nici Comuna ori cât s'ar agita consiliul ei... N'o poate face decât Adunarea legislativă.

DANTON *îi sclipesc ochii intens, ironic*

Pentrucă acolo țin discursuri frumoase Roland, Verniaud, Brissot, Guadet și atâția alții? Ah, le e frică să nu le ia alții înainte. Să nu le ia «revoluția lor». Jucăria lor... Pentru asta vor să ne oprească pe noi?

DOAMNA ROLAND *liniștită, sfătuitoare, măsurată, sigură de ea însăși*

Nu, dar pentrucă e firesc să fie așa... Și te conjur în numele acestei Franțe pe care o iubim cu toții: renunță la planurile d-tale. Ai răbdare. Cu toții lucrăm pentru salvarea țării.

DANTON *nu poate stăpâni frământarea din el*

Să am răbdare? Dar ce e vorba de mine, de metresele mele, — *brusc și sincer* — Crede-mă, doamnă Roland, că dacă ar fi vorba de mine aș fi nesfârșit mai bucuros să mă duc la țară, să-mi văd de livezi și fânețe... Să pescuesc în Aube... Dar nu e vorba nici de mine, nici de d-voastră, nici de fătălăul acela de Ludovic, cu creier de capră. E vorba de Franța... De libertatea asta atât de greu cucerită... — *cu adevărat îndurerat* — Să mai aștept? Dar n'am așteptat destul? Sunt trei ani de când stăm împărțiți în două... De o parte un rege, care după ce a încercat să gonească parlamentul e nevoit să jure pe Constituție — *în aceeași frază* — jură pe Constituție dar încearcă să fugă ca să vie cu armate străine — *mereu legat, în creștere...* — primește declarații de înfrățire, însă trimite disperat emisari la monarchii vecini... E șeful unei nobilimi și a unui cler care renunță la orice privilegii, — *cu ochii aprinși de ironie* — plângând de fericire istorică, în Adunarea națională... dar pe urmă refuză, toți la un loc, să cedeze de fapt cel mai mic și mai nedrept privilegiu... Ascunde declarațiile de război pe care ni le trimit vecinii, dezorganizează armata, refuză sancțiunea regală de câte ori e vorba de vre-o reformă mai serioasă.

DOAMNA ROLAND

Asta am spus-o cu toții... A spus-o dela tribună Verniaud și s'a votat afișarea discursului lui în toată țara.

DANTON *ridică, rânjind, din umerii largi*

Ah, și cu asta ați terminat?

DOAMNA ROLAND

Știi bine că luptăm cu toții... Tocmai de aceea te rog așteaptă.

DANTON *întins ca o lamă de spadă*

Doamnă, d-ta îmi ceri să aștept, când? Când, au trecut frontiera 40 mii de prusaci și 30 de mii de austriaci! Când 20 de mii de emigrați li s'au alăturat... Când la Tuillerii se așteaptă înaintarea lor cu înfrigurare nestăpânită. Când la Palat se fac toate pregătirile pentru primirea învingătorilor... Când regele a concediat pe miniștri populari și plătește din lista civilă pe ofițerii dezertori, când refuză sancționarea decretului care vrea să formeze o tabără pentru apărarea Parisului...?

DOAMNA ROLAND *pasionată*

Ei bine, dar tocmai de aceea Adunarea a declarat « Patria în pericol ». Dela 11 Iunie ședințele ei sunt permanente. La toate răspântiile se înrolează voluntari.

DANTON *privind un tablou*

Voluntarii nu vin prea mulți, căci oamenii nu-și pot lăsa liniștiți familiile, când știu că, la cea mai mică înfrângere pe câmpul de luptă, ele vor fi masacrate de regaliști... Iar Legislativa d-tale e o adunare de flecari! Deasupra intereselor țării, ei pun ambițiile și intrigile lor copilărești — *amar* — Doamnă, sunt răi și

proşti frumoşii — *îndurerat şi trist, cu ochii calzi* — d-tale talentaţi...
Se ceartă ridiculi în timp ce pe toate drumurile, înaintează armata duşmană spre inima Franţei...

DOAMNA ROLAND *cu o închipuită autoritate*

Danton, sunt lucruri de care d-ta nu-ţi dai seama lămurit... De ce nu vrei să înţelegi că avem acelaşi ideal?

DANTON *copleşitor, crescut încă sufleteşte*

Atunci veniţi alături de mine.

DOAMNA ROLAND *în primul moment surprinsă, uimită, pe urmă cu condescendenţă feminină, cu gingăşie ironică*

Danton, d-ta eşti un om îndrăzneţ şi hotărît... Dar trebue să înţelegi: cu atât nu se duce la capăt o mişcare... D-ta poţi să înflăcărezi o adunare populară, dar o acţiune, pentru răsturnarea regelui şi pentru salvarea ţării, cere şi altceva...

DANTON *cu privirea mărită, aşteaptă.*

DOAMNA ROLAND

D-ta nu eşti omul care să pregăteşti o mişcare — *şi ca o fină paranteză* — iar o mişcare serioasă cere organizare — *surâzând iar* — Să vorbim sincer: d-ta eşti un minunat om de stradă...

DANTON *fără să se supere, zâmbeşte îngăduitor pentru neînţelegerea ei.*

DOAMNA ROLAND

Crede-mă, îţi vorbesc din toată inima... Şi îţi vorbeşte cineva care te cunoaşte... D-ta poţi conduce « o mişcare de stradă »... Dar nu « o mişcare revolu-

ționară », — *și-l privește binevoitoare, așteptând să vadă dacă el este atât de inteligent, ca să înțeleagă.*

DANTON *surâde îndelungat și ascultă în el însuși, melancolic.*

DOAMNA ROLAND

Cred că mă înțelegi?

DANTON *scăzut*

Da, da, desigur că da,... dar se pare că d-ta nu m'ai înțeles pe mine... Te rog să mă privești drept în ochi: Iți jur pe viața copiilor mei că adineaori nu am înțeles să chem pe nimeni sub « șefia » — *rămâne nemișcat.*

DOAMNA ROLAND *protestează slab*

A...

DANTON *și reia acum, încleștat*

Nu. Am vrut să înțeleg altceva: Că aceeace am hotărît este de neînlăturat... Haideți pe același drum cu mine, fie că veți porni înainte, fie că veți veni după mine...

DOAMNA ROLAND *tace îndelung alegând firele șalului.*

DANTON *s'a plimbat greoi, doi pași prin casă.*

DOAMNA ROLAND *cu un ton familiar, nu mai are nimic de spus*

Și crezi că Franța va fi salvată?

DANTON

Nu știu... Dar între Paris și armatele năvălitoare voi fi eu — *crește din el însuși, ca un fel de simț interior*

al statuii lui herculane, pare o statue cioplită în granit colţuros.

DOAMNA ROLAND *nu mai are nimic de spus. Ca femee, parcă se resimte de această voinţă virilă, neînfrânată.*

DANTON *a rămas fără să vrea nemişcat.*

DOAMNA ROLAND *cu totul alt ton*

Ei bine, atunci cu ce aşi putea fi eu folositoare?

DANTON

Da!... Şi uite cum... Partizanii bărbatului d-tale — dacă mişcarea reuşeşte — să o confirme în Adunare...

DOAMNA ROLAND *puţin pe gânduri*

M... da. Atunci o întrebare: Dacă răstorni pe Ludovic, pe cine pui în locul lui?

DANTON

Nu ştiu.

DOAMNA ROLAND *ironică şi fină ca o broderie*

Ducele de Orleans?

DANTON

Nu m'am gândit încă.

DOAMNA ROLAND *şi mai ironică*

S'au gândit alţii.

DANTON

Ceea ce ştiu, e că nu vor înceta frământările câtă vreme vom avea pe tron un rege căruia i s'au luat jumă-

tate din privilegii. Trebue să aducem un altul, căruia să-i pară că și jumătatea acordată e chiar prea mult.

DOAMNA ROLAND *plecând plutitoare, neîncrezătoare*

Succes...

DANTON *conducând-o*

De ce surâdeți?

DOAMNA ROLAND

Pentrucă nu cred că o să isbutească — *în prag și cald de tot* — Amână pentru 15 August mișcarea, Danton.

DANTON

E prea târziu. Regele a și trimis Cavalerilor Pumnalului, semnul convocării: o scrisoare albastră...

DOAMNA ROLAND *e impresionată, surprinsă...*

!?

DANTON *îi sărută lung mâna.*

SCENA II

DANTON *rămâne în scenă pe gânduri.*

SERV. *după ce a închis*

Nu poftiți la masă?

DANTON

Spune că am terminat... că nu mai mănânc... *Vin mai târziu de dincolo, sgomotoși, Lucile, Camille, Fabre, Santerre, Legendre... Pe urmă, ca doi inși care*

au făcut grup aparte, Westermann și Robespierre. Ceva mai izolat, Grangeneuve.

LUCILE *ștrengăriță, floare veselă, destinată morții*

Nu, nu Gabrielle... e de neertat... Asta nu mai era cremă, era cocă. Nu-i așa Fabre?

GABRIELLE *gospodină modestă și necăjită, așteaptă cu ochii îndurerați*

Lucile, e adevărat?

FABRE

Ce cocă, dragă, piftie...

GABRIELLE *dezolată și naivă*

Piftie?...

LUCILE *ca și când ar fi găsit*

Da, piftie...

GABRIELLE

Și i-am spus zăpăcitei aceleia — *amărâtă*... — Dacă acum nu mai pot să mă duc eu la piață... Trebue să faci coadă la toate... Nu se mai găsesc de nici unele...

DANTON *familiar, alarmat*

Gabrielle ce e?... ce s'a întâmplat?

GABRIELLE

A greșit Maria prăjitura — *e mereu cu ochii îndurerați.*

LUCILE

Danton, nu poți să-ți închipui ce ne-ai dat în loc de cremă...

DANTON

Lucile Tăvălug [1]), te rog să nu mai îmi necăjeşti nevasta...

FABRE

Dacă nu ştiţi să gătiţi... Ia să vă spună Santerre cum a gătit el astă iarnă — *e o întâlnire de priviri întrebătoare* — Cum? nu ştiţi?

VOCI *la bărbaţi*

Lasă că ştim...

LUCILE

Ei, ştiţi d-voastră, dar noi nu ştim.. Fabre, spune-ne..

FABRE

A, nu, să povestească Santerre însuşi — *se întoarce către el* — Santerre, ia povesteşte... — *către un vecin încet* — De ce să nu-i facem o plăcere omului?... N'ai idee cât îi place lui Santerre să povestească asta...

LUCILE *stăruitoare*

Povesteşte, povesteşte...

SANTERRE *mare aer de flăcău cumsecade se grăbeşte naiv să povestească*

Să vedeţi. Camille scrisese la gazetă că ar trebui ca toţi cetăţenii, ca fraţii, să mănânce la un loc... Să puie masa în mijlocul străzii... Fiecare să aducă ce are, sărac şi bogat... Asta-i egalitate...

GABRIELLE *casnică, uimită*

In mijlocul străzii?

[1]) Ca aproape toate amănuntele, poreclele din text sunt material istoric.

FABRE *bun regisor*

Lăsați-l să povestească...

SANTERRE *fălos și simplu*

Atunci, ca să pot găti pentru toată lumea am cumpărat tot orezul care se găsea de vânzare, am luat 200 de miei și am transformat cazanele mele de fabricat bere, în căldări de bucătărie... Am fiert orezul și am aruncat toți mieii în el.

LUCILE *cu ochii vii, încântată, mirată*

Ai... Ai...

FABRE

Stați, că mai are de spus.

SANTERRE

Pe urmă, pentrucă nu era loc în berărie, am pus masa în stradă... Adică pe două străzi.

FABRE *îl întregește amuzant și biruitor, repede*

Și d-lui, călare pe un cal uriaș, în uniformă nouă de căpitan de gardă civică, supraveghea serviciul...

LUCILE *cu ochi mari de copil*

Călare?

FABRE

Pe un cal uriaș... E un cal pe care Santerre îl împrumută vara unui vecin sărac. Acesta îl îmbracă într'o piele de elefant și îl expune la bâlci, așa ca elefant.

LUCILE *uimită*

Serios, e adevărat asta?

SANTERRE *grav ca un călugăr*

Sunt numai vorbe, doamnă. Nu eram pe calul acela atunci.

LUCILE

Ce rău îmi pare că n'am fost și eu — *lui Camille* — Domnule Hon! Hon! de ce nu m'ai dus și pe mine?

CAMILLE *cu înțeles*

Pentrucă noi aveam altceva de făcut...

LUCILE *îi dă o palmă peste gură*

Obraznicule...

GABRIELLE

Marie, ia pe Tony la culcare... Haide...

MARIE

Nu vrea să meargă — *copilul într'adevăr nu merge.*

GABRIELLE

Bebe, te spun lui papa... Haide... — *îl reclamă* — Uite, papa...

DANTON *teribil și glumeț*

Danton, du-te la culcare că-ți bag tava în burtă — *tocmai s'a adus o tavă cu cafele acolo* — Ai înțeles? — *copilul rămâne înlemnit. Danton îl ia în brațe și îl sărută copleșitor.*

WESTERMANN *dă cu ochii de Manifestul lui Brunswick pus în ramă, face un gest ca și când ar vrea să-l sfarme cu pumnul*

Canalie! — *fierbe în el însuși.*

DANTON *îl oprește.*

TOȚI *se apropie*

Dar ce e? Westermann?

DANTON *calm, masiv*

De ce să-l sfarmi? Eu l-am pus acolo ca să-l văd toată ziua. Să nu-l uit o clipă.

GRANGENEUVE

Manifestul lui Brunswick!

DANTON *simplu, dar încleștat*

Am scos potretul tatii din ramă și am pus gazeta lui Souleux cu Manifestul lui Brunswick. Il voiu pune la loc numai când pericolul va trece...

CAMILLE *exuberant*

Ah, nerușinatul, va plăti scump îndrăsneala de a amenința Parisul și Revoluția... —*își mușcă buza de jos.*

DANTON *surâzând amar și masiv*

In orice caz, cel care va plăti, mai sigur, e acest intrigant de Ludovic, care plânge îmbrățișându-se cu deputații, în timp ce dușmanul, chemat de el, cu disperare, înaintează cu optzeci de mii de oameni asupra Parisului...

GRANGENEUVE *mirat, domol*

E adevărat. Săptămâna trecută, când cu discursul Abatelui Lamourette plângeau, dimpreună cu noi, toți. Nu era decât un strigăt: « Să uităm totul și să salvăm Patria »...

DANTON

Firește, îmbrățișa pe aceiași deputați, pe cari îi amenință cu execuția militară... Citește Camille — *arată* — la punctul ăsta...

CAMILLE *citește răspicat, subliniind prin întinderea vocii*

Orașul Paris și toți locuitorii lui, fără distincție, vor fi ținuți să se supună neîntârziat, fără ezitare, să pună pe domnitor în plină și deplină libertate, să-i asigure lui, ca și tuturor persoanelor regale, inviolabilitatea și respectul pe care dreptul naturii — *se întoarce ironic, nedumerit* — îl impun oricăror supuși față de suverani. Majestățile lor imperiale și regale, al Austriei și Prusiei, fac personal răspunzători de orice eveniment cu prețul capului lor, pe toți membrii Adunării Naționale, ai departamentului, ai districtului, ai Gărzii naționale a Parisului, pe toți judecătorii de pace și oricare vor aparține » .

WESTERMANN *se întoarce și rânjește.*

DANTON *clocotind*

Citește mai departe.

CAMILLE *cu vocea sonoră, ușor metalică, alarmată*

...vom proceda la o răzbunare exemplară și pe vecie memorabilă, predând orașul Paris unei execuții militare și unei răsturnări totale...

DANTON *nervos, complectându-l*

Sigur, Franța întreagă va fi distrusă, dacă se va atinge cineva de persoana — *cetește arătând,* — sfântă a regelui... — *ironic* — Ei cred că regalitatea e de origină divină.

CAMILLE

Ascultă, aci că e mai extra-ordinar — *accentuând* — « Că gărzile naționale, care vor fi combătut împotrivă și vor fi prinse cu armele în mâini, nu vor fi tratate ca inamici — *subliniind și mai mult, cu vocea întinsă* — ci soldații lor pedepsiți ca răsculați împotriva regelui lor... și tulburători ai ordinei publice...

WESTERMANN *hotărît și strâmb de furie*

Trebue executat imediat Capet!

CHABOT

Acum pricepeți de ce de 15 zile Curtea a ridicat capul? de ce nobilimea și preoții au devenit atât de îndrăzneți? de ce regina spunea lui Dumouriez, « s'o mai lase în pace cu Constituția »?

LUCILE *care a privit cu atenție manifestul, zăpăcită*

Pe Camille nu-l execută.

TOȚI *nedumeriți*

...!?

CHABOT

De ce...?

LUCILE *cetind*

Vor fi executați: Membrii Adunării Naționale ai departamentului, ai districtului, ai municipalității și ai Gărzii naționale, judecătorii de pace și cei ce aparțin.

CEILALȚI *surâd.*

LUCILE *zăpăcită și fermecător bucuroasă*

Sigur...

FABRE

Cum? dar Camille nu e «procuror al Felinarului»?

LUCILE

Ce-are a face? E un nume pe care i l-a dat poporul, aşa, pentrucă denunţă la gazete pe duşmanii Revoluţiei...

FABRE *amar*

Şi cei denunţaţi de el, sunt în stradă, pe loc, spânzuraţi de felinar. Asta ţi se pare puţin, Lucile? — *e o destindere generală.*

LUCILE *brusc întristată*

Nu, taci!

DANTON *a luat deoparte pe Fabre*

Ia femeile cu tine, ca să rămânem singuri.

FABRE

Şi unde să le duc?

DANTON

La teatru, la Palais Royal, la piesa ta, vezi tu unde...

FABRE *face semn că a înţeles, se îndreaptă spre cele două femei.*

DANTON

Westermann, ai adus cu tine planul?

LUCILE *căreia Fabre i-a spus ca şi Gabriellei, ceva*

Ah, Fabre are un plan infernal. Vrea să ne ducă să vedem piesa lui... Vi-l denunţ...

GABRIELLE *gospodină, bucuroasă de teatru*

La teatru? A, e foarte bine? Dar... nu e prea târziu?

LUCILE *neastâmpărată, cu o groază comică*

Să vedem piesa lui Fabre, Gabrielle? Nu înțelegi? mai bine să vie Brunswick cu armatele lui.

FABRE

Răutate, vom merge ca să te pedepsesc...

LUCILE *cu o falsă dezolare*

Fabre, fii serios, pe căldura asta?

DANTON *grăbit să le facă să plece*

Tocmai de aceea, stați să vedeți un act și pe urmă vă duceți la Palais Royal, să luați câte o înghețată, acolo venim și noi mai târziu...

LUCILE *sclipitoare de ironie, fragedă*

Vine și Maximilien? — *cu o exagerată uimire* — La Palais Royal? Auziți, Maximilien la Palais Royal...!

ROBESPIERRE *palid, atins*

Doamnă sunt oameni — *cu intenție tăioasă și ascunsă* — care gândesc că împrejurările de azi cer pe tron pe Ducele de Orleans — *privește în jurul lui, ca un mort* — Când însă o rudă a regelui merge până acolo, încât își transformă palatul și dependințele într'o întreprindere publică, instalând jocuri de noroc, săli de dans, cafenele, restaurante frecventate de tot ce are Parisul mai dezonorant, acolo unde întâlnești pe toți agitatorii, pe toți îmbogățiții furniturilor... toate femeile pierdute.

CAMILLE *gazetar cu voe bună*

...frumoase și elegante.

ROBESPIERRE *ca o linie severă*

...ale Parisului, unde nu se mai știe de zi și noapte, pe sub galeriile acelea cu prăvălii, sau în grădinile cafenelelor, unde femeile iau înghețată... Eu nu pot să merg într'adevăr...

CAMILLE *cald, bon garçon*

Și totuși Maximilien, acolo e inima Franței. De acolo a pornit Revoluția. Acolo, urcat pe o masă, acum trei ani am cerut eu dărâmarea Bastiliei, acolo am declarat cocarda verde, revoluționară... Chiar ducele, ca un adevărat prieten al poporului, ca un simplu cetățean, se numește azi Philippe Egalité și a schimbat și numele grădinei: nu e Palais Royal, cum zici tu, ci e Palais Egalité.

LUCILE *prietenoasă*

Vino, Maximilien... E o zăpușală groaznică. Tot Parisul e acum acolo... Ei, Gabrielle, te-ai îmbrăcat?

GABRIELLE *mare, sentimentală și harnică*

Da, dar mi-e frică... Am auzit că iar a omorît pe cineva acolo...

WESTERMANN *aspru, colțuros, fire poruncitoare*

Un regalist a împins îndrăsneala până acolo că, pe când lumea era îngrămădită în jurul manifestului lui Brunswick, a strigat în plină promenadă « Jos Națiunea, trăiască Regele! ». A fost înfășcat de popor și înecat într'un avuz.

GABRIELLE *maternă*

Se zice că era tânăr și frumos.

GRANGENEUVE *care e un fel de Gabrielle bărbat*

Eu am auzit, mi-a spus o vecină, că el nu a strigat nimic dar că Thérogne de Mericourt a descoperit în el pe nobilul care a sedus-o și apoi a părăsit-o...

LUCILE *neastâmpărată mereu*

Poftim, ce mai e şi asta?... Cine e această Thérogne?

CAMILLE

Dragă, e cea mai frumoasă fată galantă de la Palais Egalité.
A fost sedusă de un tânăr nobil şi nevoită să fugă de acasă. Dar mereu s'a gândit la răzbunare. S'a făcut acum revoluţionară. Tot ce câştigă dela galanţii ei bogaţi, dă poporului. A luat parte la toate mişcările. Era şi la 20 Iunie la Tuilerii — *se întoarce ca să întrebe,* — nu, Santerre?...

SANTERRE

Da, era îmbrăcată ca amazoană, şi cu o suliţă în mână.

CAMILLE *exact*

Asta e costumul ei. E idolatrizată de popor.

LUCILE *copilăroasă*

Ah, amazoană şi cu o suliţă... Aş vrea să fiu şi eu...

CAMILLE *necăjind-o*

Dar dragă, tu n'ai niciun motiv să faci asta... Intâi, că eu nu te-am sedus pe tine...

LUCILE *fraged indignată*

Mizerabil Hon, Hon.

CAMILLE

Pe urmă tu eşti cea nobilă, iar nu eu... Dar în orice caz, întâi te-am luat de nevastă şi pe urmă te-am sedus. Aşa că n'ai de ce să te răzbuni...

LUCILE *îl trage, înciudată, de păr*

Hon-Hon!...

DANTON *nerăbdător, dar domol*

Ei hai, vă duceți? Fabre, ia-le de aici...

CAMILLE

Mă duc și eu...

DANTON *neplăcut surprins*

De ce? Tu rămâi. Ai treabă cu noi. Lasă-l pe Fabre cu ele. El e autor dramatic și se pricepe la intrigi.

CAMILLE *glumind tot gazetărește*

Mi-e frică de el. E și intrigant, și e și mai urât decât mine... E în stare să placă Lucilei... Mă înșală.

DANTON *cu un zâmbet strâmb*

Ah, Camille fii serios...

CAMILLE

Bine rămân, dar să nu mă înșeli, Lucile, auzi?

LUCILE

Nu, mizerabil urât, nu — *îl sărută lung, Danton îi desparte* .

ROBESPIERRE *cu o decizie rece, liniștită*

Vă întovărășesc și eu câțiva pași.

TOȚI *îl privesc încremeniți uimiți*

Cum? pleci?

ROBESPIERRE *rece, fără gesturi, afectat*

Nu văd de ce ar fi necesară prezența mea aci... — *se salută și se despart.*

SCENA III

DANTON, CAMILLE DESMOULINS, WESTERMANN, CHABOT, GRANGENEUVE, BILLAUD-VARENNE SANTERRE, mai târziu MARAT și X

WESTERMANN *pe gânduri, nemulțumit, bănuitor*

Robespierre ăsta! — *își mușcă buza de jos.*

CAMILLE

In ceea ce privește virtutea lui, e hipocrizie curată. Când eram în liceu, era îndrăgostit de o verișoară a lui și în orele de clasă, îmi arăta pe sub bancă toate scrisorile lui de dragoste...
Deodată simpla figură imobilă a lui Danton provoacă tăcerea tuturor, și încarcă atmosfera.

DANTON *masiv, nervos, dă impresia că are vocea grea de o intensă viață chinuită, dospită în adânc*

Prieteni, la ora asta cea mai mare parte a Parisului petrece. Alta așteaptă cu înfrigurare armatele străine. Cei sortiți să salveze patria își petrec timpul între spaima copilăroasă și petrecere — *cu o înfiorare simplă, scăzută.* Dar Franța nu e nici Capet, nici Girondinii, nici chiar toată populația de azi a Parisului. Și pentrucă ea trebue să fie cineva, astă seară suntem noi — *simțind ca dintr'un început, realitatea* — De cei adunați aci, depinde mântuirea patriei noastre și libertatea lumii — *sunt toți cuprinși de o nouă emoție* — Vineri seara?

WESTERMANN *întărind*

Danton am jurat cu toții.

DANTON

Atunci Westermann să trecem dela vorbe la fapte... Scoate harta — *se trage o masă în mijloc, se desfășoară harta* — Ce-ați hotărît, Camille?

CAMILLE

Santerre are să-ţi arate planul şase. Eri la *Cadranul Albastru* nu s'a putut ţine şedinţă decât până la opt seara. Pe urmă ne-am dus cu toţii la Antoine...

DANTON

Au venit toţi membrii comitetului?

CAMILLE *fără « tragic »*

Toţi.

DANTON

Ei şi?

CAMILLE

O să-ţi arate Santerre ce s'a hotărît — *şi vioi ca totdeauna* — Eu vreau să vă spun o întâmplare. Ştii că Antoine stă pe Rue Saint-Honoré, în aceeaşi casă cu Robespierre. Pe la miezul nopţii, ne pomenim cu bătrâna Duplay îngrozită — *aci o imită aproximativ* — Ce faceţi aci? Vreţi să pierdeţi pe Robespierre? Plecaţi din casa mea... Antoine i-a răspuns: Da, e vorba de el! Şi n'are decât să se ascundă dacă îi e frică.

TOŢI *se miră de întâmplarea asta.*

DANTON *prezident prin fizicul lui, de ciclop parcă*

Ei, Santerre.

SANTERRE

Să-l explice Westermann că a însemnat planul pe hartă...

WESTERMANN *lămureşte*

Santerre va aduce 30.000 de oameni din foburgul St. Antoine, iar Alexandre va aduce 10.000 din cartierul

St. Marceaux. Prima coloană sub conducerea lui Santerre și a mea, debușează pe la Primărie, pe sub arcada St. Jean. Ne întâlnim cu coloana formată din Marsiliezi, Bretoni și Cartierul St. Marceaux, la podul St. Michel. De acolo ne îndreptăm spre piața Caroussel. Din ordinul Primarului un convoiu cu muniții se va găsi, ca din întâmplare, în drumul Marsiliezilor. Cum garda va fi slabă, — cu intenție — vom pune mâna pe el.

DANTON *adaogă, mulțumit*

Am obținut ca secția noastră chiar, a Teatrului Francez, să facă paza parcului de artilerie dela Pont-Neuf — *toți surâd cu înțeles.*

WESTERMANN

Da? Atunci totul se simplifică. După câte știm sunt acolo opt sute de lăzi de cartușe, afară de cele 4 tunuri.

DANTON

Primarul, cere precis și o gardă care să-l aresteze, de formă, firește, ca să fie situația lui în regulă...

WESTERMANN

O mie de oameni vor rămâne să înconjoare Primăria, 400 de oameni vor ocupa directoratul departamentului. Mici detașamente vor ocupa Arsenalul, hala de grâu, Palatul Invalizilor, Casele miniștrilor... podurile de pe Sena.

DANTON *ascultă, gândind concentrat câtva timp, căutând*

Unirea coloanelor nu e bine fixată la podul St. Michel — *toți se miră* — De două zile strada Leduc e înfundată.

WESTERMANN *caută pe gânduri*

Ai dreptate.

DANTON

Se va fixa la Pont-Neuf? Ce zici?

WESTERMANN

E într'adevăr mai bine.

DANTON *dându-şi seama de gravitatea lucrului*

Santerre, eşti sigur de cei 30 de mii de oameni?

SANTERRE *flăcău fără grije şi încrezător*

Danton, răspund de ei.

DANTON *preocupat*

Westermann, batalionul Marsiliezilor?

WESTERMANN

Am stăruit cu Panis, pe lângă Barbaroux şi ni l-au adus aci, la îndemână. Sunt peste drum în curtea mănăstirei, la Cordelieri.

DANTON *se înseninează şi el*

A, bun... Şi Bretonii?

WESTERMANN

Şi ei sunt siguri — *mai departe* — Am comandat 6 placarde mari, cu inscripţia: « Moarte celor care vor trage în popor ».

CAMILLE

Să se facă şi o mie cinci sute de afişe... Am să le fac eu.

WESTERMANN *cuminte şi bun ostaş*

Vom avea un drapel roşu.

DANTON

Cum stă apărarea Palatului? Pe ce forţe pot conta ei?

WESTERMANN *de asta e sigur*

Un regiment de elveţieni şi 500 de regalişti, oameni ai Curţii, « Cavalerii Pumnalului », care vor lupta toţi până la unul...

DANTON

Garda naţională?

WESTERMANN *legat*

16 batalioane destul de nesigure pentru ei. Cel mult dacă două batalioane le vor fi credincioase. Tunarii iarăşi, la primul semnal, vor trece de partea noastră, cu tunuri cu tot...

DANTON *mereu cu grija amănuntelor, minte de comandant înăscut*

Cine comandă Garda naţională, Sâmbătă? Al cui e rândul?

WESTERMANN *întunecat*

Mandat, constituţional, dar devotat regelui — *descurajat* — E partea slabă a întregului plan.

DANTON *ca o pecete grea*

Il vom înlocui...

WESTERMANN

Acum, Danton, spune-ne d-ta, ce măsuri ai luat?

GRANGENEUVE *sfătos, inimos*

Daţi-mi voe prieteni, să întreb eu mai întâi ceva... iar pe urmă cetăţeanul Danton ne va da lămuririle necesare... şi va risipi desigur şi îndoelile pe care le am eu.

DANTON *cu deferenţă, prietenos*

Grangeneuve, vorbeşte.

GRANGENEUVE *inimă cinstită*

Vă rog să nu vedeţi în tot ce voi spune, decât grija mea cea mare, că o mişcare de care depinde salvarea patriei, s'ar putea să nu reuşească. Şi uite ce mă îndritue să cred asta. Ziua de 20 Iunie a fost o mare greşală... Ea a întărit regalitatea. Asta o simţim cu toţii, nu-i aşa? — *toţi convin* — Această nefericită manifestaţie ne-a înstrăinat simpatiile provinciei, care a manifestat pentru Curte, a dat prilej regelui să suspende pe primar şi pe procurorul general... Şi, vi-o spun cu durere, a descurajat într'atât pe prietenii noştri Girondini, încât i-a făcut să se gândească la o posibilitate de înţelegere cu Regele. E vorba numai de câteva ministere.

CAMILLE *cunoaşte şiretenia*

Şi cum regele nu vrea decât să câştige timp...

GRANGENEUVE *la punct*

Cum regele nu vrea decât să câştige timp, — trei săptămâni — va acorda orice, sigur fiind că va lua înapoi totul — *şi ei ştiu că e profund adevărat.*

DANTON *politic*

Grangeneuve, ai toată dreptatea când judeci mişcarea neroadă dela 20 Iunie, dar acum e vorba despre altceva. Am să vă explic amănunţit.

GRANGENEUVE *cu grije să nu nemulțumească*

Nu te supăra dacă te întreb...

DANTON *face un gest de reproș amical*

Grangeneuve...

GRANGENEUVE

Santerre crede că va ridica 30 de mii de oameni. Asta se putea luna trecută. In definitiv să nu uităm un lucru: că acest plan de insurecție, exact același — cu aceleași promisiuni ale lui Santerre — a eșuat acum 10 zile, de ne-am trezit la miezul nopții singuri, încât era să compromitem totul.

WESTERMANN *dându-și seama de importanța lucrului pe care-l spune*

Grangeneuve... astăzi e Danton care conduce.

GRANGENEUVE

Dacă n'ar fi el, n'aș mai încerca din nou o mișcare care a dat greș atât de jalnic.

DANTON *cu toată greutatea, cu coatele puternic pe masă*

Așa dar iată care e situația: Atacul pe care Santerre și — *accentuiază, căci are mai multă încredere* — Westermann îl vor conduce, nu va fi o simplă navală de stradă... Va fi, cetățeni, o mișcare politică — *toți îl ascultă cu interes, privirile sunt ațintite asupra lui* — Adunarea națională va detrona pe Ludovic care va deveni prizonierul nostru și va fi trimis la Vincennes.

TOȚI *senzația produsă e felurită, dar nu e unul să nu fie impresionat și atent.*

GRANGENEUVE *uimit*

Dar Adunarea națională e constituțională!

DANTON *lămurind un plan adânc gândit*

Consiliul comunei va vota detronarea și pe urmă în corpore va merge în fruntea poporului, la Adunare, cerând convocarea unei Convenții care să decidă de tronul Franței — *mereu uimire și nedumerire.*

SANTERRE *extrem de surprins*

Dar Consiliul comunei e « moderat » Danton? Lafayette-ist. Nu sunt nici 3 luni de când te-a amenințat, și pe d-ta și pe Manuel, când ați cerut scoaterea bustului..

DANTON *face o pauză lungă intenționată.*

Vom disolva Consiliul comunal și vom numi altul, al nostru...

TOȚI *urmăresc încordat, nu pricep nimic și toate privirile sunt întrebătoare.*

GRANGENEUVE

Bine, dar asta când?

DANTON

Chiar în noaptea dintre 9 și 10 August.
Toate secțiunile electorale ale Parisului, se vor întruni spontan și se vor prezenta vechiului Consiliu declarând că poporul îi retrage încrederea și că a numit alți delegați — *acum înțeleg și ei, din această cauză sunt mai surprinși însă.*

GRANGENEUVE

Crezi că are să reușească? — *sfios* — Știu că acum 5 zile secția *Mauconseil* a votat nerecunoașterea regelui, dar din cele 43 de secții, numai 14 au aderat la hotărîrea ei... — *argumentul e convingător pentru toată lumea și atmosfera e nesigură.*

DANTON

Grangeneuve... Obiecțiunea d-tale e foarte îndreptățită... Dovadă chiar în seara aceea, în calitatea mea de președinte al secției Teatrului Francez, am prezentat propunerea că — *pauză nervoasă*... *și pe urmă spune cele ce urmează căci aceasta constitue prima realizare de sufragiu universal* — de vreme ce toată lumea, acum când *Patria e în pericol*, e chemată să ia armele, e nedrept ca numai cetățenii bogați să aibe drept de vot — *categoric și bărbătește* — Dacă toți luptă, atunci toți trebue să aibă drept de vot — *scăzut* — Pot să vă spun că majoritatea secțiilor ne-au imitat. Prin urmare convocând să voteze pe toată lumea, nu numai cei cu avere, cum vor — *ironic* — constituționalii, alegem noui delegați, noui delegați se prezintă la Primărie și se constituie în consiliu, notificând celui vechiu că e disolvat, noul Consiliu se prezintă la Adunare și îi pretinde detronarea — *cu ochii plini de viață* — E o mișcare politică, nu numai de stradă...

Lovitura apare genială și toți sunt sub impresia expunerii.

GRANGENEUVE *uimit, cu admirație*

Să voteze toată lumea, nu numai cei bogați? nu e rău! Asta ar fi adevărata revoluție — *se întoarce către ceilalți cari aprobă cald.*

DANTON *a fost urmărit cu o atenție aproape fluidă de către toți, adaogă acum ca o paranteză neglijentă*

A, trebue să vă mai spun un lucru. Ca să putem fi siguri de garda națională — nu de oameni, ci de ofițeri, bine înțeles — eri secțiunea noastră a obținut suprimarea statului major al gărzii. Acesta nu va avea decât șefi de secție și — *subliniază masiv cu buza lui sfâșiată de corn de taur*... — nu va putea executa niciun ordin fără cererea autorității civile...

CHABOT *uimit de această abilitate îl întregește, cu ochii scânteetori*...

Municipale?!

DANTON *din toată figura neregulată, de uriaş slut, se adună o privire precisă, şi, după o secundă, rezolvată într'un surâs larg*

Municipale — *Toţi se privesc între ei, căci înseamnă că în cazul acesta ei înşişi vor fi comandanţii... forţele de apărare ale Palatului. Se aude mişcare pe scară, toţi tresar, dar fără frică aşteaptă* — E Marat — *capetele se întorc spre uşe.*

SCENA IV

Aceeaşi, MARAT

Marat, trup îndesat, cu umeri laţi, dar desarticulat, ros de febră. Dacă într'adevăr cancerul e boala provocată de o celulă care se înmulţeşte dezorganizat, atunci tot trupul lepros al lui Marat e parcă devorat de inima lui care creşte necontenit, distrugând restul. Are ochii încinşi de o continuă panică. E singurul dintre şefii revoluţionari sordid îmbrăcat. In tăcerea întrebătoare care l-a întâmpinat, aruncă pe masă un plic albastru, şi plimbă o privire ca o amară învinuire.

CAMILLE *nervos, viu, cel mai tânăr dintre ei*

Ei?

MARAT *rânjind*

A fost găsit în buzunarul unui aristocrat ucis pentrucă era suspect.

E semnul prin care Curtea convoacă pe « Cavalerii Pumnalului » anunţându-i să fie gata să măcelărească pe revoluţionari, căci trupele lui Brunswick sunt la porţile Parisului!

DANTON *scoate şi el un plic la fel şi i-l aruncă pe masă*

Da.

MARAT *violent*

Atunci ce mai aşteptaţi?

DANTON *a cărui privire e material masivă și căruia buza necrestată de jos, îi dă un început de surâs calm*

Marat totul e pregătit. Toți cei cari suntem aci ne-am jurat să facem totul ca să salvăm Franța. Vineri vom ataca Tuileriile.

MARAT *destins, descurajat, simțind nevoia să caute sprijin*

Nu e nimic de făcut. «Vom ataca ». Ah ! când legiunea lașilor petrece, când se varsă la Paris Royal cupe de șampanie pe sânii femeilor pierdute, când în toate casele nobililor se fac pregătiri pentru primirea Prusacilor... — *se îneacă de silă și descurajare, nu termină fraza* — Toată sforțarea noastră e de prisos.

DANTON *îi privește lung, matur*

Dar Marat, exagerezi... Firește, situația e dintre cele mai grele dar nu e ireparabilă... Tu, acolo în subterana ta umedă, vezi toate prea în negru... Westermann, care e situația la frontieră?

WESTERMANN *trist, dă un raport automat*

Trupele noastre bătute în Belgia se retrag dincoace de frontieră... Armatele lui Lukner sunt în descompunere, vin în fugă spre Paris, — *aerul parcă se îngroașe toate privirile se întunecă tăcute.*

MARAT *se ridică din nou, reluând cu o relativ liniște*

Am mai făcut un ultim apel către acest popor de lași. Apare în numărul de mâine din « Amicul poporului ». Am o corectură la mine.

DANTON *prietenos*

Citește-o.

MARAT *citește cu gura arsă, — aci contopite într'unul singur — cele două atroce și memorabile articole, care au provocat și exasperat masacrele de halucinantă amintire, ale nobilimei și preoțimei adunate în închisori. Inima și sânii fragezi ai principesei de Lamballe, purtați în suliți pe străzile Parisului peste câteva zile, inima caldă și devorantă, a lui Marat, iată cele două coordonate sufletești, ale timpului. Cetește într'o încălecare de respirații, care corespunde încălecării frazelor în articol*

Amicul poporului către Francezii patrioți... Scumpii mei concetățeni, hoardele numeroase de despoți conjurați înaintează împotriva noastră Patria e gata să sucombe sub loviturile lor, în 15 zile ea nu va mai fi, noi înșine vom fi dispărut din numărul celor ce trăiesc, dacă nu încetăm imediat toate urile, dacă nu amânăm toate neînțelegerile, dacă nu impunem tăcere tuturor micilor pasiuni, ca să ne unim împotriva dușmanului comun, ca să luăm, în sfârșit, toate măsurile ca să scăpăm casele noastre de jaf și foc, femeile și fetele noastre de brutalitatea soldateskei prusace, copiii noștrii de jugul rușinos al sclaviei și viețile noastre de fierul asasin. Vă roagă aceasta, amicul poporului în genunchi, acum în ora grea a primejdiei. Vă roagă cel care v'a prezis că armatele noastre vor fi inutil conduse la măcel de generali perfizi și iată trei rușinoase înfrângeri au semnalat deschiderea campaniei v'a prezis că frontierele țărei vor fi predate inamicului și iată inamicul a luat cetățile din nord, v'a prezis că acei care se declarau prietenii libertății și ai Revoluției nu fac decât să le submineze și iată că sunteți nevoiți să luptați cu armate străine ca să apărați ce ați dobândit cu atâtea sacrificii — *s'a oprit să respire, dar reia parcă fără să sfârșească respirația.*

Nu vă faceți nicio iluzie... S'a sfârșit cu noi pentru totdeauna dacă, astăzi chiar, toți prietenii libertății, toți cei din garda națională, toți bravii sans culottes, toți cei care pot să țină o armă în mână, nu se vor înscrie în piețile publice ca să meargă împotriva dușmanului, dacă toți caii disponibili în Capitală nu sunt luați ca să le facă o cavalerie ușoară, dacă jandarmeria nu primește

ordin să meargă, dacă Ministrul de război nu ocupă imediat înălţimile din jurul Parisului şi nu lucrează ca să puie în stare de apărare... De astă seară începând, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, toate atelierele, toţi meseriaşii să lucreze arme şi muniţiuni — *ochii lui văd în interior Franţa transformată în uzină.*

Şi să cerem ca numaidecât comisari speciali să fie însărcinaţi să facă percheziţii inchizitoriale în orice casă — *toţi îl urmăresc neliniştiţi* — şi să aresteze, executând pe toţi cei înţeleşi cu armatele duşmane, pe cei care împiedicând apărarea, nu aşteaptă decât victoria Prusacilor ca să se răzbune, măcelărindu-ne femeile şi copiii rămaşi acasă — *legat, desbătut deja în sufletul lui şi cu hotărîrea luată* — Nimeni mai mult ca mine nu are groază de sânge, dar ca să îl împiedicăm să curgă în valuri, vă îndemn să lăsaţi să curgă câteva picături — *enumerarea care urmează, menţinută mereu la «înaltă tensiune» dă celor de faţă o senzaţie care nu se mai poate preciza, de extreme, cum un fier înroşit şi aerul lichefiat prin frig produc aceeaşi senzaţie* — Ca să acordaţi datoriile de umanitate în grija siguranţei publice vă propun să decimaţi pe membrii contrarevoluţionari ai municipalităţii, pe judecătorii de pace, pe membrii departamentului şi al Adunărei naţionale — *energic răspicat* — Declaraţi regelui că dacă în 15 zile Austriacii şi Prusienii nu sunt la 20 leghe de frontieră, îl vom duce la eşafod! Iar toţi ceilalţi, la frontieră!... — *şi ca şi când s'ar fi sfârşit curentul, cade descurajat, îndurerat* — Dar toate, toate sunt de prisos... — *şuerat* — Popor flecar, nu te vei mişca niciodată. Totul e pierdut... — *Toţi rămân multă vreme sub impresia articolului, privirile ocolesc şi tristeţea e copleşitoare.*

WESTERMANN *gânditor*

E greu să mişti poporul ăsta, pentru ceva conştient...

CAMILLE *murmură pe gânduri*

Dacă s'ar putea întâmpla un fapt care să-i desmeticească pe toţi....

MARAT

Până să se desmeticească toți, vom fi prinși și executați noi.

DANTON *pe gânduri*

O asta n'ar fi prea grav. Ar fi poate singurul lucru care ar trezi din lâncezeală poporul... — *tăcere îndelungată.*

GRANGENEUVE *încă tânăr, burghez, cu aer cumsecade, cu vorba molatecă. Il ghicești mărginit, dar chinuit de frământări interioare. E ascultat de toți cu bunăvoință* Aveți dreptate. Poporul nu se va ridica singur, îi trebuie ceva care să-i provoace un acces de mânie și groază. Cum să i-l dăm? — *cu o emoție ușoară, largă* — Cred că l-am găsit în inima mea. Trebue ca o victimă să cadă sub cuțitul aristocraților, că e necesar omorul să fie comis la porțile Tuileriilor. Dar cine să fie cel sacrificat? — *respiră, puțin asmatic* — Să fiu eu... — *toți încremenesc* — Cuvântul meu e nul, viața mea este inutilă libertății. Cel puțin moartea mea îi va servi. *O tăcere grea ; în același sfert de secundă toate privirile au devenit umede. Danton emoționat ar vrea să spuie ceva, să facă un gest, dar negăsind nimic surâde cu buza crestată. Calzi, ochii lui mari și iluminați învălue cu o adâncă simpatie pe Grangeneuve.*

CHABOT

Ei bine, dacă trebue două victime... voi fi eu a doua — *tăcere apăsătoare căci toți sunt sub întâia impresie.*

GRANGENEUVE

Nu, tu vei fi cel care va executa planul.

CAMILLE

Grangeneuve, nu sunt vrednic să te îmbrățișez — *în timpul acesta lui Danton i se aduce un bilet. Il citește,*

face un semn afirmativ și pe urmă revine la convorbirea generală.

GRANGENEUVE

Așadar prieteni, mă duc acasă să-mi scriu testamentul iar la miezul nopții voi fi la Tuilerii. Cadavrul meu, găsit mâine acolo, va fi, să nădăjduim...

WESTERMANN *mușcându-și tulburat buza de jos*

Atunci...? — *se scoală* — Mergem cu toții nu? — *se scoală rând pe rând toată lumea, căci toți au impresia că după gestul lui Grangeneuve trebue « ridicată ședința ».*

DANTON

Westermanu, mâine de dimineață, înainte de plecarea mea vii, pentru stabilirea amănuntelor.

Conducând pe oaspeți, rămâne puțin în urmă, reține, cu mâna pe umărul lui, pe Chabot, îi spune încet ; — Chabot nu vei pune în aplicare planul. Sunt fapte care nu se fac. Dar aș vrea să știu, de curiozitate, dacă vine la Tuilerii... Du-te, la noapte, numai ca să vezi — *ca un rezultat al propriei experiențe* — Cunoaștem atât de puțin oamenii... — *vorbind apoi tare, ca să fie auzit pe scară* — Camille, eu plec mâine dimineață la Arcis.

CAMILLE *revenind surprins, uluit*

Danton!

DANTON *stânjenit, încurcat*

E neapărat nevoe să mă duc. Nu se știe ce se poate întâmpla. Vreau să fac un act de donațiune la Notar. Trebue să asigur bătrânețile mamei, Și pe urmă, am nevoe de o plimbare cu trăsura. Aci nu pot gândi nimic. Nicăeri nu pot gândi mai bine decât trântit în droșcă pe șosea, așa printre dealuri și ogoare...

SCENA V

DANTON *a luminat cu un sfeşnic scara, pentru ca să poată coborî toţi ; pe urmă revine, fără să observe că Marat s'a ascuns după o draperie. Stă puţin pe gânduri şi apoi se duce la uşa opusă, care dă pe scara slugilor. Revine cu X, şi urmărind parcă o idee fixă, tace câtva timp ; apoi*

Te-am primit numai ca să-ţi spun că e ultima dată când mai calci la mine.

X

Trebuia neapărat, să vorbim astăseară. Am intrat pe cealaltă uşe, căci ştiam...

DANTON *aspru, cu o duritate masivă, fără să-l privească*

Cu regele d-tale, cu un rege care aduce armatele străine în ţară nu se poate sta de vorbă... De altminteri de trei luni, n'ai mai fost pe aci şi bine ai făcut. De ce ai venit azi?

X

Danton eşti hotărît să răstorni pe rege! Astăseară?

DANTON *privindu-l precis*

Nu... Vineri seara...

X *uimit, de-abia se aşezase şi sare în picioare*

Danton, la Palat se contează pe d-ta.

DANTON

Repetă-le şi din partea mea întrebarea lui Guadet: Are regele mijloace să salveze ordinea publică şi impe-

riul? — *X înțepenește surprins* — Ei bine, dacă nu, să plece! Orice guvern e mai bun pentru un stat, decât cel anarhic.

X *nu-și mai găsește echilibrul*

Dar simpatiile tale, Danton? Aveai alte sentimente pentru rege și regină...!?

DANTON

Ce înseamnă un rege înconjurat de atâți proști cu creer de găină...? Ce înseamnă simpatiile mele, atunci când e vorba de Franța?

X *recăpătând curaj*

Dar știi cât iubește regele această Franță?

DANTON *mânios, profund îndurerat*

Atunci de ce o dă legată dușmanilor? De ce pune interesele lui mai presus de ale ei. Nu vezi? Un Ludovic e mai întâi monarh și numai în urmă francez — *desparte gânduri vechi* — E atât de ipocrit... — *cu o strâmbătură de silă* — Asta mă desgustă. Prefer îndrăsneala conților Anglemont și d'Herville — *trist* — I-am spus lui Ludovic să aleagă între Franța și Coblenz. El a ales Coblenzul. S'a sfârșit... — *L-a condus pe X — pur și simplu — vorbind. Rămâne apoi singur în scenă. Deodată apare de după perdea Marat.*

DANTON *uimit*

Marat... Ce-i asta?

MARAT *înfrigurat, rușinat de fapta lui, pătimaș, bâlbâie*

Danton toată lumea trădează...

DANTON, *tot trupul lui uriaş înfloreşte, ca un arbore, în surâs*

Marat?

MARAT *tot mai ruşinat, dar cu privirea ca de fier, hotărît*

Nu ştiu... toţi trădează... de toţi mi-e frică.

DANTON *privindu-l mirat, surâde mereu.*

TABLOUL II

Seara de 9 August. — Acelaşi interior. Gabrielle încearcă să culce pe Antoine. E în atmosfera încărcată, în neastâmpărul tuturor o nervozitate, ca la începutul unei înfăptuiri mari. Gabrielle, gospodină necăjită, trece din cameră în cameră, orânduind, căutând. Danton stă, cu buzele nervoase, cuprins de o tăcută şi mistuitoare febră, într'un fotoliu.

SCENA I

DANTON, GABRIELLE, M-ME CHARPENTIER

GABRIELLE *mângâietoare, dar fără « calinărie »*

Tony, haide micule, haide culcă-te — *strigă servitoarei care e dincolo* — Marie, fă patul lui Tony.

MADAME CHARPENTIER *mama Gabrielei*

Marie deschide puţin fereastra, e o căldură înnăbuşitoare aci...

GABRIELLE

Nu se poate, miroase de nesuferit în curtea asta... — *îl vede pe Danton frământat de gânduri şi întreabă cu*

ochi neliniștiți... — Mamă, ce-o să fie diseară? — *pe urmă ascultă, cu sufletul pe buze și cu ochii în lacrimi, ce spune curierul care intră și, pe care cum îl vede, Danton se scoală.*

OMUL *se șterge de sudoare*

Uf... e o căldură și o înghesuială pe stradă...

DANTON *neliniștit, dar masiv*

Ei?

OMUL *puțin cam fonf și domolit*

Au început să vie gărzile... Toți elvețienii înarmați, au fost scoși în curte... Se vede lumină multă în tot Palatul... N'am putut să vorbesc cu nevastă-mea că era prea târziu... Și la bucătărie nu se mai poate trece... Dar în balcon era lume... Acum nimeni nu mai poate intra acolo... — *așteaptă, privind prin casă.*

DANTON

Bine, du-te înapoi...

GABRIELLE *privește lung și plânge fără să spue o vorbă, mângâie, ca și când ar vrea să-l apere, băiatul. Danton începe să se plimbe prin casă, mereu nervos, preocupat.*

FABRE *intrând încălzit și, ca de obiceiu, puțin afectat*

Unde e Danton...? — *îl vede* — Am fost cu trăsura până la han... L-am căutat pe Henriot, a spus că vine negreșit, dar are impresia că nu poate conta decât pe cel mult două sute de oameni — *Danton, « se aștepta », zâmbește ironic* — Mă duc acum la St. Marceux. Gabrielle dă-mi te rog un pahar cu apă... — *i-aduce apă* — Dar ce-i asta plângi? Gabrielle, n'am făcut nimic, dacă începem așa...

GABRIELLE *lasă totul şi fuge să ia copilul în braţe, copilul plânge şi el, când o vede pe mamă-sa plângând.*

FABRE

Danton, mă duc la St. Marceaux... — *Ca şi când şi-a adus aminte, şi mai scăzut, mirat* — L-a chemat pe primar la Palat. Petion era foarte necăjit că nu a venit încă garda să-l aresteze... Spune că dacă ar fi fost arestat, nu ar mai fi fost nevoit să se ducă la Tuillerii. Vezi de dă ordin, — *Danton îl asigură, cu un gest absent, de preocupat* — La revedere, dacă vine Camille să mă aştepte — *iese.*
Se aud apoi voci pe scară. Vin Lucile şi Desmoulins, sunt amândoi bine dispuşi.

CAMILLE

Unde e Danton? Ei... — *Danton tace, vede pe Gabrielle* — Lucile, uite cum plânge Gabriella...

LUCILE *nebunatecă şi nervoasă*

E imposibil. Ţi se pare ţie, Gabriella e spartană — *se apropie, isbucneşte în râs* — Dumnezeule, plânge? Gabriella plânge... — *râde ca o nebună* — Gabriella! uită-te la mine — *o ia de mână* — Nu, serios, plânge... — *ia cu degetul lacrimile de pe obrazul Gabriellei* — da... — *isbucneşte iar în râs nestăpânit, arată pe M-me Charpantier* — Uite şi maman plânge...

GABRIELLE *îndurerată*

Cum poate să râdă cineva aşa?

LUCILE

Ce ne ameninţă? Nimic... Totul merge admirabil... Nu-i aşa, Danton? — *Danton surâde preocupat* — Şi tu — *băiatului* — mormolocule, ce-i cu tine, de ce stai aşa?... Culcă băiatul. Gabrielle. Ce-i cu asta? Dacă n'aţi venit la noi la masă... N'aţi mai sta aşa...

DANTON *întreabă destul de absent, zâmbind*

Ei, i-aţi montat pe Marsilliezi?

CAMILLE

Nicio teamă... Acum ne-am sculat dela masă... Barbaroux a plecat direct la oamenii lui... Freron s'a dus la Westermann...

LUCILE *prea veselă, pentru asemenea atmosferă*

Nu serios, Gabrielle, de ce n'ai venit? A fost o masă minunată. Ştii, ca în pragul unui mare eveniment. Flori, am scos vesela de argint... Ne-a dat mama nişte vin!...

DANTON *necăjind-o*

Şi bine înţeles, tu între toţi... — *către Camille* — Uite o aristocrată care slujeşte, tocmai cu eleganţa ei cauza poporului — *Lucile râde bucuroasă.*

GABRIELLE *uimită şi amărâtă*

Cum poate să râdă cineva aşa?

LUCILE *brusc serioasă şi cu ochii mari umeziţi*

Vai, asta înseamnă poate că am să plâng mult în noaptea asta — *tremură în ea ca o presimţire, rămâne pe gânduri.*

CAMILLE *fără să fie prea pătruns de greutatea clipei*

Cât e ceasul?

DANTON *continuându-şi socotelile şi îndoelile din el, face semn că mai e vreme.*

MAMA *e gata de plecare*

Gabrielle...

GABRIELLE

Pleci mamă...? Cum pleci aşa singură?... Doamne, Dumnezeule, nu mai ştiu unde mi-e capul...

LUCILE

Hai s'o conducem noi... Maman Charpentier, te conducem noi până la cafenea... Hai, Gabrielle... — *ies toate trei.*

DANTON *priveşte nervos pe fereastră, Camille e acum liniştit că nu înţelege situaţia.*

FRERON *intră, Camille îi iese înainte*

Danton.

CAMILLE *fără ocol la ceea ce e important*

Ce face Santerre?

FRERON

Au început să se strângă oamenii... Berăria e plină de lume... A desfundat Santerre două butoaie de bere... Westermann cere să-i trimiteţi mereu veşti de aci...

MADAME ROBERT *intră*

Ce lume... Ce lume pe stradă... Toate casele sunt iluminate...

CAMILLE

Ce zic oamenii, ce se vorbeşte?

MADAME ROBERT

Pe unde am trecut eu... că n'am venit direct, am trecut întâi pe la...

CAMILLE *o întrerupe nervos*

Şi?

MADAME ROBERT

Oamenii au ieşit pe la porţi şi aşteaptă... să vadă încotro ies lucrurile. Bărbatu-meu s'a dus la biroul secţiei ca s'o convoace... De acolo vine, cu delegaţii, la primărie.

CAMILLE

Mă duc jos să iau cheia de la clopotniţă. Vreau să trag chiar eu clopotele... Hai, Freron — *iese împreună cu Freron.*

MADAME ROBERT

Dar unde e Gabrielle?

DANTON *se plimbă greu îngândurat dela un capăt la altul*

S'au dus, ea cu Lucile, să conducă pe mama — *şi o clipă întrerupt iar se plimbă.*
Lucile şi Gabrielle se întorc chiar acum.

MADAME ROBERT *mirată că ele s'au întors*

Ei aţi şi condus-o?

GABRIELLE

Nu, că e cu neputinţă — *şi-acum e uimită* — E o lume pe stradă...
De altfel, tocmai venea Pierre s'o ia... I s'a făcut frică Lucilei de atâta lume...

LUCILE *lui Danton, ca un copil mirat*

Au trecut nişte soldaţi călare... Cântau toţi cântecul cel nou, adus de Marsiliezi — *fredonează o măsură...*

Danton are o sclipire în ochi — Ah, Dumnezeule, ce are să fie astă seară!
Intră Antoine și Simion de Strassburg.

ANTOINE *grăbit, are multe și importante de spus*

Unde-i Danton?

DANTON *neliniștit*

Da?

ANTOINE *după ce a venit aproape*

In timp ce noi ținem ședință subcomitetului, a intrat la noi un regalist... Chiar în casa alăturată țin și ei ședință, iar ăsta, se vede, a greșit ușa... — *toți se adună interesați* — Ce facem? Tallien vrea să-l omoare... și să atacăm casa vecină...

DANTON *mereu potolit, ca pornit pe un drum mare*

Țineți-l, fără să-i faceți nimic... Supravegheați numai casa...

ANTOINE

Ei, când tragem clopotele?

DANTON *îndreaptă un tablou atârnat în perete care se strâmbase*

După ce-l auziți pe al nostru, pe al Cordilierilor — *rămâne iar absent.*

ANTOINE *ironic*

Știi că Robespierre a « dispărut » — *dar nu mai așteaptă răspuns.*

SIMION *după ce nu știe ce să facă o clipă*

Bună seara — *ies.*

DANTON *surâde unei priveliști din el însuși, se înourează apoi și se plimbă iar prin casă. Femeile îl privesc cu coada ochiului, vorbind între ele.*

CAMILLE *intră cel dintâi, prea impresionat, prea prompt, are o armă în mână*

Gata.

FRERON *care vine după el*

Hai, Danton.

LUCILE *când îl vede pe Camille înarmat țipă*

Ah! — *îl privește aiurită și fuge într'un colț ca să nu se vadă că plânge.*

FRERON

Danton. Hai la Cordelieri. Trebue să ne chemăm oamenii — *nemulțumit* — Consiliul Comunal s'a adunat și deliberează.

DANTON *cu ochii grei, fără grijă*

Petion?

FRERON

E reținut la Palat drept zălog că nu are să se întâmple nimic.

DANTON *acum nervos, se răsucește în el, stă un moment pe gânduri, pe urmă se vede că acceptă situația*

Haide.

CAMILLE *prea prins de ceea ce vede și face*

Jos, Marsilliezü s'au format în stradă — *se duce la fereastră* — Uite-i. Au cu ei și pe Bretoni... și tunurile... Marat și-a adus aminte că e doctor și și-a instalat

un spital la mănăstire... Barbaroux mi-a dat şi mie o armă... Hai, te aştept la secţie. Cordelierii noştri au venit cu toţi... E sala înţesată — *însă ceea ce e important o spune în şoaptă* — Trebue să punem mâna pe Primărie...

FABRE *intră, cu o mutră speriată, se apropie întins de Danton*

Danton, pune să sune clopotele... Canalia de Mandat a întărit palatul şi vrea să atace mulţimea, chiar aci la noi... Pont-Neuf e barat cu tunuri... Hai, mai repede, că de nu, totul e pierdut... — *totul scade, respiraţiile se înjumătăţesc de teamă, Danton rămâne singur aşa cum a hotărît, pentru el însuşi. Se uită zâmbind la cei abătuţi.*

FRERON *deodată înflăcărat de pericol*

Ei bine, de va fi nevoie vom muri cu toţii... eu cel puţin sunt sătul de viaţă — *aşteaptă surâsul dorit al Lucilei* — Nu caut decât să mor.

DANTON *îşi toarnă un pahar cu apă şi către Fabre*

De unde ştii astea?

FABRE

Fournier a venit ocolind pe la Palat. M'am întâlnit cu el la St. Michel. Regele şi toţi miniştrii sunt în sala de consiliu... Regina şi prinţesele privesc din balcon — *această amintire a femeilor, măreşte ochii Lucilei şi ai Gabriellei.*

FABRE *frământat de teamă*

Du-te la Primărie... trebue revocat imediat Mandat — *l-a luat mai departe şoptit* — Hai repede... Secţiile, îmi pare că se mişcă greu...

LUCILE *a luat și ea deoparte pe Camille, neliniștită*

Camille, te rog, te rog să nu faci nicio nebunie...

CAMILLE *ușuratec*

Lucile, voi căuta...

LUCILE

Ah, Dumnezeule... Mai bine rămâneam la țară...

CAMILLE *știind că o liniștește*

Lucile, voi fi necontenit lângă Danton...

LUCILE *către Freron care se apropie*

Freron, iepure dragă, ai grije de Camille.

FRERON

Lucile — *o privește cu nemărginită dragoste* — Camille mi-e ca un frate...

FABRE *stăruind mereu*

Trebue înlocuit numaidecât Mandat și contramandat ordinul de apărare... — *ca obsedat* — Dacă secțiile nu se mișcă și nu trimit delegați, totul e pierdut...

DANTON *se scoală hotărît de plecare. E un gest care provoacă mișcare atentă în toată casa. Privindu-l pe Freron*

Tu du-te spre Palat — *către Fabre* — Du-te din nou la Westermann.

LUCILE

Freron, să vii să ne aduci vești, că de nu, nu te mai iubesc...
Rămân numai femeile, topite de neliniște, pradă veștilor aduse de Fabre.

GABRIELLE *plânge și se roagă*

Ah, ce bine ar fi fost să mergem la țară... Ce ne trebuia nouă atâta frământare?... Să ne vedem de pământul nostru, de gospodărie...

LUCILE

Dar parcă eu n'ași fi vrut să rămânem și noi la Bourg la Reine? Chiar plănuiam să mergem Duminecă să botezăm acolo pe Horace.

MADAME ROBERT *limbută și cobind*

Acum văd și eu că ne-am încurcat degeaba... Să știți că dacă se întâmplă ceva lui bărbatu-meu... îl străpung cu pumnalul, pe Danton.

GABRIELLE *n'ascultă, căci tulburarea din ea n'o lasă*

Și toate astea Lucile, din cauza lui Camille. El cu articolele lui, la gazetă... Ce vrea?

LUCILE

Dar Gabrielle, de ce vorbești așa?
Se aude clopotul Cordelierilor sunând în noapte dintr'odată, violent, alarmant, pe urmă domolindu-se, lăsând să se audă numai cel dela Saint-Anders des Arcs. Femeile încremenesc ascultând, nu îndrăznesc să mai spună o vorbă. Când a încetat și clopotul de al doilea, continuă altul... pe urmă altul...

TABLOUL III

LUCILE, GABRIELLE, MADAME ROBERT, apoi treptat WESTERMANN, CAMILLE, FABRE, FRERON

Două ore mai târziu. Se cunoaște că a trecut atâta timp. Femeile s'au lungit, una pe o canapea, adusă în micul hall, alta într'un fotoliu... Lucile e jos lângă fereas-

tră. Nu-și vorbesc... Se înțelege, din modul cum stau, că ar fi voit să se odihnească, dar că n'au putut; dureros neliniștite. E o tăcere apăsătoare. Se aude tot mai puternic un cal în galop. Toate tresar, ascultă speriate... Când aud că urcă pe scară cineva, ies speriate înainte : intră Westermann.

LUCILE *cu sufletul pe buze*

Westermann! Ce e?

WESTERMANN *aspru, grăbit, întărâtat*

Danton! Unde e Danton?

GABRIELLE

Vai... Ce e?

LUCILE *stăpânindu-se*

Cred că e la Primărie... Ascultă, Westermann, ce e? — *Westermann fără să răspundă pleacă trântind ușa, fugind. Femeile rămân din cauza asta într'o spaimă nebună.*

GABRIELLE *după ce au stat un timp tăcute*

Vine cineva, iar...
Intră Camille, Panis, animați.

LUCILE *bucuroasă de parcă nu l-ar fi văzut de ani*

Camille, Camille! — *bărbații se trântesc pe scaune.*

GABRIELLE

A fost Westermann pe aci.

CAMILLE

Westermann? Ce a spus?

GABRIELLE

A întrebat de Danton... Era speriat... Trebuie să se fi întâmplat ceva. S'a dus la Primărie... Ce e acolo?...

CAMILLE *cu capul culcat pe umărul Lucilei, vorbește în șoapte, foarte simplu, cu tonul scăzut, obosit, cu care spui un lucru care te-a uimit.*

Danton a fost extraordinar...

LUCILE

Ei, cum a fost?

CAMILLE *tot scăzut*

Intâi ne-am coborît la Marsiliezi. Când a strigat: « La arme », am crezut că se cutremură mânăstirea... Toți au fost în picioare... In curte, la club n'a vorbit decât câteva fraze... dar a fost destul... am plecat grămadă la Primărie... Aci, eu am avut un moment de groază... Nu veniseră decât câțiva delegați de-ai noștrii... Atunci Danton s'a hotărît să se folosească chiar Consiliul legal, care era în număr și delibera... I-a cerut ca imediat să cheme pe Mandat ca să dea socoteală de intenția lui infamă, de a ataca poporul, chiar la Primărie și la Pont Neuf. Dar de ce ți-e mâna așa rece!?

LUCILE *prinsă de cele povestite, nervos*

Spune...

CAMILLE

După primele fraze — dar cum a vorbit! — Consiliul speriat a votat rechemarea lui Mandat. In timpul acesta veniseră și delegații cei noui. Când au fost în număr, Danton și colegul lui, celălalt procuror, au trecut la ei, în sala de alături, declarând că recunosc voința poporului în noua Adunare comunală și că o proclamă

pe cea veche dizolvată — *Lucile vede că e sângerc a mână și el explică firesc* — Când am trecut prin curtea lui Gamat ca să nu ocolim... Am sărit niște garduri. Cum a intrat în sală trădătorul de Mandat, i s'a cerut socoteală și pe urmă a fost arestat, — *mai scăzut încă* — Pe scară i-au sburat creerii.

LUCILE *e abătută*

Ah e groaznic.

CAMILLE *adoarme pe umărul ei.*

GABRIELLE *femeie înainte de toate, pe care o crimă o doare*

Ce păcat, ce păcat... Cum pot să fie oamenii așa de răi?...

MADAME ROBERT *acum foarte curajoasă și bondoacă*

Ce vrei, așa e în revoluție!

LUCILE *resemnată și ea*

Ei, Gabrielle...

FRERON *intrând, dela ușe*

Ce-i cu Westermann, ce-i cu Fabre? N'au trimis pe nimeni pe aci? — *se frământă enervat.*

LUCILE

Ascultă Freron, spune-mi adevărul, ce-i la Palat? Aici înnebunim, de ce nu ne spuneți ceva...? Nici cu Camille nu e de vorbit. Uite-a adormit...

FABRE

Lucile situația e neclară... Din partea Palatului nu ar fi prea mare teamă. Apărarea e cu totul dezorganizată.

Ei nu pot conta decât pe garda elvețiană, iar din garda națională pe batalioanele Filles Saint Thomas

şi Bottes des Moulins. Din rest o bună parte au trecut de-a-dreptul de partea noastră. Batalionul dela St. Denis a trecut, iar, în întregime de partea noastră din cauza prostiei celor dela Palat, care au adus cinci sute de Cavaleri ai Pumnalului ca să jure în faţa gărzii credinţă, austriacei. Bine înţeles că asta a deschis chiar ochii ofiţerilor din garda naţională, iar când unul dintre Cavaleri — mi se pare chiar contele d'Herville — s'a adresat acestora: Curaj, domnilor din garda naţională! Căpitanul Marceaux a răspuns, privindu-l în ochi: Curaj? Vom avea fiţi liniştit, domnul meu... dar nu alături de d-voastră. Şi imediat urmat de întreg batalionul, a trecut curtea şi a venit în rândurile noastre. A fost o consternare generală. Regina, ne-a spus mai pe urmă un servitor, om de-ai noştri — s'a dus sus, la ea, şi a început să plângă. A îmbrăcat copiii şi plânge, împreună cu prinţesa de Lamballe.

GABRIELLE *plânge*

Sărmana de ea... Plânge... Şi copiii! De ce nu duc undeva copiii, Freron?

FRERON *revoluţionar fără răutate, fireşte*

Unde să-i ducă?

LUCILE

Dar ai noştri ce fac? Unde sunt?

FRERON

Aşteptăm de două ceasuri — noi, cu Danton — să vie Westermann şi Santerre cu cei din cartierul St. Antoine. Nu ştim nimic despre ei...

FABRE *intră obosit, tăcut descurajat*

Unde e Danton?... Poftim. De ce nu stă aci, să ştie de unde să-l ia lumea?

FRERON

E la Pont-Neuf, aşteaptă să vie cei din St. Antoine, de două ceasuri? Ce-i acolo? — *femeile ascultă speriate*

ca de orice venire nouă, căci fiecare veste poate fi o nenorocire.

FABRE

E bine... Au să vie... totul merge bine... — *se vede clar că minte, ca să nu alarmeze femeile.*

FRERON

Poate e şi timpul...

FABRE *îl ia deoparte*

Freron. Totul e pierdut. Santerre nu vrea să se mişte... N'au venit decât vreo şapte mii de oameni... Berarul, speriat de insuccesul acesta, nici nu vrea să audă de plecare.

FRERON *abătut*

Fabre, ce spui...? — *Camille se trezeşte.*

FABRE *nemulţumit că nu a fost ascultat*

I-am spus lui Danton, să-l numească pe Santerre... ceva... Să-l cheme la Primărie. Să rămânem noi acolo. Westermann vrea să-l omoare. Alsacianul a spus că-i vâră sabia în piept. Dacă Danton m'asculta pe mine! — *Camille s'a apropiat...* — Il lua de acolo. Trebuia să-l numească la Primărie.

CAMILLE *enervat*

Pe cine, Fabre? Pe Santerre? — *uimit că nu se ştie asta* — De două ceasuri Consiliul comunal l-a numit « şeful gărzii naţionale » în locul lui Mandat... — *rămâne nedumerit pe când afară se aud tobele bătând în neştiutul nopţii, alarma.*

FRERON *surprins*

Alarma! — *toţi rămân încremeniţi, femeile speriate nu ştiu ce să creadă, stau să cadă ameţite.*

CAMILLE

Alarma... Totul s'a aranjat... —*fuge, din ușă* — Haide... haideți toți...

LUCILE *speriată*

Camille unde te duci? Ce faci? Camille... Freron...

FABRE *o reține*

Ce faci? Lasă-l acolo... e mai în siguranță... Ce vrei? In noaptea asta cine știe ce Cavaleri cutreeră cartierele pe la șefii mișcării, pe acasă. Aici în centrul orașului e mai periculos... Lasă-l acolo, până mâine de dimineață... —*pleacă și el.*

LUCILE

Fabre!... Și tu te duci...? Ah, Dumnezeule... Rămânem noi...

FABRE

...la Adunare... Lasă că lucrurile de abia au început — *iese.*

LUCILE *strigă de prisos*

Fabre... Fabre... — *rămâne învinsă de desnădejde* — Dumnezeule... — *se aud tobele departe în noapte, Lucile cade în genunchi lângă fereastră, cu o voce scăzută și plină de emoție* — Ce vom deveni? Nu mai pot respira. Noapte fatală... —*cu vocea muiată de lacrimi cade, mică, în genunchi* — Doamne, dacă e adevărat că exiști, mântuie atunci pe oamenii care sunt demni de tine... Vrem să fim liberi... Câte greutăți... —*femeile rămân din nou în noapte, se vede că le e frică să vorbească. După un timp se aud lovituri de tun. Gabrielle leșină* — Gabriella ce-i asta? — *speriată aleargă și-i dă ajutor, frământat, vrând să facă puțin curaj Gabriellei, are un râs nervos* — Gabriella... Ah dragă, nu-i nimic ascultă... — *și brusc deprimată, ca o tulpină frântă* — Gabriella...

TABLOUL IV

GABRIELLE, LUCILE, MADAME ROBERT.
Vine DANTON, pe urmă FRERON și ceilalți

Acelaşi decor în zorii zilei, femeile dorm, sau veghează, cum pot.

LUCILE *încremenită*

Gabrielle, uite a venit Danton...

DANTON *tot aşa de potolit ca la plecare, dar acum surâzător, luminat*

Dar ce e?... — *aleargă, îi ia mâinile* — Ei, Gabrielle, fata mea ce e? Vrei s'o dai în comedie?... Dragă, nevasta lui Danton nu are voe să leşine, decât cu el în pat... Ei, drăcie... — *o ia de bărbie* — Ia uită-te la mine... — *Gabriella deschide ochii, Danton se linişteşte* — Luaţi-o de aci... Impachetaţi-o şi trimiteţi-o la Arcis...

FRERON *intrând*

Ascultă Danton, ce a fost cu Santerre?

DANTON *cu voie bună, scoate haina de pe el*

Eh... ce-a fost...

FRERON

Ce-i acum acolo?

DANTON

De unde vrei să ştiu? N'ai auzit tunul?... Am aşteptat până s'a rânduit totul... In clipa când Westermann a bătut cu sabia în poarta Carousselului, eu nu mai aveam nimic de făcut şi am plecat. Imi daţi şi mie voie să dorm puţin? Nu?

FRERON *ros de gândul lui*

Bine, dar ce e acolo?... Camille s'a dus să vadă.

DANTON *mirat*

Camille e acolo?

FRERON

A vrut neapărat să vadă cu ochii lui... Eu când am aflat că ai plecat...

DANTON *domol*

Nu știu nimic... Eu mi-am făcut datoria... De-acum începe treaba lui Westermann...

FRERON

Dar Camille, Fabre sunt alarmați... Noi știam că nu se mișcă Santerre...

DANTON

A venit. L-a găsit ordinul de comandant al gărzii și l-a lăsat pe Westermann cu oamenii... Ei, îmi dați voe să mă culc...? că uite se face ziuă? — *cu surâsul lui crestat* — Vrei să se supere Robespierre că ne pierdem nopțile?

FRERON *nu pricepe de loc*

Și Westermann?

DANTON *cu o profundă și glumeață admirație*

E cel mai blestemat general, pe care l-am văzut. Să fi văzut ce ordine a făcut cu sansculoții noștri... — *amuzat* — i-a aliniat, i-a mustruluit, i-a împărțit... A format — *știi, ceva savant* — « careuri » — *Ferron surâde, Danton înveselit* — Dacă nu l-ai văzut pe Westermann călare pe calul lui negru — nu știu unde Dumnezeu

l-o fi găsit, dar îi atârnau picioarele de pământ... Mai lipsea Santerre cu namila lui ca să facă o pereche fără pereche — *trece dincolo* — Gabrielle... Ce-i asta...? De ce nu mi-ați făcut patul?

Din stradă strigă cineva : Danton.

FRERON

Fabre, el e...

FABRE *din jos, pe fereastră*

A venit domnul ministru?

FRERON

Fabre, fii serios, ce năsbâtie mai e și asta..?

FABRE *urcă în fugă, îl sărută pe Danton*

Dragul meu, ești ministrul Justiției — *Danton devine grav și puțin trist* — Regele, imediat ce au forțat poarta, s'a refugiat în mijlocul Adunării. Verniaud va ceti decretul pentru suspendarea lui Ludovic, și va propune lista nouilor miniștri. Adunarea se dizolvă, și se va convoca o Convenție care să decidă de tron. Ești în frunte, la Justiție, Roland la Interne... Cred că n'ai nimic de obiectat dacă mă ofer să fiu secretarul tău general?

DANTON *e profund îngândurat, rămâne lung nemișcat are parcă ochii în lacrimi.*

CAMILLE *intrând spune, crezând că aduce o noutate*

Regele a fugit cu toată familia în sala Adunării.

FABRE *șmecher oarecum*

Știm. Danton e ministrul Justiției... — *ironic* — Poate că nu știi?

CAMILLE *cu ochi mulțumiți*

Așa dar... biruința?...

DANTON *adânc tulburat*

Ce ai lăsat la Palat?

CAMILLE *cuprins dintr'odată de tristețe*

A început un măcel groaznic... — *îndurerat adânc și el, scăzut* — S'a încăerat poporul cu garda elvețiană...

DANTON *uimit*

Și Westermann?... E un măcel inutil, de vreme ce regele e suspendat!

CAMILLE

Westermann nu poate face nimic... Cine mai poate opri mulțimea? Am spus însă la toți să aducă rănițiii la Mânăstire unde și-a instalat spitalul, Marat... — *adânc trist ca un copil* — Lucile, — *cu ochii în ochii ei, cu un surâs resemnat, obosit* — Știi care e cel dintâi cap pe care l-am văzut retezat?

LUCILE *îngrozită, așteaptă*

Da?!

CAMILLE

Al lui Soullaux.

LUCILE *palidă, încremenită, pierdută căci e și soarta lor*

Al ziaristului?

FABRE *trist și cu ochii mari*

Ce frumoasă nevastă avea!

ACTUL II

Invazia prusacă

TABLOUL V

Cabinetul ministrului în Palatul « Departamentului Justiției » din Piața Vendome. Un biurou Louis al XV-lea, în dreapta, un alt biurou simplu în stânga, fereastra mare în fund, parchet, covor... Doi lachei « stilați » (frac, peruci, pudrați, înmănușați își îndeplinesc cu eleganță și cu condescendență serviciul, căci se cunoaște că dispreţuesc pe nouii stăpâni. După ridicarea cortinei Camille și Fabre intră preocupați, urmărind o discuție, încălziți, cu pălăriile în cap. Servitorii se privesc, fără să trădeze măcar un zâmbet, așteaptă apoi pălăriile, pe care cei doi le pun firește pe masă. De acolo lacheii le iau și le scot afară.

CAMILLE *arătând în perete un placat pe care l-a măsurat, mai întâi cu privirea*

Dragă, dacă nu vrei să mă asculți pe mine... Alea nu sunt afișe. E o literă care nu se poate ceti. Caracterele sunt prea înghesuite. Și pe urmă trebuia găsită o altă hârtie, de o coloare mai vie... Pe ea numai atât, fără « votați », fără niciun alt cuvânt: Danton, Robespierre, Fabre d'Eglantine, Camille Desmoulins, etc.

FABRE

Camille, dacă ai să te alegi deputat...

CAMILLE

Cum, tu mai stai la îndoială? Dar o să datorăm lui Marat. Placatele lui au un succes îndrăcit... In fața casei mele era lipit cel în care publică întâi lista brisotinilor — la fiecare cu o mică lămurire — și o lămurire așa cum știe Marat să dea: Chepy josnic parazit, pupă mâna lui Lameth și, ulterior, lingușitor brisotin...

FABRE *scăzut, amuzat*

Nu, e alta care mi-a plăcut... « Bordin » necunoscut...

CAMILLE

Dar Lepaux « necunoscut în revoluție »... Ca și când ai zice: « necunoscut pe strada asta ».

FABRE

In fața Teatrului Francez era o lume imensă... Un băiat suit pe o căruță răsturnată acolo... citea cu voce tare și toți râdeau... — *către Robert care aștepta în picioare* — Ce-i Robert?

ROBERT *afectat*

Domnule secretar general... Trebue să rezolvăm astăzi treizeci și cinci de rapoarte...

FABRE

Dragul meu... Eu sunt vinovat? Dacă patronul nu are timp? — *caută între hârtii* — asta — și asta — dincolo la domnul secretar al Sigiliilor — *arată pe Camille* — Și asta... — *necăjit* — Ce-i asta?... Robert, astea merg la Interne toate... N'au ce căuta aci, poftim și asta... Este ofertă de furaj... La război... Să ne lase odată în pace...

ROBERT *schimbă tonul*

In definitiv, mon cher ami, eu i-am spus. E un tip de negustor tocmai de pe la Lyon... Acum e aci: vrea neapărat să vorbească cu d-ta.

FABRE *stă puțin pe gânduri*

Spune-i să se întoarcă pe la prânz... — *afară se aud aclamații și strigăte.* — Alți voluntari... Trec spre Verdun.

CAMILLE

Auzi, ne chiamă la fereastră... — *amândoi ies la fereastră iar când apar ei, se aud strigăte entusiaste* — Victorie! Trăiască Franța — *mereu aclamații.*

FABRE *venind dela fereastră*

Trec mereu...

CAMILLE

Era o mare de capete, toată piața...

FABRE *abătut*

Și totuși Prusacii înaintează necontenit...

CAMILLE *s'a instalat ca la el acasă în fotoliu, răsturnat*

Dragă, bine e să fii secretar al Sigiliilor. Ce-ar zice bietul tată-meu, dacă m'ar vedea cum stau așa, răsturnat în fotoliul acesta... Când el, biet locotenent judiciar, nici în anticameră nu era primit... Știi că i-am scris o scrisoare în care i-am arătat că președintele de tribunal din Guise poate solicita o audiență secretarului Sigiliilor, pentrucă are șanse să i se aprobe — *servitorii s'au privit* — Ia ieșiți afară domnilor — *amuzat și discret* — Ascultă Fabre, acum patru ani, — eram în epoca aceea grozavă când nu aveam ce mânca și dormeam la hanul ăla infect, unde mi-am petrecut cei mai frumoși ani — mi-a trimis tata într'o scrisoare un raport, ca să-l depun la minister. Ei bine, am trecut pe culoarele astea, am intrat în trei-patru birouri — ți'nchipui cum se uitau toți la mine, chiar cei mai mici funcționari — *surâzând* — Eram aproape jerpelit...

FABRE

Nu serios, ce dracu a găsit Lucile asta la tine, mă băete? O aristocrată îndrăgostită de un flueravânt! Şi nenorocitul de tată-său care ţi-a dat nu numai fata, ci şi o sută de mii de livre zestre...

CAMILLE

Femeile au instinct, dragă. Simţea ea că într'o zi am să fiu secretar general... — *se aude pe fereastră « Sentinella* — Auzi « Sentinela » lui Guadet... Ce infamie mai scrie şi azi? — *sună pripit, către lacheu* — Cumpără-mi repede « Sentinela ».

LACHEUL *se înclină*

Afară, o mulţime de lume aşteaptă să fie primită... — *către Camille, anume* — Un domn Fouquier-Tinville care pretinde că e rudă cu d-voastră.

CAMILLE

Spune-i să intre... — *Lacheul se înclină protocolar. Cu Fouquier, odată, se împinge disperată o mulţime de lume ca într'un desiş de trupuri.*

O DOAMNĂ *cu faţa albă, sărăcăcios îmbrăcată*

Cetăţene, ai milă, eliberează-mi bărbatul, am patru copii...

UN DOMN *« bine », cam bolnav, nervos, emoţionat, conţinut*

Domnule secretar, acordaţi-mi măcar două minute...

CAMILLE *amical*

Fabre, vezi despre ce e vorba...

FABRE *oficios*

Cetăţeni, toate închisorile Parisului ţin de municipalitate. De prisos veniţi la noi...

UN DOMN *care se stăpânea e aproape să isbucnească în lacrimi*

Dar domnule, acolo nu putem vorbi cu nimeni... De acolo porneşte toată nenorocirea... Aci e departamentul Dreptăţii...

FABRE *scărpinându-se în cap*

Dar dacă noi...

ALTĂ DOAMNA

Vă implor, cetăţene secretar general... Băiatul meu! E singurul... — *speriat, bâlbâit* — Se spune că diseară vor fi masacraţi toţi prizonierii...

FABRE

Nu vă luaţi după svonuri absurde... In orice caz, pentru eliberare, noi nu putem face nimic... Aşteptaţi să vie cetăţeanul Danton... — *se aude tunul, toţi încremenesc.*

CAMILLE *se uită la ceas şi constată*

Precis — *către Fouquier cu prietenie* — Nu te-am văzut de zece ani... — *îi strânge mâinile, îl măsoară cu privirea cald.*

FOUQUIER *sincer, evident*

Nu-ţi închipui cu câtă emoţie am aflat că ai fost numit secretar al Sigiliilor — *scade tonul, intim* — Am avut tot felul de nenorociri. Te rog... — *dar se întrerupe şi, revenind* — Ştii că m'am însurat din nou?... Nevastă-mea, ai s'o cunoşti... ce să-ţi spun..? Imi

faci un serviciu imens... O ducem greu... E păcat de femeia asta...

CAMILLE *cam fără grije ca de obiceiu*

Fii liniştit. Vorbesc eu cu Danton şi are să se facă... Iţi găsim un post bun... Mai aşteaptă numai puţin... — *servitorul i-a adus Sentinela. Fouquier s'a aşezat, respectuos pentru loc şi oameni, pe un scaun foarte îndepărtat.*

FABRE *lucrând la birou*

Camille, tu ai trecut azi pe acolo, s'au pus drapele la Notre-Dame?... Danton...

FOUQUIER *intervine, zâmbind timid, ca să se facă agreabil*

Erau două enorme drapele negre...

FABRE

Şi la Primărie?

FOUQUIER *încurajat, bucuros că poate face un serviciu*

La primărie un perete întreg era acoperit cu doliu.

CAMILLE *înfuriat se scoală de pe fotoliu, trânteşte cu pumnul în masă*

Canalii... Canalii... Canalii...

FABRE *surprins ridică doar capul din hârtii*

Ce e?

CAMILLE

Asta-i scris chiar de nevasta lui Roland... E întorsătura ei de frază... Ah, regină Coco..

SCENA II

Aceiași, DANTON

DANTON *intră violent, masiv, merge întins la Camille*

Camille... te-am rugat ceva... Te-am rugat ca pe un frate...

CAMILLE

Dar Danton am scris... 1000 de placate au fost lipite azi în oraș...

DANTON *înfierbântat*

O mie? Zece mii... Zeci de mii. Camille, de ce nu vrei să mă înțelegi?... Vreau ca toți pereții să fie acoperiți de afișe în roșu, prin care ultimul om în stare să poarte arma, să fie chemat în ajutorul Patriei, — *către Fabre* — Fabre, să se tragă tunurile.

FABRE

Adineaori...

DANTON *prins de sforțarea pe care o face*

Nu — de aici înainte din oră în oră... — *către Camille iar* — Te-am rugat să pui doliu la Notre-Dame...

CAMILLE

Sunt două drapele uriașe...

DANTON *pătimaș*

Camille, până la ora 12 — *îi arată ceasul* — toată fațada Catedralei să fie îmbrăcată în negru.

CAMILLE *mai curând pueril decât ironic*

Vrei să scrim și noi placate cu sânge, ca Marat și Hebert?

DANTON *grav, serios*

Da! E un războî funebru. Ascultă Camille, tu ești un mare talent, dar ești un copil care nu vrea să înțeleagă... Armatele lui Brunswick înaintează... 100.000 de oameni sunt în marș acum asupra Parisului și tu ești ușuratec ca un școlar — *către Fabre* — Chiamă servitorul — *cu vocea acum scăzută, obosită* — Brigada lui Dumedon a fost capturată toată lângă Longvy — *încălzit mereu, Lacheului* — Orice curier vine de pe câmpul de luptă, intră, numai decât. Ai înțeles sau nu?
Lacheul se înclină. Danton s'a așezat în fotoliu. Fabre îi dă hârtiile la semnat.

CAMILLE *îi întinde Sentinela*

Ai văzut ce scrie Coco Roland?

DANTON *disprețuitor*

Inconștienți... Du-te la Notre-[illegible]me.

CAMILLE

Danton, vreau să te rog ceva... Uite vărul meu, Fouquier-Tinville, are casă grea și e din cauza unor întâmplări nenorocite fără nicio slujbă.

DANTON *către Fouquier, care e extrem de respectuos*

Cetățene, revino puțin mai târziu... — *se uită preocupat în hârtii.*

CAMILLE

Vino... am eu o idee. Lucile are să vie să mă caute dincolo la mine. Revino cu ea...

DANTON *cu aceeași voce scurtă, caldă, fără « dicțiune »*

Fabre, ce vești ai dela Freron? cum merge?

FABRE

Dela Freron toate sunt bune. A făcut ordine, a numit un comitet revoluționar...

DANTON *cu ochii vii*

Ei...

FABRE

Pe Billaud Varenne însă l-a reținut Roland. A contramandat ordinul...

DANTON *face un gest aprig de om înfuriat, dar, pe urmă rezolvându-se interior, zâmbește cu milă*

Este cel mai senin dobitoc pe care l-am cunoscut acest Roland. Intâi pentrucă avem neapărat nevoie de un om energic la Chambry, și în al doilea rând, pentrucă prin numirea asta vream să îndepărtez pe Billaud Varenne de Paris, — *se plimbă întărâtat prin birou* — Și dacă diseară vor fi măcelăriți toți prizonierii din închisori, pe mine are să cadă vina — *Descurajat* — Fabre, toate străduințele noastre sunt de prisos... Unul măcar dintre acești brisotini nu are o idee propriu zis, unul nu e capabil de hotărîrea unui gest... Și când vezi, totuși, seriozitatea de catâri cu care iau măsuri de șicană...

FABRE *măgulindu-l comun*

Eu te înțeleg, Danton... dar dacă ai vedea ce se petrece aci...

DANTON *amărât*

Dar la Comună? dar la Comună, Fabre? — *se apropie cu ochii triști de el* — Tu știi că vor să măcelărească diseară pe toți prizonierii regaliști?... De abia am luptat ca să amân nebunia... Marat, Hebert, Billaud Varenne vor sânge cu orice preț... De aceea am vrut

să-l trimet pe ăsta din Paris — *descurajat* — Şi Roland... — *intră doi comisari, e îngrozit că-i vede* — Ce-i cu voi?

UN COMISAR *vrea să explice*

Danton...

DANTON *energic*

Ce căutaţi aci?... Trebuia să porniţi pe câmpul de luptă.

UN COMISAR *căutând să lămurească*

Danton...

DANTON *înfuriat bate cu pumnul în masă*

Nu-mi trebue nicio explicaţie... Diseară trebue să porniţi cu cele cinci mii de echipamente spre Châlons... Nu vreau să vă văd aci...

AL DOILEA COMISAR

Ascultă Danton, ai să vezi că n'ai dreptate... Aseară totul era gata... Ne-am dus la Ministerul de Finanţe să luăm banii. Era şi Roland acolo. A spus că noi nefiind numiţi în regulă — *spune rărind* — de Consiliul apărării, nu putem ridica niciun ban. Am fost şi la Servan.

DANTON *cât e de mare, uimit*

Roland a făcut asta? Dar el nu e nici măcar ministru de finanţe! — *se lasă abătut în fotoliu* — Nu-i nimic. Prostia politicianilor noştri e de plumb. Contrabalansează entusiasmul unei ţări întregi. Dumouriez prin trei scrisori mi-a cerut disperat echipamente... soldaţii sunt goi, marşurile se fac prin mlaştinile Ardenilor şi au început ploile. E zadarnic orice...

INTÂIUL COMISAR

Nevasta lui Roland a vorbit ea însăși cu Pacha, cerând să nu ne dea niciun ban.

DANTON *înfuriat*

Nevastă-sa? Iar d-na Roland? — *către Fabre* — Hei dacă bărbatu-său ar obosi-o mai mult noaptea, cum ar mai sta ziua acasă... — *intră patru domni corecți : A. B. C. D... el ridică privirea întrebător* — D-voastră?

A.

Suntem comitetul pentru redactarea discursurilor ministeriale.

DANTON *ciclop nedumerit*

Ce-i asta Fabre?

FABRE

Da, încă de alaltăeri trebuiau să vie... — *lămurește* — Pe lângă fiecare minister, este un comitet însărcinat cu redactarea discursurilor miniștrilor.

DANTON *uimit, zâmbește, cu buza crestată, râde pe urmă*

Duceți-vă cetățeni și apucați-vă de altceva mai serios — *râde mereu* — Ah, elegantii miniștri ai regelui Ludovic.

FABRE *abil*

Știam că ai să râzi, de-aceea i-am adus tocmai acum.

DANTON *cu oarecare voie bună*

Dă-i afară... caraghioșii... — *râde iar* — Numește în locul lor patru comisari care să meargă în provincie să explice sensul Revoluției.

FABRE

Bine. Dar uite, pentrucă veni vorba despre asta. De aseară așteaptă la tipografie corecturile discursurilor tale pentru Monitor...

DANTON *a rămas surprins cu dosarul în mână*

Cum asta? Ce corecturi?

FABRE

Cum, ce corecturi? — *și-i întinde spalturile de corectură.*

DANTON *se uită nedumerit peste ele*

Discursurile mele la Adunare...

FABRE

Da... or să apară în Monitor... și e obiceiul ca deputații și miniștri să-și facă singuri corecturile.

DANTON *uimit*

Dragul meu, fiți serioși... n'am timp...

FABRE *știe el ce spune*

Nu, Danton. Asta-i altceva. Toată lumea face corecturile astea... Și Verniaud și Robespierre. Absolut toată lumea. Una e ce spui în frigurile tribunei. Sunt repetiții, sunt mici goluri, greșeli de informație. Discursul vorbit e greu de controlat. Acolo trece orice, dar în scris e mai greu. Știi, pentru posteritate. Mai piaptănă puțin fraza. Robespierre face câte trei patru corecturi deastea.

DANTON *hotărît și serios*

Eu am altceva mai bun de făcut. Adu-mi hârtiile de iscălit.

FABRE *i le pune dinainte şi când vede că Danton se miră, e şi el de acord*

Sunt cam multe...

DANTON *alege, ceteşte*

Domnule ministru... vă rog să admiteţi o probă cu martori... — *o trece deoparte, ia alta* — pădurea e situată la două leghe de — *o trece deoparte* — socotim că strămutarea procesului — *o trece, trece multe.*

FABRE

Dar astea sunt în întârziere... trebue...

DANTON

Rezolvă-le tu. Alege-mi numai pe cele în legătură cu armatele şi comisarii trimişi.

FABRE *stăruind*

Trebue să poarte semnătura ta...

DANTON *nici vorbă să revie*

Când armatele duşmane înaintează asupra Parisului ar trebui să fiu nebun sau Roland, ca să-mi pierd timpul cu astea... Iscăleşte-mă, pe mine, şi pace — *revenind la ceea ce-l obsedează* — Ce-i cu cei 60 de mii de saci de grâu dela Piron? Au pornit spre front?

FABRE

S'a dus acolo.

DANTON *scurt ca un judecător*

Câţi voluntari s'au înrolat eri?

FABRE

In piaţa St. Antoine 4.300.

DANTON *bucuros cu ochii vii*

Da?

FABRE

Acolo, azi Duminică, vom avea și mai mulți. La St. Marceaux 1.800.

DANTON

Mda...

FABRE

La Bastillia 2.735.

DANTON *surâde, înduioșa*

Da?

FABRE

Un bătrân Mouliez... a venit cu patru băieți, toți au plecat... a fost o însuflețire...

DANTON *surâde fericit, gândindu-se că trebue să dea o răsplată*

Cine e Mouliez acesta?

FABRE

Un pantofar bătrân și sărac de pe lângă...

DANTON

Au suflet oamenii aceștia... Fabre... fă imediat o hârtie și să-l numim pe bătrân, inspector al atelierelor Statului.

Apare Lucile, o privește nedumerit și pe urmă, scurt — Ce e cu d-ta?

LUCILE *luminoasă și încântătoare, tratând*

Nu... întâi lasă-mă să viu aproape... aşa... — *scoate o cerere din buzunar și i-o pune pe masă* — Iscăleşte numirea asta...

DANTON *o privește cu o mânie frățească*

Nu ți-am spus să nu mai vii la minister? Ce cauți aici?

LUCILE

N'am voie să viu să-mi iau bărbatul? — *pe urmă rugătoare* — Danton, Fouquier-Tinville are trei copii şi biată nevastă-sa e bolnavă. Trebue să-l numeşti...

DANTON *necăjit în aparență*

Nu... nu fac nimic. Ce cauți aici? Nu vezi cum eşti? Nepietănato!... Fă dragoste cu bărbatu-tău acasă... nu la minister. Nopțile i le las libere... hai fugi... — *se întoarce către Fabre* — Astea sunt rapoartele...? — *Lucile se apropie ca o pisică neastâmpărată, cu coatele de masă. Danton o vede iar* — N'ai plecat? — *Se scoală o ia pe brațe, ajunge cu ea la ușă tocmai când intră servitorul* — Pe doamna asta să n'o mai lași să intre aci — *către Fabre* — Mai ai hârtii?

FABRE

Nu... Dar sunt cereri de audiență... Aşteaptă multă lume afară...

DANTON *se întoarce dă cu ochi de o petiție.*

Petiția tot a lăsat-o, drăcoaica... Fabre ce am putea să-l numim pe... cum îl chiamă?

FABRE

Fouquier-Tinville... E vacant locul de acuzator public la Tribunalul extraordinar...

DANTON *ca să scape și să facă serviciul cerut de Lucille*

Numește-l acolo... Fă-i actele... Ce vor cei de afară?

FABRE

Sunt mai toți cu cereri de eliberare din închisori.

DANTON *se întunecă, rămâne adânc pe gânduri*

Nu se poate face nimic Fabre... Comuna are dreptate... Se complotează pretutindeni... toți funcționarii din ministere sunt spionii armatelor dușmane... Voluntarii au dreptate. Când ei își lasă copiii, nevestele și părinții în seama noastră... nu putem lăsa libertate conspiratorilor... — *rămâne mereu pe gânduri, lasă tocul din mână.*

FABRE

Sigur.

DANTON

Altfel, închiderea porților Parisului, perchezițiile și arestările, înseamnă că n'au avut niciun rost.

FABRE

Ii chem să le-o spui...

DANTON *hotărît să fie sever*

Chiamă-i!

Introduși de Fabre, apar toți. Femei tinere, bătrâne, oameni bătrâni. Se deslușește acel «domn bine» care însă când dă cu ochii de Danton se dă dintr'odată înapoi, cu oarecare grijă, căci e cuprins de teamă. Toți au priviri de implorare desnădăjduită.

DANTON *le iese hotărît și liniștit înainte*

Cetățeni, intervențiile voastre sunt de prisos. Siguranța Patriei noastre cere ca acei suspecți să rămână

închişi. De altminteri Justiţia îşi va spune cuvântul... cei vinovaţi vor suferi rigorile ei, iar cei nevinovaţi vor fi imediat puşi în libertate... Chiar azi am dat ordin Tribunalului extraordinar să-şi accelereze lucrările.

UN DOMN *disperat*

Tribunalul extraordinar nu pronunţă decât condamnări la moarte, cetăţene ministru. Mor nevinovaţi.

DANTON *înfuriat, cu capul mare, groaznic*

Ceeace-mi spui este o îndrăsneală infamă — când mişună trădători aci ca şi pe câmpul de luptă!... Dacă unii au fost pedepsiţi, înseamnă că au fost vinovaţi — *îi priveşte mânios* — Ieşiţi afară! — *toţi se dau înapoi, îngroziţi, înmărmuriţi, o singură femeie a căzut în genunchi cu ochii mari care roagă, de durere nu poate vorbi, are gura parcă paralizată* — Do...m...

DANTON *îi întâlneşte privirea şi deodată i se umezesc ochii, e profund emoţionat*

Doamnă — *caută să-şi ascundă emoţia, vrea să fie energic* — ce vrei?

O DOAMNĂ *nu poate vorbi, bâlbâe*

Domnule Ministru... băiatul meu.

DANTON *mânios pe el însuşi, că nu poate rezista milei*

Fabre, trimete să-l scoată din închisoare... — *ceilalţi au căpătat curaj.*

UN DOMN

Domnule ministru...

O FATĂ

Excelenţă...

DANTON *o întreabă*

D-ta pe cine ai în închisoare?

O FATĂ *fără respirație*

Tata domnule ministru...

DANTON

Fă-i actele Fabre... d-ta?

UN BĂIAT

Mi-e mama închisă la S-te Pélagie.

DANTON

Dă-i drumul Fabre... *— brusc întors către Un domn —* Dumneata, pe cine ai? Dă-le drumul... Fabre, rezolvă toate cererile... și ieși cu ei de aci... treci la tine... *— mulți vor să-i mulțumească. Danton rămas singur se plimbă înduioșat, îngândurat prin birou. Apare un ofițer descălecat, plin de praf, sfârșit de puteri.*

OFIȚERUL *dela ușe, fără să strige, sugrumat... ca o veste groaznică*

A căzut Verdunul.

DANTON *s'a ridicat în picioare uluit, îngrozit, descompus*

Nu... nu...

OFIȚERUL

Dillon m'a trimis.

DANTON *ar vrea să alerge, să lovească, își frânge mâinile, pe urmă din adâncul desnădejdii lui*

Cine?... cine a trădat?

OFIȚERUL *speriat și sincer*

Nicio trădare cetățene ministru... Suntem 20.000 de oameni dezarmați în fața a 30.000 de prusaci și austriaci... — *Danton se plimbă, fierbând în el, dela un capăt al sălii, la celălalt. Fabre intră, privește pe cei doi, înțelege vag.*

DANTON *cu un surâs nervos*

A căzut Verdunul! — *hotărît ca de fier* — Stai la masă și scrie — *dictează plimbându-se* — La ora unu se va da în tot Parisul alarma... Vor suna apoi toate clopotele... Salve de artilerie se vor trage din oră în oră. Toți cetățenii disponibili se vor aduna, azi Duminică, la ora 6 în câmpul lui Marte. Cei ce vor lipsi vor fi pedepsiți cu moartea. Toți vor petrece restul nopții acolo... Toate forțele polițienești vor face întreaga noapte rechiziții. Se vor confisca toate armele, toate depozitele de alimente și îmbrăcăminte. Mâine de dimineață 80.000 de oameni vor porni sub zidurile Verdunului. Femeile se vor strânge în biserici să lucreze pentru echipament. Vor fi pedepsiți cu moartea toți cei care într'un fel sau altul vor împiedeca realizarea vreunuia din aceste ordine... Chiamă, consiliul de miniștri aci...

FABRE

E convocat de èri, pentru azi la 12.

SCENA II

Aceiași, MARAT

MARAT *intră, privirile celor doi se întâlnesc precis, amândoi știu despre ce e vorba — Verdun — Marat se așează pe scaun, apăsat sufletește iar după un răstimp de tăcere grea*

Trebue să sfârșim...

DANTON *a rămas mereu pe gânduri.*

MARAT *cu ton scăzut acum când cele susținute de el s'au dovedit adevărate*

Era o copilărie să-ți închipui că dacă ai închis pe rege — așa cum l-ai închis — pentrucă jumătate din gardienii dela Temple sunt spioni — să-ți închipui că ai distrus un întreg partid. N'ai văzut pretutindeni privirile lor tăcute și amenințătoare...?
Și încă ai să vezi când o cădea Châlons, din toate casele au să iasă oameni înarmați — *aprig* — Toate casele sunt depozite de arme.

DANTON *nervos, tot scăzut*

Marat, am făcut tot ce ai cerut, tu și Comuna. Ți-am ținut două zile orașul cu porțile închise. Ți-am pus chiar pe Sena douăzeci de vase la dispoziție, ca poliție pe apă. Nimeni n'a putut să fugă de aci. Toată noaptea ferestrele au fost luminate și ușile deschise. Circulația a fost cu totul oprită. A fost pedepsit cu moartea oricine nu a fost acasă, oricine nu a dat armele... Ai zece mii de oameni în închisori. Mai mult, ce era de făcut?

MARAT *rânjind amarnic disprețuitor*

Uneori mă gândesc că i-ai adunat, ca să fie toți la la un loc, — mai ușor de înrolat în armată, când le-or veni prusacii lor.

DANTON *sâcâit*

Atunci?

MARAT

Atunci?... — *zâmbește și zâmbetul lui are luciul unui cuțit de ghilotină.*

DANTON *fără să răspundă, fără să dezaprobe, numai pentrucă nu poate lua hotărîrea, întoarce capul, fără nicio mimică, şi-şi continuă gândurile. E un răstimp de linişte.*

MARAT *plin de suflet, ironic*

Poate că timp de gândit, mai ai câteva ore... Prusacii nu sunt chiar la două zile de Paris... Sunt la trei.

DANTON *mototoleşte şi frământă nervos, pe gânduri, coala de hârtie, închide şi deschide călimara.*

MARAT *recapitulând cu un ton mai ridicat, categoric*

Dela începutul campaniei, trupele noastre se retrag de pretutindeni, la Charleroi voluntarii noştri sunt conduşi la atac şi în acelaşi timp trădaţi de propriul lor comandant. La 20 August, iar, Lafayette comandantul armatei, trece cu tot statul major la Austriaci. La 20 August cea mai puternică cetate, cade după o oră jumătate de bombardament... Un general pune trupele să strige; jos Naţiunea şi să jure din nou credinţă regelui — *apoi cu ochii flacără, dar scăzut* — Generalul acesta, nu-i aşa, nu numai că nu e executat, dar i s'a dat o nouă comandă — *i se văd dinţii în rânjet, ca unei fiare.*

DANTON *cu superioritate şi deodată precis*

Marat, te poţi amesteca în toate... Dar nu discuta măsurile lui Dumouriez...

MARAT *ca o larvă, deadreptul , scăzut*

Când crezi că are să treacă şi el la inamic?

DANTON *gânditor*

Nu ştiu... dar azi e comandantul armatelor, şi singura noastră nădejde...

MARAT

Mai bine puneam comandant al armatei un simplu soldat... un meseriaş... Aş fi avut mai multă încredere în el...

DANTON *încrezător*

Și pe urmă e acolo Westermann... — *cade iar pe gânduri și din nou tăcerea e îndelungă.*

MARAT *se ridică să plece, pe urmă firesc de tot, spune ca un detaliu*

Am dat ordin ca în toate închisorile să se servească azi masa la ora 11 și să li se ia cuțitele, la toți deținuții —*Danton holbează ochii. Marat are o privire ca un pumnal ochii lor se întâlnesc ; s'au ridicat, nu ajung la o ciocnire. Marat pleacă.*

DANTON *s'a gândit adânc și înțelegând nenorocirea care va veni, sguduit*

Fabre scoate din închisoare pe Dupont. Trimete imediat pe cineva...

FABRE *pricepând*

Danton... E la Carmes un fost profesor al meu...

DANTON *abătut*

Scoate-l și pe el. Vezi că mă reped la Adunare... Neîntârziat sunt aci. Să mă aștepte cine vine.. *iese. Fabre ia notă, se pregătește să plece și el.*

SCENA III

DOAMNA ROLAND, pe urmă Consiliul de miniștri

DOAMNA ROLAND

Bună ziua, — *mirată* — Danton nu e aci?

FABRE

Acum nu, cetățeană...

DOAMNA ROLAND *cu o permanentă solemnitate*

Dar cred că i-ați comunicat că vreau să-i vorbesc...

FABRE *minte*

Adineaori cetățeană, chiar când îi prezentam hârtiile la semnat...

DOAMNA ROLAND *mirată*

Şi?

FABRE

A spus că va veni... A fost chemat la Primărie... De altminteri a și convocat Consiliul de miniștri aci.

DOAMNA ROLAND *iritată, dar distinsă și reținută*

Domnul ministru al Justiției nu are nicio calitate să convoace Consiliul de miniștrii...
Pe urmă, « domnul » Danton este foarte puțin politicos cu o doamnă. Încă de eri era vorba să stăm câteva minute de vorbă... Şi dacă își închipuie că eu voiu alerga după dumnealui...

FABRE *șmecher și protocolar*

Dar cetățeană Roland, ce idee... Danton e numai extrem de ocupat...

DOAMNA ROLAND *inspectează biroul*

E ciudat că e atât de ocupat și totuși nu are timp să rezolve hârtiile ministerului...

FABRE *enervat*

Dar doamnă... — *intră Servan și Monge, Fabre se stăpânește dar trece, nervos, într'altă cameră.*

SERVAN *bonom, scurt*

Dar ce e? De ce s'a supărat?

DOAMNA ROLAND *cu dispreț surâzător*

Pentrucă nu m'am mai putut stăpâni și le-am reproșat dezordinea ministerului... Nicio hârtie nu e în regulă... Nimic înregistrat ca lumea...

SERVAN *pe gânduri, căci nici la el nu-i altfel, clatină din cap*

De...

DOAMNA ROLAND *ironică, cercetând mereu biroul*

De altminteri când ai împănat cabinetul ministerial cu toți prietenii dela cafeneaua Procope.

SERVAN *protestează*

Bine, dar sunt...

DOAMNA ROLAND *întrerupe cu autoritate*

Nu... Una-i să fii un agitator de stradă și alta e să guvernezi... — *surâzând acru* — Cred că venind aci, d-l Danton ar fi putut să-ți taie coada.

SERVAN *căutând împăciuitor și molatec*

Trebue să vă gândiți că sunt împrejurări excepționale.

DOAMNA ROLAND *pornită pe observații*

De altminteri și cu d-ta aș avea de lămurit ceva... Ai primit eri și-ai vrut să trimiți spre câmpul de luptă, dându-le bani, doi comisari, fără să aibă actele în regulă!

SERVAN *scuzându-se*

Danton ținea ca ei să plece neîntârziat...

DOAMNA ROLAND *poftim!*

Eh... Danton... Danton...

SERVAN *mereu împăciuitor și nul*

Doamnă, ce vreți?... A fost necesar Revoluției și poporul îl iubește... Trebue să știm să-l folosim...

DOAMNA ROLAND *mânioasă*

Faceți-vi-l atunci stăpân...

SERVAN *întrerupând-o*

Și pe urmă mie mi se pare un om sincer, cam violent e drept, dar oricum, gata de înțeles.

DOAMNA ROLAND *cu o strâmbătură de oroare*

Cu figura aceea de monstru?

SERVAN

Eh... — *face un gest vag. In timpul acesta Monge se uită la tapeturi, intră Roland, Clavière. Le Brunn.*

ROLAND *direct lui Servan*

Domnule coleg... ce știri ai dela Verdun?

SERVAN *fără prea multă vorbă și bonom*

Ce știri să am?... Că a căzut... Era de prevăzut... Ce vreți să se întâmple..? Avem abia 25.000 de oameni... Au în față regimente de prusaci, soldați de-ai lui Frederic și încă 40 de mii de Austriaci... D-voastră știți ce înseamnă soldații regelui sergent? — *bonom și în admirație* — Sunt ceva formidabil — *altfel, simpatic și inconștient.*

Merg la atac în rânduri strânse, în pas de defilare. Tăcuți ca de fier. Nimic nu li se poate opune. Au câștigat toate răsboaiele pe care le-au purtat.

CLAVIERE

Atunci plecăm...

SERVAN *aprobând cu amândouă mâinile*

Eu de când vă spun asta... Dacă n'ai armată, cu ce-o să lupţi?... Părăsim Parisul şi pace...

ROLAND *cu solemnitate vag arivistă*

Domnule ministru... Te rog în şedinţa de azi să faci un expozeu complet al stărei în care se găseşte armata... D-ta LeBrunn, al situaţiei exterioare...

LEBRUN *familiar şi el*

Ce expozeu?... O frază: Suntem în război cu toţi vecinii... cu toată Europa... şi n'avem niciun aliat.

ROLAND *dornic de solemnitate*

Nu-i nimic... O să discutăm situaţia în consiliu... Indată ce va veni Danton începem şedinţa.

DOAMNA ROLAND *mirată şi fals conciliantă*

De ce imediat ce vine el? Trebuia să fie aci de un sfert de oră... Poţi să ştii vreodată când vine d-l Danton şi când întârzie? Sau nu vine, pur şi simplu, deloc?... Sunteţi toţi aci.
Discutaţi şi nu aveţi decât să-l puneţi la curent când va veni...

ROLAND *de acord*

Atunci? Putem începe, nu-i aşa?... Aşa dar, Servan

SERVAN *acum mai solemn în familiaritate*

Domnilor, aproape că şi eu v'aş putea rezuma situaţia tot ca Le Brunn, într'o frază...

ROLAND *stăruind*

Făne te rog, o expunere completă...

SERVAN *în picioare la masă*

Cum știți, la zece August, când am venit la minister, am găsit armata împărțită între 3 corpuri de armată pe frontieră... Luckner la Nord, Lafayette la centru, Montesquiou la Sod. Ofensiva în țările de jos a fost o grea înfrângere pentru noi. La 20 August Lafayette, comandantul armatei din centru a trecut cu tot statul major la inamic. Am numit în locul lui pe Dumouriez și i-am dat armata de Nord. Kellerman comandă acum în locul lui Montesquiou, la Sud — *surâzând de prisos* — Mareșalul Luckner a rămas generalissim, rol mai mult onorific. Partea cea mai grea este că toată armata lui Brunswick, împreună cu regele și armata prusacă, în număr de 80.000 de oameni, la care se adaugă cei 10.000 de emigrați sub comanda lui Condé, s'au năpustit toți asupra armatei lui Dumouriez, care nu numără decât 25 de mii de oameni... Ajutor dela celelalte armate, în mai puțin de o săptămână nu poate veni, și în cinci zile Brunswick, e sub zidurile Parisului — *aci denunțând o catastrofă* — Și încă asta nu-i nimic... Dumouriez însă nici nu acoperă măcar drumul către Paris — *ceilalți sunt uimiți* — El se găsește cu armatele Dillon și Gabaud în defileurile Ardenilor. Acolo, unde a chemat și pe Kellerman, vrea să dea o bătălie decisivă... Ei bine, asta este o curată nebunie... I-am dat ordin ca imediat să se retragă, să treacă la stânga, să acopere Capitala, căci dacă dușmanul ocupă Châlons, drumul spre Paris îi e deschis... — *uimit, necăjit* — Danton însă a contramandat ordinul...

Doamna Roland aruncă lui Roland o privire seacă și face un gest de enervare... susținând că din moment ce am încredințat unui general soarta armelor, trebue să-l lăsăm să facă ce crede de cuviință... sau să-l înlocuim... Am cedat, dar i-am atras luarea aminte că Châlons este centrul nostru de ravitaliere, că într'acolo îndreptăm toate munițiile toți voluntarii și toate alimentele — *mereu uimit de această «greșală»* — Că

acest oraş nu e totuşi păzit decât de o garnizoană de 1.500 de oameni... Dacă Prusacii pornesc pe acest drum — *speriat de tot*, — cel mai scurt spre Paris, sunt aici cel puţin cu două zile înaintea lui Dumouriez.

ROLAND

Bine, dar ceea ce spui d-ta este uimitor... — *consultă cu toţii harta de pe masă* — Nu ne rămâne decât evacuarea Parisului...

SERVAN

Asta am cerut-o încă de acum 10 zile.

MONGE

E fără îndoială singurul lucru rezonabil care ne rămâne de făcut.

LEBRUN

E într'adevăr inevitabil...

ROLAND *trăgând prezidenţial consecinţele*

Atunci nu rămâne decât ca după amiază să propunem mutarea Adunării Naţionale la Orléans...

SERVAN *bucuros că e ascultat*

Dau ordin în cazul acesta ca să se mute... — *se aude un sgomot în stradă, mulţimea se apropie parcă de fereastră* — mai întâi depozitele... — *Monge s'a dus la fereastră.*

DOAMNA ROLAND

Ce e?

MONGE *surâde ironic, cu înţeles*

« Poporul ».

DOAMNA ROLAND *indignată*

Dar bine, pentru Dumnezeu, ce mai e şi asta? Trebue să se sfârşească odată şi cu revoluţia asta... Regele e închis, acum ce mai vor?

ROLAND

In curând se vor linişti... Dar acum...

DOAMNA ROLAND *consideră acum Revoluţia ca o necuviinţă*

Trebue pus capăt. E intolerabil ce se întâmplă. Trebue să se înţeleagă odată că s'a sfârşit cu revoluţia...

LACHEUL *intră speriat*

Vor să vină aici, sus...

ROLAND *autorita r*

Ce vor?

LACHEUL *speriat*

Nu ştiu... dar vin aici sus...
Năvăleşte o mare mulţime de sans-culottes. Strigăte de « trăiască Naţiunea », jos tiranii ».

ROLAND *le iese înainte*

Ce e cu d-voastră? Ce căutaţi aici?

INTÂIUL SANS-CULOTTE *cu îngâmfare şi precizie*

Noi suntem poporul...

DOAMNA R *nflict cu poporul tot, vezi bine*

Dar bine, ce căutaţi aci? Duceţi-vă pe câmpul de luptă.

INTÂIUL SANS-CULOTTE *zeflemitor și popular*

Și, aici acasă, aristocrații să ne omoare nevestele și copiii?

AL DOILEA SANS-CULOTTE *amenințător și smecher*

Și ce? vă supără?

DOAMNA ROLAND *fără frică*

Aici lucrează Consiliul de miniștri, d-voastră n'aveți ce căuta aici.

AL DOILEA SANS-CULOTTE *făcând cu ochiul înapoi*

Vrem să vedem și noi cum lucrează miniștrii.

ALTUL *amenințător, sec*

Trebue să dați socoteală poporului... — *mulți vociferează.*

DOAMNA ROLAND *mânioasă*

Miniștrii dau socoteală Adunării.

AL DOILEA SANS-CULOTTE *amenințător mereu, cu gust de răfuială*

Și acolo sunt toți trădători... O să terminăm și cu ei... — *miniștrii sunt speriați, singură d-na Rolland are curaj.*

DOAMNA ROLAND

Bine, dar cum puteți să năvăliți așa, într'o casă ca asta?

INTÂIUL SANS-CULOTTE *familiar*

Ei, noi am fost până în odaia de culcare a regelui, — *clipește șiret* — Ce?... d-voastră sunteți aristocrați?

Dacă sunteţi, spuneţi, ca s'o ştim şi noi — *face cu ochiul înapoi, miniştrii sunt ca pierduţi, intră Danton.*

DANTON *uriaş, domol, sigur de el, înaintează, toţi se dau într'o parte. E o bună tăcere, iar după ce a privit un timp ca să înţeleagă*

Ce-i cu voi aici?

TOŢI *se mişcă şi nu răspunde nimeni*

DANTON *privindu-i bărbăteşte şi sigur*

De ce aţi venit?

AL DOILEA SANS-CULOTTE *ca un oracol de periferie*

Noi suntem poporul...

DANTON *firesc, fără să clipească*

Şi ce vreţi?

AL DOILEA SANS-CULOTTE *inspector în sdrenţe*

Am venit să vedem cum lucraţi...

DANTON *cu faţa schimonosită de zâmbet*

Cum asta, mă urâtule? Aici în birou la mine? — *certăreţ* . Uite hârtii... Ce vrei să vezi...? Munca se vede după rezultat... Ce să vedeţi..? Mă? Mâine, poimâine, o să veniţi şi acasă, noaptea să « vedeţi » cum lucrez cu nevasta — *râsete prietenoase în mulţime* — Hai, căraţi-vă de aici... Pe câmpul de luptă, acolo e locul vostru.

AL DOILEA SANS-CULOTTE *acru*

Dar dumnealor — *arată pe ceilalţi miniştri* — de ce nu merg?

DANTON *firesc şi hotărît*

Pentrucă ei sunt miniştri... au altceva de făcut...

AL DOILEA SANS-CULOTTE *l-a prins cu ocaua mică*

Păi asta-i egalitate? Cum adică, noi mergem să luptăm și ei rămân...? — *cu amărăciune populară* — Așa și noi am vrea să fim miniștrii. Asta nu-i egalitate... — *murmure de aprobare în mulțime:* Așa-i... Nu e egalitate.

DANTON *de-a-dreptul*

Ce-i aia egalitate, mă?

INTÂIUL SANS-CULOTTE *cu încăpățânare*

Adică toți să fie egali, să nu mai fie săraci și bogați.

DANTON *uriaș, sigur de el*

Cum o să fie, mă, toți egali... așa? Constituția dă egalitate drepturilor, nerodule, nu a averilor... Ce, natura i-a făcut pe toți oameni egali?... Tu nu vezi? că eu sunt de trei ori cât tine? — *râsete* — Se potrivește tărtăcuța ta cu — *arată cu degetul* — capul ăsta? — *râsete puternice, râde toată lumea, dispoziție generală, unul strigă: « trăiască Danton », strigătul se repetă. Danton râde mulțumit* — Râdeți? Ai? Dacă ați râde așa și pe câmpul de luptă, n'ar mai veni Prusacii aici...

O VOCE *cu lăudăroșenie*

Râdem și acolo... Nu ne e nicio frică... Numai să poftească Prusacii...

DANTON *batjocoritor*

Cum să poftească... aici? — *și brusc serios* — Nu aici, acolo înaintea lor — *bărbătește, retoric* — Arătați că râsul vostru e mai tare decât pasul lor de defilare...

TOȚI *înflăcărați*

Așa e, mergem.

DANTON *bănuitor*

Cu toții?

TOŢI *înflăcăraţi mereu*

Cu toţii... La Châlons...

DANTON *îndesat*

Bravo, aşa... cu toţii... — *arată pe unul din mulţime* — Tu nu eşti Grivois din St. Marceaux?

GRIVOIS *bucuros că e recunoscut*

Da, eu sunt... Da, da, Grivois, eu sunt...

DANTON *nu le dă timp de gândit*

Du pe toţi aceşti viteji în piaţa St. Antoine... Inscrieţi-i pe toţi ca voluntari — *şi către ei, cu o falsă îndoială care se vrea confirmată* — Toţi, nu-i aşa?... Ori e vre-unul care ar vrea să stea acasă? — *îngăduitor cu şiretenie* — poate, cine ştie?

TOŢI *într'un suflet*

Niciunul... mergem cu toţii...

DANTON *îndemnându-i cu satisfacţie*

Aşa, trăiască Franţa.

TOŢI

Trăiască Franţa... — *urale continue.*

DANTON *părinteşte*

Şi acum plecaţi. Rămânem aci numai miniştri ca să facem planul de luptă... Că fără plan nimic nu se poate...

TOŢI *de aceeaş părere şi ei*

Aşa e... aşa e... Trăiască Danton... Trăiască miniştrii Republicei... — *ies cântând « Ça ira »* — Ah! Ça ira, ça ira Les aristocrates à la lanterne.
Ah! Ça ira, ça ira Les aristocrates, on les pendra.

DANTON *caută prin hârtiile pe care le are dinainte, vede că au mai rămas câțiva, acum autoritar —*

Haide, plecați... — *cu înțeles* — Nu rămân aci de cât numai miniștrii... — *au plecat și cei doi, Danton așteaptă mereu în picioare.*

SERVAN *începe o frază dar vede că Danton așteaptă mereu*

Am făcut o expun...

DANTON *cu fața încruntată așteaptă mereu în picioare, fără să asculte pe Servan... Dintr'odată toți înțeleg despre ce e vorba și privirile tuturor se îndreaptă spre d-na Roland, care dela început a înțeles ce așteaptă Danton și numai după un timp iese penibil jignită. După plecarea ei figura lui Danton se destinde și Servan vrea să continue.*

SERVAN

Am făcut o expunere.

DANTON

Mai întâi, dragul meu Servan, să terminăm ce am hotărît eri. Trebuia să-mi aduci niște acte... contractul cu măcelarii dela Dijon.

SERVAN

Să vezi, Danton... Nu sunt încă gata... se lucrează... sunt cam multe formalități... funcționarii.

DANTON *redevine nervos, febril*

Dar bine Servan, când armatele dușmane sunt la porțile Parisului, te pierzi în formalități? Nu știi că toți funcționarii sunt regaliști?
Dacă ar fi după ei... Unde ți-e secretarul general? — *strigă* — Pacha... Pacha...

ROLAND *sec*

Şi pe urmă chestiunile de bani sunt delicate... Trebuesc îndeplinite toate formele...

DANTON *fără să bănue că din cauza asta va merge la ghilotină*

Ei şi dacă n'ar fi formele îndeplinite?... Dar bine, Roland, dacă într'adevăr guvernul nostru nu ar putea justifica, nu un milion, nu două... dar chiar cincizeci... şi ar putea salva, totuşi, Franţa, crezi d-ta că ar avea cineva mişelia să ne reproşeze că nu am făcut — *şuerător de ironic* — contabilitate? Atunci când totul e de pierdut. Când îţi arde casa, amicii mei, întâi cauţi să stingi focul şi pe urmă faci inventarul lucrurilor rămase şi socoteşti apa risipită...

ROLAND *mereu sec*

Dar nu se poate tolera dezordinea... e nevoie de organizare...

DANTON *isbucnind clocotitor*

E o singură ordine adevărată azi: Toate privirile, toate sforţările, toate posibilităţile spre inamic — *Cu hotărîre încleştată* — Organizare? Ei bine să organizăm victoria, nu fuga...

ROLAND *timid*

O retragere nu înseamnă fuga... A evacua Parisul...

DANTON *teribil, i-au ieşit ochii din cap, cu pumnul amenințător*

Rolland... Roland... ia seama când vorbeşti de evacuare — *Dar brusc se opreşte, comprimă în el mânia, şi continuă căutând să fie calm* — Cetăţeni, colegi, un războiu nu se poate face, când n'ai armată şi muniţii,

cu retrageri. Un asemenea războiu nu se poate face decât cu entusiasm. De altminteri, cetăţeni, situaţia nu este atât de grea. Patria va fi salvată. Totul se mişcă, totul se sgudue, totul arde dornic de luptă. Verdunul, contrariu primei ştiri, nu a căzut încă, e numai înconjurat. Garnizoana lui şi-a propus să măcelărească pe cel care va vorbi de predare. Parisul va seconda sforţarea armatei... O convulsiune ne-a scăpat de un rege fără autoritate... tot o convulsiune violentă, va arunca pe inamic dincolo de frontieră. Comuna a luat măsuri supreme. Tot poporul va fi chemat azi după amiază în câmpul lui Marte. Tunurile menite să amintească greul clipei vor bubui din oră în oră, clopotele tuturor bisericelor vor suna... Mâine, zeci de mii de oameni vor pleca spre câmpul de luptă, iar alte zece mii vor rămâne aci... căci nenorocirea cea mare nu e numai că luptăm cu o armată de trei ori mai numeroasă, nu e numai că vin împotrivă Prusacii şi o legiune de zece mii de aristocraţi care se întorc să-şi cucerească dreptul de a domni absolut, ei şi rudele şi prietenii lor... Dar... preoţii şi aristocraţii rămaşi aci, îi aşteaptă ca pe nişte eliberatori... Suntem între două focuri dintre cari cel mai periculos nu e cel din afară. Cu atât mai mult cu cât nu îl putem preciza acest pericol interior. Dar pentru a-l înlătura, e necesar... trebue — *cu o privire groaznică, precisă* — trebue să înspăimântăm pe trădători şi pe laşi — *toţi îngheaţă.*

TABLOUL VI

DANTON, FABRE CAMILLE, GRANGENEUVE, DUSAULX şi încă doi deputaţi. Apoi MARAT şi GRIVOIS.

Acelaşi decor ca în tabloul precedent, a doua zi, (3 Septemvrie) după amiază, lumină vie fără căldură de început de toamnă.

Danton ascultă pe gânduri, refugiat în lumea lui, copleşit ca de o dureroasă fatalitate, povestirile. Numai ceilalţi pun întrebări.

SCENA I

Masacrele

DUSAULX

Nu așa... — *lămurește cu gesturi* — Deasupra coșului aproape de acoperiș, e de obiceiu un fel de grătar... — *se duce la cămin ca și când ar vrea să vadă, pe urmă ca și când și-ar fi dat seama că e absurd, că nu e același lucru, renunță* — Ei bine, când a ajuns acolo a trebuit să se oprească.

GRANGENEUVE

Dar atunci era sigur că îl prind.

DUSAULX

De loc. După două zile, când totul ar fi încetat, s'ar fi coborît de acolo. In capelă nu se face focul decât la începutul lui Octomvrie.

GRANGENEUVE

Dar cum a putut el să se urce până acolo, dacă era rănit?

DUSAULX

Fusese numai ușor rănit, la pulpă. Incă de când îl smulseseră din cuibul acela de mătase dela Dubarry, era vindecat.

GRANGENEUVE *doritor de indiscreții*

Ascultă, era amantul ei?

FABRE *râde*

Dar de unde... Un copil de 18 ani... Ea, de când a murit Ludovic al XV-lea, trăia cu Brissac, iar Montsabray, era ofițer adjutant pe lângă el. Ea îl iubea ca pe un copil.

CAMILLE *zâmbind*

Curtezanele acestea au un mod de a iubi copiii...

GRANGENEUVE *curios, deşi desaprobă cele ce s'au întâmplat*

Ei, şi cum l-au omorît? cum l-au prins acolo?

DUSAULX

După ce au fost măcelăriţi toţi prizonierii... Maillard, care judeca după apel, — îl ţinea singur în mână — a făcut socoteala că lipseşte unul. Au numărat din nou toate cadavrele din grădină — că le târau lângă scăriţa din grădină — când unul dintre ei şi-a adus aminte de Montsabray. L-au căutat la infirmerie, în capelă, şi nu l-au găsit, l-au căutat în toată curtea, nicăieri. Atunci paznicul, care cunoştea obiceiurile deţinuţilor, a tras focuri de puşcă pe coş. Un glonţ l-a lovit şi-a rupt pumnul. De groază a avut tăria să nu ţipe şi să se ţină numai cu o mână. Ei au plecat, era ca scăpat. Atunci un ghişetier a adus paie. Au făcut focul. Din cauza fumului a căzut ca un liliac, desprins din tavan. Leşinat şi mutilat, l-au adus în curte şi l-au culcat pe o grămadă de cadavre. Pe urmă, — *stăruind asupra infamiei* — ca să fie treaz când l-ar omorî, au hotărît să aştepte şi s'au apucat să mănânce...

GRANGENEUVE *abătut, uimit, frânt de milă*

Unde mâncau?

DUSAULX

Chiar acolo... Nevestele lor, ca la lucru, le aduseseră de mâncare. Dela o vreme băiatul s'a trezit. Dar tot nu l-au omorît, acum ca să nu se scoale ei dela masă... El aştepta deci... şi se uita le ei, — *ce să mai lungim?* — Abia după un sfert de oră i-au tras cinci gloanţe în piept.

GRANGENEUVE

Iţi sleeşte sufletul... N'am ştiut nimic. Eram aseară la teatru cu Verniaud şi Barbaroux. Nimeni n'a ştiut... — *Danton tace mereu mistuit de gânduri, iar ceilalţi îi respectă tăcerea* — Şi cum, în toate închisorile? — *se întoarce uimit către ceilalţi pe rând.*

DUSAULX

La Carmes au omorît 200 de preoţi, la Force 175. La Bicêtre — şi acolo s'au dus, la Sf. Pelagie, la Abbaye..

GRANGENEUVE *amărât*

Dar Comuna ce zice?

DUSAULX *dacă-ţi vine să crezi*

Billaud Varennne a ţinut discursuri de încurajare ucigaşilor.

MARAT *intră cu aceeaşi ochi arzători şi e primit de toţi cu tăcere şi răceală*

Roland a înnebunit... A chemat pe Santerre şi l-a ameninţat. A scris o scrisoare violentă primarului, în paginele căreia curg toate balele lui de ministru neputincios... — *scurt* — Ar trebui sfârşit cu domnul acesta... — *cu un rânjet* — Are aerul că i-a pierit întreg partidul azi noapte.

DANTON *mereu preocupat de frământarea din el, întreabă vag, ca o paranteză, ca o dorinţă de precizare*

A scris primarului?

MARAT *cu multă mişcare*

Aleargă ca un smintit în toate părţile... Ţi-am spus... Nu mai merge cu jumătăţi de măsură. Să terminăm şi cu toţi Rolanzii, cum am terminat cu mişeii din închisori — *Danton s'a sculat fără să răspundă.*

GRIVOIS *intră, sfios oarecum, dar dornic să primească laude, se adresează lui Marat*

Vreau să vorbesc cu amicul poporului. L-am văzut când a intrat aci — *și lămurește că merită să fie ascultat* — Am omorît pe toți aristocrații. Am tras în ei ca la măcelărie — *vede nemișcarea celorlalți, plimbă privirea pe la toți, și scade și el tonul* — Știi, i-am omorît...

MARAT *aruncând înapoi coada tulpanului cu care e legat la cap ca o femee*

N'ați omorît nimic... Franța e plină de trădători... In închisorile Parisului au căzut 900 de canalii regaliste și pe câmpul de luptă — *cu ochii de foc* — în aceeași noapte, au căzut 9000 de soldați ai Republicei, — *înlăcrimat, tremurând de desgust și indignare* — fără nicio vină, lăsându-și copiii și nevestele — *cu voce îndurerată* — nu în castele, ci în colibe, fără o bucată de pâine... Viitoare slugi — fără putință de schimbare — ale vlăstarelor aristocrate — *răsucit în el însuși, ars de gânduri* — Ah, mila de lichele sentimentale — *cu pumnul încleștat* — Trebue lovit...

GRIVOIS *fanfaron*

Marat... Am lovit noi eri! — *și deodată vine la ceea ce-l durea* — Știi cu Cazotte...
Toată lumea are o tresărire de atenție.

MARAT *sec*

Ce-i cu Cazotte?

GRIVOIS *a scăzut tonul, lămurește încurcat*

Știi, cu fata? Tocmai d'aia am venit, numaidecât să-ți spun, ca să nu crezi...

MARAT *cu dispreț*

Spune.

GRIVOIS

Să vezi... Mai târziu, spre seară, m'au trimis pe mine să mă fac judecător...

GRANGENEUVE *nedumerit*

Judecător?

GRIVOIS *lămurește binevoitor, firesc*

Ca să judecăm adică, pe vinovați...

GRANGENEUVE *parcă s'ar lua cu mâinile de păr de uimire*

D-ta ai fost judecător?

GRIVOIS *mereu firesc*

Da, că tocmai de aceea... — *se bâlbâe* — asta vream să-ți spun... Știi... ei au văzut că eu am curaj: pentrucă dintâi cu Elvețienii, toți încremeniseră — *vede că ceilalți nu știu despre ce e vorba, lămurește deci, și mai de aproape, familiar cum ar povesti despre o ispravă de acasă* — La început cu cei 150 de Elvețieni n'au făcut judecată... — *ca și când apoi ar fi făcut*... — Când a intrat Maillard la ei, au căzut toți în genunchi și cereau plângând, iertare. Maillard le-a spus că nu îi omoară nimeni, numai să treacă prin gang în curte, că de acolo îi transportă la altă închisoare... — *face semn cu ochiul* — Știți că acolo, la ușa dinspre grădină erau ai noștri cu săbii și sulițe... Care cum ajungea — *împunge aerul* — îl luam ca în frigare... Elvețienii, mereu în genunchi, cereau iertare. Atunci unul dintre judecători a deschis puțin ușa și i-a poftit: Haide, domnilor, poporul nu are răbdare... Curaj! Dar ei au dat înapoi ca o cireadă care vede abatorul: « Trebue să se termine odată, a strigat un judecător »... Cine iese cel dintâi? Un subofițer tânăr, așa chipeș — frumos băiat — a eșit în față: — *îl imită* — Eu, arată-mi cum să ies... A aruncat pălăria înapoi camarazilor și a

venit deodată în prag... Avea niște ochi... toți se dădeau în lături... A venit așa până în mijlocul curții, înconjurat de săbii și sulițe. Pe urmă s'a oprit cu brațele pe piept. Ai noștri n'aveau nimeni curaj să lovească. Dar eu, când am văzut asta, am tras cu sabia și i-am retezat umărul...

Atunci abia toți fricoșii au năvălit pe el, de l-au făcut bucățele — *acum se lămurește* — De aceea — înțelegeți— când cu achitările... — *toți ascultă uluiți, cu ochii măriți.*

MARAT *neimpresionat*

Ce achitări?

GRIVOIS

Maillard lăsa din când în când să scape câte unul... Ai noștri din curte, au dat atunci năvală peste judecători și au cerut ca eu să fiu de față... să nu las « muierile » să judece. De... ca să zicem așa, « muierile », că erau și muieri cu noi, dar ele erau mai aprige chiar decât bărbații... Iar când a venit Cazotte, eu eram acolo... Pe el l-au condamnat: adică ne-a spus nouă: Domnul e transferat la Force —*face iar cu ochiul* — Dar când să iasă în curte, fata s'a atârnat de gâtul lui tată-său: S'o străpungă întâi pe ea. Și asta vream să-ți spun, că eu am zis atunci să fie iertat, că m'am uitat și toți judecătorii plângeau... și l-au iertat, dar Guigrot a cerut ca să i se dea și ei un pahar cu sânge de aristocrat, să bea, cum i-au dat fetii lui Sabreil... Eu am zis atunci să o lase, să nu-i mai dea să bea... numai să strige « Trăiască Națiunea »... Și de aceea venisem, ca să nu crezi cumva, că eu nu sunt patriot — *cei mai mulți zâmbesc, îndepărtat ca de pe altă lume, de moarte și tristețe, dar diferiți unul de altul. Marat a ascultat și el cu interes.*

MARAT *imparțial*

Că ați cruțat-o pe ea, foarte bine ați făcut! O asemenea fată, merită să trăiască — *neînduplecabil în logica lui* —

dar Cuzotte e vinovat și trebue să moară... — *către cel ce-l însoțea cu autoritate* — Să-l aresteze din nou și să nu-l lase să fie la un loc cu fata...

GRIVOIS

A!

Danton e mereu parcă pe altă lume.

DUSAULX

Dar unde e Robespierre?

MARAT

Nu l-a văzut nimeni... A fost numai la închisoare eri de a scos un preot: pe Lepérac.

CAMILLE *înduioșat în culmea bucuriei*

L-a scos?... E fostul nostru repetitor la liceul St. Louis... L-am căutat eri în toate închisorile... Eram disperat...

MARAT *cu un rânjet, ca o lamă de sabie*

Dar acest preot putea să depună jurământul că respectă legile țării, mon cher Camille?

CAMILLE *omenos*

Marat... nu mai fi atât de mânios... Chiar tu ai scos eri câțiva...

MARAT *gata de plecare*

Danton, ai să treci pe la primărie, nu?

DANTON *obosit*

Nu pot să trec azi pe la primărie. Dar de ce?

MARAT

Pentru ca să vorbim — *n'ar fi vrut parcă să spuie* — S'a hotărît acolo arestarea imediată a lui Roland și Brissot — *îi arată mandatul pe care-l scoate din buzunar.*

DANTON *uimit, ia mandatul, face un gest de « sunteți nebuni »*

Du-te în piață și vezi mai departe cum stăm cu înrolările — *Marat și tovarășii lui ies.*

GRANGENEUVE, DUSAULX *nedumeriți, speriați, după ce au așteptat întrebându-se parcă în gând ceva, ies și ei.*

DANTON

Camille, du-te la primărie și vezi ce e acolo — *ia mandatul și îl face fâșii* — Au turbat — *oftează adânc* —Fabre ce faci tu acum?

FABRE

Am câteva hârtii urgente... Dar ce? vrei să pleci?

DANTON *mereu obosit*

Nu știu.

FABRE

Așteaptă pe culoar — adică, am dat ordin să-l bage în salonul mare, ca să nu dăm mereu cu ochii de el.

DANTON

Ce vor?

FABRE

Eliberări... sunt rude, părinți disperați... cer eliberări...

DANTON

Eliberează, Fabre... Dă-le drumul, la toți... ori cui e cerut de cineva, dă-i drumul...

FABRE *cu un reproș vag, fără răutate*

Atunci să le dăm drumul la toți, Danton?

DANTON

Nu, asta nu se poate... Cine are norocul să fie cerut, să scape... Nu putem renunța la o măsură necesară, dar putem da o mână de ajutor norocului orb... — *scăzut ca o concluzie, ca o lămurire a luptei grozave din sufletul lui* — Tu știi că a căzut Châlons...?

FABRE *împietrit scapă hârtiile din mâini*

A căzut Châlons?

DANTON *face semn*

Sst. Azi noapte. Să nu te audă nimeni... Sunt în stare să fugă toți până diseară... Am luat măsuri să nu se afle..

FABRE *cu ochii speriați*

Dar atunci Prusacii sunt la două zile de Paris?

DANTON *întrebarea e în el ca un șarpe, nu poate admite asta*

Nu. — *formidabil, cu gura încleștată* — Nu, asta nu...

SCENA II

DANTON, intră DOAMNA ROLAND

DOAMNA ROLAND *după un timp, de-a-dreptul, vehement*

Ceea ce ai comis... dezonorează pe toți acei care au făcut greșala să-ți întindă vreodată mâna.

DANTON *rămâne drept în picioare calm, cu privirea oprită asupra ei, îndurerat*

Fiți liniștită doamnă, această mână nu vi se va mai întinde niciodată.

DOAMNA ROLAND *cerându-i socoteală*

Domnule ministru al Justiției, viu să-ți amintesc că în discursul dela 11 August ai declarat în fața întregei Adunări, în timp ce regele și regina așteptau în loje, că « unde începe Justiția trebue să înceteze răzbunarea populară » — *silabisind* — că îți iei răspunderea — *aspru* — Ei bine îți cer să-ți ții cuvântul — *Danton tace copleșit* — *D-na Roland uimită* — Așa dar? — *cu o ironie teribilă* — Fii un om de onoare, « d-le Danton ».

DANTON *istovit*

Onoarea mea nu poate să treacă înaintea aceleia a Franței, doamnă — *rămâne frânt ca un ciclop învins.*

DOAMNA ROLAND *cu ochii sclipitori de mânie*

Ha, ha, ha! Cum îndrăsnești să spui că Franța a dorit...

DANTON *întrerupând-o obosit*

Franța a dorit Revoluția, doamnă... și înțelege s'o apere împotriva oricui...

DOAMNA ROLAND *surâde cu ochii triști*

Ah, Revoluția asta! Cum am visat-o eu! Cum a visat-o Franța întreagă... Un veac întreg... Oribil lucru, dacă aceasta e Revoluția... — *ca o viziune de groază* — Oameni dezarmați, goniți ca animalele prin închisori și uciși prin colțuri, femei decapitate și trupurile lor batjocorite în fața tuturor, capete și bucăți de carne purtate în suliță... — *cu vocea frântă de durere* — « D-le Danton » noi am gândit un stat nou, în care ade-

vărul, dreptatea și binele, călcate'n picioare de cel vechiu, să înflorească libere... — *cu un imens desgust* — Nu un stat în care ministrul Justiției să îndemne la asasinat...

DANTON *ca un tigru trezit*

Ceea ce spui d-ta este o infa... — *se răsucește în el și se oprește.*

DOAMNA ROLAND *l-a prins din nou, cu altă vină*

Continuă... Să insulte o femee nu e decât foarte firesc pentru « noua republică ».

DANTON *stăpânindu-se, regretând*

Sunt clipe când nu poți asculta orice — *își mușcă nervos buzele* — Și apoi nu uitați doamnă, că noi nu suntem în fond decât canalia... — *amar* — canalia străzii — *o privește în ochi, emoționat vorbește cu buzele crispate cu o patimă care înseamnă poate și o mărturisire de dragoste* — Nu ne putem schimba mijloacele chiar atunci când întâmplător avem sentimente ceva mai deosebite.

DOAMNA ROLAND *e lovită în plină figură, uimită ca și când ar privi într'o prăpastie*

Dar...

DANTON *emoționat crispat*

Nimic... nimic doamnă — *se uită obosit în pământ.*

DOAMNA ROLAND *înduioșată, aproape să-i ia mâna*

Danton! — *Danton zâmbește îndepărtat; ea, încurcată* — Ești o fire atât de ciudată.

DANTON

Foarte ciudat, desigur să ai o figură de monstru și să...

DOAMNA ROLAND *protestând*

Dar...

DANTON *surâde prietenos*

Știu doamnă, tot disprețul pe care vi-l inspir...

DOAMNA ROLAND *tulburată*

Dar te înșeli... Te-am chemat la noi în casă, ai fost la masa noastră...

DANTON

Pentrucă a fost o necesitate... Așa cum iei o doctorie, cu sila... M'ai chemat ca să faci să simt și mai mult câtă deosebire pui între mine și ceilalți...

DOAMNA ROLAND *mirată, scuzându-se*

Dar pentru Dumnezeu... Ai făcut aluzie la ce am spus eu... odată...? Ar fi inutil să-ți amintesc cum ai vorbit și d-ta despre casa noastră. Câte ironii...

DANTON *cu o părere de rău îndepărtată*

Veneam cu atâta suflet, cu multă dorință de a fi acolo în casa, în care prezența d-tale — *se întrerupe și reia brusc* — Nu doamnă, nimeni nu a înțeles atât de mult ca mine... poate, nu știu... acel interior... prezența d-tale seara în sufragerie... — *nervos scăzut* — Nimeni n'a fost întâmpinat cu atâta bănuială.

DOAMNA ROLAND « *rezonabilă* »

Danton, suntem obișnuiți să judecăm oamenii după faptele lor... și recunoaște și d-ta că n'ai fost tocmai

amabil nici cu mine, nici cu bărbatu-meu... Și pe urmă sunt atâtea lucruri care nu se pot explica la un om de de inimă... Danton, ce s'a întâmplat eri... ne dezonorează pe toți...

Danton zâmbește melancolic, ca un om care are dreptate și nu e înțeles.

Nu... nu... Fii un om brav... Sunt lucruri, a căror gravitate d-ta se pare că nu o înțelegi... Sunt greșeli, pe care, dacă ai avea cine să te sfătuiască, nu le-ai comite — *zâmbind prietenos, măgulită de sentimentele pe care le bănuește* — Danton, dă-mi mâna și promite-mi atunci, că, din bruma de prietenie pe care o ai pentru mine, ai să mă asculți din când în când.

Danton rămâne tăcut, ea ia asta drept o confirmare.

Nu-i așa? — *zâmbește copilăroasă aproape, Danton îi răspunde cu un zâmbet descurajat* — Și începi iar să vii la noi... Pentru mâine seară te așteaptă o supă cum îți place d-tale... Nu... — *îi întinde mâna, el i-a sărutat mâna pe gânduri și rămâne după ce ea pleacă în scenă pe gânduri, surâzând trist.*

SCENA III

A intrat un ofițer plin de noroi, abia descălecat, cu o scrisoare în mână. Danton tresare

Ce e?

OFIȚERUL

Dela generalul Dumouriez...

DANTON *o desface nervos și o citește în gând, lăsând să se vadă fie-ce sentiment... cum se cunosc mușchii bine formați prin piele. Scrisoarea cuprinde: confirmarea dureroasă a căderii Verdunului. Explicația ei: insuficiența înarmării, numărul inferior al combatanților. Soldații și-au făcut datoria. Comandantul și-a sburat creerii decât să iscălească căderea cetății. Inamicul și-a făcut intrarea, după ce garnizoana a ieșit cu onorurile cuvenite,*

ducând cu ea corpul lui Beaurepaire. In timp ce ei ieșeau, au văzut pregătirile făcute pentru primirea împăratului: 20 de fete în alb cu ramuri de triumf, o mulțime în haine de sărbătoare. Danton rămâne pe gânduri. Ii curg lacrimile. Pentru întâia dată face impresia că e sfârșit, descurajat.

FABRE *intră cu hârtii în mână*

Ce e? Ce s'a întâmplat Danton?

DANTON *îi întinde scrisoarea și spune ca o poveste streină*

A căzut Verdunul. Populația regalistă a silit garnizoana să se predea. Colonelul comandant Beaurepaire în momentul când i s'a întins actul de predare, în loc să puie mâna pe condei ca să semneze și-a dus revolverul la tâmplă — *Fabre tresare cu admirație. Danton surâzând abătut.* Ascultă, în timp ce garnizoana ieșea cu onorurile cuvenite, Prusacii au salutat cu 21 de lovituri de tun cadavrul lui Beaurepaire — *râde acum deprimat, nervos și cu desgust* — Populația în haine de sărbătoare ieșea înaintea inamicului. Douăzeci de fete în alb aruncau flori în calea regelui Prusiei — *adânc convins* — Câtă dreptate are Marat — *rămâne abătut.*

FABRE *abătut și el*

Totul e zadarnic, Danton... Joi, Prusacii sunt aci...

DANTON *sare ca ars, mai uriaș ca oricând, cu ochii eșiți din orbite, dă cu pumnul în masă*

Nu. Ascultă. Dă imediat ordine — *și când Fabre e gata* — Două zeci de mii de oameni vor eși să întâmpine mâine cadavrul lui Beaurepaire la barieră. Inima i-o vom duce la Panteon. Pe urmă...

LACHEUL *intră ca să anunțe*

Cetățeanul Bréard, președinte al Tribunalului, vă roagă să-l primiți înainte de audiență.

DANTON *scurt*

Cheamă-l.

BRÉARD

Domnule ministru, vă rog să mă scuzați dacă mi-am luat libertatea să vă deranjez... — *Danton protestează de politeță* — Dar e în interes de serviciu... — *Danton întreabă cu sprâncenele ridicate* — Nouă sute de oameni au fost măcelăriți azi noapte în închisori...

DANTON *are o strâmbătură stăpânită.*

BRÉARD

S'au petrecut lucruri care întrec orice închipuire.

DANTON *nervos dar stăpânit, condescendent*

La secția II-a, sunteți, nu-i așa?

BRÉARD

Da — *continuă iară* — O haită de derbedei a asaltat...

DANTON *iar îl întrerupe*

Dacă nu mă înșel, la secția I-a tribunalul nu e complet...?

BRÉARD

Da... Sérizan a demisionat acum 2 săptămâni... Vream să vă rog d-le ministru să-mi dați autorizația să iau măsuri pentru paza închisorilor...

DANTON *vag*

Da, da...

BRÉARD

Fapte ca acelea, de a târî cadavre de femei goale pe stradă...

DANTON *are o sinceră strâmbătură de oroare*

Imprejurările sunt atât de grele... atât de grele d-le preşedinte — *preşedintele aşteaptă. Danton nervos, după un timp îl priveşte întrebător.*

BRÉARD *după un timp*

Domnule ministru... — *Danton stăpânit* — Aştept răspunsul d-voastră.

DANTON

Domnule, dar nu înţelegi?! Intoarce-te la postul d-tale... nu te priveşte nimic din ceea ce se întâmplă la închisori — *violent dar conţinut* — Nu înţelegi că dacă aş fi avut alt răspuns ţi l-aş fi dat din primul moment? — *preşedintele după ce a rămas câteva clipe locului iese uimit, fără o vorbă.*

DANTON *necăjit*

Fabre, unde-i Camille?

FABRE

E dincolo, cu un grup întreg.

DANTON

Ştie că îl aştept... Dece nu vine să-mi spuie ce a făcut?... — *către un servitor care intră*

Ce e băiete?

LACHEUL

Câţiva cetăţeni doresc să fie primiţi de d-voastră.

DANTON

Să nu mai vie nimeni. Aici avem de lucru... Camille...

FABRE *care a fost dincolo*

Vine numaidecât, Ascultă Danton, ce facem cu cele trei sute de chesoane cu muniții care trebuia să plece azi noapte, dacă a căzut Châlons?

DANTON *hotărît*

Munițiile se duc acolo unde se aude tunul. Să-l caute pe Dumouriez... S'au cumpărat cele cinci mii de echipamente complete dela Dijon?

FABRE

Da... și ni s'au promis încă cinci mii... Dela Orléans am adus două sute de căruțe pe care le-am trimes direct pe câmpul de luptă cu echipamente și cu munițiile.

DANTON

Tu ai făcut asta?

FABRE

Da.

DANTON *se strâmbă*

Rău ai făcut, Fabre... Avem un comandament al aprovizionării... 200 de care pe drumul Châlons-ului ar putea să înfunde drumul — *brusc către Camille care a intrat* — Camille, cum stăm cu angajații voluntari?

CAMILLE

Tocmai facem tabloul dincolo la mine... Toată noaptea am alergat.

DANTON

Dă-mi-l.

CAMILLE

Nu e complect, ţi-l dau mai pe urmă... Sunt aproape 14 mii de înscrieri.

DANTON *are o sclipire de bucurie*

14 mii...

CAMILLE

Dar vin mereu... Sunt destui... N'avem cu ce să-i îmbrăcăm însă... Tocmai că vorbea Fabre de nişte echipamente...

DANTON

Nu, nu, nu... Acelea sunt pentru Dumouriez. Nu te amesteca în asta... Vor fi expediate direct de către Ministerul de război. Nu încurcaţi lucrurile... Tu procură-ţi totul singur, din Paris...

CAMILLE *enervat*

Dar de unde?

DANTON *mânios şi clocotind*

Devastează, desbracă lumea în stradă. Mizerabilii care-şi permit luxul să rămâie acasă, când alţii mor la hotare, să plătească... Nici nu discuta măcar. Ia tot ce ai nevoe — *către servitor* — Ce e băiete?

LACHEUL

Cetăţenii deputaţi au spus că aşteaptă oricât, până îi primiţi.

DANTON *se strâmbă plictisit, iar către Camille*

Profită de entuziasmul înscrierilor şi provoacă şi entuziasmul donatorilor. Vorbeşte-le direct...

CAMILLE

Nu vezi că am şi răguşit? Pe urmă am luat tot ce am putut. Străzile sunt pline de trăsuri rămase în drum, am luat caii, pe loc, pentru artilerie.

DANTON

Vorbeşte de-a-dreptul mulţimei, obţine tot ce se poate obţine în momentele de însufleţire... De altminteri îndată ce oamenii au în mână o armă — trimite-i pe câmpul de luptă...

CAMILLE

6000 dintre cei patrusprezece, au şi pornit din câmpul lui Marte... spre Châlons.

DANTON *îl mângâie*

Bun, asta da — *sună* — Eşti tu cam neastâmpărat puţin, dar băiat de ispravă... — *către lacheu* — Cheamă pe cetăţenii aceia — *către Camille* — Trebue să ne pierdem timpul acum, cu deputaţii.
Thuriot intră cu vreo 7—8 inşi, toţi deputaţi girondini.

SCENA XIV

THURIOT *solemn*

Bună ziua cetăţene Danton.

DANTON *tranşant*

Bună ziua... Ce v'aduce la noi?

THURIOT

Danton, venim la d-ta ca la omul de stat care îş dă seama de răspunderea pe care o are... ca la ministrul capabil să ia o hotărîre şi s'o execute — *Danton*

devine nervos — Ceea ce s'a petrecut azi noapte în închisori este înspăimântător — *toți aprobă* — Sunt lucruri care sub niciun cuvânt nu se pot permite...

DANTON *nervos*

Cetățeni, dacă s'au petrecut eri excese, le regretăm cu toți. Suntem hotărîți să facem tot ce e omenește posibil — *murmure, sunt nesatisfăcuți de făgăduiala asta.*

THURIOT

Danton, trebue ca pe viitor să fie absolut exclus ca...

DANTON *întrerupându-l, reluând*

Vom face tot ce omenește e posibil și chiar — *ridicând tonul* — imposibil, ca să salvăm Franța și Revoluția — *așteptare enervată la ceilalți.*

THURIOT *iese un pas înainte nervos, vorbește ca și când ar ține un discurs, pentru ai lui*

Danton, iubesc Revoluția, da, ador Revoluția, dar declar că dacă ea nu ar putea triumfa decât printr'o crimă, aș lăsa-o mai curând să piară decât să mă mânjesc ca s'o scap — *mare impresie și aprobare.*

DANTON *masiv, nervos și stăpânit*

Frumoasă frază. Acum zi așa: Dacă aș ști că pentru ca să scap pe mama bolnavă e nevoe să tai un pui, ei bine, aș refuza să tai un pui — *destindere la amicii lui, ceilalți sunt încurcați.*

Intră Servan, pe urmă treptat ceilalți miniștri, deputați numeroși, Dusaulx, care se găsește mai târziu alături de d-na Roland.

SERVAN *se înneacă de spaimă*

Danton, totul e pierdut... A căzut de eri de dimineață Châlons... Trupele noastre se retrag în dezordine..

Toate carele cu muniții s'au întors eri, din drum. Danton ce facem? Danton?

DANTON *un timp pe gânduri*

Cum ți s'au comunicat astea?

SERVAN

Comandantul coloanei de muniții... S'a întors odată cu fugarii... Tunurile fug peste câmp — *abătut mânios*— Când i-am spus lui Dumouriez să aibă grija Parisului, el s'a băgat cu armata înadins parcă, în Ardeni...Ce facem Danton?
Intră Roland și Clavière, d-na Roland.

ROLAND *cu ochii în lacrimi, abătut, abia vorbește, se sprijină*

Danton, uite unde ne-a dus lipsa d-tale de înțelegere.
E deci din cauza acestei prime invazii prusace, aceeași panică, repetată în 1914 și în 1918 — și ca și atunci se cere evacuarea Parisului.

DANTON *scăzut*

Nu e decât luptă... Așa e în luptă...

ROLAND *plângător*

Acum nici evacuarea nu mai e măcar posibilă.

DANTON *întâi dă cu ochii de d-na Roland, pe urmă trecând peste orice, amenințător, aproape înfiorător*

Roland... Roland ia seama când vorbești de evacuare. S'ar putea ca lașitatea d-tale să mă scoată din sărite — *ca să repare* — Nu uita că Adunarea a votat pedeapsa cu moartea, pentru cine într'un oraș asediat vorbește de predare, de evacuare — *intră câțiva deputați.*

DOAMNA ROLAND *deprimată*

Ah, uite-l. Ce poți să faci cu omul acesta care nu se poate stăpâni...? Fără amenințări nu poate face...

DUSAULX

Numai amenințări? Hm. După câte știu are în buzunar mandatul de arestare împotriva lui Roland.

DOAMNA ROLAND *cască ochii*

Ah... ce murdărie... — *amintindu-și* — Avea adineauri mandatul în buzunar...? Ce josnică ipocrizie... *Intră însă Balou deputat cu hainele strâmbe, cu mutră speriată.*

BALOU *cu gura uscată*

Să fugă cine poate... — *înfrigurat* — Prusacii au intrat... au ocupat Meaux.

DANTON *privește crunt pe noul venit, apoi calm către Servan*

Cetățene ministru de război — întâia măsură pe care o vei lua: Niciun fugar nu va intra în Paris, ca să nu demoralizeze populația...

BALOU *și încă un altul care a intrat*

E prea târziu... străzile sunt pline de fugari și chesoane fugite...

DANTON *drept, de piatră, mereu către Servan*

Anunță neîntârziat că vor fi împușcați toți fugarii prinși la Paris... — *acum definit și calm* — Cetățene, de aci nu plecăm! Asta să vă iasă din cap. Nu părăsim Parisul — *încleștat* — Aci e Franța — *cu o hotărîre de moarte* — Dușmanul chiar de va învinge, nu va cuceri decât mormane de cenușe și cadavrele noastre — *intră un grup de soldați fugari, către ei teribil* —Ce e cu voi?

SOLDAŢII, *extenuaţi, descurajaţi*

Trădare. Danton, generalii ne-au trădat... Châlons a fost vândut.

DANTON *stăpân pe el*

Camarade, fii liniştit Toţi trădătorii îşi vor primi pedeapsa — *privindu-i groaznic, ţintindu-i cu arătătorul,* — începând cu voi.

Soldaţii simt că li se înmoaie picioarele

Noi?

DANTON *de parcă le-ar fi încleştat pumnul în gât*

Ce căutaţi aci? Pentru voi nu e decât un răspuns orice s'ar întâmpla acolo: Să muriţi pe loc.

ALŢII

Dar ce vom face acum? — *murmure.*

DANTON *singura nădejde, mare ca un profet de fier şi piatră, desfigurat dar înălţat...*

Cetăţene ministru de războiu. Ai în câmpul lui Marte şase mii de voluntari cu care astă seară vei ocupa înălţimile din jurul Parisului. Mâine dimineaţă vei avea încă 7 mii şi mâine seară 20 mii. Vei ţine socoteală că Parisul are 800.000 de locuitori adică 120 de mii de bărbaţi valizi... — *cu un rânjet teribil* — Nu e niciun pericol cetăţeni... — *se întoarce şi, scăzut* — Fabre, trimite să aducă aci mâine, dela Arcis, pe mama... — *reia cu gura strâmbă* — Nu e niciun pericol.

FABRE *uimit*

Dar are şaptezeci de ani?

DANTON *întors, el însuși aprobă cu capul, după un efort suprem*

Nu-i niciun pericol... — *intră un grup de voluntari, cu un căpitan. Afară se aude mulțimea lor, cu tobe*

CĂPITANUL *grav și fără fanfaronadă*

Danton, cetățenii Parisului merg să salveze Franța. Ei au trecut înadins pe sub fereastra ta, ca un omagiu și în același timp ne-au trimis pe noi să-ți spunem, că își lasă nevestele și copiii în seama ta... Fii o pavăză teribilă împotriva infamiei care trădează, împotriva tuturor care așteaptă o nenorocire pe câmpul de luptă, ca să iasă la iveală aci...

DANTON *întunecat*

Brav cetățean, poți pleca liniștit... — *simplu și masiv* Imi voiu face toată datoria... Cetățeni — *către ceilalți, acum când a luat rece, o hotărîre ca de mormânt* — Vreau să vă fac o mărturisire... — *firesc și greu* — Chiar de nu o vei crede, vă voiu spune azi, că nu am niciun fel de ambiție... Poate că mai târziu vă veți convinge de asta... O dorință însă tot aveam — *cu ochii umbriți de părere de rău* — Să las copiiilor mei un nume, numai un nume... care să le deschidă calea în lume... și a cărei simplă pronunțare să-i înfioare de mândrie — *cu respirația grea, cu sufletul plin* — Ei bine cetățeni, dacă Franța îmi cere și acest sacrificiu, fie — *cu vocea ca sentința de aramă* — Blestemat să-mi fie numele în amintirea oamenilor. Chiar dacă nimeni nu va recunoaște frumusețea intențiilor mele, chiar dacă acei care îl vor purta, acest nume, îl vor îndura ca pe o povară rușinoasă. Treacă dela mine — *trist și singur în fața istoriei* — Singura cauză e mare și ea nu poate pieri — *către ceilalți* — Plecați liniștiți — *continuă rar, răspicat, acum sigur de el după ce a făcut marele sacrificiu* — Cetățenilor, de altminteri, pe toți cei de aci vă cunosc... Sunteți suflet din sufletul Franței. Turburarea de acum este explicabilă. Vi s'a exagerat pericolul momentului. Totul nu e încă pierdut. Măsuri au

fost luate în grabă, pentru îndreptarea situației. Totul se mișcă... Am și pornit spre biruință — *ca un stâlp de flăcări* — Clopotele pe care le auziți nu sunt semnalul de alarmă, sunt numai — *încleștat, dur* — șarja noastră asupra dușmanului... Ca să învingem — *cu ochii vii, cu vocea ca de oțel, copleșitor, crescând uriaș* — Ca să salvăm Franța... ne trebue — *crispat, scăzut, întâia dată* « *îndrăzneală* » — îndrăzneală, — *apoi alarmant, dur,* — mereu îndrăzneală, — *deslănțuit, elementar, formidabil* — necontenit îndrăzneală... — *ultimele cuvinte au trezit toate sufletele. Ar fi o isbucnire de furtună dacă afară n'ar fi început, departe abia murmurat să se cânte, de către trupele care se apropie, Marseillesa. Acum se aud clar ultimele două versuri din primul cuplet. Când începe al doilea :*

« Amour sacré de la Patrie

rând pe rând, în câteva clipe, toți cad în genunchi, și cântă marșul răsboinic, ca pe o supremă și desnădăjduită rugăciune. Danton singur rămâne în picioare ca o statue de granit, adânc aplecat.

ACTUL III

Duelul cu Girandinii

TABLOUL I

CAMILLE, WESTERMANN, apoi DANTON, FABRE și GUADET

Un fel de biurou cu mobilier puțin, pereții goi.

CAMILLE *intrând dă lămuriri*

Aici e un fel de odae de odihnă. Ce s'a putut găsi. E aproape gol. Când vrea să se lungească pe canapea — știi cu oboseala lui după masă, — sau mai ales pentru convorbiri osebite... Stai aci, că ți-l trimit eu îndată, — *iese, Westermann rămâne adâncit pe gânduri pe canapea.*

DANTON *s'a oprit în prag, uimit, căci se cunoaște că nu știa cine îl așteaptă*

Westermann! Tu? Ce-i cu tine... Aici?

WESTERMANN *îi joacă privirea*

, place să mă vezi?

DANTON *bonom, voinic*

La dracu', Westermann!... Mi-ar place chiar să și vorbești.

WESTERMANN *nu lasă de loc să se vadă cât e de mulțumit*

A, nu, sunt obosit... De zece ore călare mi-ajunge... Un galop am ținut-o...

DANTON *cu capul mare, rânjind prietenos, cu buza crestată*

Fugar de pe câmpul de luptă?

WESTERMANN *încet*

Am învins.

DANTON *cu figura înflorită de bucurie nu poate vorbi*

Westermann! — *Westermann îl privește sfârșit de oboseală, surâde fără nicio vorbă. Danton e mereu nedumerit* — Westermann!?

WESTERMANN *tot cu jumătate glas*

Bătălia a durat eri toată ziua... — *și apoi deadreptul* — La Valmy...

DANTON *nu spune o vorbă, are ca o largă destindere sufletească, pe urmă îl privește cu ochi fericiți și plini de acrămi, surâde.*

WESTERMANN *e mișcat și el, rămân amândoi tăcuți, un răstimp.*

Nimeni n'are voie să părăsească linia de luptă până azi la prânz. Ca tu să afli cel dintâi vestea... Dumouriez a vrut asta... ca s'o anunți TU Adunării?

DANTON *surâde pe gânduri*

De ce? — *cu o mulțumire tristă* — Vestea e pentru noi... Mâine sau poimâine tot or s'o afle... Ce importanță are pentru ei? — *rămâne iar pe gânduri* — Așa dar, minunea s'a întâmplat...

WESTERMANN *întoarce capul spre el, mirat*

Şi tu te-ai îndoit?

DANTON

Nicio clipă... Nici chiar după vestea falsă, despre căderea Châlons-ului. Nici chiar după panica stupidă... — *cu fălcile puternice* — Dar admite şi tu că o realizare e, oricum, mai plăcută decât cea mai sigură nădejde — *şi iar, după un răstimp cade pe gânduri ca un şcolar care nu are ce spune* — Aşa dar... Victorioşi? — *râde parcă fără voie.*

WESTERMANN *devine grav*

Acum, altceva, Danton... — *ca în taină* — Am o însărcinare precisă din partea lui Dumouriez... — *Danton îl priveşte întrebător* — Vrea să înceapă imediat tratative cu inamicul. Are propuneri...

DANTON *preocupat*

Asta-i grav... Inseamnă că mergem cu toţii la ghilotină. — *Westermann îşi muşcă buza de jos...* — Nu... Spune-i lui Dumouriez că nu se tratează cu duşmanul atât timp cât e pe teritoriul nostru... Ca la Romani... — *sună şi spune servitorului*— Thomas caută în Adunare pe cetăţeanul Fabre d'Eglantine şi spune-i să vie aci numaidecât.

WESTERMANN *care e foarte mulţumit de răspunsul primit.*

Danton, tot eu te cunosc mai bine... Ştii ce răspuns i-am prevăzut lui Dumouriez? Intocmai ăsta... — *Danton surâde.*

WESTERMANN *după un timp*

Pe aci cum staţi?

DANTON *se întunecă, nedumerit*

Eri s'a întrunit Convenția.

WESTERMANN

Da? Care-i situația?

DANTON *ridică din umeri*

Ca în toate adunările e greu să vezi ceva lămurit... Pare-se că majoritatea e cu girondinii, rolandiștii care sunt numeroși. Iacobinii adevărați nu suntem decât cincisprezece, cel mult douăzeci de inși. E probabil că mai târziu or să fie lupte înverșunate. Pentru moment însă nu prea mi-e teamă. Girondinilor le place mult să ție discursuri frumoase și eu nu am nimic împotriva acestui lucru — *către* Thomas *care a intrat* — Ei?

THOMAS

A spus că vine numaidecât... — Thomas *iese.*

WESTERMANN

De altminteri văd că sunt aici mai toți ai noștri Au reușit și Camille și Fabre și Robespierre, Marat, Fréron, Roland, Billaud, Chabot, Collot d'Herbois...

DANTON *plictisit*

Ai noștri? E un mod de a vorbi Westermann... Tare mi-e teamă că tot răul o să ne vie dela acești « ai noștri ». Vrei să-ți spun drept? Am tot atât de puțină încredere în cei 20 de Montagnarzi, cât în cei 60 de Girondini. Prefer, cum au botezat-o « *Câmpia* ». Șapte sute de oameni cum se cade, care nu vor să audă de nicio facțiune, de niciun partid și care nu vor decât să lucreze pentru fericirea Franței. Dacă lucrurile vor ieși totuși prost, să știi că numai din cauza partidelor a fost. Căci s'ar putea întâmpla și asta: Ca 700 de deputați să fie împiedecați să lucreze de 80 de incon-

ştienţi gălăgioşi. Personal contez mult pe această « Câmpie ». Cu ea vreau să punem baze noului stat... De altminteri eri am venit cu o adevărată bombă? — *Westermann întrebă cu privirea* — Ah, de le-ai fi văzut capetele! Tu ştii care a fost cel dintâi vot al Convenţiei, imediat după constituire? Că: « toate proprietăţile teritoriale, individuale şi industriale vor fi menţinute ». Etern menţinute, cerusem eu... Ei bine, să fi văzut... Nu le venea să creadă urechilor... Montagnarzii...

WESTERMANN *uimit şi el, dar fără să fie împotrivă*

Ai propus tu asta? tu ministrul revoluţionar, ministrul adus pe o ghiulea de tun, cum îţi place să spui...? Tu oratorul Cordelierilor? părintele sans-culoţilor?

DANTON *cu greutate şi cu sens adânc*

Am ţinut cu asta să precizez un lucru... Că Revoluţia de-acum s'a sfârşit şi că trebue să procedăm la organizarea noului stat. Voiu face tot ce-mi stă în putinţă ca să unesc toate forţele Adunării. Ca să putem organiza victoria dinăuntru, ca şi pe cea din afară... Unirea tuturor — *intră Fabre* — Uite-l pe Fabre...

FABRE *se îmbrăţişează cu Westermann şi, mirat*

Când ai venit?

DANTON *nu aşteaptă, cu ton familiar*

Ascultă Fabre... Am învins eri la Valmy — *Fabre face un cap de nedescris* — Stai liniştit. Ai să ai timp destul pe urmă să-ţi desumfli băşica de toată îngrijorarea... Acum ascultă... Dumouriez vrea să înceapă imediat tratative şi ne cere consimţământul.

FABRE *tresare*

Asta înseamna ghilotina.

DANTON *tocmai*

Eu i-am dat răspunsul cuvenit prin el — *arată p Westermann* — Odată cu el pleci însă şi tu. Ii comunic lui Dumouriez aparte, că ai din partea mea însărcinarea să tratezi orice.

FABRE *încremeneşte speriat, Westermann rămâne cu gura căscată*

DANTON

Păstraţi cel mai mare secret. Capetele noastre sun t în joc. Toată lumea ştie că tu te-ai dus să împaci pe Dumouriez cu Kellerman.

FABRE *nu mai pricepe nimic*

Păi ce, sunt certaţi?

DANTON *sigur de el*

Trebue să fie. Unde sunt doi generali, cearta nu lipseşte — *Vorba aia, nu ştii?* — « Două săbii într'o teacă ».

WESTERMANN *uimit*

Nu, fără glumă... Ştii că sunt foarte porniţi unul împotriva altuia? Vreau să vorbim şi despre asta...

DANTON

Bine... — *lămureşte profesoral* — Dacă se află cumva despre tratative, se pot întâmpla două lucruri: Sau rămâneţi în lagărul inamic... şi aci vă condamnăm la moarte în lipsă...

WESTERMANN *îl întrerupe cu oroare*

Dezertor...?

DANTON *necăjit, tranșant*

Sau veniți aci să vi se taie capul — *după o pauză, mai scăzut* — In orice caz, ca să nu demoralizăm poporul, eu am să desmint orice tratative, și am să vă declar eventual trădători.

FABRE *nedumerit*

Atunci de ce să mai începem tratativele astea?

DANTON *hotărît*

Dumouriez le crede necesare... Trebue să știe e ceva... De aici nu pot să-mi dau seama... In or ce caz, voi sunteți acolo... Fiți cu ochii în patru...

WESTERMANN

Dumouriez crede că în cazul tratativelor va fi nevoie de mulți bani...

DANTON

Ii vom trimete... Fabre ia tot ce poți... O să mai cerem și dela Monge, dela Clavière. In orice caz nu din cauza banilor o să compromitem soarta Franței... — *cu jumătate voce* — E cineva de vânzare dincolo?

WESTERMANN *își mai așează hainele pe el*

Nu știu... N'am vorbit prea mult... Am plecat azi noapte târziu...

DANTON

Când porniți?

WESTERMANN

Cred că la noapte. Aș vrea să mă odihnesc și eu un ceas-două.

DANTON *către Fabre*

Până aranjezi tu totul, el doarme la tine... La noapte luați o berlină și plecați... Scrieți-mi zilnic Fabre... — *uitase, se trage fără să vrea de păr* — Ah, de săptămâna viitoare, am anunțat-o: nu mai sunt ministru... — *cei doi îl privesc uimiți* — Nu luați deci angajamente precise — *lămurește* — Vreau să dau un exemplu ambițioșilor... Dacă am câștigat Valmy, pot să nu mai fiu ministru...

CAMILLE *intră agitat*

Danton, vino repede în Adunare — se pregătește o infamie... Vino imediat... Buzot vrea să depue o moțiune care te vizează direct...

DANTON *liniștit dar curios*

Cum asta?

CAMILLE *înfrigurat*

Știm sigur... Acum se pregătesc... Se va cere o comisie de anchetă cu privire la masacrele din închisori.

DANTON *aproape palid, contrariat*

Dar... Buzot... e Roland? — *uluit, ridică din umeri* — Ce vor... pentru numele lui Dumnezeu, ce vor?

WESTERMANN *soldat*

Și ți-e frică?

DANTON *surâde descurajat*

Nu mi-e frică, dar asta înseamnă... — *sleit* — înseamnă războiul civil... — *se ridică în el însuși ca și când ar fi stat pe pumnale* — Războiu civil, Westermann...

WESTERMANN *plecând cu Fabre, face semnul tăierii capului*

Ascultă-mă pe mine... E singura soluție...

CAMILLE

Danton trebue să vii imediat în Adunare...

DANTON

Nu... Cheamă-l aci pe Barbaroux... Spune-i că vreau să-i vorbesc neapărat... — *Camille pleacă și rămas singur Danton se plimbă prin cameră abătut, vorbește pentru el, privind în pământ* — Ce vor? — *cu capul mare, greu de tristețe*
Ah, prostie... Prostie de sticlă, prostie de humă, prostie de plumb.

CAMILLE *revine mai uimit încă*

Barbaroux spune — *îi vine greu să spuie* — că nu are nimic de vorbit cu tine. E chiar aci pe culo..r.

DANTON *înfuriat dă cu pumnul în masă*

I-ai spus să vie că-l chem?

CAMILLE

Zice că dacă ai de dat lămuriri, ai să le dai — *subliniază* — Comisiei de anchetă.

DANTON *neliniștit*

Camille, vor să prezinte chiar azi moțiunea?

CAMILLE

Da. Așteaptă numai pe Roland.

DANTON *fierbând*

Ascultă, cheamă aci pe oricare dintre ei, să vie unul. Trebue să le vorbesc neapărat.

CAMLLE

Hai, tu acolo...

DANTON

Nu, între patru ochi. Sau, însfârşit, aci ntre noi. Chiamă-i, Camille.
Când intră Guadet.

DANTON *voinic ca un taur, fără să-i dea timp să vorbească*

Ascultă Guadet, ce nebunie se pregăteşte? Ce vreţi?

GAUDET *vag, diplomat*

Nu ştiu. Buzot va propune o comisie de anchetă cu privire la masacrele din închisori.

DANTON *uluit*

Cum e cu putinţă asta? Brissotinii ăştia şi-au pierdut minţile?

GAUDET *e şi el de părerea celorlalţi*

Toţi cred că o explicaţie e necesară.

DANTON *cu o logică de fier, sguduitor de convins*

Dar o explicaţie înseamnă discuţie şi discuţie înseamnă apostrofe, ameninţări — *precis, brutal, cu orgoliu sălbatec* — Nu e vorba de mine, Gaudet, dar o discuţie înseamnă să ridicaţi Franţa împotriva Parisului. Cum nu vedeţi asta?— *abătut* — Franţa, împotriva Parisului...

GUADET *impresionat*

Ascultă, nu-ţi spun părerea mea. E hotărîrea lor, a tuturor. Asta vor şi ei. Spun că trebue să se termine cu supremaţia Parisului — *Danton încremeneşte la afirmaţia asta* — De altfel ei au toţi siguranţa că tu urmăreşti dictatura. Zilele din August, când băteai cu pumnul în masă nimeni nu le uită.

DANTON *zâmbește îndurerat*

Eu? Dar mi-am dat demisia și din minister. Nu mai vreau nimic. O voiu repeta în fiecare zi. Cum să-i conving că nu am nicio ambiție? Ah, Guadet spune-le că în loc de dictatură, prefer ori când, un chef strașnic cu fete frumoase. Ți-o jur.

GUADET *hotărît*

Danton, ei n'au pic de încredere în tine mai ales...

DANTON *uimit, desarticulat*

Cum pot să priceapă atât de greu oamenii aceștia, care vorbesc atât de frumos? — *rugându-l* — Guadet, știu că ai oarecare trecere în partid — *umilit* — Te rog, vorbește-le, explică-le.

GUADET *ridică din umeri*

Are să fie imposibil Danton. Sunt foarte porniți împotriva ta. Aseară la d-na Roland...

DANTON *înfuriat*

Ah, d-na Roland.

GUADET

Aseară la d-na Roland, Grangeneuve a vorbit despre tine. A fost o protestare unanimă și înverșunată. Mai ales cei tineri din jurul d-nei Roland. Barbaroux s'a sculat și a spus: Orice, orice, numai iertarea asasinilor și a complicilor lor, nu. Războiu, și o parte sau alta să piară.

DANTON *mișcat, înaintea prăpastiei care se deschide, înfiorat el însuși de teribila profeție, cu ochii înlăcrimați, viziunea Franței însângerate, ia mâna lui Guadet*

Guadet, Girondinii au vrut războiul — *brusc* — au vrut moartea, Guadet — *urmează o tăcere apăsătoare.*

Guadet iese, către Camille, abătut, îngândurat — Oamenii sunt răi și proști Camille — *mai trist* — Iremediabil răi și proști.

CAMILLE

La urma urmelor, dacă vor războiu, să-l aibă. Pentru asta nu-ți trebue două zile.

DANTON *scăzut, obosit*

Nici nu e vorba de asta Camille. Războiu înseamnă două armate față în față și — *cu un imens dispreț* — flecarii ăștia talentați nu înseamnă nici măcar o armată. Tu nu înțelegi Camille, cât de nerozi sunt acești talentați oratori — *știe bine ce spune* - In două ceasuri Marat și Robespierre pot aduce patruzeci de mii de oameni, care să măcelărească Adunarea ca o simplă închisoare — *uimit* — Ce pot ei opune nebuniei Parisului pe care îl întărâtă cu atâta imprudență? Că n'au măcar un batalion al lor — *îi scade privirea.* — In schimb răii aceștia pot face altceva, pot să zădărnicească orice operă de organizare — *nervos* — Hai în Adunare să împiedecăm ce se mai poate împiedeca.

CAMILLE

Ascultă Danton, la urma urmelor de ce vrei să a de-aface numai cu interpușii. — O explicație limpede cu d-na Roland! Era adineauri în tribună.

DANTON *surâde amar gândindu-se*

D-na Roland! A venit să supravegheze ședința.

CAMILLE

Vorbește cu ea, e cel mai bun lucru.

DANTON *absolut neîncrezător*

Crezi că are să vină? Femeia asta are oroare de mine.

CAMILLE

Fac eu tot posibilul s'o aduc. Ii spun că e vorba să se ia aici de către consiliu, o hotărîre cu privire la familia regală.
Danton surâde, pe urmă rămâne adâncit în gânduri, intră ferindu-se, Lameth.

SCENA II

LAMETH, DANTON

Danton n'aude și nu-l vede pe Lameth intrând. Acesta întâi depune un pachet pe care-l are la el, pe urmă se apropie de Danton, care obsedat de ceea ce e în el, pare absent.

LAMETH

Danton...

DANTON *nu pricepe în primul moment, pe urmă dur, tranșant*

D-ta ce cauți aici? — *Lameth vrea să spue ceva, dar e apostrofat furios* — Lameth găsesc că orice îndrăzneală trebue să aibă o limită. Ceea ce faci d-ta nu poate rămâne nepedepsit — *hotărît.* — La ghilotină. Thomas — *mai violent încă* — Thomas vino încoace — *dar când Thomas a intrat Danton șovăe prelungit.*

LAMETH *care, palid, se credea pierdut, vede șovăiala și spune servitorului*

Domnul ministru ordonă să nu intre nimeni aici neanunțat — *Servitorul iese.*

DANTON *dur și strâmb*

Lameth, trebue să fii nebun. Regalist proscris și să ai curajul să te prezinți ministrului Justiției chiar?

LAMETH *zâmbind sfios, dar zâmbind*

Danton te crezi mai fără inimă decât ești. N'am riscat trecând frontiera decât să fiu recunoscut de cineva *până aici*. Dar aici? Nu d-ta ai să denunți un adversar. De altfel odată ajuns știam că două lucruri te vor dezarma oricând: îndrăzneala și încrederea fără limită n d-ta.

DANTON *nedumerit, nu mai știe ce să spună.*

E de neînchipuit.

LAMETH

Am venit deci să-ți spun că regele are încă încredere în d-ta.

DANTON *face un cap enorm și pe urmă încremenește uimit*

Sunteți... sunteți... nevinovați ca niște prunci.

LAMETH

Trebue să scapi familia regală.

DANTON *pe gânduri și ca o scuză*

Regele e azi în mâna Comunei. Nimeni nu are voie să pătrundă la închisoare... la Temple... decât autorizat de ea. Cine ar îndrăzni, azi, nu să-l scape, căci asta ar fi o imposibilitate, dar măcar să se lase bănuit de indulgență?

LAMETH *cald, scăzut însă*

D-ta singur îți poți permite asta... De aceea am venit la d-ta.

DANTON *precis, hotărît*

Nu, Lameth, nu cunoști situația.

LAMETH *cu convingere*

Niciodată un om n'a fost atât de puternic în Franța. Ești dictator, ai mijloace să dispui de totul. Poporul te urmează orbește.

DANTON *surâde descurajat*

Nu Lameth. E aici o situație foarte ciudată. Mijloacele care mi-ar permite să-mi păstrez popularitatea contrazic convingerile și sentimentele mele... Eu nu pot să fac ceea ce fac Marat și Robespierre. Azi am de ales. La dreapta Girondinii proști și neînțelegători, la stânga supralicitația demagogică a iacobinilor puri. Dacă mi-ar oferi autoritatea ei morală Convenția și dacă s'ar folosi de brațul meu puternic... unirea noastră ar însemna salvarea regelui și a tuturor, organizarea Republicei, orânduirea statutului...

LAMETH *înmuiat de mirare*

Sunt atât de răi? E Robespierre atât de canalie?

DANTON

Nu, dar e fanatic și prost... Câtă vreme Girondinii sunt sentimentali și proști...

LAMETH

Și nu poți să te împaci cu ei? Nu poți să-i convingi?

DANTON *amărît*

Sunt conduși de o femeie sentimentală și înverșunată. Cine a convins vreodată o femeie sentimentală și înverșunată?

LAMETH *impresionat, confirmând oarecum*

Și peste frontieră se vorbește de ea. Se zice că e un fel de regină a Parisului... că în salonul ei se decide totul...

DANTON *se joacă gânditor cu tocul de scris*

E întocmai aşa...

LAMETH

Ei, bine, de unde influenţa asta? Cum de i se supun bărbaţii aceia?

DANTON *ridică din umeri nedumerit*

Sunt toţi îndrăgostiţi de ea.

LAMETH *uimit*

Dar e o femee aproape bătrână... 40 de ani...

DANTON *cu o părere de rău ascunsă, dar caldă*

Femeie... hm... dar e femeie, adevărată... Femeie... La 70 de ani dacă vrei, femeile acestea — eh, sunt rare — au ceva... un farmec, ştiu eu?... Vezi, asta, nu se explică... Ele disting... împart nobleţa iubirii. Ele aleg şi pentru cele tinere. Trecutul le dă un fel de autoritate... Ele judecă *întărâtat.* Prostii, Lameth... e încă frumoasă Lameth... e «regină»...

LAMETH

Eu am cunoscut-o... Mi-a displăcut însă din cauză că mi se părea prea plină de cărţi...

DANTON

A! nu... chiar aşa... Eh... Rousseau... Acum toată lumea ceteşte cărţi şi iubeşte... iubeşte... şi ceteşte cărţi... E albă Lameth... E destul să-i vorbeşti despre Rousseau ca să-ţi ierte orice — *zâmbind strâmb* — Să ştii de altfel că dacă o să ne ducem de râpă, literaturii proaste a acestui prostănac o s'o datorăm... Mai sunt şi alţii... Rea e literatura proastă, Lameth.

LAMETH

Dar ea? Are vreo preferință?

DANTON *trist, cu ochii în birou*

E amanta lui Buzot.

LAMETH

Așa dar de femeia aceasta depinde soarta familiei regale? — *nu poate primi asta* — Nu, nu, Danton, glasul d-tale e ascultat ca un oracol elementar. Niciodată n'ai cerut ceva fără să obții... Apără pe rege la Convenție...

DANTON *îl privește lung în ochi, definitiv*

Dacă regele e judecat... e pierdut. Un rege care a ajuns la bara Justiției e un rege mort.

LAMETH

Atunci?

DANTON *ridică din umeri.*

LAMETH

Dar în definitiv Danton, ce vrei d-ta? Ce poți?

DANTON *nedumerit mereu, vorbind parcă despre un altul*

Mă întrebi, ce vreau? Ce pot? In ceea ce privește ce pot, nu știu. In situația în care suntem, ce poate să afirme pentru a doua zi omul cel mai popular? Dar să sfârșim. N'aș vrea să mă arăt nici mai bun, nici mai rău decât sunt. Am toată încrederea în caracterul d-tale. Iată adâncul gândurilor mele. Sunt convins că regele e vinovat... Un rege prost e totdeauna vinovat. Bunătatea nu e o scuză... Căci după câte știu nimeni nu e obligat să fie rege... cum nimeni nu e obligat să fie chiar surugiu.

Un om cumsecade se poate apuca și de altceva... Dar mai găsesc că e just, că e necesar, să-l scoatem din situația în care se află — *rărind cuvintele* — Voiu face cu prudență și îndrăzneală, tot ce voiu putea... — *cu înțeles puternic* — Mă voiu expune dacă văd cea mai mică șansă de succes, dar dacă pierd orice speranță — *cu ochii măriți* — și judecata e în cazul acesta — îți declar că voiu fi printre acei care îl vor acuza — *ca de piatră* — care îl vor condamna.

LAMETH

De ce adaugi ultimul cuvânt.

DANTON

Ca să fiu sincer.

LAMETH

Atunci?

DANTON

Atunci?

LAMETH

Nu mai e nicio scăpare.

DANTON *firesc cu ochii întrebători*

De ce nu vă gândiți la o evadare?

LAMETH *surprins*

O evadare — *Danton întreabă iar, cu privirea.* — Cred că o evadare a întregei familii regale dintr'o închisoare atât de strașnic păzită, e ceva imposibil. Adu-ți aminte că n'au putut fugi dela Tuilleries unde erau ca și liberi... dar dela Temple?

DANTON *ca o concluzie*

Atunci nu-i rămâne decât să se facă uitat în închisoare. In fond, Lameth nimeni nu se mai gândește la el.

Cel mult dacă chestiunea o să fie vânturată fără niciun rost de agitatorii de stradă... — *cu perspicacitate* — Mi-e teamă de o supralicitație politică...

LAMETH

Așa dar...

DANTON *a sta e gânduri, pe urmă brusc, ridicându-se în picioare slut, cu buza crestată, cu un ochiu puțin nchis*

Ascultă, du-te la Viena și fă să ni se transmită o propunere de pace, în schimbul punerii în libertate a familiei regale.

LAMETH *surprins, convenind*

E o soluție...

DANTON *cu autoritate prietenească*

Atunci, pleacă.

LAMETH *gândind mereu*

E o soluție — *scoate din pachetul cu care venise* — Danton... Vreau să te rog ceva. Știu că-ți place foarte mult Shakespeare. Ți-am adus pe « Hamlet » volumul meu, dăruit și însemnat de tata. E un obiect fără valoare, dar prețuit în familia noastră.

DANTON *se uită la el*

Nu mai am timp de cetit Lameth... Mi-am adus și eu din Anglia anul trecut tot teatrul lui Shakespeare și Marlowe. Le-am trimes la țară... la Arcis... Am acolo și o colecție prăfuită de povești italienești — *cunoscător* — E o italiană veche, tare gustoasă... Dar acum nu mai am timp de cetit. Ieși pe aci... pe din dos... e o altă ușe — *singur, melancolic, cetește* — « To sleep! perhaps to dream... ».

SCENA III

DANTON, DOAMNA ROLAND

DOAMNA ROLAND *intrând privește neîncrezătoare biuroul vede că nu e vorba de niciun consiliu*

Știai prea bine că nu-mi face nicio plăcere să stau de vorbă cu d-ta...

DANTON *nemișcat*

Doamnă, nu e vorba despre mine, ci despre Revoluție.

DOAMNA ROLAND *hotărît, privindu-l cu dispreț*

D-ta nu mai ai dreptul să vorbești în numele Revoluției...

DANTON *rămâne buimăcit de acest atac brusc*

Dar...

DOAMNA ROLAND *reluând cu tărie*

Da, d-ta, nu. Din greșeală, ți-am lăsat-o o bucată de vreme și ai făcut-o — *îl privește măsurându-l amar... și-i spune șuerat...* — după chipul și asemănarea d-tale — *asvârle din mână cartea pe care pusese mâna.*

DANTON *îndurerat*

Doamnă, trebue să înțelegeți...

DOAMNA ROLAND *îi taie vorba cu un dispreț care se apropie de silă*

Ce să înțeleg? Ce ar putea să justifice fapta d-tale odioasă, fără pereche în istorie? ce să înțeleg, decât că timp de cinci zile și cinci nopți, oameni dezarmați au fost măcelăriți...

DANTON *o întrerupe destul de umil*

Era vorba de Franța...

DOAMNA ROLAND *se plimbă acum prin biurou, fierbând, îl oprește cu ironie*

Știu, știu!! « In numele Franței! » — *surâde amar* — Instinctele d-voastră sanguine nu se puteau manifesta decât « în numele Franței »... — *înfiorată* — Ah, să ai pe buze cuvântul sfânt, iar în ochi priviri însetate de sânge și în mână pumnalul asasin... — *râde nervos.*

DANTON *nu se poate regăsi, caută cu privirea.*

DOAMNA ROLAND *femeie îndurerată, sentimentală, ndignată*

Nu «domnule Danton». Franța nu este o fiară setoasă de sânge. Franța nu sunt asasinii aceia lași care au băut sânge și au purtat pe străzi, bucăți din trupul batjocorit și sfâșiat al prințesei de Lamballe...

DANTON *e copleșit, a rămas cu privirea în pământ*

Doamnă.

DOAMNA ROLAND *după ce s'a plimbat agitată, rămâne o clipă pe gânduri*

Ah, Revoluția asta, cum o vedeam eu în visurile mele de fată și ce au făcut din ea oamenii care n'au nimic sfânt... Oamenii care n'au decât pofte vulgare — *e cu ochii aproape în lacrimi.*

DANTON *aproape întărâtat de « pofte vulgare »*

Doamnă...

DOAMNA ROLAND *vede asta și continuă mai apăsat, tocmai ca să-l lovească*

Ce puteai să înțelegi d-ta dintr'o idee, pentru care s'au consumat cele mai nobile minți?... Ce puteai să

simţi — *şuerat* — d-ta, din toată nobleţa gândirii lui Rousseau...?

DANTON *crescând de mânie, frământă hârtii găsite pe masă, gata să isbucnească*

Doamnă.

DOAMNA ROLAND

Oh, dar eu îţi vorbesc de acestea şi d-ta crezi că Revoluţia e numai măcelarul Legendre, Maillard, Jourdain şi ceilalţi — *biciuitor* — « amici » ai d-tale.

DANTON *o priveşte clocotind, are privirea încinsă*

Doamnă.

DOAMNA ROLAND *sfidându-l*

Ştiu, ştiu, cât risc vorbindu-ţi, aruncându-ţi toate acestea în faţă. Nu-mi fac nici măcar iluzii asupra ecoului pe care îl au în sufletul d-tale... Ţi-ar trebui pentru asta o undă de conştiinţă... Ceea ce deosebeşte pe om de animal e un sentiment al răspunderii faţă de sine însuşi, o constrângere în faţa adevărului, a frumosului, o luptă interioară... In d-ta e numai pofta de a speria — de a ucide şi pe urmă de a te urca pe umerii celor cari au înjosit chiar crima.

DANTON *e în el o fiară întărâtată, pe care face vădite sforţări să o stăpânească.*

Doamnă...

DOAMNA ROLAND *magnifică în indignarea ei, mai ales acum când îl vede întărâtat*

Ei bine, trebue să ţi se spună toate astea... Orice s'ar întâmpla. Trebue să se ştie că în vremea aceea, când deputaţii ţării nu mai puteau dormi acasă de frica — *rânjind de silă* — unei bande de asasini, — *pătimaş*,

clocotitor — a fost o voce care a strigat în faţă adevărul, chiar aceluia care punea la cale totul... Ştiu, ştiu cât risc... Dar...

DANTON *s'a înfrânt pe el, acum deşi e amar şi violent, se stăpâneşte, ironic*

Doamnă dacă îndrăsniţi să-mi spuneţilucrurile acestea aşa cum mi le spuneţi, este că în fond, ceva sigur în d-voastră, vă spune că — orice mi-aţi arunca, acum, în faţă — nu riscaţi nimic.

DOAMNA ROLAND *îl măsoară cu ochii scânteetori.*

DANTON *continuând cu acelaşi zâmbet de dispreţ*

Că încă, dacă într'adevăr aş putea dispune de viaţa şi moartea oamenilor, dacă dintr'un capriciu de tiran numai aş putea trimete oamenii la moarte — *şi acum scăzut, dar ca mărturisirea umilitoare a unei patimi* — dumneata orice ai face, n'ai risca nimic — *surâde, acum trist.*

DOAMNA ROLAND *râde batjocoritor după un timp*

Ce, vrei să repeţi scena de acum trei săptămâni? Ah, ce ieftină şiretenie — *i se crispează ironic ochii, i se strepezeşte zâmbetul* — Ce murdară ipocrizie.

DANTON *uimit nu înţelege.*

DOAMNA ROLAND

Ce neinteligentă prefăcătorie...

DANTON *înţelege acum, dar greşit*

Doamnă e adevărat că după convorbirea cu d-voastră, isbucnirea mea violentă în şedinţa Consiliului ar fi părut — *şovăe, caută.* — Dar în clipele acelea nu vedeam decât Franţa.

DOAMNA ROLAND *disprețuitoare*

Lasă Franța... Ea a avut norocul să fie salvată chiar împotriva d-tale... Nu... de altceva e vorba...

DANTON *sincer*

Nu pricep.

DOAMNA ROLAND *batjocoritoare*

In clipa când încercai să mă înduioșezi, când aveai aerul că nu cauți decât drumul spre sufletul meu — *surâde ironic* — căutai un loc în care să înfigi pumnalul —*îl privește drept în ochi.* — In ziua când mi-ai vorbit de « sentimentele » d-tale... aveai în buzunar mandatul de arestare a lui Roland.

DANTON *e uimit, nici nu poate vorbi.*

DOAMNA ROLAND *îl privește rânjind, e o revoltă de sentimentală înșelată*

Ah, am aflat... am aflat — *cu silă* — ce vulgară șiretenie... Știi, vorba lui Beugnot. « Iți iartă orice d-na Roland dacă recunoști că virtutea și sentimentele cele mai alese, nu înfloresc decât în colibele umile... — *râzând sarcastic* — Și atunci îi vorbești despre « Canalia străzii » de o « aparență » vulgară și brutală, care ascunde un « suflet gingaș »... ah... ah... ce murdară ipocrizie să se speculeze tocmai ceea ce ai mai frumos în simțire — *energic, viu*... — Ei bine, domnule Danton, multe s'au schimbat... Multe convingeri a trebuit să revizuiesc în aceste două luni de revoluție... — *terminând hotărîtă* — Jocul d-tale nu mai prinde.

DANTON *calm acum*

Doamnă, e adevărat că dela Comună mi s'a adus mandatul de arestare, dar l-am rupt.

DOAMNA ROLAND *ironică*

Când te-ai convins că n'ai să-ţi poţi pune planul în aplicare?... Sau cine ştie, dacă şi atunci? — *zâmbind* — Poate că îl păstrezi încă.

DANTON

L-am rupt îndată şi pot să spun — *el acum ironic* — că atunci când vorbeam nu-l « aveam în buzunar ».

DOAMNA ROLAND *întorcând capul într'o parte*

Imi ceri prea mult când îmi pretinzi să te cred — *şi ocolind parcă brutal* — Nu Danton, nici un fel de înţelegere nu mai e posibilă între noi... Asta ar presupune încrederea şi...

DANTON

Doamnă, vreau acum o convorbire politică.

DOAMNA ROLAND *fără îngăduinţă*

Nici politică, nici nepolitică. In niciun fel... Cu dumneata nu se poate vorbi...

DANTON *are iar o tresărire de revoltă.*

Totuşi...

DOAMNA ROLAND

Noi nu avem nevoie să fim şireţi... Vorbim limpede. Ne ceri prea mult — *cu desgust năprasnic* — Nu putem deveni complicii d-tale...

DANTON *şi dintr'odată descurajat, abătut, ca şi când ar pricepe zădărnicia oricărei trude.*

Doamnă...

DOAMNA ROLAND *hotărît, privindu-l în ochi*

Preferim ura d-tale...

DANTON

Ura mea?... — *simplă, cinstită și bărbătească mărturisire* — N'am urît niciodată... — *grăbit ca să nu creadă că își face un merit* — din temperament, nu — *disprețuitor* — din virtute... Iar prostia te poate necăji, te poate exaspera, te poate abate, dar nu poate provoca ura... Pedeapsa ei, e în ea însăși, cum e viermele în măr... — *revenind cu glas adânc* — și totuși, n'așî putea spune, Doamnă că pe dumneata nu te urăsc — *o privește amar.*

DOAMNA ROLAND *la cuvântul «prostie» avusese un gest de uimire indignată, pe urmă, după «urăsc», numai uimire.*

Danton, uiți...

DANTON *cald și amar*

D-ta trebuia să fii altfel... Trebue să fie o deosebire între d-ta și toți proștii aceia frumoși și răi. Ești femeie — *e în acest uriaș învins de prostie, o duioșie plină de tristețe* — Viața e urîtă, oamenii sunt neînțelegători și nedrepți... Cine vrei să fie arbitrul între noi?

Trebue să avem nădejdea unui apel... Să știi că tot ceea ce faci, fără oameni și fără Dumnezeu, aduce un surâs prietenos în sufletul cuiva, care e deasupra... Imprejurările te-au adus în luptele politice, adică acolo unde oamenii sunt mai nedrepți, mai pătimași, mai neînțelegători... Eram mic la școală — *surâde strâmb* — era între noi o singură fetiță și — mi-aduc aminte — aș fi preferit — *își scarpină fruntea* — să mor decât să aibă ea o părere proastă despre mine... Dacă tot ceea ce dorim frumos și drept în viață, nu e ca să fie înțeles de femei, atunci de ce e? Doamnă ești o amară deziluzie pentru mine și o răscruce în înțelegerea mea despre femei... Se zice — tot Beugnot a spus-o mi se pare — că d-ta judeci cu inima... Am avut încredere în judecata inimii...

DOAMNA ROLAND *a urmărit cele spuse de el, tot mai nedumerită și oarecum neliniștită.*

Unde vrei să ajungi?

DANTON *închis, cu jumătate voce*

Am avut încredere în judecata inimii... — *ca o cumplită profeție* — Acum înțeleg, că dacă nenorocirea se va abate asupra acestui popor, asupra acestei țări, e din pricină că rațiunea a întâlnit în calea ei o inimă.

DOAMNA ROLAND *e nervoasă, nedumerită ea acum.*

De unde știi dumneata ce e o inimă?

DANTON

Cât de curând doamnă voiu pleca... Mă voiu face cum voiu putea folositor pe lângă armată. Am impresia că d-ta, și cei din jurul d-tale, aveți în mine o țintă, care îi întărîtă... Părăsesc ministerul și mă duc. Dacă plecarea mea va alunga norii care ne amenință, cu atât mai bine... Ea se împacă și cu desgustul meu... Vă cer însă un singur lucru. Pe mine personal mă puteți ataca oricât, dar nu împingeți imprudența până la o luptă cu populația Parisului... Nu mai cereți socoteală pentru greșeli pe care nu le-a dorit nimeni și care de altminteri erau inevitabile...
Niciodată un tron nu s'a prăbușit fără să nu zdrobească și câțiva nevinovați cu țăndările lui. Lăsați Septemvrie în pace... E una cu Valmy. Părăsiți și ideea nefericită de a împărți Franța în cantoane, ca să contrabalansați Parisul... Federalismul d-voastră va fi...

DOAMNA ROLAND *biciuitoare, neînțelegătoare*

Danton nu observi că ai început să dai sfaturi?...

DANTON

Atunci nu mai am nimic de adăugat.

DOAMNA ROLAND *de neînduplecat*

Poți pleca liniștit, nu avea grija Franței, soarta ei e în mâini bune — *iese, cu același mers orgolios.*

DANTON *rămâne abătut, desgustat cu gura amară.*

CAMILLE *intră*

Ei? Ce-a spus?

DANTON

Comandă pe diseară o masă la Palais Royal. Cheamă și câteva fete...

TABLOUL VIII

Cimitirul, seara

DANTON, LUCILE, CAMILLE, FABRE, MARAT

LUCILE

Vine acum Camille, cu groparul... Dar e pe aici prin partea asta... Cunosc eu zidul...

FABRE

Trebue să fie prin apropiere... Portarul mi-a spus că e dincoace de aleea mare...

MARAT

Mizerabili brisotini... Trebue ghilotinați toți, Danton... ei au omorît-o. Calomniile lor mizerabile... Tu nu știi, de când ai plecat, ce a fost... Gorsas îți făcuse o caricatură în care erai înfățișat ca un măcelar furibund, care spintecă oamenii și dedesubt scria: « Justiția în Septemvrie ». Ii trimeteau Gabrielei astea... In fiecare zi primea teancuri de gazete și scrisori de amenințare...

DANTON *rămâne abătut, pe gânduri.*

MARAT

Sfătuiau rudele ei, să nu-i mai intre în casă... A vrut să se ducă să-şi vadă o prietenă şi a găsit uşa închisă...

LUCILE

Nu, Marat... acolo a fost o greşală...

MARAT *întărâtat, violent*

Lasă că ştiu eu ce-a fost... I-a trimis prea târziu vorbă să nu vie, dar cauza asta era... Ah, le vor plăti, le vor plăti toate... Alaltăeri la Iacobini, Collot d'Herbois a şi propus o moţiune prin care se denunţă poporului, actul infam al Girondinilor care prin calomniile lor nemernice au provocat moartea Gabrielei Danton.

DANTON *are un gest de oboseală.*

MARAT

Toată adunarea a aplaudat furtunos şi a ridicat pumnii ameninţând... Asta e, Danton... Voiau să răzbune în modul acesta moartea Tiranului şi mai ales voiau să se răzbune că l-am silit pe Roland să-şi dea demisia... Dar au să plătească... Au să plătească...

DANTON

Lucile, de ce nu m'aţi anunţat la timp?... Cum de n'aţi avut grijă...?

LUCILE

Dar nu ni s'a părut atât de grav... Tu ştii că ea de vreo trei luni încoace era mereu slăbită... obosită... Ţie nu-ţi spunea, dar ne spunea nouă — *cu ochii umezi* — Buna Gabriella... Suferea, Danton, dar nu vroia să ştii tu... Spunea că eşti destul de necăjit... Plângea numai când eram noi amândouă...

DANTON

Trebuia să-mi spuneţi... Să mă anunţaţi neîntârziat...

LUCILE

Dar asta a venit de ne-a surprins şi pe noi... Acum zece zile, seara, nu părea mai rău decât de obiceiu... Pe urmă starea în care se găsea... După miezul nopţii noi eram lângă ea, a început să geamă, a doua zi de dimineaţă a chemat la patul ei pe Louise Gély şi i-a dat în braţe copiii rugând-o să le fie mamă... Atunci am expediat noi primul curier... Dar până la Bruxelles... Peste o oră a murit... Am ţinut-o trei zile... Credeam că printr'o întâmplare ai să vii...

DANTON

Am părăsit Belgia numaidecât, am alergat ca un nebun, dar e sfârşitul ăsta de iarnă, ploios... Toate drumurile sunt desfundate...

GROPARUL *venind cu Camille, domol*

Este aici, uite, al optulea mormânt dela Alee... Uite, chiar aici... Mai e un mormânt... ăsta e alături, acoperit de coroane, de eri...

DANTON

Ea e aci? — *gâfâind îngrozit, crispat din cap până în picioare* — Nu... e cu neputinţă — *şi, ars de friguri, halucinat o strigă pe nume ca şi când ar aştepta un răspuns* — Gabrielle... Sunt eu... Danton... — *aşteaptă, pe urmă se întoarce către ceilalţi, cerând cu privirea să fie lăsat singur. Toţi se retrag* — Gabriella trebue să-mi vorbeşti... Sunt între noi lucruri — *rămâne cu ochii fix* — nelămurite... — *rămâne cu capul în piept rece, blând, simplu după un timp* — Gabrielle te-am înşelat şi nu te-am înţeles... Tu ai fost totuşi aproape de sufletul meu... Mi-ai dat copiii mei — *sumbru şi înduioşat* — Gabriella iartă-mă... Am plecat, ca să nu mai fiu în lumea lor meschină... Ca să scap de ura lor măruntă şi ei m'au lovit prin tine... Sufletul tău de soră a tuturor, l-au călcat în picioare, l-a rănit prostia lor crudă... Naivitatea ta a suferit... Tu nu ştiai că

e numai un joc de ambiție și ai crezut... Naivă și bună... Cum cred copiii ce văd la teatru... Nu sunt asasin, Gabrielle... Tu o știai, dar inima ta blândă n'a putut suporta ceea ce suportă umerii mei de piatră... Gabrielle, infamia lor ți-a îmbolnăvit sufletul de mamă... — *abătut* — Am înțeles Franța întreagă și n'am înțeles femeia cu care în fiecare seară dormeam... Mama copiilor mei. Aceea pentru care eram rostul vieții... — *surâzând* — Tu mă credeai frumos, Gabrielle... Iartă-mă... — *tace un timp, vin ceilalți și deodată, după răstimp, Danton privește halucinat mormântul* — Cum e într'adevăr aici jos... dedesubt?... — *înfiorat* — Ea e aici? — *are mâini convulsive* — Stă de șapte zile aici dedesubt femeia mea... — *năprasnic* — S'o desgroape... — *ceilalți îngheață uimiți* — Băiete, desgroap-o.

TOȚI *au încremenite gesturi de nedumerire.*

LUCILE *îngrijorată*

Danton... Danton, ce vrei să faci?

DANTON *scos din fire, nebun*

Lucile trebue s'o văd — nu mă pot despărți trei palme de pământ pentru totdeauna. O ultimă dată. Trebue s'o văd o ultimă dată. Haide băiete... Totdeauna-i prea mult... Dulăul pământului să-și țină botul... A fost ca o zi bună și caldă... — *a luat pe gropar de guler* — Haide băiete... Lumina să străbată până dincolo... — *se frânge* — Gabrielle...

FABRE

Danton... E greu... Nu e voie...

DANTON *cu ochii măreți, cu gura căscată și strâmbă*

Nu e voie să-mi văd nevasta... când e aici dedesubt? — *aproape că se repede asupra mormântului, a pus mâna în ceafa groparului care merge să scoată pământ.*

TABLOUL IX

Sala Convenţiei la 10 Martie 1793. Sală joasă, cu tribunele încărcate de lume revoluţionară şi de femei elegante.

DANTON *vorbeşte grav, ascultat de toată lumea, la tribună. E o linişte încremenită.*

Consideraţiile generale asupra cauzelor dezastrului, pe care le faceţi azi cetăţeni, sunt juste — *vorbeşte răspicat, logic* — Dar nu e vorba acum de cercetat cauzele. E necesar mai întâi să lecuim răul. Când îţi arde casa întâi stingi focul şi pe urmă faci cercetări şi evaluări — *se încălzeşte* — Dumouriez a conceput un plan care onorează geniul lui. Acum trei luni el a anunţat Puterii executive, la Comitetul apărării generale, că dacă nu avem îndrăsneala să năvălim în Olanda, chiar în iarnă, ca să declarăm imediat războiu Angliei — *face o paranteză, scăzând tonul* — care ni-l făcea de multă vreme, o să avem greutăţi îndoite, dând timp duşmanului să se pregătescă — *greu, cu suflet greu ca şi fizicul* — Pentrucă n'am înţeles această trăsătură de geniu, să reparăm acum greşelile făcute.

Dumouriez nu e descurajat. El e acum în mijlocul Olandei. Acolo găseşte muniţii destule. Ca să dea peste cap pe inamic, îi trebue francezi şi Franţa e plină de francezi.

Vrem să fim liberi? — Dacă nu mai vrem, să pierim căci am jurat-o. — Dacă vrem să fim liberi trebue să ne apărăm însă independenţa. Pitt simte bine că având totul de pierdut, Anglia n'are nimic de cruţat — *ţinând subt privirea lui toată Adunarea* — Să cucerim Olanda şi... Cartagina e distrusă — *cu o răspicare caldă* — Anglia va fi câştigată pentru libertate şi revoluţie — *poruncă a sufletului lui şi rugă în acelaşi timp* — Trimiteţi imediat comisari în toate părţile... Susţineţi-i cu energie — *cald stăruitor* — Să plece astă seară, astă noapte chiar — *susţinut, legat* — Să spună celor bogaţi — *ca între paranteze, imitând* — Poporul nu are decât sânge. Il dă cu prisosinţă — *rânjind cu buza crestată,*

cuvintele sunt lovituri de măciucă — Haide mizerabili, dați bogățiile voastre — *pare de granit încins, pe urmă descleștează dinții, deschide mari ochii, înmuiat puțin, cald ca și când ar arăta un peisagiu* — Vedeți cetățeni, ce frumos destin vă așteaptă... — *cu fruntea dreaptă* — Ce? Aveți o națiune întreagă drept pârghie, rațiunea drept punct de sprijin și — *întrebare de pară* — încă n'ați răsturnat lumea? Pierdeți vremea discutând? — *răsucit, scăzut iar, în el însuși* — Dar am mai spus-o în împrejurări grele când dușmanul era la Porțile Parisului: — *aspru, de-a-dreptul ca o înșfăcare de piept* — « Discuțiile voastre sunt mizerabile. Eu nu cunosc decât dușmanul ».

Scade, însemnând prin tăcerea vocii, un nou paragraf.

Pe voi care mă obosiți cu argumentele și certurile voastre, în loc să vă ocupați de mântuirea Republicii, eu vă resping ca pe niște — *aprig, cu gura strâmbă* — trădători, — *trece cu privirea ca o spadă dela girondini la montagnarzi, dela Verniaud la Robespierre* — Vă pun pe aceeași linie — *fără tranziție curentă, ca la marile temperamente* — Vă spuneam: — *ca și când ar rupe din el* — Ei! Ce mă interesează reputația mea... — *ca un blestem* — Să fie numele meu terfelit, — *ridică fruntea* — numai Franța să fie liberă — *bărbătește, cinstit, cu hotărîre* — Ce-mi pasă că mi se spune că mă adăp cu sânge, când fac asta pentru libertate? — *chemare din adâncul veacurilor* — Puneți Franța în mișcare și vom merge glorioși spre vremea care vine — *larg, ca un sbor de sânge peste adunare* — Indepliniți aceste mari destine. Fără desbateri, fără certuri — *sec, tranșant, cu capul în piept* — Și Patria e salvată — *formidabile, ovații generale, mai rezervate e drept la girondini.*

PREȘEDINTELE

Propun Adunării ca după o astfel de cuvântare să suspendăm câteva minute ședința — *Adunarea aprobă, dar în timpul pauzei au loc cele ce urmează : apostrofe violente între deputați.*

GUADET *furios*

Cum vrei împăcare... unire...? Când de două zile niciunul dintre ai noştri nu mai poate dormi acasă...? Când suntem căutaţi de bandele asasine conduse de Marat? Două mii de haimanale furibunde, eri, după ce au devastat prăvăliile cu alimente, au încercat să asasineze pe Roland şi Petion.

MARAT *aprig*

Poporul a aşteptat destul... Dacă nu îi faceţi dreptate, şi-o face singur.

GUADET *indignat*

Auzi... auzi neruşinatul...

MARAT *ameninţător, cu un rânjet bolnav*

N'aveţi nicio grije... Ne vom răfui cu toţi speculanţii, cu toţi acaparatorii, cu toţi agiotorii — *mânios* — Când foametea cea mai cumplită bântue în Paris, voi, care sunteţi tovarăşi cu negustorii, refuzaţi să fixaţi preţuri maxime... Poporul nu are ce face cu banii voştri de hârtie... Aţi dat drumul la maşină şi tipăriţi într'una... Puţin vă pasă că banii voştri nu sunt bani de nimic... hârtie goală...

BALOU *arătând pe Marat*

Trebue trimis înaintea Tribunalului mişelul acesta care îndeamnă poporul la asasinat.

MARAT *cu ochii încinşi*

A! Tribunalul! Tribunalul pentru tine agiotor neruşinat... Spune cu ce bani ai cumpărat, în doi ani, palat şi echipaj?...

BALOU

Canalie — *scoate pistolul, se repede la Marat, se încaeră, deputaţii sar şi îi despart.*

GRANGENEUVE *apelând*

Cetățeni... V'ați întrebat unde oare o să ajungem, dacă vom continua așa?... La crimă... Ne vom omorî între noi...

VOCI

Așa e... Așa e... Trebue să se termine.

LINDET

Dacă s'ar împăca... Dacă s'ar împăca partidele între ele...

GARAT *cere prin gest să fie ascultat*

Prieteni, eu am o propunere!...

VOCI

Spune-o... S'o auzim... Spune-o.

GARAT

Nu văd decât o singură scăpare... Printr'un mijloc eroic. Știți că la Greci în antichitate luptele dintre Temistocle și Aristide, împărțind cetatea în două fracțiuni dușmane, era s'o ducă de pieire. Atunci Aristide a găsit salvarea în mărinimia sufletului lui: Atenieni, spuse el poporului, nu veți fi liniștiți și fericiți atâta timp cât nu veți fi asvârlit în prăpastia asasinilor și pe Temistocle și pe mine.

DANTON *însuflețit*

Ai dreptate... Ai dreptate — Garat. Trebue ca unitatea Republicii să se restabilească chiar peste capetele noastre.

VOCI *însuflețite*

Bravo... da, da...

DANTON

Propun deci ca un număr egal de fruntași dintre ai girondinilor și dintre ai noștri, să se exileze din Adunare. Să lăsăm altă generație în loc, o generație care nu are în sânul ei certuri fără sfârșit... Eu cel dintâi mă ofer prizonier, zălog, la Bordeaux... Acasă la girondini chiar dacă mi-ar fi viața în pericol... Girondinii primesc?

VOCI *voci la girondini*

Da... Da...

DANTON *către Robespierre*

Robespierre auzi? Totul e salvat... Nu-i așa? — *aprobări la girondini.*

ROBESPIERRE *cu ochi de mort, cu vocea albă, în mijlocul celorlalți care așteaptă tăcuți, înfrigurați*

Logica mea nu-mi permite să abdic... Nu dela putere, căci nu am niciuna — ci dela mandatul pe care mi l-a încredințat poporul... Nu e vorba de mine, ci de ideile mele, la care nu pot renunța, ca la o haină... N'am dreptul să renunț la ele, mai curând îmi ofer capul... De altminteri prăpastia lui Aristide nu era decât un sublim sofism... Sau se credea periculos Patriei și atunci trebuia să sară el însuși în prăpastie, sau credea dimpotrivă, că salvează Patria și atunci trebuia să arunce în ea pe adversarii lui.

Se face o liniște de ghiață, după un timp deputații se îndreaptă spre ieșire.

DANTON

Logică... Mereu logică... Necontenit logică și în timpul acesta Patria se prăbușește — *nervos* — Ia uite colegii noștri « entuziasmați » pleacă... Ah, numai în aplauze sunt harnici... Nu merge așa — *formidabil* — Somez toți bunii cetățeni să nu-și părăsească posturile — *toți membrii Adunării, intimidați își reiau locurile,*

o liniște adâncă domnește în sală — Constat, cetățeni că știți, nu numai să discutați frumos, să oferiți argumente, dar și să aplaudați furtunos și inutil. Cum? — *cu mâna întinsă* — In clipele când Miranda e bătut și când Dumouriez e amenințat să fie învăluit, vă puteți despărți fără să luați măsurile cerute de mântuirea publică?... Trebue să hotărîți imediat, cea mai urgentă măsură. Tribunalul revoluționar... Și chiar în această ședință să-l organizați. Inamicii libertății ridică fruntea... — *cu o mișcare largă, dar precis* — Nu văd mijlocie între formele ordinare și un tribunal revoluționar. Nimic nu e mai greu de definit decât o crimă politică, — *și fără să știe că și-a semnat cu asta sentința de moarte* — dar cel puțin trebue să înspăimântăm, chiar exagerând, pe rebeli, și pe vinovați. E un procedeu politic. Istoria atestă acest adevăr.

VOCI *din dreapta vehemente, amenințătoare*

Septemvrie, Septemvrie...

DANTON *hotărît, convins*

Ei bine dacă acest Tribunal ar fi existat în Septemvrie, masacrele, pe care cred că nicio putere din lume nu le-ar fi putut opri, n'ar fi avut loc. Să facem ceea ce n'a făcut Adunarea legislativă. Situația e aproape aceeași ca în Septemvrie. Să fim teribili ca să scutim poporul de a fi el. Să organizăm un tribunal... Nu bine, asta e imposibil... Dar cât se va putea mai puțin rău...

LINDET

Acest tribunal este o monstruozitate... Unde e garanția legalității?

DANTON *cumplit, fără să-și bănuiască soarta*

In conștiința juraților — *consternare profundă la girondini.*

LINDET

Dar asta e moarte sigură. . . !

DANTON *neînduplecat*

Sunt lucruri inevitabile — *cu o convingere de fier.* Dacă în timp de pace se zice că e mai bine să scape zece vinovaţi, decât să se condamne un nevinovat, când Patria e în primejdie, e mai bine să condamnăm un nevinovat decât să scape cel periculos. De altfel Tribunalul nu trebue să pronunţe decât pedeapsa cu moarte sau achitarea — *oroare în spre dreapta* — Această mare operă terminată, ocupaţi-vă de comisari, de ministere şi daţi-mi voe s'o repet: înfiinţarea unui Comitet al Mântuirii publice, este o necesitate imediată. Creaţi o marină ca să lovim în regatul britanic. Nu fiţi sgârciţi în oameni şi bani. Pe urmă năvăliţi în Olanda, eliberaţi Belgia, ruinaţi Anglia — *aplauze mari.*

Cer deci Adunării să aprobe imediat propunerea următoarelor proiecte de lege: 1) Crearea unui Tribunal extraordinar; 2) Instituirea unui impozit progresiv pe venit; 3) Infiinţarea a 42 de comisiuni, din câte doi deputaţi fiecare, care să meargă în fiecare departament să supravegheze înrolările pentru armată — *Adunarea în picioare, aclamând, aprobă.*

TABLOUL X

Peste 20 de zile

Tot sala Convenţiei, înţesată. Danton în picioare, vorbeşte. Se cunoaşte că e la ordinea zilei o chestie de extremă gravitate. E un suflu de moarte în atmosferă, o atenţie crispată.

DANTON *cu un calm întins, voit*

Nu e niciun pericol ca armata să se solidarizeze cu Dumouriez. Putem să vă asigurăm că toate măsurile au fost luate. Ministrul de războiu întovărăşit de câţiva

colegi ai noștri a plecat încă de trei zile ca să procedeze la arestarea lui Dumouriez și la constituirea noului Comandament. Acuzația colegului nostru este absolut nedreaptă, căci nu puteam proceda la arestarea unui general atât de iubit de armată, fără să avem în mână toate elementele trădării...

GUADET *întovărășit de râsete sarcastice*

Sigur, nu puteați să-l arestați până nu fugea... — *iar râsete amare* — Complicii la ghilotină.

BALOU *se ridică aprig în picioare*

Sunt complici? dacă sunt, mă jur că-i voiu străpunge aci în Adunare.

DANTON

Nu puteți bănui patriotismul nostru... Nimeni mai mult ca noi nu a suspectat pe Dumouriez.

GUADET *acuzând energic*

Facțiunea Parisului l-a susținut...

MARAT *se scoală*

Ah, nerușinaților, când eu din prima zi l-am denunțat ca trădător, când m'am dus să-l arestez în plin bal, după Valmy — *cu un rânjet amar* — cine i-a luat apărarea? Nu oare la Roland acasă erau mesele bogate și — *ironic, cu ochi vii* — « intime »...? — *crunt, cu pieptul gol* — Da, la ghilotină cu complicii lui Dumouriez... — *îi privește pe girondini apăsat* — Asta vrem și noi...

VOCI

La ghilotină orleaniștii...

PENIERES

Cetățeni ca să lămurim puțin situația am să vă destăinuesc un fapt — *liniște desăvârșită, atenție activă* — Câ-

teva zile după sosirea lui Danton şi Delacroix din Belgia, s'a primit, la Comitetul apărării generale, din partea lui Dumouriez o scrisoare. Dintr'însa se puteau vedea toate planurile criminale ale acestui general — *atenţie mai mare.*

Imediat după propunerea lui Breard, Comitetul a hotărît să aducă această scrisoare la cunoştinţa Adunării Naţionale — *face o pauză abilă* — Doi inşi din Comitet s'au opus, — *altă pauză, şi pe urmă, indică rar, uşor* — Danton şi Delacroix — *enormă senzaţie* — Ei au cerut să le dăm timp să meargă la Dumouriez ca să obţină o retractare şi garanţii de credinţă sau să-l aresteze imediat, — *cu privirea ca o linie dreaptă* — N'au făcut nici una nici alta. Au mai dat trădătorului 16 zile ca să lucreze armata, — *urmează o tăcere mormântală penibil prelungită.*

DANTON *abătut*

Am să mă explic.

BALOU *ironic*

A! cred şi eu!...

LASOURCE *se ridică precis, parcă după un plan anume... Vorbeşte tot liniştit*

Cetăţeni, să mai precizăm încă, pentrucă acum se explică toată purtarea lui Danton. Ne aflăm fără îndoială în faţa unui teribil complot pentru restabilirea regalităţii, iar Dumouriez era în fruntea acestui plan...

DANTON *e uluit că e atacat şi încă atât de precis.*

LASOURCE *face impresia unui orator extrem de abil.*

Ca să poată izbândi conspiraţia urzită de Dumouriez, trebuia câştigată încrederea populară, trebuiau ţinute cele două extremităţi ale firului... Aci şi la Armată... Mai întâi vă amintiţi cu câtă insistenţă Danton a cerut, dela început, să meargă în Belgia la cartierul generalului...

VOCI *aprobă energic, înfierbântat*

Da, da...

DANTON *sare de pe scaun gata să sfâșie, ca un tigru, dar se așează frânt, imediat.*

LASOURCE *în liniștea îngrozitoare care apasă greu*

Timp de mai bine de trei luni el stă numai în apropierea generalului — *ironic* — Și nu observă nimic. Mai mult... La un moment dat când Danton părăsește Belgia — *insinuant* — o face fără să-și dea demisia — *precis* — ca să nu poată fi înlocuit...

DANTON *are ca o crispare furibundă a întregului corp.*

LASOURCE

Una dintre condițiile de reușită ale conspirației era ca Adunarea Națională să fie compromisă în ochii poporului. Danton apare deci la tribună și de acolo reproșează Adunării că e sub datoria ei...

VOCI *protestări violente, ironii.*

LASOURCE

Anunță o nouă insurecțiune — *grăbit* — pe care o și pregătește.

O VOCE *cu sălbatecă energie*

Să cadă masca!

LASOURCE *descurcând firele*

Ca să protejeze conspirația, trebuiau exagerate pericolele Patriei. Trebuia alarmat și zăpăcit poporul...

DANTON *se închide în el, crispat ca o meduză.*

LASOURCE

Dar atacurile lui împotriva «oamenilor de stat» cărora firește le sunt de preferat generalii care nu așteptau decât să năvălească asupra Parisului! Iată lucruri care, apar azi limpede.

VOCI

Foarte bine... Trebuia demascat odată... — *aprobări numeroase* — Da... da... Lasource ai dreptate.

LASOURCE *senin ca Justiția însăși*

Cetățeni, cer ca să numiți o comisie ad-hoc ca să examineze faptele și să descopere pe vinovați. — *pauză* — Și pentru liniștea acestei țări, atât de sbuciumate mai cer încă un lucru: — *vorbește înalt, răspicat, cu mâna întinsă* — aduceți printr'o ordine de zi la cunoștința tuturor că dacă armata a fost bătută, că dacă incomparabila noastră armată a fost bătută, a fost numai pentrucă a fost trădată — *aplauze îndelungate, iarăși strigăte de bravo.*

DANTON *uluit, descheiat sufletește încearcă să se ridice și cade jos.*

LASOURCE *neînduplecat și senin*

Termin cu o observație: Vedeți acum dat la iveală planul celor care cereau poporului să se taie capetele. Vedeți că ei nu tindeau decât către regalitate. Eu știu că poporul nu voia, dar era înșelat. Ii se cerea fără încetare să se ridice — *șuerător de ironie, groaznic* — Ei bine! popor francez ridică-te, urmează sfaturile perfizilor tăi dușmani și făurește-ți singur lanțurile...

VOCI *înfiorate, protestări îndârjite*

Nu... nu...

LASOURCE

Şi voi colegii mei, amintiţi-vă că soarta libertăţii este în mâinile voastre. Amintiţi-vă că poporul vrea dreptate — *aplauze* — A văzut îndestulă vreme Capitoliul şi — *cu mâna întinsă* — Tronul — *teribil* — Vrea acum stânca tarpeană şi eşafodul — *aplauze îndelungate, afară de stânga sus.*

DANTON *are o privire ca de sticlă. E ca şi când s'ar fi decis.*

LASOURCE

Propun deci — *aproape solemn* —
1. Pentru ca Tribunalul revoluţionar pe care l-aţi creat să fie în regulă, să fie obligat să trimeată din trei în trei zile rapoarte despre cei condamnaţi la moarte.

PREŞEDINTELE

Pun la vot.
Adunarea întreagă, fără stânga, în picioare, aprobă — Votăm:

PREŞEDINTELE

S'a votat.

LASOURCE *energic*

2. Comisia de anchetă în privinţa complicilor lui Dumouriez să fie imediat votată — *se votează sgomotos cu strigăte.*

DANTON *are faţa descompusă de uimire, se uită spre stânga*

Dar...

PREȘEDINTELE *pune la vot*

S'a votat!

LASOURCE

Mai cer de asemeni ca toți cei de aci — *încleștat, cu ochi puternici* — să jurați că nu vom capitula niciodată în fața unui tiran... și că vă luați asupra voastră să ucideți pe cel care va râvni să devie dictator sau rege. *O aclamație unanimă: Da, da! Membrii Convenției se ridică viu în picioare, întind cu toții brațele și repetă în cor:* Jurăm că nu vom capitula niciodată în fața unui tiran și că vom pedepsi cu moartea pe cel care va râvni să fie rege sau dictator — *aplaudă și tribunele.*

BIROTEAU *se scoală încet — după plan — vorbește scăzut, cu perfidie, ascultat de toți*

Pot să adaug că la Comitetul apărării publice, Fabre d'Eglantine pe care îl știți foarte legat cu Danton, a anunțat că știe el un mijloc sigur de a mântui Franța dar că nu îndrăsnește să-l comunice. L-am asigurat spunându-i că opiniile sunt libere și că aceea ce se spune la Comitet rămâne îngropat. Atunci el ne-a propus un rege — *uimire, apoi protestări și amenințări violente.*

DANTON *sălbatec, îndârjit*

Cer cuvântul — *e dintr'un salt la tribună.*

DELMAS *rece, precis ca un ceasornic, tăios*

In numele mântuirii țării, cer cuvântul — *i se dă căci toată lumea se așteaptă la fapte noi* — Cetățeni cred că explicațiile care se provoacă aici în acest moment, vor pierde Republica — *aplauze.*

DANTON *urmărește neliniștit cu ochii mari să vadă ce vrea Delmas.*

DELMAS

Cer deci, ca mai întâi Comisia să fie aceea care să facă toate cercetările —*subliniind*—şi numai după aceea pe urmă rezultatul să fie adus la cunoştinţa Franţei.

DANTON *se clatină, uimit, lovit în inimă.*

VOCI *vii aprobări precipitate*

Aşa-i... Aşa. La Comisie! La Comisie! — *ca un strigăt teribil, ca o sentinţă de moarte, peste sala Adunării* – La Comisie, nu aici...

DANTON *uriaş, descompus, ameţit, se întoarce la locul lui împleticindu-se.*

MARAT *întovărăşit de alţi montagnarzi, coboară, sărind sălbatec jos şi îl îndeamnă cu patimă îndârjită, speriată, epileptică, pe Danton să nu plece*

Vorbeşte Danton... — *înfiorat*— Danton... Nu pleca... Eşti pierdut...

DANTON *revine târît de Marat, tot împleticindu-se la tribună. Aplaudă slab o parte din montagnarzi şi tribune.*

PREŞEDINTELE *toată lumea înţelege că asistă la o dramă unică, se restabileşte ordinea şi tăcerea*

Cetăţeni, aţi votat o Comisie de anchetă. Danton însă vrea să se explice aci. Consult Adunarea...

COUTHON *de sus din stânga, energic*

Nu! Nu! Are cuvântul de drept — *sgomot.*

VOCI *energice din dreapta*

La Comisie... La Comisie... Şi de acolo la eşafod... Jos... — *sgomot, protestări.*

LASOURCE *îngâmfat, sfidător, solemn*

Cer ca Danton să fie ascultat — *se face o tăcere nesfârșită.*

DANTON *și-a revenit, din amețeală, privește lung, și stăpânește cu privirea Adunarea, pe urmă calm și masiv ridică privirea încet spre fundul sălii, sus*

Incep prin a vă aduce omagiul meu, ca unor adevărați prieteni ai mântuirii poporului, cetățeni cari sunteți acolo, sus — *profund, așezat ca o sentință* — Ați judecat mai bine ca mine — *îi cade capul greu pe piept, ascultarea sălii e deplină, activă.* — Am crezut multă vreme că, oricare ar fi impetuozitatea caracterului meu, trebue să temperez mijloacele cu care m'a dăruit natura, că trebue să mă acomodez împrejurărilor dificile — *cu un calm de uriaș* — M'ați acuzat de slăbiciune. Aveți dreptate — *ridică sus privirea* — Recunosc în fața Franței întregi — *surâde uimit, arătând spre dreapta* — Ei ne acuză pe noi!

— *Un mare număr de deputați din stânga aprobă ironic:* Da! da! Ei...

DANTON *crescând puternic*

Ei bine, oamenii aceștia care iau astăzi atitudini de acuzatori...

BALOU *din dreapta, șuierător*

Conspirator, conspirator...

DANTON *face semn cu mâna surâzând cu buza crestată*

O să răspundeți, o să răspundeți...

GUADET *din dreapta*

Explică-te mai bine... Explică-te... De asta ești acolo...

DANTON *cu o ridicare a capului de leu, stăpân de tot pe el, ironic*

Sunteți nerăbdători — *viu, scurt* — Ei bine, iată mai întâi faptele: Lasource găsește straniu că am rămas la Paris în timp ce misiunea mea mă chema în Belgia? — *redă ironic fraza* — Că « am rămas la celălalt capăt al firului conjurației » — *scurt* — Lasource e de rea credință. Lasource știe că eu venisem aci să obțin luarea unor măsuri și că nu puteam să plec fără rezultat — *ridică puțin tonul* — Suntem acuzați că n'am aplicat decretul de arestare al lui Dumouriez — *drept ca o statue masivă* — Dar a existat acest decret? — *uimire generală în Adunare, căci are dreptate.*

GUADET *din dreapta, surprins și el*

De ce ai ascuns scrisoarea?

DANTON *scăzut scurt*

Da, asta e adevărat — *ridică tonul în continuare* — Pentrucă în momentul acela armata era în retragere — *răspicat ca o sentință* — Nu poți aresta pe Comandantul unei armate în retragere, fără să nu distrugi armata. Dar am cerut să se ia măsuri ca totul să devie public după terminarea retragerii — *amar, privindu-și adversarii* — Ah, mă acuzați că sunt complicele lui Dumouriez. Dar eu nu am căutat în el decât pe generalul de geniu care să salveze Patria pe când voi ați căutat un aliat — *aplauze la stânga și în jumătatea Adunarii aproape* — Ați căutat să-l ațâțați împotriva mea, să-l faceți instrumentul ambițiilor voastre — *cald* — Eu nu vedeam în el decât pe comandantul armatei, iar în interior toate măsurile luate de mine contraziceau dorințele lui — *bărbătește* — Cine a creat corpurile de voluntari, Tribunalul revoluționar? — *ca de granit* — Eu, — *scurtă pauză* — Cine s'au opus societăților populare, Tribunalului revoluționar? — *afirmă scurt* — Girondinii și Dumouriez. Am căutat până la capăt să separ pe general de omul politic și dacă am ajuns unde am ajuns e pentrucă guvernarea voastră a desorganizat

armata — *aplauze* — Am căutat să înjosesc Convenția?.. — *privește uimit Adunarea* — Dar cine mai mult decât mine, a căutat să-i întărească autoritatea?... — *privește mereu ca un stăpân.*

BERSTEAU *din dreapta*

Adineauri ai dovedit respectul d-tale.

DANTON *continuă scăzut*

Adineauri da! Pentrucă și răbdarea are o limită... — *viu* — Când sunt atacat chiar și de cei care ar fi trebuit să aplaude rezerva mea, îmi e permis să atac și eu la rândul meu — *aplauze.*

Continuă cu uimire adânc îndurerată — Am exagerat pericolele Patriei? — *groaznic ca un blestem* — Inconștienți și criminali care nu mai alegeți armele — *aplauze puternice, generale, îl acoperă ca pe o statue, continuă amar* — Am exagerat pericolele Patriei! — *e o cădere de ovații în salve.*

COUTHON *din stânga*

Ei voiau să predea Parisul... N'au să-ți ierte niciodată că ai apărat Parisul... — *aplauze puternice generale* — Da, da...

DANTON *masiv, întrebător, amenințător*

Eu vreau să turbur poporul? Și o spuneți — *uimit* — voi asta, care doriți războiul civil? — *ridicând vocea lui formidabilă, asasin de abil* — care vreți să creați o armată a departamentelor, ca să atacați Parisul? — *încă o treaptă* — ca să-l pedepsiți pentru civismul lui? ... *și fraza îi stă desfășurată ca un steag înnebunind Adunarea și tribunele hotărînd soarta girondinilor.*

MARAT *care a sărit mereu ca o broască de entusiasm urmărind cuvântarea lui Danton cu ochii vii, sgomotos*

Așa-i... Așa-i...

COUTHON *din stânga*

Au vrut războiul civil — *stânga a coborît în bună parte jos.*

DANTON *viu, fulgerător*

Ah! Pe Delacroix pe care îl atacați azi, l-ați întrebat precis, dacă vrea să voteze transferarea Convenției dela Paris... — *batjocoritor* — îl atacați azi? — *aplauze entuziaste la stânga* — Vă înțeleg — *cu umerii puternici* — Noi trădători? — *se întoarce către ai lui, formidabil de ironic cu aceeași asasină abilitate* — Noi am vrut să împărțim Franța în departamente!?...

MARAT *sărind mereu, pe vine*

Așa-i... Federaliștii — *furios* — Mizerabilii federaliști...

DANTON *tunând*

Calomniatori nemernici... Vă văitați necontenit de amenințarea noastră, dar victimele sunt totdeauna din rândurile noastre, când niciunul dintre voi n'a fost atins.

VOCI *mare număr de voci aprobă violent de tot, cu uimire*

Da, da... —*Danton așteaptă iar așteptarea lui e ca o cădere de paloș.*

MARAT *arată crispat, cu pumnul*

Lepelletier și Leonard Bourdon străpunși cu pumnalul de ei... — *aplauze mari.*

DANTON *ca un colos deasupra furtunei*

Ei bine, vreți un cuvânt care să lămurească totul? — *așteaptă.*

VOCI *din stânga*

Da, da...

DANTON *ca o cădere de lespede iar*

Ei bine cred că între cei care au creat Revoluția și cei care o calomniază nicio înțelegere nu mai e posibilă — *stânga e în picioare aplaudă furtunos* — Eu sunt obișnuit cu calomnia — *enumără masiv și scăzut* — Am ridicat poporul la începutul revoluției și am fost calomniat de aristocrați; am făcut 10 August și am fost calomniat de moderați. Am împins Franța la frontieră și pe Dumouriez la victorie și am fost calomniat de falsii patrioți — *înfuriat* — Acum predicile mizerabile ale bătrânului șiret Roland ridică textul unor noui acuzații. De altminteri în delirul lui nu vede decât dușmani — *insistând cu cruzime* — El visează împreună cu amicii lui distrugerea Parisului — *are o atitudine de profet* — Ei bine, când Parisul va pieri, va pieri și Republica — *aplauze formidabile și generale, el se întoarce către tribune și către montagnarzi* — Strângeți-vă rândurile, chemați poporul ca să sdrobească pe inamicii comuni dinăuntru, copleșiți prin vigoarea și impetuozitatea caracterului vostru pe toți sceleraţii, toți aristocrații, toți moderații, pe toți cei care v'au calomniat în departamente — *cu pumnul energic, arătând* — Nici armistițiu nici compoziție cu ei — *tranșant, dur* — Au dorit războiul, să-l aibă — *scade tonul, dar răspicat* — Cer cu stăruință ca această Comisie de anchetă să ne judece pe toți și complet.

Coboară în aplauze nesfârșite, dus pe brațe de montagnarzi.

TABLOUL XI

Tot sala Convenției, la 2 Iunie

Sala e asediată de popor. Convenția care, în frunte cu președintele ei Hérault de Sechelles încercase să iasă, și fusese respinsă, reintră în cea mai mare dezordine în sală. La bară apare un delegat al Comunei în carmagnolă.

DELEGATUL *cu superioritate*

Cetățeni deputați, Parisul de patru zile n'a părăsit armele. De patru zile locuitorii lui cer mandatarilor

națiunii respectarea drepturilor lor și de patru zile, mandatarii își bat joc de popor. Trebue să știți că Adunarea e înconjurată și de aci nimeni nu va ieși până când nu veți preda pe cei 22 de conspiratori. Deci încă odată: niciun deputat nu va părăsi Adunarea până nu se va vota arestarea Federaliștilor — *sgomot mare în tribune.*

O VOCE *puternică din tribuna publică*

Franța e una și indivizibilă — *aplaudă nesfârșit tribunele.*

COUTON *pe cărucior cu glas țipat când se face liniște*

Este limpede că nicio altă ieșire nu mai e posibilă din această situație. Adunarea este complet asediată. Vă propun deci ca imediat să se satisfacă cererea poporului.

VOCI *montagnarde*

Da, da... — *îndemnând* — Marat, citește lista conspiratorilor... — *se alcătuește la tribună lista* — La moarte cu autonomiștii... Franța e una și indivizibilă — *iar aplauze.*

MARAT *însemnând cu creionul*

Acum... Acum...

DANTON *a rămas tot timpul ca o statue de piatră, biruitor îndurerat, minte lucidă.*

LINDET

Danton, fii generos, salvează pe girondini, arestarea asta înseamnă ghilotina... E de neînlăturat... Uită atacurile de acum o lună...

DANTON *cu brațele încrucișate*

Ce pot să fac?... Iți jur că am uitat infamia lor de acum o lună... Dar ce pot să mai fac? Am rupt zăgazurile și azi nimeni nu mai poate opri puhoiul... Puteam să nu rup zăgazul. Ah! E prea târziu, prietene.

LINDET

Va fi destul să ceri cu vocea ta de tunet şi poporul se va da înlături ca o apă...

DANTON

Poveşti, poveşti... Nimic nu mai e de făcut...

O VOCE ***îndrăsneaţă***

Propun ca imediat să fie arestată şi femeia Roland — ***aplauze.***

ALTĂ VOCE ***la tribună***

S'a votat, se vor lua neîntârziat măsuri.

MARAT ***ceteşte cu zâmbet de satisfacţie***

Pentru motive care se vor expune ulterior, se declară arestaţi ca vinovaţi de conspiraţie împotriva unităţii Republicei, următorii 22 deputaţi.

Brissot, Guadet, Verniaud, Roland, Lasource, Buzot, Barbaroux, Louvet, Petion, Biroteau, Carra, Grangeneuve, Philippe Egalité — ***ceteşte încă în timp ce se lasă cortina.***

TABLOUL XII

O cameră separată într'un restaurant dela Palais Egalité

Sfârşit de petrecere... Pe masa în dezordine flori, fructe, ceşti de cafea, şampanie... Târziu după miezul nopţii.

DANTON, CAMILLE, FABRE, HERAULT DE SECHELLES, GUIA, CLAIRE, PAULINE ; pe urmă... PANIS şi ROBESPIERRE

DANTON ***beat, cu hainele în dezordine către Panis care aşteaptă în picioare***

Dacă te mai prind pe aici... Te asvârl pe fereastră... Aici nu e Comitet, nu e nimic... — ***cu dispreţ*** **— Nu mai vreau să ştiu nimic.**

PANIS *aşteaptă mereu, stăruitor*

DANTON

Aici nu mai vreau să ştiu nici de Republică, nici de partide nici de nimic... Când încep să vorbească femeile, cealaltă prostie, politica, e de prisos.

PANIS *s'a apropiat de Hérault*

Cetăţene, toate aceste rapoarte trebue neapărat semnate până mâine de dimineaţă, căci trebue să trimitem ordinele cuvenite. De alaltăieri îl caut pe Danton şi nu vrea să iscălească nimic.

DANTON

Ce vorbeşti cu Herault? N'are decât să semneze el. Dar atunci să plece de aci. Să nu pângărească acest refugiu de vin şi de femei, cu amintirea timpului pierdut cu politica.

HERAULT *mare seigneur, chiar la chef*

Du-te... Mâine de dimineaţă voiu aranja eu totul.

PANIS *îngrijorat*

Dar dacă nu doarme nici în noaptea asta acasă?

DANTON *cu o furie de beţiv, dar cu o sensibilitate rănită*

Să mă lăsaţi să dorm unde vreau eu. Nu mai vreau să ştiu de nimic... Politica voastră nu face nici cât un pahar de poşircă — *după ce Panis iese* — De ce nu ne lasă în pace, Herault?

PAULINE *proastă, fără să ştie fireşte cu cine e la masă*

Uriaşul are dreptate... Ce caută aici?... Palais Egalité e republica noastră... Ce caută Comitetul

aci? — *se suie oratoare pe scaun* — Eu cred că poporul are nevoie şi de petreceri ca să i se descreţească fruntea şi toţi să se împace.

DANTON *o priveşte amuzat, cu ochi mari*

Bravo, Pauline... Tu ai mai multă minte decât toţi girondinii la un loc... — *surâzând strâmb* — Dar vorbeşti ceva mai prost...

PAULINE *ca o viţică*

Nu-i aşa uriaşule, că am dreptate?

DANTON *cu o convingere amară*

Negreşit. Şoldurile tale sunt, în orice caz mai solid aşezate decât Republica noastră...

ROBESPIERRE *intră îmbrăcat cu grije, frac albăstrui, obraz fără sânge privirea stinsă. Toţi încremenesc când el îşi plimbă ochii prin cameră.*

DANTON *se scoală beat, împleticindu-se, îl priveşte sfidător şi apoi îi întoarce spatele, ducându-se la fereastră.*

ROBESPIERRE *ţeapăn, plimbă o privire de mor peste tot, peste umerii femeilor, pe urmă se vede că ar vrea să-l roage ceva pe Danton, se reţine şi se mulţumeşte să se adreseze lui Camille*

Camille, părăseşte acest loc.

CAMILLE *tace şi rămâne în loc cu oarecare ostentaţie.*

ROBESPIERRE *îşi frământă mâinile, priveşte toate capetele şi pe urmă iese.*

DANTON *uriaş mânios*

Era la uşe... venise cu Panis...

HERAULT *cu o indiferență de filosof amabil, sceptic și loaial*

Am impresia că totuși vă iubește... Era îndurerat adineauri... Ce vreți?... Are principiile lui.

DANTON

Eh! Să sfârșim cu politica — *bea cu patimă, sărută femeia.*

HERAULT

Mă duc să arunc zece mii de livre la bacara...

GINA

Ai că merg și eu cu tine.

CLARA

Și eu... excelentă idee!

DANTON *orgolios învins*

Rămâi, rămâneți aici... E mai bine cu voi la masă. — *Ele pleacă, el se uită lung după ele* — Eh, când ai un obraz ca ăsta, slut.

CAMILLE

Danton, te supără că au plecat?

DANTON

Eu nu pot trăi fără femei.

CAMILLE

Marius... De ce nu te însori?

DANTON *tresare, rămâne pe gânduri.*

CAMILLE

De ce nu împlineşti dorinţa Gabrielei..? cu Louise...

DANTON

Louise?

CAMILLE

Cu Louise, cu Louise Gély.

DANTON *priveşte în farfurie, surâde trist*

Louise e un copil... Are şapteprezece ani...

CAMILLE

Gabrielle singură în clipa morţii, Gabrielle care te cunoştea, a spus tuturor dorinţa asta a ei.

DANTON *surâde, repetă*

Dar Louise e un copil... Mă gândesc la ea aşa cum te gândeşti la o floare pe un ram —*încă surâde* — Louise, nevastă?...

CAMILLE

Şi familia ei ar vrea... Am reface grupul nostru.

DANTON *ca şi când s'ar fi răcit ceva în el*

...Nu, nu... De altminteri eu doresc altfel femeile... — *surâde* — cu şolduri largi să te îngropi în ele ca într'un mormânt — *emoţionat* — Louise... Mă gândesc numai şi-mi pare că din suflet îmi creşte un nufăr. Ah! — *se strâmbă* — Gina, Gina, — *iar când peste un moment Gina vine, furios* — De ce ai plecat? — *smulge rochia de pe ea şi o priveşte lung cu silă şi ură, goală.*

ACTUL IV

Faţă în faţă cu Robespierre

TABLOUL XIII

Curtea femeilor în închisoarea la Conciergerie cu grilajul faimos în fund. Zidurile vechi umede, leproase şi coridoarele vizibile dincolo de grilaj. Banca şi masa de piatră.
Câteva femei de lume prizoniere, stau de vorbă. Dimineaţă frumoasă de Octomvrie.

CONTESA de R.

A, bună ziua d-nă marchiză... Dar ce?... aşa de dimineaţă?

MARCHIZA de T.

Da. Vreau să-mi spăl rochia — *cu graţie* — Eşti bună să-mi dai peste un ceas sau două fierul d-tale de călcat?

CONTESA de R.

Nu mai am cărbuni, dar am dat aseară lui M-me Richard să-mi aducă dela piaţă... Nu ştiu dacă mi-a adus... Că îi e frică şi ei, până când nu e bărbatu-său dus la grefă... Pe urmă la fântână e atâta lume acum...

MARCHIZA de T.

Cine e pe lista lui Fouquier-Tinville astăzi?

CONTESA de R. — *în șoaptă*

D-na Roland.

MARCHIZA de T. *uimită*

Sărmana.

CONTESA de R.

Fouquier nu o ceruse, dar a adăugat-o Comitetul Mântuirii publice, aseară... După girondini, era sigur...

MARCHIZA de T.

Ce-a zis... nu știi? când i-au comunicat? Plângea?

CONTESA de R.

Nu! Era abătută, dar surâdea — *ca pentru ea* — Are să fie mai urîtă acum închisoarea...

MARCHIZA de T.

Acum trei săptămâni Maria Antoineta... acum ea...

CONTESA de R.

Doamnă, e adevărat că nu era decât fata unui ceasornicar, dar ar fi fost o podoabă la orice curte.

FELICIE

O credeați o mejeră, și acum toate sunteți îndrăgostite de ea.

MARCHIZA de T.

Cât o fi ceasul? A plecat la Tribunal?

CONTESA de R.

Nu încă... Mai e până la ora 10, dar ea e gata. S'a făcut frumoasă și dela opt așteaptă la grilaj... ca o școlăriță care vine prea de vreme la examen. E în alb ca pentru împărtășanie... Acum s'a dus numai să-și ia niște scrisori... A chemat pe un prieten, Beugnot.

MARCHIZA de T.

Săraca de ea... — *îngândurată* — Poate că o achită...

CONTESA de R. *surâde ca pentru o imposibilitate*

Nici o nădejde.

MARCHIZA de T.

Pe urmă eu credeam că o mai ține... Nu a adus-o aici decât de șase zile... — *brusc îngândurată* — De altminterea, rând pe rând mergem cu toatele.

CONTESA de R.

Eu cred dimpotrivă Doamnă, că multe vom scăpa... Nu poate să mai continue așa... Se spune că poporul sătul de sânge se va revolta...

MARCHIZA de T.

Poporul? Poporul scumpă Doamnă întovărășește în fiecare zi caretele cu condamnați spre piața ghilotinei, cântând și jucând.

DOAMNA ROLAND *vine surâzând*

Bună ziua! doamnă... Bună ziua, Félicie... Cum ai dormit?

FELICIE *îi ia mâna, emoționată*

Manon! Azi?

DOAMNA ROLAND *surâde cu un soiu de tâlc trist și nervos*

« Azi ».

FELICIE

Dar poate că... Am auzit că Rinaudin e bolnav și vine alt jurat în locul lui.

DOAMNA ROLAND *face un semn comic*

A uite pe d-na de Sedeuil — *se duce... și cu ea tot grupul... la masa de piatră unde e bătrâna. Vin și câteva tinere după ea.*

DOAMNA de SEDEUIL

Bună ziua d-nă Roland... — *o privește* — Dar ce frumoasă te-ai făcut azi!

DOAMNA ROLAND *surâde ca o fetiță.*

DOAMNA de SEDEUIL

Dar cine vine să te vadă azi?... Nu mai stai închisă? Te-ai mai schimbat.

FELICIE *care observă că d-na de S. nu știe, șoptit*

Merge la Tribunal.

DOAMNA de S. *ceașca de cafea din mână îi scapă. se sparge pe piatră*

Nu...

DOAMNA ROLAND

Ba, da.

Celelalte o îmbrățișează, una îi ia o mână, Félicie îi sărută cealaltă mână

Nu, nu.

MARCHIZA de T.

Dar Doamnă, nu se poate — *ca și când ar goni un gând* — Are să vă achite...

DOAMNA ROLAND *face semnul tăierii capului*

O, sigur că da... — *direct* — Doamnă spuneați că o rudă a d-voastră care v'a vizitat, v'a dat amănunte despre execuția prietenilor mei... Aș dori să știu...

CONTESA de R. *sfioasă*

Despre girondini?

DOAMNA ROLAND *îi e teamă că nu i se va spune*

Spuneți... — *Apare la grilaj Beugnot.*

BEUGNOT *la grilaj*

Sărut mâinile, Doamnă...

DOAMNA ROLAND

A, d-le Beugnot e drăguț că ai venit la timp... Ce vești ai? Ce face fata? Să nu-i spuneți nimic.

BEUGNOT *nervos*

Doamnă, trebue să încercăm totul... dați imediat câteva rânduri pentru Robespierre, am prin cine să le trimit... Aseară după Comitet, cineva i-a amintit că în casa d-voastră și-a început cariera politică, că l-ați salvat după chestia petiției din Câmpul lui Marte. I-a amintit de serile când lua masa la d-voastră și el a rămas pe gânduri... Dați-mi repede... Dați-mi două rânduri. E încă timp, până la 11, ca el să trimeată un cuvânt juraților.

DOAMNA ROLAND *surâde*

Nu, Beugnot nu... E de prisos... Nu pot să-l rog... N'am rugat niciodată pe nimeni — *tristă cu privirea în pământ* — Şi nu acum în clipa morţii am să fac aceasta.

BEUGNOT *stăruitor*

Doamnă... gândiţi-vă...

DOAMNA ROLAND *hotărît*

Nu... de altfel, mila lui Robespierre, acum când toţi prietenii noştri sunt morţi, e de prisos — *şi scăzut* — Trimite vorbă să nu afle nimic fetiţa, azi... Vreo imprudenţă de servitor...

BEUGNOT *cald*

Doamnă... Numai câteva zile să câştigaţi... Aici la noi sperăm mult. Se aşteaptă venirea lui Danton dela ţară... S'au dus după el. El e împotriva Teroarei.

DOAMNA ROLAND *brusc lovită*

Danton... — *rămâne cu privirea fixă, surâde* — Nu se mai poate, Beugnot... Nu vreau să cer nimic... Şi totuşi e adevărat că eri m'am gândit şi eu la asta — *scoate o scrisoare* — Uite îi scrisesem lui Robespierre — *îşi strânge buzele, rupe scrisoarea...* — Dar nu!

BEUGNOT *întinde mâna.*

DOAMNA ROLAND

Nu — *îi dă alte foi* — Uite ai aici ultimele pagini ale memoriilor mele... Trimite-le şi pe acestea lui Mons.

BEUGNOT

Da, da.

DOAMNA ROLAND

Vei face totul să ajungă celui destinat?

BEUGNOT

Da.

DOAMNA ROLAND

Şi acuma la revedere d-le Beugnot — *cu ochii în lacrimi, nepatetic* — Sărută... Ah, ce soare... sărută fetiţa... un sărut de azi. Scrie lui Roland că până la capăt mi-am făcut datoria — *îi cade capul pe piept, vrea să-şi oprească lacrimile.*

BEUGNOT *îi sărută mâna prin gratii.*

DOAMNA ROLAND *îi dă un inel*

Păstrează-l ca amintire a zilei de azi: Ce soare!... E zece dimineaţa nu? — *şi pleacă dela grilaj.*

FEMEILE *au urmărit scena plângând mut.*

CONTESA de R.

Doamnă, de ce vrei să mori?

DOAMNA ROLAND *încruntă sprâncenile, rămâne o clipă pe gânduri*

Nu.

MARCHIZA de T.

E adevărat Doamnă că aţi fost eliberată câtva timp?

DOAMNA ROLAND *râde trist*

Nu ştiţi ce a fost? — *după ce aşteaptă un răspuns* — Acum două săptămâni, la Abbaye unde eram, mi s'a

comunicat pe la prânz, într'o Miercuri, că sunt liberă. Simţeam că mă înnec, nu puteam vorbi. Mi-au adus ordinul de eliberare. Mi-am strâns repede lucrurile, m'am despărţit de cele din închisoare. Era o zi tot aşa plină de soare... soare de toamnă... Pe urmă într'o goană am pornit spre casă ca să-mi văd fata... Să mă văd la mine... — *se întunecă, dar surâde* — In prag am găsit garda care mi-a explicat că nu sunt liberă... că numai fusesem greşit arestată... Nu erau îndeplinite toate formalităţile. Se constatase asta acum, când trebuia să fiu transportată aci şi deci am fost pusă două ore în libertate... ca să se poată îndeplini formalităţile.

FEMEILE *cu fiori de oroare.*

Oh!

FELICIE

Ce infamie... ce infamie...

CONTESA de R.

De ce nu scrii lui Robespierre?... De ce nu încerci..?

FÉLICIE *(deprimată)* Parcă ţii să mori

DOAMNA ROLAND *se apleacă surâzând trist spre ea*

Nu, nu... N'aş vrea să mor micuţo... Aş vrea să mai văd multă vreme soarele ăsta pe cer... Ferestrele cu flori. Dar trebue să ne resemnăm... Revoluţia are nevoie de victime... Ar putea fi oricare alta... Sacrificiul femeilor trebue s'o facă mai frumoasă — *după un timp cu ochii ficşi* — Dar Doamnă mi-aţi promis câteva amănunte despre execuţia girondinilor.

CONTESA de R. *stânjenită*

Da... Da... Ştiţi că procesul lor s'a terminat seara?...

DOAMNA ROLAND

Da... Da...

CONTESA de R.

Că pe urmă au avut un banchet noaptea în închisoare?...

DOAMNA ROLAND *surâde.*

CONTESA de R.

Bertrand d'Aville le promise o masă bogată. Dacă îi achită, să fie banchetul de sărbătorire, dacă nu... — *se întrerupe* — Deci când ei au venit la miezul nopții au găsit o masă cu flori, cu șampanie, cu mâncăruri fine.

DOAMNA ROLAND

Bine, dar unde asta?... Unde a fost loc?

CONTESA de R. *arată dincolo de grilaj*

In temnița lor... Pentrucă erau mulți i-au lăsat acolo noaptea aceea... — *Doamna Roland e nedumerită încă și contesa arată* — Vezi celula aceasta în care a stat regina? dincolo la bărbați e alta tot așa... mai mare.

DOAMNA ROLAND

Ei, da... spune.

CONTESA de R.

S'au așezat toți 21 la masă... că au pus în fața unui tacâm și cadavrul lui Velazé...

TOATE *au o mișcare de oroare.*

CONTESA de R. *explică*

In clipa când s'a dat sentința... Velazé și-a înfipt un cuțit în inimă și a murit pe loc... Fouquier a cerut atunci, iar jurații au admis imediat, ca, așa mort, să fie prezentat la ghilotină... — *ridică privirea* — să fie considerat ca viu.

FEMEILE *își strâng mâinile ca în fața unui pericol*

CONTESA de R.

Pe urmă au stat la masă toată noaptea... Au ținut discursuri, au povestit amintiri... Asta a fost Miercuri, nu?, săptămâna trecută... Joi a doua zi la 10 dimineața i-au dus la eșafod în carete... Tot timpul pe drum au cântat cu înfrigurare Marseilleza... Au decapitat întâi cadavrul lui Velazé... pe urmă Ducos.

DOAMNA ROLAND *cu ochi mari*

Ducos.

CONTESA de R.

Ceilalți 19 cântau mai departe...
Pe urmă au cântat numai 18, numai 17... Ultimul a fost Verniaud. Așa, cu gulerul cămășii tăiat, cu picioarele în sânge până la glesnă, a cântat cu înverșunare... singur... — *toate sunt abătute.*

DOAMNA ROLAND

Libertate... libertate! Câte crime se comit în numele tău!

DOAMNA de S.

Ce oameni! Și cât au fost de calomniați!

DOAMNA ROLAND

Oamenii sunt atât de răi...

DOAMNA de S.

Și pe d-ta, cum te-au atacat gazetele!

DOAMNA ROLAND

Și mă atacă încă!... eri mi-au adus o foaie aici... — *surâde* — Nu știu. Nu înțeleg nimic... De ce m'or

fi urând atât oameni cari nu m'au văzut niciodată!...
De ce mă urmăresc cu răutatea lor?... de ce mă desfigurează cu insultele lor?
Cine știe... — *s'a gândit o clipă* — E poate mai bine ca femeile să rămână departe de vălmășagul ăsta...
— *după un timp* — Cine vine să te cheme de obiceiu?

CONTESA DE R.

Tot Richard și cei dela grefă.

DOAMNA ROLAND

De acolo, mergi pe coridor, pe scara în formă de burghiu? — *înfiorată* — La întoarcere te mai aduce aici?

CONTESA DE R.

Nu, rămâi la grefă.

DOAMNA ROLAND

...Până vine călăul? Atunci?... Atunci e ultima oară?... — *întinde mâinile, ele o țin îmbrățișată.*

FEMEILE *plâng mut.*

DOAMNA ROLAND *către o tânără*

Ce-i cu tine? de ce ai plâns eri în celulă...? de ce n'ai ieșit la plimbare...? Toate erau în curte. Scriam și te auzeam plângând.

O TÂNĂRĂ *protestează rușinoasă*

Nu, nu.

FELICIE

Să vă spun eu... N'a vrut să iasă pentru, că n'avea rochie de plimbare și îi era rușine de Cavalerul de Rohan..

O TÂNĂRĂ *şi mai frumoasă*

Nu... Nu...

DOAMNA ROLAND

Vai, cum se poate! Sărăcuţa de ea? Vrei să-ţi dau eu una?... Dar ştii... trebue s'o prefaci — *se uită la talia ei surâzând* — Poţi face chiar două din ea — *pleacă* — Vin, numaidecât.

MARCHIZA de T.

La patru sau la cinci. Nici n'o să apună soarele... Ultima zi — *plâng toate.*

DOAMNA ROLAND *se întoarce*

Uite... Dacă ai să-ţi alegi, nu-i aşa? una din ele...

DOAMNA de S.

O ce rochie frumoasă... Păcat că nu mai am 20 de ani.

DOAMNA ROLAND

Doamnă... Uite pentru d-ta asta... Iţi place cafeaua — *către o tânără* — Să faci Jeanne cafea bună d-nei Sedeuil şi — *are în mâini un caiet* — şi Felicie vino, câteva clipe — *trec amândouă în stânga.*

DOAMNA ROLAND

Felicie dacă scapi, ai să faci să ajungă aceasta d-lui J. Buzot?

FELICIE *tresare, o fixează, sfios*

L-ai iubit?

DOAMNA ROLAND *ezită, pe urmă liniștit*

Iți jur acum în clipa morții că l-am iubit cum n'a iubit cineva pe lume... Dar îți jur încă pe viața copilei mele, că mi-am respectat bărbatul... Duc cea mai arzătoare... cea mai nesatisfăcută dragoste în mormânt — *are o crispare groaznică a întregului corp.*

RICHARD *apare la grilaj, deschide o portiță, vrea să spuie numele, dar e și el emoționat*

Cetă... d-na Roland.

TABLOUL XIV

La Arcis sur l'Aube o odaie imensă ca o verandă cu ferestre multe mici cu obloane verzi, în fund uși mari cu ferestre largi duc în balconul de fier. Noembrie 1793.

DANTON *urcă de jos cu cisme, groase, cu haine de țară, vine dela pescuit*

Louise, Louise... Ia uite ce am prins... Parcă sun purcei, — *arată mândru doi crapi.*

LOUISE *fetiță de șaisprezece ani cu șorț de gospodină, se miră copilărește*

Vai ce mari sunt... Cum i-ai prins?

DANTON *fălos*

Când îți spui eu că știu un loc... Nu l-am spus la nimeni. Bérat moare de necaz — *povestește prins de cele ce spune* — Se uita la crapi, vânăt. Eu de colo: « Eh Berat... Te-am tăiat... Iți place » — « Nu că vin și eu mâine » — « Te cred ». Dar Louise, mai e timp până la masă să-i prepari? Vreau să le facem surpriză lui Camille și Lucilei.

LOUISE

Dar oare când sosesc?... Că trebuiau să vie...

DANTON

Acum trebue să sosească. Rudot care a venit azi dimineață călare spune că plecaseră dela Mery, de azi noapte încă... — *admiră lacom crapii* — E, ce zici? Gătiți à la grenobloise? Că așa-i facem, nu? cu puține ciuperci și unt.

LOUISE

Oh, atunci e timp... că le dăm ceva să guste acum iar masa mai târziu... Nu-ți închipui cât am alergat... De dimineață nu mai stau locului — *e harnică asemeni unei puici cochete.*

DANTON

Vai sărăcuța de ea — *o sărută* — gospodină mică... ia uite, nu băgasem de seamă... ai șorț nou... — *ea râde copilărește* — ia uite-te, domnule, și saboți — *o răsucește ca s'o admire* — Par'că ai fi o actriță, îmbrăcată ca gospodină.

LOUISE *suavă*

Să mă schimb?... Nu e bine?

DANTON *o strânge râzând la piept*

Ah! nevinovăție... Și zău, îți stă bine... Ai dat poruncă să se prepare camerile?

LOUISE

Oho!... te cred... am spus să aducă rufărie, le pregătim camera dela colț, aceea cu ferestrele spre pădure.

DANTON

Da, da... Cu priveliște spre pădure... Lucilei îi place să privească pădurea și dealurile...

LOUISE

Am pus să taie un curcan.

DANTON *lacom*

Umplut cu castane?... Vezi să fiarbă bine mai întâi, separat castanele... Să nu se usuce curcanul în cuptor, apoi... Crapi grenobloise și curcan umplut... Ah! — *își linge buzele* — și niște vin, scoatem din ăl vechiu... Rino!... Rino! — *strigă spre curte* — scoate din pivniță șase sticle împletite — *se simte că e fericit trăind din plin viața asta de țară.*

LOUISE

Vinul alb îl pun în carafe? iar pe cel vechiu negru...

DANTON

Pe cel negru îl aduce în sticle așa cum e... Nici să nu le șteargă măcar de mucigai — *se aude o trăsură, clopote* — Ce-i asta... Au și sosit...

VOCEA LUCILEI

Louise... Louise...

DANTON *privind jos în stradă din balcon enumără încântat, surprins*

Fabre, Westermann, Philippeaux... Ce-i asta? Louise pregătește toate camerile... — *sosire sgomotoasă, Lucile are flori, mici cadouri... femeile se îmbrățișează, bărbații își strâng cu multă căldură mâinile.*

SCENA II

CAMILLE, LUCILE, FABRE, WESTERMANN, PHILIPPEAUX, DANTON, LOUISE

CAMILLE

Nu ne așteptai?... hei?

DANTON *cu dragostea aceea puțin certăreață, de uriaș bonom*

Pe voi, da... totul e pregătit... Dar nu știam că vine toată ceata... Philippeaux... iată-te, și la Arcis. Louise du-i să se spele că sunt murdari ca niște derbedei și adu-ne aci o gustare, ceva... că trebue să fie morți de foame.

FABRE *ca la el acasă*

Și ceva de băut dacă se poate...

DANTON

Hei... ce zici... niște Barsac?

FABRE *face semn fin cu degetele*

Așa... și cu vre-un păstrăv afumat... că am auzit că la Arcis...

Unii s'au așezat pe scaune, alții s'au dus să se schimbe.

PHILIPPEAUX *privind pe fereastră*

Dar ști că e minunat aci... și satul... satul e foarte frumos.

CAMILLE *fire impresionabilă*

Nicăieri nu e toamna atât de frumoasă ca în Champagne. E mare parcul?...

DANTON

Cu fâneață cu tot, vreo zece hectare... Dar e frumos, nu?

FABRE

Numai atât ai furat? La Iacobini se spune că ai aci un domeniu de o mie de hectare.

DANTON *încruntat, fără să se supere*

Vrei să pleci grabnic înapoi...? Nu-mi mai vorbi aci de Paris și de proștii de acolo... — *către Louise care a intrat harnică în șorțul ei albastru* — Louise, spune lui maman să se gătească... Avem musafiri azi.

O VOCE RĂGUȘITĂ PE FEREASTRĂ

He, Danton!... Danton!

DANTON *merge la fereastră și strigă vesel*

Hei, Louboulot... ți-ai pornit burta la plimbare? Urcă dealul Louboulot, că dacă nu, până la anul, dai cu fundul de pământ...

VOCEA

Luăm paharul cu vin după masă? Facem un trie trac.

DANTON

Mâine Louboulot, să-mi scot paguba de eri... Azi avem musafiri... — *către Philippeaux* — Intrebai de pământ Philippeaux?... O parte e moștenită... cealaltă am cumpărat-o când mi s'a răscumpărat de către Stat, cancelaria de avocat... șaptezeci de mii de livre... Pe toate le-am băgat în fânețuri, parc și casă... Totul e făcut din petece — *cu o fericire casnică* — Dar e frumos? Nu? — *e adânc prins de bucuriile vieții de aci.*

WESTERMANN *posomorît... şi brusc, cu o hotărîre de soldat*

Trebue să mergi la Paris, Danton... — *scade ceva în atmosferă.*

DANTON *necăjit, cu buzele crispate*

De asta aţi venit toţi?

CAMILLE

Neapărat — *şi el stăruitor* — Trebue să vii. Tu nu ştii ce-i acolo... Se urzeşte împotriva ta. Robespierre a devenit de şase luni de când ai părăsit Parisul, tiranul Comitetelor.

DANTON *revenindu-şi*

Eh! puţin îmi pasă... Ca Achile... n'am nevoie decât să strig de trei ori, ca să se ascundă fugind cu toţii.

PHILIPPEAUX *mişcat, cald*

Ei bine, strigă... E timpul...

DANTON *scade scurt tonul*

Nu, încă nu... — *nemulţumit că e tulburat* — Nu ştiu... mă simt atât de bine aci... Lasă-i să-şi facă de cap... — *pentru el, ca un gând* — Dar n'o să îndrăsnească ...

WESTERMANN *aprig*

Tu ştii că au răspândit svonul că nu-i adevărat că eşti la Arcis, să-ţi cauţi de sănătate, ci că eşti în Elveţia, să duci averile furate?...

DANTON *dintr'odată tulburat*

Cine a spus asta?

CAMILLE

Urlă Parisul... eşti atacat la gazetă... la iacobini... la cordelieri.

DANTON *se scoală indignat, îndurerat, vorbeşte simplu*

Ce au cu mine? De ce nu mă lasă în pace? Nu vreau să aud de nimic. Aci sunt mulţumit... Intre apă şi piatră... Să rămân îngropat la Arcis. In trecut vocea mea a fost megafonul — *subliniază* — convingerii mele, azi nu vreau să fiu megafonul — *amar* — prostiei tuturor.

CAMILLE

Oricui îi e permis să stea deoparte. Cui a fost însă Danton... nu!

DANTON *ca scuturându-se de friguri*

Nu... nu... lăsaţi-mă, în pace... Nu mai vreau nimic... Nu mai sunt Danton... Mă cheamă Louboulot — *e întărîtat în el, abătut.*

WESTERMANN

De altminteri, nu vor să creadă că te-ai retras definitiv. Robespierre şi Billaud spun mereu că te-ai retras aci numai ca să complotezi... Le e frică.

DANTON *nedumerit, desgustat*

Ei bine, dacă sunt acolo le e frică... Dacă sunt aici, iar le e frică... Atunci..?

FABRE *convins*

Un titan nu se poate ascunde... Ba încă mai multă teamă inspiră când nu-l vede nimeni... îi nelinişteşte pe toţi.

CAMILLE *zâmbind amar*

Collot d'Herbois a spus la Club că a venit timpul să se rupă măştile.

DANTON *se plimbă greoiu, apăsat prin odaia mare*

CAMILLE

De altminteri e o luptă în toată regula, pornită contra noastră... Toți prietenii tăi sunt urmăriți de haita lui Robespierre... Herbert în gazeta lui ne atacă sălbatec.
Lui Westermann i-au luat comanda.

DANTON *uimit, stă'n loc*

Ți s'a luat comanda? Cum asta?

PHILIPPEAUX

Ascultă, ca să vezi ce infamie... Brigada lui Westermann ocupase Chatillon... Cu toate ordinele lui însă, peste noapte nu s'au luat măsurile de pază și un atac puternic al răsculaților a pus toată brigada pe fugă... Infuriat, Westermann a format un grup de 200 de călăreți, și a contra-atacat cu ei atât de înverșunat, că a dat peste cap pe cuceritori, a reluat orașul... — *face o pauză anume* — Dar a și pedepsit exemplar pe cei care nu și-au făcut datoria... — *ridică din umeri* — E acuzat acum că s'a purtat aspru cu soldații voluntari.

DANTON *înfuriat*

Ei, de aceea nu se mai termină luptele de acolo... Iată, într'un an de zile nu s'a putut potoli răscoala!... Să nu vă mirați, dacă niciodată Vendeea nu va fi înfrântă...

CAMILLE

De altfel în privința asta... Philippeaux are lucruri uimitoare... are acte... Știi că el a fost reprezentat al Convenției acolo? Dă peste cap Comitetul într'o singură ședință a Adunării...

FABRE *de aceeași părere, hotărît*

Are acte... Le-a strâns într'un memoriu... Pe care îl publicăm... o să-l vezi.

DANTON *îndoindu-se*

S'au petrecut nereguli... acolo?

PHILIPPEAUX *bărbat hotărît, îndârjit*

Ce nereguli?... Infamii. Trebue să sfârşim cu Ronsin şi cu toată haita lor.

DANTON *iar cu fruntea în pământ oftează, e tot mai mare desgustul*

Nu merg... Lasă-i să-şi facă de cap... O să mă atace, dar în cele din urmă n'au să îndrăsnească.

FABRE *cu înţeles*

Tribunalul revoluţionar?...

DANTON *zâmbeşte fără să creadă*

Danton în faţa Tribunalului revoluţionar? Cum o să îndrăsnească?

CAMILLE *cu aluzie*

Indrăsneală, necontenit îndrăsneală...

FABRE

Te înşeli Danton, dacă îţi închipui că infamia lor se poate opri... N'au nimic sfânt... au orbit şi poporul...

DANTON *iar râde pentru el însuşi când îşi aduce aminte de îndrăsneală*

Mi-e silă, şi de ei şi de popor — *şi iar ca un joc al gândurilor* — N'or să îndrăsnească.

CAMILLE *hotărît, cald*

Nu, Danton, trebue să mergi... De altfel, eu cred că ai să mergi... Nu ştii, la Palais Egalité, ce spuneai,

în Iunie..? Că s'a isprăvit... Dar a fost destul pe urmă ca să ţi se dea Comitetul peste cap, pentru ca, în zece zile, în August, să frămânţi poporul cum n'ai făcut-o niciodată. Mi-aduc aminte la iacobini acum trei luni când părea că se dărâmă sala de aplauze. Robespierre care te crezuse « demonetizat » râdea galben şi Vadier nu mai putea sta locului.

PHILIPPEAUX *nemângâiat*

De ce n'ai profitat de această revenire a popularităţii? A doua zi din nou Convenţia ţi-a propus Comitetul?

DANTON *cu o adâncă sinceritate, obosit de amintire*

Pentrucă mi-era silă... Mi-era silă de oameni, Philippeaux — *iar pe gânduri* — Nu cred că o să îndrăsnească.

FABRE

Atunci ai făcut mai curând rău cu revenirea aceea oratorică, pentrucă le-ai dovedit duşmanilor tăi, că, atunci când te cred desfiinţat, e destul să ridici fruntea, ca să redevii întreg cum ai fost... Că eşti deci un pericol statornic.

DANTON *mereu obosit şi desgustat*

N'am vrut să fie decât o încercare... Vedeam că m'am depărtat mult de popor... îmi ziceam... poate că s'a depărtat poporul de mine... mi-era teamă că găseam strugurii prea acri pentrucă nu ajungeam la ei. Când după ce căzuse Comitetul, am văzut şi capetele voastre abătute, începusem să mă îndoiesc de mine... Aveam nevoie de o încercare — *cu oarecare însufleţire, strâmbându-se.* Ajungeam foarte bine... Dar strugurii erau cu adevărat sălcii. I-am lăsat lui Robespierre — *violent crispat* — Nu vreţi să pricepeţi că mi-e silă de tot...? de poporul ăsta pe care îl poate zăpăci oricine vrea... pentrucă-i făcut din proşti, din lacomi, din răi...

CAMILLE *impresionat, totuși ca o încercare*

Dar la zece August? Dar în Septemvrie?...

DANTON *cu ochii grei de gânduri, plin de viață ca de o sevă turburată*

A, a fost cu totul altceva... La zece August, în Septemvrie poporul vrea ceea ce vream și eu, sau dacă vreți, eu vream ceea ce vrea poporul... Astăzi gândurile noastre sunt diferite... Nu pot să lupt împotriva propriilor mele convingeri de dragul poporului... Eu vreau ordine, poporul vrea desordine... Trebue fixată Revoluția și poporul nu o vrea... Iar dacă el nu vrea, am să-i dau eu cu deasila ordinea?

CAMILLE *își toarnă din carafa adusă pe tavă*

Ei, aci te înșeli. Danton... Poporul vrea ordine... Cei care nu o vor sunt o seamă de pescuitori în apă turbure... Robespierre, Billaud Varrenne, Vadier, Collot d'Herbois, Herbert și toată haita lor. Poporul e sătul... Haita asta face să curgă râuri de sânge, pentru ca să poată domni ea prin teroare — *îi sclipesc ochii de indignare.*

DANTON *neîncrezător, luând lucrurile cu ușurință*

Teroare... E un mod de a vorbi.

CAMILLE *energic, de-a-dreptul*

Teroare, ăsta e cuvântul — *subliniază* — anunțat oficial.

FABRE *întărește viu*

Cum nu știi..? Robespierre e de părere că oamenii nu știu decât de frică... Că trebue legi draconice și execuții exemplare. Au hotărît oficial « Teroarea ».

DANTON *răcit, nedumerit, pe gânduri*

Ideile sunt ale mele...

TOŢI *surprinşi îl privesc, descoperindu-l parcă slut şi copleşitor.*

DANTON *cu o tristeţe îndepărtată, privind lung pe fereastră*

Dar aveau un sens. . . Eram în plină luptă cu duşmanul în ţară. . . Dar azi? suntem victorioşi la toate hotarele azi nu mai e niciun fel de opoziţie. . .

WESTERMANN *vine energic la el, îl prinde de umerii uriaşi*

Atunci nu e decât un singur lucru cinstit. . . Să mergi să iei armele — propriile tale arme — din mâna asasinilor. . . Tu le-ai făurit, ca să ucidă acum ei cu ele?

DANTON *nu se poate regăsi, e adânc turburat, parcă ar primi.*

CAMILLE *îndurerat, viu, spontan*

De la 1 Octomvrie, Teroarea e « legală ». . . Mii de oameni au fost aruncaţi în închisori. . . Fouquier Tinville trimite la ghilotină în fiecare zi convoaie întregi. . . După regină. . . girondinii. . .

DANTON

I-au executat şi pe ei? — *îi sunt ochii umezi, surâde unei amintiri îndepărtate* — Guadet! Aţi vrut războiul. . . aţi vrut moartea, Guadet.

CAMILLE *cu un val de tristeţe în voce*

După amiază când am plecat noi. . . duceau la eşafod pe nevasta lui Roland.

DANTON *lovit în inimă, se ridică în picioare*

Doamna Roland: — *vine spre Camille* — A executat Robespierre pe d-na Roland?

CAMILLE *confirmă cu o clătinare a corpului, pe urmă obosit*

Şi zeci şi zeci de nevinovaţi... Stai să-ţi arăt că am aci instrucţiunile de arestare trimise secţiilor... — *se duce să le caute în haină.*

FABRE *ca o taină, în soaptă îndurerată*

Ştii că pe Camille erau să-l execute acum zece zile. Când a auzit sentinţa în procesul girondinilor, el a strigat, isbucnind în hohote de plâns... « Eu... eu i-am omorît ». Intr'adevăr în loc de rechizitoriu, Fouquier Tinville a cetit raportul lui Amar care nu era de fapt decât « Brissot demascat » al lui Camille — *au trecut prin clipe de spaimă* — De abia l-am scos din sală. Unii cereau să-l adauge şi pe el pe listă.

DANTON *s'a sculat şi se plimbă fierbând în el, prin odaia luminoasă*

Robespierre...

CAMILLE *înfuriat arată ceva scris pe pagini întregi*

Uite... uite... — *răspicat* — 12 paragrafe — *ceteşte viu* — « Suspecţi cei cari » — la punctul 8 — vorbesc cu milă de soarta poporului şi răspândesc ştirile rele cu o durere « afectată » — *toţi se privesc cu uimire, ceteşte mai departe* — Cei cari au legături cu regaliştii, cei cari — *iar răspicat* — « afectează », ca să pară republicani, o austeritate şi o severitate studiată — *râde nervos de această enormitate* — Cei cari compătimesc cu cei condamnaţi... — *Danton e uluit, ridică din umeri.*

FABRE *către Camille*

Vezi din ce ai scăpat?

CAMILLE *într'un crescendo de mirare indignată*

Cei cari au avut rude condamnate, cei cari au avut prieteni printre girondini şi moderaţi » — ascultă — *şi*

aci ridică tonul, cum ar ridica fraza pe un scut — « Cei cari au primit cu indiferenţă Constituţia republicană » — *mai sus* — « Cei ce n'au făcut nimic împotriva libertăţii, dar nici pentru ea n'au făcut nimic » — *cetirea acestor instrucţii deşi cunoscute de către toţi, afară de Danton, e deprimantă.*

DANTON *uluit, descheeat, abătut*

Au înebunit! Au înebunit!

FABRE *cu ochi vii de indignare*

Cred, că au înebunit... Hebert, care a luat locul lui Marat — mai bine îl nimerea pe el Charlotte Corday — cere prin « Père Duchesne » sute de capete în fiecare zi şi a propus înlocuirea religiei prin « Cultul Raţiunii ». E un iad la Paris.
Nu mai sunt permise ceremoniile la înmormântare

DANTON *oprindu-se în loc, mirat, scurt*

Cum, Cultul Raţiunii?

FABRE

« Cultul Raţiunii ». Religia a fost decretată drept fanatism criminal. Arhiepiscopul Gobel şi toţi vicarii au fost duşi la bara Convenţiunii şi siliţi să abjure religia... Cu festivităţi « raţionale » o actriţă, « zeiţa raţiunii », a fost instalată la Notre Dame, iar în locul Fecioarei a fost pus bustul lui Marat!

DANTON *uimit iar*

Au făcut asta?...

FABRE *firesc*

Acum 25 de zile... Hebert şi cu ai lui terorizează şi pe Robespierre.

PHILIPPEAUX *îndurerat*

Hai la Paris, Danton...

DANTON *fiindcă, să mai asculte e peste puterile lui, cu o indignare conținută însă*

Hebert trebue dus la ghilotină.

TOȚI *ceilalți au un strigăt de satisfacție.*

PHILIPPEAUX *cu ochii vii*

Iată-l din nou pe Titan.

WESTERMANN *bucuros, energic*

Nu... Danton... trebue...

CAMILLE *îl întrerupe, încălzit*

In două luni victoria e a noastră... eliberăm poporul.

FABRE *hotărît*

Trebue făcut un plan de luptă.

CAMILLE *cu suflet involt*

Ce plan?... Cerem ca în locul Teroarei să constitue un « *Comitet de clemență* ».

TOȚI *primesc, surprinși de justețea ei, ideea*

Da... da...

CAMILLE *oratoric*

Danton va fi la tribună, Phillippeaux publică memoriul, Westermann are armata iar eu... Ah! îmi reiau condeiul — *cald* — Danton, scoatem gazeta.

FABRE *precis*

« Revoluțiile Franței și ale Brabantului »?

CAMILLE

Da.

DANTON *după o clipă de gândire*

Nu, boteaz-o « Vechiul Cordelier ». Să se știe!... să afle stârpiturile astea, că noi suntem aceeași.

TABLOUL XV

O alee într'un parc la Paris

Un vânzător de gazete, un grup de bărbați și femei. Mai târziu vine Robespierre cu Tallien și pe urmă Danton cu Desmoulins.

VÂNZĂTORUL *strigă*

« Vechiul Cordelier ». Număr nou... Camille Desmoulins cere « Comitet de clemență ». « Danton revine dela țară ».
Câțiva năvălesc să-l cumpere.

O DOAMNĂ *rugător*

Domnule, — *tresare, se uită speriată în jur* — cetățene, dă-mi te rog un număr...

UN DOMN BĂTRÂN

Dă-mi și mie... dă-mi băiete și mie...

VÂNZĂTORUL *strigă mereu*

« Vechiul Cordelier ». « Hebert e făcut harcea-parcea ». Ei, cetățene. E 3 franci numărul...

UN DOMN BĂTRÂN *indignat*

Dar costă cinci zeci de centime.

VÂNZĂTORUL *nu-l ascultă, dă altuia foaia*

Vechiul Cordelier Nr. 3. « Danton a vorbit la Convenție ».

O DOAMNĂ IN NEGRU *împăturează bucuroasă foaia*

O duc la închisoare... de abia o așteaptă toți — *râzând fericită* — S'a întors Danton.

O VOCE *o voce speriată dă alarma*

Robespierre!... — *pleacă toți îngroziți căutând să nu pară însă că fug. După un timp intră Robespierre și Tallien. Robespierre e bine îmbrăcat, rece « țeapăn » are un câine mare de rasă cu el. Nu ascultă ce-i spune Tallien.*

TALIEN *bărbierit frumos, lingușindu-l convins și vulgar*

Le-am spus: « Dar Robespierre e geniul Republicii... Ce ar fi azi Franța dacă nu l-ar asculta? Când toți jefuesc cu nerușinare — *Robespierre crispat, absent, se uită la scoarța unui copac* — Când Danton, petrece în orgii, când totul e corupție, unul singur veghează: Incoruptibilul! El singur are curajul să trimeată la ghilotină nu numai pe trădători, dar și pe cei conrupți, pe necinstiți.

ROBESPIERRE *stă locului privind ceva, o cutie de mucava căzută pe jos.*

TALIEN *continuă vorbăreț*

O, încă prietenii mei m'au felicitat după ce am propus la Convenție afișarea discursului tău, Robespierre. « Foarte bine ai făcut », îmi spuneau... « Trebue ca toată Franța să știe azi cine e omul care e asemănător eroilor antichității ». Mâine, iau iar cuvântul în Adunare!

ROBESPIERRE *rece*

Tallien — *vrea să scape de el* — D-ta mergeai mi se pare încolo?

TALLIEN *nu pricepe*

Da, tot încolo merg şi eu... De altfel cu toate că ştiam că în fiecare zi faci plimbarea asta... mi-a făcut o mare bucurie că ne-am întâlnit. Mă gândeam ca mâine la Convenţie să...

ROBESPIERRE *s'a aşezat pe o bancă şi a deschis o carte, îşi pune ochelarii.*

TALLIEN *se uită la carte fără să puie mâna pe ea*

Rousseau? Cât de bine l-ai înţeles!

ROBESPIERRE *rece, cu buze crispate, întins ca o lamă, privind pe deasupra ochelarilor*

Tallien, d-ta, trimis în calitate de proconsul la Bordeaux, ai furat giuvaericalele celor pe care i-ai ghilotinat... — *Tallien a înghețat, se clatină, se depărtează împleticindu-se, Robespierre citeşte.*

Danton şi Camille vin. Danton are o mişcare de repulsiune, vrea să se întoarcă, Camille îl opreşte... se apropie de Robespierre.

ROBESPIERRE

Te-am rugat să vii acasă la mine, Camille... — *are tonul acru şi simplu.*

CAMILLE

Cred că e de prisos să mă întâlnesc cu St. Just... Voiai să-mi spui ceva? Ştiam că treci pe aci... că într'o zi o să te întâlnesc.

ROBESPIERRE *precis, superior*

Da, vream să-ţi amintesc că numai cu greutate am obţinut să nu fii radiat dela jacobini... Dacă mai scoţi un număr din « Vechiul Cordilier », însă...

CAMILLE *zăpăcit, ironic*

Ce? te supără succesul foii? — *Robespierre îl priveşte dispreţuitor, sumes* — Niciodată o gazetă nu s'a vândut atât... 50 de mii de foi de fiecare număr.

ROBESPIERRE *linie dură, dreaptă*

Asta dovedeşte numai, ce mare e numărul celor care au nevoie de un — *cu ironie rece* — « comitet de clemenţă » — *îl priveşte cu o linişte de moarte pe Danton.*

CAMILLE

Trebue să fii bun Robespierre, trebue să ai milă.

ROBESPIERRE *mereu cu o ironie teribilă de mort*

O femeie care se dă oricui din milă, fără să o păstreze pentru cel ce o merită, nu provoacă decât desgust. Un conducător de stat care e « milos » şi cu buni cu şi răi, face nenorocirea tuturor.

CAMILLE

Indulgenţa e omenească Maximilien.

ROBESPIERRE

Indulgenţa e totdeauna un fel de scuză şi avans propriilor tale păcate. Ea e plăcută în vremuri de pace şi înflorire, dar e criminală atunci când e în joc soarta unui popor. Franţa nu poate fi lăsată la voia bună a unor oameni care mănâncă şi chefuesc bine — *se uită cu înţeles la Danton.*

DANTON *stă pe gânduri, apoi deodată*

Robespierre, eu nu te mai înțeleg.

ROBESPIERRE *rece, cu obraz stins*

Asta am văzut-o de mult.

DANTON *abate o figură teribilă și nedumerită asupra lui*

Robespierre, revoluția e sfârșită, dușmanul e dincolo de toate frontierele, ce rost mai are amenințarea asta a morții, ce rost atmosfera asta de panică?

ROBESPIERRE *calm, precis*

Ce înțelegi prin Revoluție sfârșită? — *Danton rămâne nedumerit* — Și ce înseamnă că dușmanul e dincolo de frontieră? Dacă ești în războiu « aici » sau « dincolo », nu-i tot una?

DANTON *rămâne mai departe pe gânduri, oftează*

Ascultă, Robespierre... Cruzimea pentru apărarea Patriei era necesară atunci când aveam în țară un partid contra revoluționar, un partid regalist, — vreau să zic un partid care putea, nu numai trăda, dar și ataca din spate... Dar azi?... Nobilii cari au rămas, au fost măcelăriți mai toți... Ai dus la eșafod chiar pe girondini... Lasă lumea să răsufle Robespierre... Apăsarea asta cumplită a morții paralizează totul... Lumea înnebunită nu știe ce să mai facă...

ROBESPIERRE *insinuant*

Nu sunt neliniștiți decât cei care nu au conștiința curată — *nu-l ascultă, se uită în carte.*

DANTON *crispat cu ochi teribili, cu pumnii strânși*

A ta nu-ți spune nimic?

ROBESPIERRE *calm, cu fruntea sus*

Conştiinţa mea singură mă ţine în picioare în împrejurările grele de azi...

DANTON

La Nantes oameni, au fost urcaţi în bărci, pe urmă scufundaţi cu tunurile în apă. La Arras, dar lor bine le faci, că ei te-au trimis în Adunare, Le Bon a lăsat străzi întregi deşarte... Parisul e plin de mame şi soţii disperate — *desnădăjduit, amar*, — şi conştiinţa ta e limpede! — *încleştat* — Ai o conştiinţă de sticlă, Robespierre.

ROBESPIERRE *cu asprime subţire*

Omul care a patronat. Septemvrie îmi spune asta?

DANTON *înfuriat*

Septemvrie a fost o nenorocire... un naufragiu, o cumplită deslănţuire, Septemvrie a fost când se aştepta din clipă în clipă intrarea Prusacilor în Paris. Acum se asasinează încet şi cu premeditare... Le Bon pune masa în balcon, ca să aibă distracţie, când mănâncă, privind cum ghilotina retează zeci de capete...

ROBESPIERRE *cu limpezime*

Nimeni nu a fost executat până nu a fost mai întâi judecat. Niciun cap n'a fost retezat, fără să se facă asta conform legii...

DANTON *strâmb, hidos şi omenesc*

Glumeşti, Robespierre... Vorbeşti de judecată!? dar judecata ta condamnă tot atâţi vinovaţi cât nevinovaţi...

ROBESPIERRE *convins, rece, fără mişcări cari deplasează liniile*

Cine ţi-a spus că a pierit vreun nevinovat?

DANTON *îl privește uimit, ca pe un monstru îi întoarce disprețuitor spatele și pleacă.*

ROBESPIERRE *lui Camille*

Camille, nu mai ceti pe Tacit... — *și pleacă în direcție opusă.*

TABLOUL XVI

La Robespierre, într'un birou la Convenție, peste douăzeci de zile

SCENA I

ROBESPIERRE, UN AGENT

AGENTUL *dând raportul*

Erau aseară la o masă la Palais Egalité, Danton, Camille, Herault, Lacroix și Philippeaux, beau și vorbeau despre tine, cetățene...

ROBESPIERRE *cu ochi mici, nervos, dar fără gesturi*

Spune!

AGENTUL

Danton spunea că Franța are nevoie de pace... că însă niciodată Comitetul actual nu o să fie în stare să obție pacea, pentrucă e un comitet de... — *șovăie.*

ROBESPIERRE *rece întins, automat*

Spune.

AGENTUL

Spunea că e un comitet de... de... proști.

ROBESPIERRE *abia se observă uşor de tot că e nervos*

Da.

AGENTUL

Pe urmă spunea că la — *şovăie* — Robespierre nu-i nicio nădejde, că trăeşte numai între cumetre bătrâne, la Duplay.

ROBESPIERRE *automat*

A spus chiar « cumetre ».

AGENTUL

Da... şi cei adunaţi în jurul mesei râdeau...

ROBESPIERRE *cu umerii ridicaţi*

Ai notat pe cei care râdeau?

AGENTUL

Da.

ROBESPIERRE *rece scăzut*

Unde-i nota?

AGENTUL

O am aici — *i-o pune pe masă.*

ROBESPIERRE

Ce se spunea despre executarea hebertiştilor?

AGENTUL

Toţi erau mulţumiţi... Iar Delacroix a spus: « a fost destul ca să smulgem pe Danton dela ţară şi să scoată

Camille gazeta. S'ar mai putea să le vie rândul şi altora. Bine că se ştie: cine cade sub condeiul lui Camille Desmoulins, merge la ghilotină »... Danton e prietenul şi biciul Comitetului — *îşi aduce aminte* — A, toată masa — pe urmă am aflat — a fost ca să sărbătorească triumful de ieri al lui Danton la Convenţie când l-a îmbrăţişat preşedintele şi l-a aclamat Adunarea în picioare.

ROBESPIERRE *nervos*

Bine, du-te. Nota asta poţi s'o comunici şi lui Vadier la Comitetul siguranţei... Pe urmă anunţă că la şedinţa de astăzi iau parte comitetele reunite: al Mântuirii publice şi al Siguranţei — *rămas singur, ceteşte numele de pe listă şi înseamnă cu creionul.*

SCENA II

DANTON, ROBESPIERRE

ROBESPIERRE *când îl vede intrând pe Danton, rămâne locului plictisit, fără niciun gest, ca un manechin n frac albastru.*

DANTON *cordial, vine spre el*

Maximilien, am venit cu inima deschisă ca să ne mpăcăm: Am trecut peste orice.

ROBESPIERRE *rămâne rece, nu dă mâna.*

DANTON *cald*

Maximilien puţin îmi pasă că rămâi aşa înţepenit. E o mască. In fond eşti un om cu care se poate vorbi... Hotărîrea ta, de a trimete în sfârşit, haita lui Hebert la ghilotină...

ROBESPIERRE *cu buze nervoase*

Hotărîrea n'a fost luată « în sfârșit ». Comitetele nu au avut nevoie de imboldul nimănui ca să-și facă datoria — *cu aluzie la spusa lui Danton* — Și cei care se cred « prietenul » și biciul Comitetului, se înșeală...

DANTON *râzând bonom*

Ți s'au raportat năzdrăvăniile dela masă? — *se apropie de el prietenos* — Robespierre, nu lua în seamă vorbe de chef...

ROBESPIERRE *cu umerii drepți*

Ar fi mai simplu să nu faci chefuri într'o vreme când ara sângerează și când trebue să dominăm pe trădători și corupți prin Teroare...

DANTON *cu căldură și sinceritate, deosebindu-se de Robespierre, ca și îmbrăcămintea lor*

Robespierre, încă odată îți spun, măsurile acestea teribile erau bune când Patria era în pericol și când Revoluția era amenințată — *gesticulând familiar* — Astăzi — una e biruitoare pe toate câmpurile de luptă alta domină nediscutat înăuntru... Cu alte cuvinte și-au împlinit menirea...

ROBESPIERRE *precis, cu gâtul țeapăn*

Te întreb și azi: Ce te face să crezi că Revoluția e sfârșită?

DANTON

Pentrucă toate țelurile ei sunt atinse...

ROBESPIERRE *mereu cu ochii mici și buze nervoase*

Adică?

DANTON *scăzând brusc, conținut, violent și amenințător totuși*

Ai dreptate, Maximilien. Țelurile ei nu sunt încă...

ROBESPIERRE *are un surâs de mort dar se simte în ceea ce spune o rană ascunsă, lasă să se vadă în el adâncimi de omenie și vis, întrerupe.*

Au devenit cumva oamenii mai buni? Sunt pe lume mai puțini săraci?... Au mai multă omenie cei bogați? Se înşeală mai puțin? — *enumără și așteaptă trist*

DANTON *a rămas întrerupt, cu mâna în aer*

Ai dreptate Maximilien, țelurile Revoluției nu sunt atinse... Piedici mari mai sunt încă în calea lor... — *viu, grăbit* — Drepturile omului au fost punctul de plecare al Revoluției şi tu nu le respecți... libertatea de opinie a fost o clauză importantă şi tu o calci în picioare, respectarea voinței poporului era dogma Revoluției şi tu nu vrei să ştii de ea, proclamarea unei Constituții era punctul cardinal al Revoluției şi tu îi suspenzi aplicarea — *teribil, cu înțeles* — Ai dreptate... țelurile Revoluției nu sunt atinse — *îl privește groaznic* — Ia seama, Robespierre.

ROBESPIERRE *nu ia în seamă amenințarea, cu ochii biruitori, căci are logica cu el*

Da, ai dreptate, Danton, dar acest program fusese realizat chiar sub rege, de către partidul constituțional al lui Barnave... — *perfid, precis cu ochii de pasăre de pradă, ridicând fraza ca pe un talger de oțel* — De ce ai mai cerut un « supliment de revoluție? » — *așteaptă*

DANTON *se clatină sub lovitura acestui argument. Pe urmă șovăind*

Pentrucă aceia nu erau sinceri... în hotărîrea de a aplica legile.

ROBESPIERRE *a crescut, pare un mort biruitor*

A!!!

DANTON *îl privește uimit, neliniștit căci nu pricepe ce vrea*

Bine...

ROBESPIERRE *sentențios*

O Revoluție nu e consolidată până când nu e garantată prin sinceritatea oamenilor... Și garanția de sinceritate e Virtutea — *se frânge abătut* — Dar deocamdată Virtutea nu poate domni decât prin Teroare... — *cu o imensă tristețe* — Oamenii sunt răi, mincinoși și lacomi... Nu respectă nimic și nu se gândesc decât să-și cultive propriile lor vicii, chiar dacă ar fi să vie, după ei potopul... — *nebănuit de îndurerat cu gura coclită* — Ii cunosc pe toți și mi-e silă de ei... Sunt virtuoși numai atunci când știu deasupra capului lor cuțitul îngrozitor al ghilotinei — *neînduplecat* — Ei bine, principiul unui stat este Virtutea, iar până la realizarea ei, Teroarea — *are ceva limpede și ultim în privire.*

DANTON *a ascultat pe gânduri, cu mâna la falcă, pe urmă întreabă, conținut — privindu-și unghiile dela mâna dreaptă*

Și după ce ai să cunoști tu oamenii virtuoși? Care, anume, sunt virtuoși?

ROBESPIERRE *nervos, direct, perfid*

Cred că nu acei care petrec în orgii la Palais Egalité — *cu înțeles* — Nu cei care trimet desene murdare fetelor nevinovate.

DANTON *gata să-l lovească, se stăpânește, pe urmă, cu aluzie, viu*

Dar acei care au vicii ascunse? Dar cei care sapă în întunerec? Dar intriganții cu aer de abate? Dar ce

care toarnă încet, pe nesimţite, surâzând otrava infamii lor? Dar cei care clocesc tăcut ambiţii criminale? Pe ăştia cum îi cunoşti? — *insinuant* — Cum o să-i cunoaştem? — *drept, rămâne cu degetele crispate în aer* — ca să-i demascăm? — *stă ca o statue un timp, pe urmă după un ocol interior, destins, cald, rugător parcă* — Robespierre, ascultă-mă pe mine... Lasă viaţa să curgă mai departe. Ea singură e mare... şi bună... şi dreaptă — *cu ochi frumoşi* — Lasă Robespierre, omenirea să iubească, să cânte, să se bucure... Niciodată n'o să vie Virtutea ta... Mai întâi că nici nu ştim ce e, anume, acea Virtute.

De ce crezi tu că un om e mai bun, numai pentrucă, suferind de stomac, nu poate mânca? de ce crezi că un om care are testiculele uscate e mai bun cetăţean decât cel care dă naştere la copii?

ROBESPIERRE *cu febră*

Pofte şi vicii!

DANTON *larg, aşezat, cu emoţie stăpânită*

Tu ai o inteligenţă ciudată Robespierre, dar nu ştiu cum, e prea, prea geometrică... A mai fost în antichitate, un om cu inteligenţa geometrică... Era un uriaş. Avea un pat şi prindea pe trecători, pe care îi măsura cu patul lui... Pe cei mai scurţi decât patul, îi întindea până la măsură... pe cei prea lungi, îi scurta de picioare — *ridică tonul ca pentru un apel* — Nu măsura poporul francez cu patul ideilor tale... Robespierre...

Nu e destul ca să ai o noapte de insomnie şi să faci un plan pentru fericirea societăţii! Tu tragi linii ca un inginer... Dacă nu ţi se pare că ai tras destule mai chemi şi pe St. Just... Dar viaţa nu merge în cămaşa de forţă a socotelilor voastre...

ROBESPIERRE, *dur, sticlos*

Şi totuşi pentru cei nebuni şi răi... cămaşa de forţă e necesară...

DANTON *cu caldă înțelepciune*

Hei, Maximilien, numai morții sunt cuminți... și oamenii care seamănă cu ei. Cei vii mănâncă, pipăie femeile, asudă, se...

ROBESPIERRE *ridică privirea să-l întrerupă.*

DANTON

Când un om nu mai poate asuda chiamă doctorul... că dacă nu, începe să delireze... — *ironic* — are « idei ».

ROBESPIERRE *are o privire de nedumerire și oroare, pe urmă începe să foileteze dosare.*

DANTON *rugător*

Robespierre lasă Virtutea. Să ne mulțumim să organizăm astfel Societatea, încât să ni se pară că prezintă mai multe garanții politice de dreptate... — *precis* — Acesta-i țelul unei Revoluții.

ROBESPIERRE *la « garanții politice » s'a oprit*

Crezi că e de ajuns?

DANTON

Și cea mai bună garanție politică este, că odată instituțiile republicane fixate, noi conducătorii să ne înțelegem frățește... pentru binele Patriei... — *cu ochii în lacrimi, cald, frățește* — Robespierre, îți întind din nou mâna...

ROBESPIERRE *rămâne rece ca un manechin în frac albastru.*

DANTON *îngrozit, teribil*

Vrei război — *abea se stăpânește, comprimă greu ceva în el, pe urmă iar împăciuitor* — Robespierre vreau

să-ți pun o întrebare anume: Crezi tu că — *și caută mișcat* — dacă ai să mă duci pe mine și pe toți prietenii mei la ghilotină — să admitem, căci cu tine nimic nu e imposibil — crezi tu că Republica va fi salvată? — *cu un ocol teribil* — Adică vreau să văd dacă ești numai canalie, sau și prost... — *are gura crestată și crispată.*

ROBESPIERRE *e lovit în plin, dar rămâne cu privirea ca o lamă.*

DANTON *lămurește, stăpânindu-se*

Din punctul tău de vedere. Adică: ești sigur că peste o lună, peste două sau peste trei, nu ai să mergi și tu la eșafod lăsând totul pe mâna lui Tallien și a lui Barère? Lăsând Republica asta pentru care a curs atâta sânge eroic pe mâna unor farsori de bâlciu? — *așteaptă* — Ești sigur că ea va dăinui dacă...

ROBESPIERRE *convins definitiv, ca un fel de loialitate logică*

Da...

DANTON *încremenește, îl măsoară lung*

Pari sincer — *înțelege simplu* — Ești numai prost — *teribil, din prag acum* — Robespierre ești cel mai mare dușman al Republicii, dar și cel mai norocos... Pentrucă eu niciodată nu voiu avea tăria să te duc la ghilotină. Cel mult dacă o fi să te închid într'o casă de nebuni *iese.*

ROBESPIERRE *după un timp, sună și către cel care intră*

S'au adunat Comitetele?

TABLOUL XVII

Tot un birou

ROBESPIERRE, SAINT-JUST, CAMBON, COUTHON, BILLAUD, VARENNE, LINDET, VADIER, BARRÈRE, etc.

ROBESPIERRE

Indată ce sosesc colegii noştri, vom asculta pe colegul St. Just, care întors de pe câmpul de luptă, are să ne facă o expunere a situaţiei armatelor noastre... De aceea s'au convocat Comitetele reunite.

VADIER *schimbând prin surprindere ordinea de zi hotărît.*

Găsesc că pericole mai mari decât cele din afară ameninţă Republica dinăuntru... Danton conspiră.
Mare mişcare, căci întâia oară, Danton e acuzat în şedinţă.

ROBESPIERRE *a avut o iluminare de satisfacţie, pe urmă prefăcut, strâns*

Ar fi de dorit să nu schimbăm ordinea de zi a lucrărilor noastre... De altminteri socot că Vadier exagerează puţin... — *perfid* — E adevărat că Danton e înconjurat de oameni pe care îi bănuim în slujba Engliterii, — *fals*, — dar trebue să ţinem socoteală că el a fost un republican.

SAINT-JUST *arhanghel aspru al Revoluţiei*

A căutat să salveze pe Maria Antoineta...

ROBESPIERRE *simplu, ipocrit*

Nu cred... Aşa se zice că ar fi avut intenţia de a aduce pe tron pe ducele de Orleans. Trebue să ne gândim însă că alături de noi, Danton a luptat foarte adesea.

SAINT-JUST *tot mai hotărît*

Cine a fost alături de noi şi trădează, e cu atât mai vinovat.

BILLAUD *clocotitor*

Hérault de Sechelles, mâna dreaptă în Comitet a lui Danton are legături cu emigranţii şi este la închisoare... Fabre mână stângă a lui Danton, a falsificat decretele Convenţiei pentru bani... — *întins* — Cine îl mai crede nevinovat pe cel care i-a patronat?

CAMBON *împăciuitor*

Fără îndoială cetăţeni colegi că argumentele voastre sunt temeinice... Cred însă că trebue să fim foarte prudenţi. Danton e încă idolul poporului.

ROBESPIERRE *cu obrazul ca o mască*

Şi eu sunt de părerea colegului nostru... — *după o mică pauză* — Chiar dacă e vorba de un idol putred.

CARNOT

Fiţi cu grije. Un cap ca al lui Danton, trage şi altele după el.

VADIER

Pot să vă spun că alatăeri la Palais Egalité, Danton, înconjurat de ai lui, bea vin şi glumea pe socoteala membrilor Comitetului, spunea că Robespierre e — *ezită, pe urmă perfid şi rău* — un prost feroce, că Billaud Varenne e un revoluţionar « rectilign » — *după o pauză abilă* — Iar despre Saint-Just, Camille spunea — *zâmbeşte cu o perfidie otrăvită* — că îşi poartă capul pe umeri solemn ca pe Sf. Impărtăşanie.

SAINT-JUST *cu un cuţit în inimă*

Şi eu am să-l fac să şi-l ducă pe al lui pe mâini... Ca St. Denis.

ROBESPIERRE *autoritar*

Vă rog să încetați... — *cu o suavă perfidie* — Aveți aerul că aveți chestiuni personale cu cei pe care îi acuzați... Poate că încă de mult aș fi propus să se examineze situația lui Danton, dacă nu mi-ar fi fost mereu teamă că îl judecați cu ură...

LINDET

Tocmai și eu socot că încă nu e timpul... că nu e cazul să luăm măsuri... — *cei mai mulți membri din comitet aprobă* — Danton și prietenii lui au fost prea de aproape în Revoluție. Nu avem autoritatea să-l judecăm...

ROBESPIERRE *vede surprins, că falsa lui intenție a fost luată în serios*

Autoritatea noastră nu depinde de tovarășii noștri... Ea ne este conferită și impusă de Republica pe care o reprezentăm... Nu aceasta e cauza șovăelii noastre.

CAMBON *sincer*

In orice caz ar trebui mai multă grije atunci când judecăm pe foștii revoluționari.

ROBESPIERRE

Poate că totuși ar trebui examinate odată în plenul Comitetelor, situația lui Danton și a tovarășilor lui, și poate că avem obligația să ascultăm raportul pe care mi se pare că vrea să ni-l prezinte în această chestiune colegul nostru Saint-Just — *o senzație enormă, surâsuri cu înțeles, căci ei înțeleg că totul a fost pregătit, ordinea de zi fiind doar un pretext* — chiar dacă pentru moment nu trecem la măsuri, imediat.

COUTHON *pe căruciorul lui de paralitic*

Ce să-l mai cetim aici?... Să-l cetească mâine în Adunare și pace. De altminteri convingerea noastră e desigur formată, iar celor care mai ezită eu le pun

aşa fel chestiunea — care e pentru mine criteriul ghilotinei — « când cineva nu a făcut pentru Republică cel puţin atât, ca în caz de contrarevoluţie să fie condamnat la moarte, — *teribil dar scăzut* — e vinovat... Ori astăzi, aristocraţii nu au mai multă simpatie nici pentru emigraţi, decât au pentru Camille Desmoulins... deci...

ROBESPIERRE *atins sincer*

Camille Desmoulins — *şovăie* — Mi-a fost coleg de şcoală.

BILLAUD *pătimaş, aspru*

Şi colegii tăi de şcoală au privilegiul să atace nepedepsiţi Republica?

ROBESPIERRE *tulburat*

Poate că în locul lui ar fi mai bine să punem pe Philippeaux.

COUTHON

Cel care a aţâţat pe Philippeaux e chiar Camille Desmoulins. Ar fi imoral să pedepsim pe unul şi să lăsăm pe celălalt. Amândoi deci... — *tranşant lui St. Just* — Adu raportul să-l iscălim, iar dacă va fi ceva de şters, o va face mâine Adunarea.

CAMBON *neliniştit*

Adunarea de obiceiu nu discută aceste rapoarte, socot că tot ar fi mai bine să-l cetim noi aici.

ROBESPIERRE *îl măsoară, cu gâtul ţeapăn, cu o privire de strigoiu.*

CAMBON *îngheaţă*

Sau îl semnăm acum, dar cel puţin să ni-l dea după şedinţă să-l cetim, cei cari vor... dintre noi.

SAINT-JUST *hotărît*

Atunci mâine la Adunare — *triumfând cu anticipație* — Ah, îl voiu face să se svârcolească mărturisind, așa cum se svârcolește un șarpe al cărui cap e prins sub călcâi.

VADIER *vulpoi bătrân, îl privește lung*

Ce să mărturisească? Cum? vrei să aduci pe Danton la Adunare? — *ironic* — Ei, tinere, se vede că ți s'a urît cu viața.

SAINT-JUST *rămâne înmărmurit.*

VADIER *mirat*

Cum vrei să te măsori mâine cu Danton în Adunare?... — *cu joc de figură* — Atunci nu mai joc pe cartea d-tale... — *de-a-dreptul* — Ai uitat ce a fost anul trecut cu Lasource?

SAINT-JUST *uimit*

Bine, dar atunci cum?

VADIER *neted*

Il arestăm la noapte... — *ei asta-i acum* — Să se explice la Tribunal...

SAINT-JUST *indignat*

Dar este ilegal, numai Adunarea are dreptul să aresteze un deputat... — *invoacă rugător* — Maximilien.

ROBESPIERRE

Fără îndoială că Saint-Just are dreptate — *infinit perfid* — E adevărat însă că Adunarea are libertatea să ratifice, sau nu, o arestare executată deja — *toți îl privesc cu oroare* — Nu avem decât să-l punem în libertate, — *cu ochii morți* — dacă Adunarea o va cere...

SAINT-JUST *fierbând de indignare*

Nu... nu, asta niciodată nu... în ruptul capului nu... — *dă cu pălăria în sobă* — Atunci de ce mai facem legi? Să le călcăm în felul ăsta?

ROBESPIERRE *cu ochi mici, se apropie de el, ca un şarpe*

Crezi pe Danton vinovat?

SAINT-JUST *sincer*

Notele furnizate de tine pentru raport nu lasă nicio îndoială...

ROBESPIERRE *ca şi când l-ar fi luat de guler*

Crezi că e în interesul Republicei ca el să fie ghilotinat?

SAINT-JUST *tot sincer*

Da.

ROBESPIERRE *cu sprincenele ridicate*

Atunci? — *cu logica lui teribilă* — Dacă interesele Republicei, credem noi cu convingere, dictează moartea lui, — *uimit* — ce importanţă are restul? Scrupulele noastre personale? — *surâzând* — nu trebue să treacă înaintea Republicei — *drept* — Care lege? — *ca un tăiş de sabie* — Salus rei publicae suprema lex.

SAINT-JUST *învins*

Atunci de ce îi mai judecăm? Să-i executăm de-a-dreptul.

ROBESPIERRE *încă mai logic*

Tot interesele Republicei cer ca să se execute formele aparente ale judecăţii — *toţi îngheaţă.*

LINDET *descheiat sufletește*

Dar bine, același procedeu ni se poate aplica și nouă...?

ROBESPIERRE *după un răstimp, trist, scăzut*

Ni se va aplica desigur... — *surâzând mort* — Vreți să conduceți destinele poporului și să ocoliți moartea? — *e ceva de dincolo de moarte în el.*

VADIER

Propun ca odată cu Danton și ai lui să fie judecați și falsificatorii Campaniei Indiilor, Chabot, Fabre, Bazire, Frey.

CAMBON *uimit, indignat*

Bine dar nu e nicio legătură... Procesul lui Danton e un proces politic și al bancherilor e un proces de... hoție.

VADIER *întrerupe scurt*

Cu atât mai bine... Știi, poporul tot știe că Danton s'a îmbogățit din Revoluție...

CAMBON *abătut, rugător*

Fiți umani... Trei zile cât cere legea pentru proces, abia dacă vor ajunge pentru ascultarea bancherilor... când să mai fie judecat și Danton și ceilalți deputați? — *rugător* — Robespierre!

ROBESPIERRE *neînduplecat*

Cred că aci, Vadier și Comitetul siguranței e mai în măsură să judece.

Ceilalți sunt abătuți.

BARRERE *indiferent și « elegant ».*

Atunci noi care suntem aci, semnăm de pe acum... *trece și semnează.*

ACTUL V

Tribunalul și Execuția

TABLOUL XVIII

Un colț acasă la Danton· Un cămin, două fotolii lângă foc, o masă. Ora de dimineață când se îngână ziua cu noaptea. Două lumânări ard în sfeșnic pe masă. O pisică lângă lumânări.

SCENA I

DANTON, LOUISE, mai târziu PANIS
apoi garda

DANTON *stă de multă vreme adâncit, muncit de gânduri, în fotoliu. Pe față i se citește o continuare de sentimente felurite : urmărirea unei idei, fixarea ei, un surâs de neîncredere, o senzație de desgust care-i contractă tot corpul, un rânjet epileptic și iar urmărirea unui gând. Apoi brusc se scoală și se plimbă, uitat, prin casă.*

LOUISE *apare, abia îmbrăcată, îl privește cercetător*

Danton... ce s'a întâmplat? De ce te-ai îmbrăcat dela miezul nopții? Ce e?

DANTON *nervos și masiv*

Nimic — *o îmbrățișare și o ia cu el în fotoliu, iar după un timp* — Louise tu știi că din clipă în clipă trebue să vie să mă aresteze?

LOUISE *înmărmurită*

Cum asta?

DANTON *privește într'altă parte ca și cum ar răspunde la altceva*

Se pare că totuși, Robespierre a îndrăsnit...

LOUISE *nedumerită, își frământă mâinile mici*

Dar... dar cum ai aflat?

DANTON *cu ochi grei*

Un prieten a venit dela Comitet și m'a anunțat — *cade într'alt vad de gânduri.*

LOUISE *ca să deducă gravitatea cazului*

Cine?

DANTON *nu vrea să fie indiscret*

Un prieten — *și deodată își dă seama că își jignește nevasta* — Panis, Louise, Panis, secretarul Comitetului. Nu a asistat la ședință, dar i-a auzit de alături discutând.

LOUISE *cu tot corpul moale*

Așa dar... — *revine ușor înfiorată* — Cum? ai știut de aseară? M'ai ținut în brațe toată noaptea și... și nu mi-ai spus asta?...

DANTON *cu tristețe*

Erau ultimele clipe în care te mai puteam avea. Poate, când te mai vedeam — *surâzând* — La ce le-aș fi tulburat?...

LOUISE *plăpândă*

De ce? de ce nu mi-ai spus?... Şi de ce ai fugit în urmă de lângă mine?

DANTON *firesc, scăzut*

Ca să mă îmbrac. Nu vreau să mă găsească desbrăcat; căci... după miezul nopţii puteau — şi pot — sosi din clipă în clipă. — *ca, abătut de un suflu de nebunie* — La Arcis, în noaptea asta de primăvară...

LOUISE *îngrozită, cu ochii mari*

Vin aici?

DANTON *cade iar în jilţ, vorbeşte stăpânindu-se*

Vreau acum să vorbim câteva lucruri de oarecare importanţă pentru mine, Louise. — *s'a aşezat mai bine în fotoliu* — Testament n'am făcut... pentrucă ştii că averea celor condamnaţi e confiscată în folosul Republicei. Casa dela Arcis, cele câteva hectare de pământ şi mobila de aci vor fi deci confiscate — *ca răspunzând unei întrebări în gând* — De altfel nu e cel mai de preţ lucru pe care l-am dat acestei Republici... — *o priveşte, îi ia mâna ca o vrabie în mâna lui puternică şi osoasă* — Am doi copii, care n'au mamă, şi vor rămâne orfani, şi de tată... fără nicio avere, goi în stradă...

LOUISE *îngrozită*

Dar... George... voiu fi mama lor...

DANTON *categoric*

Nu! — *surâzând trist* — De ce să-ţi iei povara a doi copii?... Louise, n'ai decât 17 ani — *iar dedublat, se strâmbă de tristeţe* — Ce pământoasă era Sena ieri...

LOUISE *protestează, strânge haina de casă pe ea*

Nu... nu asta nu se poate, Danton... Sunt ca şi copiii mei...

DANTON *hotărît, căci știe că altfel e o imposibilitate*

Nu, Louise... Neîntârziat după execuția mea...

LOUISE *îl întrerupe, plăpândă și revoltată*

Cum vorbești despre asta!

DANTON

Louise, fii cu sânge rece — *cu o durere stăpânită* — E vorba de copiii mei... — *zâmbește tris* — De ce aş vârî capul sub cuvertură?... ca să nu văd?... Imediat după ghilotinarea mea — ei n'au să priceapă, — *surâde trist* — unul nu are decât 4 ani, celălalt numai doi — trimite-i mamei la Arcis... Fără nicio întârziere.

LOUISE *buzele ei mici și calde au o crispare*

Am să-i iau la noi... la mama... Nu fii atât de rău acum.

DANTON *surâde ca un om plecat de-acum*

Nu, nu Louise. — *stânjenit dar stăpânit* — Altceva aş vrea să te rog... — *mai stânjenit* — Pentru cheltuelile drumului, pentru primele zile acolo... mama e săracă... I-am făcut eu o rentă viageră, dar nu o va mai primi — *își întoarce privirea* — Vreau să te rog un lucru... — *își mușcă buza* — Eu nu am bani...

LOUISE *indignată, că poate fi stânjenit ca să spuie asta*

Ei bine?

DANTON *îndurerat că trebue să mărturisească*

Louise, n'am decât 4000 de livre... Nici tu mi se pare că...

LOUISE *bucuroasă că poate fi de folos*

Dar Danton, eu am încă banii aceia de aur pe care mi i-ai dat dar de nuntă...

DANTON *surâde înseninat cu ochii umezi*

Louise, asta vream să-ți spun... Dă jumătate din ei copiilor mei... — *scoate niște bani* — uite și cele patru mii de livre, din care eu nu opresc decât 1000, pentru cât voiu sta la închisoare...

LOUISE *cutremurată*

Cum poți să-mi vorbești așa? Niciodată nu m'ai lăsat să mă apropii de tine... — *cu privirea sfârșită* — Ce puțin mă iubești...

DANTON *a rămas cu fața nemișcată, o privește simplu*

Te iubesc mult, Louise... — *lasă capul greu în jos, se gândește* — Ești ultimul dar al vieții. Intru în întunericul pământului cu surâsul tău în față... cu ochii tăi... ca o lumină — *își trece mâna prin păr ca sufocat, uriaș slut, se frânge hidos, cu capul pe piept* — Ah, în noaptea asta călduță, d primăvară, plesnesc pe rând mugurii... în toate părțile...

LOUISE *îl privește cu emoție, cu ochii mari înlăcrimați, îl strânge cu mâinile ei mici și albe*

Da... da...

DANTON *își revine și, firesc, cu o emoție limpede*

Ai venit la mine — fragedă și nouă — *surâde* — Eu eram cu sufletul coclit de prostia oamenilor. Mi-era inima arsă de răutatea lor. Eram istovit, bolnav și mă apăsa gândul morții... Atunci ai venit tu — *o privește surâzând, clătinând din cap, adânc răscolit, cu ochii umezi* — Iți mulțumesc, Louise.

LOUISE *plânge moale în brațele lui*

Poate că nu te-am înțeles totdeauna, poate că nu te-am cunoscut cât trebuia...

DANTON *surâde, mereu, calm, cald*

Să mă înțelegi? Să mă cunoști? Pe zidul dărâmat din fundul livezii dela Arcis, crește în fiecare an o iederă, Louise. Dacă-l face mai frumos, ce nevoie are să-l înțeleagă? Tu m'ai făcut atât de fericit, fără să mă cunoști... Eu am fost întotdeauna singur, Louise... Apropierile de ceilalți au fost numai întâmplătoare sau dictate de împrejurări... — *privește trist un fotoliu* — Fotoliul ăsta trebue reparat — *cu părere de rău* — Am tot amânat mereu.

LOUISE *în lacrimi*

Da, e adevărat nu te-au înțeles... nu te-au înțeles...

DANTON *repetă*

Neînțeles? — *surâzând pe gândite* — Asta nu-i nimic, Louise! Să fii greșit înțeles... să fii pe jumătate înțeles, e nesfârșit mai rău...

LOUISE *cald*

Dar George... mai târziu fără îndoială că vor înțelege... ce crimă au făcut.

DANTON *cu umeri mari, cu gânduri grele, trist*

Nici acum, nici mai târziu, Louise... Până în veacul veacului se vor găsi imbecili care să explice cu condeiul în mână că am luat atâtea și atâtea livre dela nu știu cine... și știind ei anume pentru ce... Cine va putea ști resortul sufletesc al acțiunilor mele?... Când cei de azi, care văd, nu le știu?... de unde le vor ști în viitor? Dreptatea posterității?... Copilărie, Louise... Ca și în viață, jumătate din imbecili îmi vor reproșa Septemvrie, iar

cealaltă jumătate vor idolatriza pe Robespierre...— *strâmb* — Şi, cine ştie? dacă nu mă vor uita e din cauză că am fost atât de slut — *închide crispat ochii.*

LOUISE *îl ceartă uşor, cu suflet de floare*

Vezi George... de aceea ţi-am spus întotdeauna să te gândeşti la Dumnezeu... El numai, vede... el numai, ştie ce e în sufletul nostru.

DANTON

Dumnezeu? — *surâde larg* — Neant şi pământ, Louise — *calm* — Dar nu de asta mi-e frică... Am privit atâtea lucruri în faţă... Sunt singur, Louise, în faţa dispariţiei definitive... singur între oameni şi istorie... ca o pasăre între cer şi ocean...

LOUISE *înmărmurită de atâta tărie*

Cum priveşti moartea?

DANTON

Am privit totdeauna, totul, în faţă... şi crima şi dragostea şi moartea — *surâde cu aer de copil* — De un singur lucru, mi-e totuşi teamă Louise... — *s'a oprit* — Că în clipa când voiu pune piciorul pe scara eşafodului, să nu te văd — *halucinat* — pe tine venind la Arcis pe potecă, — *respiră greu* — prin soare, să mă chemi la masă... — *i se încleştează umerii, i se înclină capul.*

LOUISE *cu ochii tulburaţi*

Ce-am să fac?... Ce-am să mă fac... când nu vei mai fi?...

DANTON *repede, mereu liniştit în tristeţea lui*

Fă-ţi viaţa din nou... Toată viaţa... E prea mult şi ceea ce mi-ai dat... De altminteri aşa are să fie...

Mai mult, Louise,... Vreau să știi un lucru... S'ar putea — și eu cred asta — că mai curând sau mai târziu să vie o răsturnare a lucrurilor — *vorbește rar, obosit* — Cu prostia incoruptibilă a lui Robespierre te poți aștepta la orice... Franța nu va rămâne numai republică... Vor veni iar regii. Și numele meu, calomniat de revoluționarii de acum, va fi în viitor și odios. Vor suferi toți cei care mi-au fost scumpi — *înfiorat până în adâncul lui, dar liniștit* — Dacă vei avea nevoie, reneagă-mă — *Louise a împietrit* — Reneagă-mă Louise... — *și grăbit ca să n'o jignească, dar cu capul căzut pe piept* — Spune asta și copiilor mei...

LOUISE *suferind tot*

Nu, nu se poate... n'au să te condamne... Ai să te aperi... ai să spui Convenției...

DANTON *o întrerupe surâzând*

Ei, dacă m'ar lăsa să mă apăr la Convenție... — *se strâmbă* — Și pe urmă mi-e silă.

LOUISE *înmărmurită*

Dar...

DANTON *știind sigur ce-l așteaptă*

Dacă sunt arestat înseamnă că nu voiu merge la Convenție...

LOUISE

Atunci?, la Tribunal?

DANTON *cu ochi ficși*

Are să fie foarte greu... Poporul nu admite decât chestiunile limpezi... — *rămâne răsucit în el însuși* — Pământ... nimic decât pământ.

LOUISE *nedumerită*

Ei şi?

DANTON *liniştit*

Mi se pare că într'adevăr Fabre şi Delacroix au făcut afaceri nepermise, mi se pare că într'adevăr Philippeaux a fost pătimaş şi nedrept în discursurile lui, mi se pare că într'adevăr Herault a călcat legea, forţând uşa închisorii în calitatea de membru al Comitetului ca să ajute un emigrat, pe fratele femeiei pe care o iubeşte...

LOUISE

Cum, toţi prietenii tăi? — *Danton ridică îngăduitor din umeri* — Dar George, apără-te protestează — desparte-te de ei în faţa Tribunalului...

DANTON *cald, firesc*

Oamenii aceştia au avut o calitate mare. Nu există greşală în faţa ei. M'au iubit pe mine... — *vede în gând* — Şi-au legat soarta de a mea... E ca şi când mi-aşi fi legat-o pe a mea de a lor... — *se aude sgomot pe scară.*

LOUISE *sleită*

S'a sfârşit... — *ascultă* — Dar cum au intrat?...

DANTON *cu ochi limpezi*

Am lăsat înadins deschis... — *apare însă Panis* — Tu? dece te-ai întors Panis?

PANIS *se opreşte să respire*

Ascultă Danton, trebue să fugi... Am pregătit totul...

DANTON *ridică din umeri, trist*

Unde să fug?

LOUISE *îl îndeamnă, tremurând toată*

Fugi George...

PANIS *frățește*

In șase zile ești peste frontieră... Vino...

DANTON *crescut, cu ochii din zilele mari*

Să pribegesc... să renunț la tot? La Franța?... La Sena asta murdară?... La Arcis?... — *îi pune mâna pe umăr* — Prietene, nu iei Patria pe talpa ghetelor când ai fugit — *rămâne împietrit, ceilalți doi îl privesc înmărmuriți.*

PANIS *își revine*

Danton, te rog fugi... dacă nu, rămâi aci... te vom ascunde undeva... Chiar într'o pivniță, pregătită, poți să stai câteva luni... până ce trece furia clipei.

DANTON *cu nesfârșită mândrie*

Mă vezi ferindu-mă să nu fiu descoperit? Mă vezi pe mine ghemuit sub pat? Cu ciolanele și umerii ăștia? — *zâmbește* — Acum, numai decât, fugi tu — *loial* — Ți-ai putea pierde capul până trece furia clipei...

PANIS *vrea să spuie ceva*

Ascultă.

DANTON *îl ia în brațe, îl strânge cald la piept, îl împinge spre ușă*

Coboară pe scara cealaltă, cheia e în ușe... — *îl împinge mereu afară. După ce Panis a ieșit, către Louise* — Viața asta totdeauna m'a contrazis... Mă scoate din sărite... Uite un prieten la care nici nu mă gândeam... — *înduioșat* — Panis... și ce prieten, încă!

LOUISE *în lacrimi*

Nu, Danton, toţi ştiu ce ai făcut pentru Franţa.

DANTON *se aud oameni care urcă scara, tot corpul i s'a încleştat, ochii i s'au mărit*

Acuma da... s'a sfârşit — *rămâne o clipă nemişcat, pe urmă o târăşte* — Vino să-ţi dau inelele şi cerceii din casetă — *iese; garda de 6 oameni intră... Se vede că şovăe, că e cu grije, gata de luptă.*

ŞEFUL GĂRZII *în şoaptă*

Fiţi gata pentru orice... Nu vă fie frică... Voi doi să-i prindeţi mâinile. Vedeţi, dacă vrea cumva să lovească... — *a deschis puţin uşa dela dormitor.*

DANTON *îl scoate cu pieptul afară*

Cum de îndrăsneşti să intri la Danton fără să baţi la uşă? — *şeful s'a dus grămadă jos, cu ordinul de arestare în mână. Garda a îngheţat. Danton ia de jos ordinul şi îl ceteşte, porunceşte scurt gărzii după asta* — Haide... — *iese fără să se uite la nevastă, care a încremenit în uşe.*

TABLOUL XIX

Tribunalul revoluţionar.

O masă sus pe estradă, în stânga. Acolo stă Herman. prezidentul. Dedesubt o masă mai mică pentru Fouquier Tinville. Locuri pentru apărători neocupate de nimeni. Banca juraţilor. Pe banca acuzaţilor Danton, Camille, Herault, Philippeaux, Fabre, Westermann, Chabot, Bazire, etc. pe banca acuzaţilor; Generalul Henriot şi pictorul David în sală. Vadier la ghişeu în spatele preşedintelui încât pot vorbi între ei. Public, cât poate permite spaţiul, în uşa deschisă pe culuar, mereu public care nu mai încape în sală...

PREŞEDINTELE *autoritar, cu pretenţie de a lămuri*

Fabre, memoriul d-tale nu conţine un răspuns precis... Ştim foarte bine că ai protestat cu violenţă împotriva Companiei Indiilor... Ai cerut ca lichidarea ei să se facă de către stat...

FABRE *îl întrerupe desnădăjduit*

Atunci pentru orice minte omenească e limpede că nu puteam fi cumpărat de această companie...

PREŞEDINTELE *liniştit, cu autoritate*

Compania tocmai de aceea ţi-a oferit o sută de mi de livre... ca să-ţi închidă gura... ca să încetezi campania.

FABRE *înfierbântat, îndurerat*

Dar acele o sută de mii de livre, Chabot — *îl arată* — mărturiseşte că nu mi le-a dat... că le-a oprit el.

PREŞEDINTELE *domol, sigur*

E adevărat... dar există un decret de lege atât de categoric modificat în favoarea Societăţii, încât devine cert lucru, că în cele din urmă ai fost cumpărat... Compania trebuia lichidată... căci interesele ei loveau într'ale Republicei şi totuşi tu...

FABRE *îl întrerupe viu*

Eu am cerut această lichidare.

PREŞEDINTELE *calm cu socoteală*

Foarte bine... — *deosebeşte un fir* — Mai era necesar ca această lichidare să se facă de către stat... pentru că altminteri, lăsată în seama companiei Indiilor ea ar fi prelungit-o la nesfârşit.

FABRE *categoric*

Eu am cerut ca Statul s'o lichideze.

PREȘEDINTELE *tacticos*

Foarte bine. Exact... Dar după ce Convenția a votat proectul de lege conform propunerii pe care ai făcut-o chiar d-ta... — *apăsând intens cuvântul* — pe proectul votat, — ai adăogat cu creionul un rând abil, care înlătura tocmai clauza aceasta...

FABRE *protestează vehement*

Nu pe decretul votat... pe proectul de decret... pe cel care urma să fie votat.

PREȘEDINTELE *cu privirea tăioasă*

Nădăjduiați că deputații vor fi uitat ce au votat...

FABRE *cu vioiciune, îndurerat*

Nu-i adevărat... am modificat proectul de decret nevotat încă, nu decretul... Am iscălit eu și Cambon.

FOUQUIER *prompt*

Lasă-l pe Cambon — *ironic* — Fabre, abilitatea și spiritul tău de intrigă sunt cunoscute... Dacă le-ai fi folosit mai mult în piesele tale, și mai puțin în comploturi... ai fi câștigat de două ori.

FABRE *întorcându-se spre el, domolindu-se*

Fouquier, dacă mă resemnez să-ți aud rechizitoriul... nu-mi cere să-ți ascult și părerile critice... E peste puterile mele — *râsete în sală.*

FOUQUIER *vânăt*

Ești necuviincios...

FABRE *surâde batjocoritor*

Nu ştii să dai replici Fouquier... Dar nu te mai trudi zadarnic... Recită ce ţi-a spus sufleurul, împotriva mea... Joacă-ţi rolul — *cu privire vie* — Hai, rechizitoriul Fouquier... Avem numai trei zile de judecată... — *ca o ameninţare* — Şi rişti să pierzi plăcerea de a-l auzi pe Danton.

FOUQUIER *sprijinit în coate, dur*

Ai răbdare...

PREŞEDINTELE *lui Herault*

Acuzat: numele şi domiciliul.

HERAULT *cu o solemnitate jucată*

Herault Sechelles. Am locuit în foarte diferite locuri: ca avocat, înainte de revoluţie — *măsurând sala* — chiar în această sală, a Parlamentului. La 14 Iulie pe zidurile Bastiliei... Indelungă vreme în fotoliul prezidenţial al Convenţiei... De trei zile — *surâde cu elegenţă* — datorită excelenţilor mei prieteni, cărora le-am împrumutat, între altele, chiar textul Convenţiei republicane, la închisoarea Conciergèrie — *am terminat.*

PREŞEDINTELE *îl acuză tăios*

Eşti un aristocrat. Enorma avere, pe care o posezi, nu ţi-a slujit decât ca să-ţi cumperi prieteni.

HERAULT *gesticulează cu mâini subţiri, cu o amabilitate sceptică*

Cetăţene preşedinte... Nu insulta pe membrii Comitetului Mântuirii publice... — *cu un zâmbet* — Le-am făcut adesea servicii, — *lămurit* — fără să-i cumpăr.

PREŞEDINTELE *enervat*

Aceşti colegi te-au demascat din clipa în care au descoperit că divulgi secretele consiliilor.

HERAULT *zâmbind cu superioritate*

Cetăţene, d-ta crezi că poţi spune unui om ca mine că are obiceiuri de fată'n casă?

PREŞEDINTELE *mereu enervat*

De altminteri te-ai demascat deplin când ai dat adăpost unui emigrat... când ai mers până acolo — *indignat* — că te-ai dus chiar la închisoare... ca să-i ceri eliberarea.

HERAULT *simplu*

E adevărat...

PREŞEDINTELE *autoritar*

Şi ce explicaţie dai acestui fapt?

HERAULT *zâmbind*

Mi-era prieten...

PREŞEDINTELE *categoric*

Dar era lovit de lege.

HERAULT *enervat*

Cetăţene prezident, ai nevoie să-ţi explic ce înseamnă obligaţiile de prietenie?

PREŞEDINTELE *privindu-l hotărît*

Dar ţi-ai dat seama că e o crimă care se pedepseşte cu moartea?

HERAULT *neted*

Imi dau seama de tot ce fac.

PREȘEDINTELE *nedumerit*

Atunci?

HERAULT *zâmbind*

Atunci! — *ridică din umeri* — Treci la alt acuzat — *scoate o carte și cetește.*

PREȘEDINTELE *după o clipă de nedumerire, către Danton*

Acuzat: numele.

DANTON *se gândea la răspunsul lui Herault și întrebarea îl surprinde, surâde ironic, surâsul se comunică în dreapta și stânga, accentuându-se devenind râs, râde și Danton, râd și jurații și tribunalul, pe urmă nu e decât un râs formidabil.*

PREȘEDINTELE *înfuriat*

Acuzat, numele d-tale, domiciliul... vârsta.

DANTON *scăzut ironic*

Domiciliul meu? curând în neant. Numele meu în panteonul istoriei... — *și surâde închis, pentru sine însuși.*

PREȘEDINTELE *energic, furios*

Acuzat numele și domiciliul tău...

DANTON *ridicând din umeri*

Dacă ții cu orice preț: Danton, nume de altfel cunoscut în revoluție. Locuința mea o cunoști, e tot în curtea Comerțului, strada Cordelierilor, ai venit de atâtea ori. Vârsta: 34 de ani.

PREȘEDINTELE *stăpânindu-se, cu ton susținut*

Danton, ești acuzat de către Convenție că ai favorizat acțiunea lui Dumouriez... că nu l-ai demascat și că ai împărtășit proectul lui liberticid, de a veni cu forța armată asupra Parisului, ca să distrugă guvernul republican și să se restabilească regalitatea.

DANTON *cu o violență voită, largă*

Vocea mea care de atâtea ori s'a făcut auzită pentru apărarea cauzei poporului, și ca să-i apere interesele, va respinge fără greutate orice calomnie. Lașii care mă calomniază, ar îndrăzni să mă atace în față? Să se arate și imediat îi voi acoperi de rușine — *îndârjit* — Cer deci să fiu ascultat de comisari ai Convenției cărora am să le fac un denunț care interesează Republica — *pe urmă descurajat, căci nu crede că va fi satisfăcut, se frânge desgustat* — Ah! De altfel v'am spus și vă repet... Locuința mea va fi în curând în neant, numele meu în Panteonul istoriei — *cu capul pe piept* — Am slujit prea mult... Nu mai pot suporta viața...
Ceilalți acuzați îl văd cu groază abdicând.

CAMILLE *cald*

Danton! Adu-ți aminte cum ai dat peste cap pe Lasource anul trecut — *Danton își amintește trist.*

PREȘEDINTELE

Danton ești acuzat că ai lucrat în înțelegere cu Mirabeau...

DANTON

Am cerut o comisie a Convenției care să precizeze acuzațiile și căreia să-i... răspund.

PREȘEDINTELE *autoritar*

Este inutil să ceri o comisie a Convenției de oarece însăși Convenția în baza raportului făcut de cetățeanul

Saint-Just, te-a declarat suspect de trădare şi te-a trimis aci înaintea Tribunalului. Expune deci juraţilor apărarea ta...

DANTON *amar, scăzut*

A, Convenţia nu vrea să mă audă! — *uimit* — Convenţia, adică Saint-Just, mă acuză — *şi frânt* — Hai să vedem de ce mă acuză!

PREŞEDINTELE *deşi actul de acuzare trebuia cetit probabil, de grefier, totuşi preşedintele personal îl face cunoscut; se ştie de altfel, că Herman nu a făcut decât să citească, chiar raportul lui Saint-Just*

Eşti acuzat că necontenit ai conspirat împotriva poporului, că ai servit tirania... Ai apărut ameninţător în primele timpuri ale revoluţiei, dar Mirabeau s'a priceput să te facă să taci... Ai sprijinit la iacobini Moţiunea Laclos, care aducând poporul în câmpul lui Marte, a dat pretext lui Lafayette să masacreze 2000 de cetăţeni — *acuză mereu energic* — La 10 August când ai văzut furtuna ce se prepară ai fugit la Arcis sur Aube. De ruşine numai, ai venit în noaptea de 9 August şi te-ai culcat — *reproşându-i cu totul ridicat, amar* — Tu dormeai în timp ce poporul sângera pentru libertate. După 10 August ai început tratative cu Anglia, trimiţând acolo un contrarevoluţionar pe Noel. Tu ai făcut ca ducele de Orleans să fie ales deputat al Convenţiei. Ai refuzat evacuarea Parisului în timpul bătăliei dela Valmy ca să fii mai aproape de ducele de Orleans. Ai îmbogăţit pe Fabre în timpul ministeriatului tău. Pe urmă ai căutat tot timpul un compromis între Montagnarzi şi Girondini. Niciodată nu te-ai pronunţat hotărît împotriva lui Gensonné, Guadet şi Brissot. Ai cerut necontenit ridicarea poporului în masă şi trimiterea lui spre frontieră ca să rămână aci, stăpâni, regaliştii şi aristocraţii — *uimire între acuzaţi, citeşte* — Făceai complimente lui Brissot: « Aveţi mult spirit, dar aveţi şi pretenţiuni »... — *autoritar* — Aşa « cu spirite » tratai pe duşmanii patriei! — *acuzând mereu* — Ai văzut cu oroare ziua de 31 Mai şi pe cea de 2

Iunie când au fost arestați girondinii. Ai vrut mai târziu să scapi de moarte pe girondini. Ai acuzat pe Roland mai curând ca pe un imbecil meschin decât ca pe un trădător. De atunci ai complotat necontenit... — *auditorul e influențat de actul de acuzare. Președintele îl privește pe Danton cu superioritate în ochi tot timpul.*

DANTON *a așteptat neclintit*

Da. Văd acuzarea... Acum dovezile? — *Președintele îl privește intimidat. Danton teribil cu vocea tunătoare* Dovezile că am trădat, că am complotat, dovezile... — *o liniște uimită în public.*
Vadier, David, Henriot, schimbă semne disperați.

PREȘEDINTELE *speriat face fețe-fețe*

Fără îndoială că Acuzatorul public — *arată pe Fouquier* — va aduce dovezile necesare ca să lumineze pe jurați.

MULȚIMEA *mulțimea murmură*

Dovezile! — *e un tumult de murmure.*

FOUQUIER *se scoală, și îi e așteptat cuvântul într'o liniște de mormânt*

Dovezile Tribunalului revoluționar sunt de ordin moral. Justificarea hotărîrii stă în conștiința juraților. Ei sunt aleși din popor... — *susținut, hotărît* — A te îndoi de ei înseamnă a te îndoi de popor. De altfel dacă în unanimitate Convenția a trimis pe acuzați înaintea Tribunalului, înseamnă că avem dovezi morale de neînlăturat — *către președinte* — Continuați din actul de acuzare... — *perfect legal* — Și, încă odată nu uitați că sunteți un tribunal revoluționar.

DANTON *privindu-l mânios*

Fouquier, nu ai să mă înveți tu pe mine ce e Tribunalul revoluționar... Eu l-am înființat.

FOUQUIER *sec*

Tocmai pentrucă tu îi cunoşti principiile ar trebui să i le respecţi. Să nu te îndoeşti de Justiţie.

DANTON *amar*

Fouquier, tribunalul e un cuţit... Un cuţit e acelaşi şi în mâna unui doctor şi în mâna unui ucigaş.

FOUQUIER *hotărît*

Cetăţene preşedinte, continuă cetirea din actul de acuzare.

PREŞEDINTELE *continuând*

Cei acuzaţi n'au cunoscut niciodată Patria. — *Danton are o strâmbătură groaznică a întregii feţe, de uimire* —S'au îmbogăţit prin furturi şi n'a fost crimă pe care să n'o protejeze. Avari, egoişti apologeţ ai viciului, retori, dar nu amici ai poporului, de pe spinarea căruia s'au îmbogăţit. Au nevoie de petreceri care însă nu se pot face decât în paguba egalităţii. Au nevoie de bani care nu se pot obţine decât prin trădare...

DANTON *brusc, crispat, amar dar şoptit oarecum*

Saint-Just eşti o canalie cinstită.

PREŞEDINTELE *sună violent*

Te invit să respecţi...

DANTON *repetă intenţionat, acum tare, cu o cruntă amărăciune*

Saint-Just eşti o canalie cinstită — *încleştat tot* — Aduceţi-l aci să-l îngrop sub propria lui infamie.

PREŞEDINTELE *sună clopoţelul, autoritar*

Danton, îţi interzic să insulţi aci pe reprezentaţii Naţiunei, Tribunalul, sau poporul suveran. Ei au dreptul

să-ţi ceară socoteală. Marat a fost acuzat şi el... La acuzaţii precise, el însă a răspuns în aşa fel, că juraţii uminaţi l-au desvinovăţit în unanimitate — *şi scurt* — Ia pildă deci dela el şi prezintă-ţi apărarea.

DANTON *înfuriat, formidabil, cu gura strâmbă, cu ochii măriţi*

Să mă apăr? Un om ca mine are nevoie să se apere? Şi de ce să mă apăr? Să vă strig în faţă că la St. Cloud eu am oprit pe rege ca să nu fugă? că pe Lafayette, că pe Mirabeau eu i-am denunţat? — *uimit* — Ce să vă spun despre zece August, dacă nici nu ştiţi ce a fost atunci? Unde era Robespierre? St. Just? — *amar, cu o căldură tristă* — Saint Just, stârpitură cinstită, sunt un om fără Patrie! — *sleit parcă* — Ce vreţi să răspund la atâta nemernicie? Un om vândut eu? — *crescând iar* — Poate fi cumpărat un om ca mine? — *cu un surâs de desnădejde* — Să vie aci o singură dovadă... un indiciu...

FOUQUIER *prezentând ca dovezi*

Ai luat dela rege 80 de mii de livre. Te-ai vândut!

DANTON

Ce înseamnă asta? Lui Danton Statul îi poate oferi 80.000 livre dar Danton nu se vinde pentru 80.000 de livre...

FOUQUIER

Luxul în care trăiau acuzaţii, orgiile cărora se dedeau... sunt cunoscute de toată lumea... N'au avut nici măcar ruşinea să le ascundă acum când poporul suferă atâta... — *mari aprobări în public.*

DANTON *urias clocotitor*

Ha... ha... ha... de unde cunoşti tu poporul?

PREŞEDINTELE *autoritar mereu*

Danton, nu uita respectul pe care îl datorești Justiției. Păstrează măsura, care este semnul nevinovăției. Indrăsneala e arma celui care se simte vinovat...

DANTON *cu mâinile ridicate batjocoritor*

Ah, vă e frică de îndrăsneală!... Francezilor le e frică de îndrăsneală!... Nu le mai place fruntea înălțată și privirea în adâncul ochilor — *cu dispreț adânc* — A trebuit ca Franța să ajungă sub călcâiul lui Robespierre și să meargă cu picioarele lui Couthon ca să vedem și asta — *râde amar* — Ha, ha, ha...

PREŞEDINTELE *sună energic*

Acuzat, nu auzi clopoțelul?

DANTON *rânjind mereu, din tot trupul lui de uriaș*

Cetățene prezident, puțin îi pasă unui om în ceasul morții de clopoțelul tău.

PREŞEDINTELE *cu ochii sticloși*

Când spui că ești sigur de moarte insulți Justiția, căci înseamnă că n'ai încredere în ea...

DANTON *jumătate ironic, întins ca o lamă de spadă*

Am atâta încredere în ea încât vă spun că peste trei luni, toți câți mă condamnă azi mă vor urma la ghilotină — *întâi a avut o pri ire în gând, pe urmă privește treptat tot Tribunalul care îngheață* — Ah, cetățene președinte, nimic nu se plătește mai sigur ca prostia.

PREŞEDINTELE *sclipitor*

Nu ai avea decât de câștigat dacă în loc să faci profeții, ai răspunde la acuzațiile precise de jaf în averea statului și de viața desfrânată, care ți se aduc.

DANTON *cu pumnii încleștați formidabil*

Cum, precise?

FOUQUIER *se ridică şi intervine nervos, uscat*

Acuzatul a deturnat în folosul său personal fondurile Ministerului de Justiţie în sumă de 400 de mii de livre, iar în Belgia a jefuit până a înstrăinat simpatiile populaţiei pentru Franţa. Acum e precis?... Iar în ceea ce priveşte orgiile pe care le făcea, martor e întreg poporul francez — *se aşează scurt într'o linişte de moarte.*

DANTON *se domoleşte brusc, se strânge în el*

Acuma da. — *lămureşte* — In consiliul de miniştrii am justificat oral întrebuinţarea acestor bani. 2.000.000 de livre — *subliniază* — fonduri secrete, au fost împărţite între ministere. Ministerului meu i-au revenit 400.000 de livre — *scurt* — Intrebuinţarea fondurilor secrete nu se justifică prin însăşi definiţia lor.

FOUQUIER *perfid, cu mâna întinsă*

A! A!... — *poporul murmură ironic şi el.*

DANTON *încurcat puţin*

De altfel ele au slujit la răscularea câtorva departamente... şi nici nu le-am mânuit eu, ci Fabre şi Billaud, Varenne. Mi s'a răscumpărat de către Stat cancelaria de avocat cu 80.000 de livre. Tot ce am, nu face mai mult — *ridicând din umeri* — Intru cât priveşte jaful din Belgia, sunt fatalităţi ale revoluţiei. Trimiseserăm acolo o armată neechipată... ştiu că s'au oprit două căruţe la Aras. Au găsit în ele vesela trimisă de Delacroix pentru bufetul Convenţiei şi în cufăr, la mine, rufele mele şi un corset de molton — *rânjind batjocoritor* — Ei bine, ori când riscaţi să găsiţi printre rufele mele un corset de femee — *râsete în mulţime* — De altfel vorbiţi mereu de « orgiile » mele — *limpede* — N'am tăgăduit niciodată că mi-au plăcut bucuriile vieţii... — *înduioşat, adânc sincer* — De oameni mi-a fost uneori silă. Dar viaţa mi-a plăcut — *cu o mândrie simplă, emoţionată* — Uitaţi-vă la mine. Natura m'a zămislit cu dărnicie, mi-a dat forme atletice şi dorinţe

aprige — *simțindu-se mare, copleșitor* — Ca să dobori poarta robiei, îți trebue umeri ca ai mei. Ca să aduni și să trimiți la luptă o țară întreagă, îți trebue o voce ca a mea... — *cu o dreaptă sinceritate* — Că am nevoi arzătoare și pofte largi? Cred... — *ca un uriaș elementar* — Stejarii puternici au rădăcini aprig înfipte în pământ — *cald, cu ochii înlăcrimați* — Dar ajung mai sus... mai liber, spre soare — *scăzut* — Nu sunt bolnav de ficat — *larg, adânc emoționat* — Am sădit pomi și am făcut copii — *are o crispare a umerilor, amintindu-și, apoi* — Ce? îmi dați drept pildă pe Robespierre? Eu n'am moștenit dela tata, neputința. Numai cine are curajul să strângă în brațe o femeie, are curajul să atace în față un dușman.

PREȘEDINTELE *cu o energie abia adunată*

Incă odată, nu ataca pe reprezentanții poporului.

DANTON *râde strâmb, depărtat de lume*

Ha, ha, ha! Reprezentanții poporului? Nu, aceia nu-l reprezintă — *cald și ironic* — Poporul iubește viața, iubește cântecul și jocul, poporul face copiii — *în mulțime se râde sgomotos, privește lung, cu îngăduitoare ironie și tristețe, mulțimea din sală,* — poporul se adună să petreacă chiar atunci când e vorba de capul unui om — *surâde amar* — Poporul e și el o târfă pe care dacă o iubești trebue să știi s'o strângi în brațe — *poporul râde, Danton zâmbește cu imensă înțelepciune...* — și tot te înșeală — *râsete sgomotoase.*

PREȘEDINTELE

Așa dar, insulți poporul, aci în plin tribunal?

DANTON *râde și arată poporul care râde și el, acum veselia crește.*

FOUQUIER *strepezit*

Luați notă că de altminteri, acuzatul nu numai că nu îngăduește ceea ce i se impută... dar...

DANTON *înfuriat, cu pumnii încleştaţi, strigă*

Ce? N'am recunoscut nimic. Nu face pe prostul cu mine... N'am recunoscut nimic... Tot ce mi se impută sunt nişte infamii... Dacă nu vă ajunge cele ce v'am spus, aduceţi martorii pe care vi-i cer — *cu putere* — De ce fugiţi de lumină?... de trei zile cer necontenit martori. Acuzatorul public insultă Tribunalul atunci când îi refuză mijloacele prin care ar putea afla adevărul. — *poporul aprobă sgomotos.*

FOUQUIER *timid*

Eu nu mă opun ca martorii să fie chemaţi.
Preşedintele sună.

DANTON

Uite, poporul întreg vrea să se facă lumină.

POPORUL *frământat se agită, e un tumult puternic*

Martori... Să se aducă martori.

PREŞEDINTELE *speriat*

Tăcere, tăcere...

CAMILLE *surâzător*

Poporul cere martori... Nu poţi să treci peste voinţa poporului...

PREŞEDINTELE *hotărît*

Aci e un Tribunal constituit care decide...

DANTON *cu judecată*

Poporul are dreptul să retragă încrederea lui oricăruia dintre reprezentanţi, dacă nu execută mandatul pe care i l-a dat — *aprobări sgomotoase, energie în public.*
Fouquier şi Herman schimbă între ei bilete alarmaţi.

VADIER *speriat la ghişeu*

Henriot, vezi ce fac ăştia?

HENRIOT *«fii liniştit»*

Avem afară două batalioane.

POPORUL *strigă mereu sgomotos*

« Martori »! Să vie martori!

FOUQUIER *se scoală hotărît*

E timpul să înceteze aceste desbateri scandaloase... Voiu scrie la Convenţie ca să-i supun cererea acuzatului. Ne vom supune, dispoziţiilor Convenţiei — *aplauze. Intinde lui Herman un bilet care pe urmă îl trece lui Vadier.*

PREŞEDINTELE *anunţă*

Am trimis la Convenţie cererea acuzatului Danton. Vom continua acum interogatoriul celorlalţi, rămânând ca pe urmă să-i dăm din nou cuvântul să-şi ducă mai departe apărarea... Acuzat, cum te chiamă — *atenţie mare în public.*

CAMILLE

Lucie-Camille-Simplice-Desmoulins, deputat al Convenţiei.

PREŞEDINTELE

Vârsta?

CAMILLE

33 de ani, vârsta fatală revoluţionarilor... Vârsta marelui sans-culotte Isus când a fost răstignit.

PREŞEDINTELE

Eşti acuzat că într'o gazetă infamă ai calomniat Republica... — *autoritar, automat* — Ai batjocorit în acea gazetă măsurile de apărare ale Statului, ai insultat pe reprezentanţii poporului şi ai luat apărarea celor condamnaţi. Simulând umanitatea şi clemenţa ai întreţinut îndârjirea contra-revoluţionarilor... — *s'a oprit acum direct* — Ce ai de răspuns?

CAMILLE *liniştit, cu ochii limpezi, fără gesturi*

Am denunţat în « Vechiul Cordelier » pe falşii prieteni ai poporului, pe cei care îndeamnă la asasinate, compromiţând libertatea, pe cei care au călcat în picioare sentimentele de pietate ale poporului şi au gonit din catedrală cultul Fiinţei supreme, introducând cultul brutal al Raţiunii — *cu ton lămuritor* — Adică am atacat cu toată violenţa indignării pe Hebert şi banda lui — *ca o concluzie* — Acum opt zile Tribunalul în faţa căruia mă aflu azi a condamnat la moarte, pe baza acuzaţiilor mele pe Hebert şi banda lui — *neted* — Justiţia nu poate greşi — *precis* — Dacă mă veţi condamna pe mine dovediţi că aţi greşit acum o săptămână... — *aplauze îndelungate la public.*
Danton îl priveşte cu admiraţie pe Camille.

PREŞEDINTELE *impresionat şi el, cu voce scăzută*

Dacă te-ai fi mărginit la acest atac ai fi bine meritat dela Republică şi nu ai fi fost trimis aci să dai socoteală Justiţiei. Dar ai îndrăsnit să ataci şi actele Comitetului public. Târît de torentul unui talent recunoscut, ai săpat înseşi temeliile Republicei — *privind cu ochii aspri, aprig* — Ai cerut un Comitet de clemenţă după ce ai fost « Procurorul lanternei ».

CAMILLE *dintr'o dată trist*

Da... şi acum în faţa tuturor cer iertare pentru nebunia mea dela început — *cu o adâncă şi simplă sinceritate* — Eu eram făcut să scriu versuri şi să cânt

iubirea — *uimire nemaipomenită, toți se privesc unii pe alții* — nu să fiu revoluționar.

PREȘEDINTELE *strigând, bucuros că a prins un argument*

Așa dar regreți lupta pe care ai dus-o alături de popor la început și dela care te-ai abătut numai sub influența nefastă a unui rău prieten?

PRIETENII *mai toți prietenii, fără Danton, speriați*

Camille, Camille vezi ce faci?... ți se întinde o cursă?..

CAMILLE *totuși, hotărît pentru această mărturisire, de apropierea morții*

Regret, regret totul — *cald* — Era în mine numai iubire... iubire care-și greșea calea... când iubești nu poți să păstrezi măsura... Am iubit prea mult poporul... și în numele lui am cerut măsuri extreme — *cu o nesfârșită oboseală* — Astăzi văd cu groază că toate certurile, neînțelegerile, cruzimile sunt nefolositoare — *cald, hotărît* — Nu, legea de fier nu poate da oamenilor fericirea! Numai iubirea le-o poate da... *se așează jos abătut.*

PREȘEDINTELE *mânios*

Ceea ce spui acum este o nouă sfruntare... Să trecem la altul... Acuzat, numele...

PHILIPPEAUX

Pierre-Nicolas Philippeaux, fost judecător prezidial la Mons, deputat al Convenției.

PREȘEDINTELE

Vârsta?

PHILIPPEAUX

35 de ani.

PREŞEDINTELE *acelaşi ton susţinut*

Eşti acuzat că prin intrigi ai încercat să paralizezi Apărarea Naţională în Vendea. Că ai folosit calitatea de reprezentant ca să ataci pe generali, că prin pamflete în urmă ai căutat să discreditezi pe membrii Comitetului Mântuirii Publice, că ai conspirat pentru restabilirea regalităţii cu Danton şi Fabre. Ce ai de zis?

PHILIPPEAUX *simplu, hotărît, cu dispreţ*

Denunţând pe generalii incapabili nu mi-am făcut decât datoria... Acum o săptămână aţi condamnat la moarte pe generalul denunţat de mine... Dacă Tribunalul s'a înşelat atunci m'am înşelat şi eu... *aplauze.*

PREŞEDINTELE

Dar ai acuzat şi pe membrii Comitetului?

PHILIPPEAUX *găsind că avea dreptul*

Dacă au aşteptat patru luni până să-şi recunoască vina? Din prostia lor a curs însă patru luni sânge nevinovat în Vendea. Răscoala s'ar fi potolit într'o lună...

FOUQUIER *înfuriat dă cu pumnul în masă*

Aici nu eşti adus să acuzi... aci eşti adus să te aperi...

PHILIPPEAUX *cu fruntea sus, zâmbind*

Să mă apăr că am acuzat?... Fouquier, Fouquier, eu nu ţi-aş dori însă ţie să te aperi cândva, că ai acuzat — *căci apropierea morţii dă vedenii de profet.*

PREŞEDINTELE *furios*

Mai departe. Acuzat, cum te chiamă, vârsta?

WESTERMANN *cu oarecare pedanterie, ca în tot ce face*

Westermann, general de brigadă. 43 de ani, cinci luni.

PREŞEDINTELE

Eşti acuzat că...

WESTERMANN *grăbit*

De ce sunt acuzat?

PREŞEDINTELE

Eşti acuzat că ai ameninţat Comitetul public cu forţa armată. Intre conspiratori ţi se rezervase rolul de conducător militar. De altminteri întotdeauna ai dovedit sentimente de contra-revoluţionar.

WESTERMANN *candid şi absolut convins*

Nu-i adevărat — *toată lumea zâmbeşte cu simpatie.*

PREŞEDINTELE

Ai fost instrumentul lui Dumouriez şi complicele lui în trădarea care a înlesnit retragerea Prusacilor.

WESTERMANN *furios*

Nu-i adevărat, n'auzi!... — *mârâie* — Un alsacian nu poate face asta.

PREŞEDINTELE

Cumpărat de Prusaci atunci, eşti consecvent cu tine însu-ţi acum când te găseşti pe banca acuzării la un loc cu agenţii lui Pitt — *Westermann de abia se stăpâneşte* — Om fără patrie.

WESTERMANN *isbucnind brusc*

Taci odată, nemernicule...
Rumoare, scandal, chiar amicii încearcă să-l potolească, şi abia se potoleşte închis în el...

PREȘEDINTELE *către Westermann*

Credeai că ora când să dai socoteală poporului va întârzia. Astăzi ești în fața Justiției neînduplecate.

WESTERMANN *potolit și disprețuitor se întoarce către sală*

Poporul? da, voiu da socoteală poporului... Mă voiu desbrăca în fața lui și va vedea că am primit șapte răni, toate din față... Una singură din spate: actul de acuzare... — *aplauze în public.*
Vadier și Billaud Varenne intră în sală.

VADIER

Nemernicii, ticăloșii, îi avem în mână — *lui Fouquier* Uite, cu ce să scapi din încurcătură.

FOUQUIER

Era și timpul — *citește în mijlocul unei tăceri de moarte* — Convenția Națională, după ce a ascultat raportul Comitetelor Mântuirii publice și al Siguranței generale decretează că Tribunalul revoluționar va continua instrucția relativă la conspirația lui Danton și a celorlalți, și că Președintele va întrebuința orice mijloace, pe care legea i le dă, ca să facă să i se respecte autoritatea și să reprime orice tentativă a acuzaților de a tulbura liniștea publică și de a împiedeca mersul Justiției — *subliniază* — decretează că orice acuzat de conspirație care va rezista sau va insulta Justiția națională — *subliniază energic încă* — va fi scos imediat din sală și judecat în lipsă — *uluire generală, pe figurile acuzaților se cetește groaza morții, Herauld care ridicase ochii din carte, surâde palid, ironic.*

PHILIPPEAUX *desnădăjduit*

Atunci, asasinați-ne pur și simplu fără judecată! — *poporul amenințător, copleșitor, murmură, președintele sună amenințător.*

DANTON *dorind să precizeze*

Unde-i răspunsul la cererea mea? Răspunsul Convenției? — *Președintele sună scurt copleșitor.*

FOUQUIER *cetește pe altă foaie, sala întreagă așteaptă.*

Comuna Paris. Noi administratorii departamentului poliției, în baza unei scrisori, care ne-a fost scrisă de portarul închisoarei Luxembourg, ne-am transportat la zisa închisoare și am făcut să se prezinte în fața noastră cetățeanul Laflotte, fost ministru al Republicei la Florența, deținut în zisa închisoare de mai multe zile, și care ne-a declarat că eri, între 6 și 7 seara, fiind în camera cetățeanului Artur Dillon, zisul Dillon, după ce l-a luat deoparte, i-a spus că trebue să reziste opresiunii, că oamenii cu cap și cu inimă deținuți la Luxembourg și la alte închisori, trebue să se adune la un loc — că soția lui Desmoulins le pune la dispoziție o mie de galbeni, cu scopul ca să adune popor în jurul Tribunalului revoluționar.

CAMILLE *năucit de groază*

Nu! Nu! Vor să omoare pe Lucile — *leșină aproape* — Nu! Nu!... St. Just vrea să asasineze pe Lucile...

ACUZAȚII *sunt într'o fierbere de moarte*

Canalie, născocitori, nemernici...

FOUQUIER *vrea să cetească mai departe, dar acuzații protestează îndârjiți.*

DANTON *amar, cu pumnul întins, arătând pe Vadier și Billaud*

Ah, corbii ăștia ne vor urmări până la mormânt.

VADIER *energic lui Fouquier*

Cere închiderea desbaterilor.

PREȘEDINTELE *sună, cere să se facă liniște, se face o clipă liniște.*

FOUQUIERS *a cetit un bilet*

Trei zile ale procesului fiind trecute, cer juriului să declare dacă e luminat.

ACUZAŢII *înspăimântaţi, e în grupul lor un urlet de fiare înjunghiate*

A! Cum?

DANTON *uluit, înecat*

Cum o să se închidă desbaterile? Dar nu s'a cetit nicio piesă, nu s'au audiat martori, n'a avut loc nici măcar rechizitoriul. Cum să se închidă desbaterile?

PREŞEDINTELE *dominând sgomotul*

Invit pe juraţi să delibereze — *juraţii se ridică şi ies.*

DANTON *se frânge'n două, dar fără disperare*

Totul s'a sfârşit.

CAMILLE *înnebunit*

Dar e cu neputinţă — *imploră* — Robespierre... *Poporul protestează împotriva măsurii.*

PREŞEDINTELE *către popor*

Juraţii sunt reprezentanţii poporului... Aveţi încredere în ei... — *se face linişte, dar mulţimea fierbe.*

CAMILLE *rupe un memoriu pe care îl pregătise, scris şi îl aruncă în capul lui Fouquier*

Canalie...

VADIER *aprig lui Henriot*

Adu jandarmii în sală... Să nu se pronunţe verdictul faţă de acuzaţi...

HENRIOT

Dacă poporul vede jandarmi, totul e pierdut...

VADIER

Adu-i subt pretextul evacuării acuzaților — Fouquier să ceară evacuarea acuzaților... Să nu se pronunțe verdictul cu ei aci... de față... că e nenorocire cu poporul. Ar trebui să li se împartă ceva pâine...

FOUQUIER *care acum primește cocoloși de hârtie*

Indrăsneala cu care acuzații insultă Tribunalul, cere necesare măsuri de rigoare. Cer prin urmare ca întrebările să fie puse — *răspicat* — și judecata pronunțată, în absența acuzaților...

Alt răcnet de uimire, până și mulțimea încremenește. Președintele dă un ordin, apar jandarmii. Danton e uluit, rânjește cu ochii sticloși, teribil.

CAMILLE *Camille urlă, se sbate*

Nu, nu se poate, Danton... — *jandarmii îl scot afară.*

DANTON *sfârșit*

E de prisos Camille... Camille nu putem lupta cu asasinii atât de șireți. E istovitor... — *sunt scoși afară în timp ce cade cortina.*

TABLOUL XX

In aceeași zi

Grefa dela Conciergèrie, o încăpere simplă, înegrită, de casă veche, în stânga perete gros, în dreapta un vitraliu șters, de sticlă, cu un geam care se dă la o parte ca un mic ghișeu. In fund ușa. O bancă de lemn de-a-lungu

peretelui din stânga. Pe jos o ulcea de băut apă. Lumina scăzută de tot. Se văd vag prin geamlâc teancuri de hârtii dincolo, la grefa propriu zisă.

DANTON, CAMILLE, FABRE, HERAULT, PHILIPPEAUX, WESTERMANN, DELACROIX, CHABOT, BAZIRE

și încă doi-trei bărbați, așteaptă aci să vie călăul « ca să le facă toaleta » și să-i urce în caretă pentru eșafod. E ora patru după amiază, dar aci e întuneric aproape, arde numai lumânarea lângă perete. — Westermann e încruntat într'un colț. Fabre e jos, în față. Herault pe banchetă citește. Danton se plimbă agitat. Camille e descompus de durere, pe gânduri.

DANTON *vede pe Fabre, preocupat, nervos*

Ce-i Fabre? și tu? — *Fabre tace, părăsit gândurilor și tristeții lui.*

HERAULT *se întrerupe din citit, întreabă liniștit pe Danton care a ajuns în dreaptul lui*

Aici?... Aici, au așteptat toți condamnații?

WESTERMANN *cu un sentiment de soldat disciplinat*

Aici, la grefă!...

HERAULT *același filosof amabil, îndepărtat*

Dar dacă se termina procesul noaptea, ca al girondinilor, așteptam tot aci? — *nu vede paturi* — până vine călăul?

WESTERMANN *s'a informat meticulos*

Mi-a spus Richard... Toți condamnații au așteptat pe Sauson aici... Afară de girondini, care erau prea mulți și au așteptat în odaia cu pereți groși... Și afară de Charlotte Corday care a așteptat într'o celulă, în fața ușii, la dreapta...

HERAULT *privește mirat, uimit, ușor înduioșat*

Aici a plâns Maria Antoineta! ducele de Orleans! Manon Roland! De gratiile acestea s'a atârnat la Dubary... Custine, Bailly, Manuel... atâți și atâtea... — *pe gânduri o clipă, apoi citește mai departe.*

WESTERMANN *enervat că Herault citește și el nu face nimic*

Dacă ar veni Sanson precis la 4... Mai e un sfert de oră...

HERAULT *surâde filosofic*

De ce atâta precizie? Eu cred că trebue să vie mai devreme, ca să ne facă toaleta, pentrucă la 4 plecăm... Caretele — mi se pare — sunt de pe acum în curte.

WESTERMANN *adeverește scurt*

Două, vopsite'n roșu... — *Herault citește iar.*

CAMILLE *frământat, istovit, neputând să creadă*

Danton! Danton e definitiv? — *Danton îl mângâie surâzând ca unui frate. Camille înțelege, strigă înăbușit în el* — Lucile... Lucile... — *își frânge mâinile.*

DANTON *frățește*

Fii liniștit Camille... Las-o pe Lucile...

CAMILLE *cu febră, încleștat*

Mi-e cu neputință, Danton... E destul să gândesc că mor, ca să-mi apară ea... la un pas... — *cu o viziune sensuală* — Toată... — *abătut cade în el însuși* — E destul să mă gândesc că nu o voi mai vedea, ca să simt că moartea e cel mai monstruos lucru...

DANTON *îi mângâie obrajii*

Camille, tu mori din cauza mea?

CAMILLE *regăsindu-se puțin*

Danton... — *vorbește liniștit* — știu bine că din cauza prieteniei cu tine mor. Dar când moare cineva cu un geniu ca tine, e încă o fericire... — *învoindu-se parcă* — Nu Danton, dacă sufăr atât, e numai pentrucă mă despart de ea... Eu dacă nu o vedeam câteva ore eram neliniștit — *cu o nesfârșită desnădejde* — Mi se pare acum că îmi stoarce cineva inima, că îmi sfărâmă craniul... — *își dă seama de nenorocirea lui* — M'am crezut cel mai fericit om că am întâlnit-o și azi tocmai faptul acesta îmi face — mie singur dintre toți — moartea cel mai neînchipuit chin — *dintr'o dată grav, convine* — De altfel nici acum nu cred că mor — *toți îl compătimesc, văzându-l așa, nepământesc în speranța lui* — Trebue să se întâmple ceva!... — *are ochii ca de sticlă.*

PHILIPPEAUX *constatând mirat oarecum*

Ce groaznică e moartea, executat!

WESTERMANN *aspru, scurt*

Ce? Dar cum ți-ai închipuit-o?

PHILIPPEAUX *convins, îndurerat*

Cât e de adevărat... Niciodată nu știi nimic, până nu ești aici...

WESTERMANN *dârz, de felul lui*

Dar cum ai crezut că e, tu, care ai trimis atâția la moarte?

PHILIPPEAUX *uimit și abătut*

Dacă aşi fi ştiut!... Facem răul pentrucă nu îl cunoaștem, nu îl simțim...

DANTON

Unii îl fac, e drept, pentrucă n'au imaginație.

HERAULT *care se întrerupe din lectură și gândește o clipă*

Philippeaux are dreptate.. Nu poți să fii în două locuri dintr'o dată... Intr'un loc ești cu toate simțurile și cu corpul, cu toate posibilitățile de viitor, cu toate interesele, iar într'alt loc ești simplu excursionist cu imaginația. Dela teatru te întorci când vrei acasă... Acum suntem aici, și la ora asta — e patru fără un sfert zici Westermann? — dincolo de pereții camerii, dincolo de poartă — e o lume care trece pe stradă în aer liber, în soare, așteaptă să întâlnească amici, are planuri pentru ora 6 diseară la masă, pentru mâine... Noi am pornit într'altă direcție. La ora 6!... gândiți-vă ce vom face la ora 6, când ei își vor lua prăjitura la Palais Egalité...

PHILIPPEAUX *încremenit*

Peste două ore...
Danton ascultă adânc pe gânduri.

HERAULT

Peste două ore! — *afară de Fabre și Camille toți, prinși, ascultă* — ...vom fi în spațiile interplanetare — — *propune, pe jumătate serios* — Să ne așteptăm unul pe altul la ghilotină, ca să fim toți diseară la un loc... Se zice că dincolo de Saturn e un întuneric atât de groaznic și de rece... că nu se văd nici sufletele...

PHILIPPEAUX *nu-i vine să creadă*

Cum peste două ore vom fi în haos dincolo de Saturn?

HERAULT

Peste două ore? Adaogă și cele patru ore de când am pornit... de azi de dimineață de când s'a dat sentința — *toți îngheață, palizi* — Ce vă mirați?... de patru ore am și pornit pe lumea cealaltă. Dar n'am simțit.

Cum se întâmplă uneori să nu simţi că a plecat corabia dacă eşti în burta ei, ca noi acum. Nu te mai poţi întoarce, a dispărut ţărmul.

PHILIPPEAUX *cu umerii ridicaţi*

Cu toate astea mai trecem peste o jumătate de oră prin oraş, printre şiruri de oameni?...

HERAULT *surâde*

Dar ce avem noi cu oamenii aceia care sunt vii! O să ne simţim străini, în lumina soarelui, cum ţi se pare străină populaţia înghesuită când mergi cu corabia de-a-lungul coastei în India.

DANTON *brutal, cu privirea puternică*

Vorbe, la ora 6 vom fi în carul cimitirului cu gâturile ciuntite. Vom fi sânge şi carne la fel cu aceea a animalelor tăiate la abator. Astăzi, când cei care au asistat la execuţie, se vor aşeza la masă... Vom fi acoperiţi cu pământ, cu picioarele amestecate, în cimitirul Erancis. Asta va fi tot... Sticla goală o arunci la gunoiu...

CAMILLE *îngrozit, cu ochii măriţi*

Danton tu nu crezi că vom mai trăi într'altă lume? Tu nu crezi în nemurirea sufletelor?

DANTON *drept ca o statue întunecată*

Nu... astăzi la 6 se termină totul... — *respiră cu pieptul larg.*

CAMILLE *se frânge desnădăjduit*

Ah, nimic nu poate opri apa asta care ne târăşte?

HERAULT

Ascultă Camille... ascultă, uită-te la mine. Cea mai frumoasă maximă a lui de La Rochefoucauld e aceasta:

Soarele şi Moartea nu se pot privi fix. De ce-o priveşti atâta? Gândeşte-te la altceva.

CAMILLE

Nu... nu... peste o jumătate de oră... peste o oră...

HERAULT

Gândeşte-te că tot trebue să murim odată. Vor muri sigur — *face o pauză* — vor muri, sigur, şi Robespierre şi Saint-Just. Vor muri toţi cei care vor asista peste o oră la execuţia noastră. Toţi cei care vor scrie despre Revoluţie... cei ca vor ceti ce s'a scris despre Revoluţie. Vor fi tot atât de morţi ca şi noi...

CAMILLE *cu o sinceritate elementară, care ţine de revelaţie*

Ştiu: milioane şi milioane de oameni au murit... milioane şi milioane vor muri — *înnebunit, plesnesc în el arterele* — Dar numai moartea mea e moartea adevărată.

WESTERMANN *în timpul acesta citeşte liniştit inscripţiile de pe pereţi.*

HERAULT

Uite, Westermann ce liniştit e...

PHILIPPEAUX

Westermann? Cum o să-l mai înspăimânte cuţitul ghilotinei când el e străpuns de şapte ori?

CAMILLE *s'a dus să se trântească pe salteaua de paie.*

DANTON

Nu... Westermann moare uşor din altă cauză... Nu are imaginaţie. E ca unul care trece în amurg peste o punte, fără să ştie că e deasupra unei prăpastii de 1000 de picioare adâncime.

HERAULT

Avem leac și împotriva conștiinței pericolului. Richard are să ne aducă vre-o două sticle de cognac.

DANTON

Nu... eu nu iau... Vreau ca întreaga mea conștiință să mai trăiască un ceas și jumătate. Va privi moartea drept înainte. Pe urmă va fi pământ — *lumânarea pâlpâie, jucând umbrele.*
La ghișeu apare Richard cu sticle și alte lucruri.

TOȚI *dar pe rând*

Richard... a venit Richard!

FABRE *neliniștit*

Ei, Richard?

RICHARD *lui Fabre, scuzându-se oarecum*

Nu s'a găsit nimic... s'au ridicat hârtiile...

PHILIPPEAUX *viu*

Dar mie?... mi-a adus?

RICHARD

N'a putut nevastă-mea să se ducă nicăeri... Suntem foarte supravegheați... Pentru cetățeanul Herault o doamnă a vrut să dea un buchet de flori... dar nu e permis, de când cu garoafa dată Mariei Antoineta, să aduci flori... Ne e frică... facem și noi ce putem... Doamna, atunci a rupt o ramură din pom și a rugat-o pe nevastă-mea, plângând, să v'o aducă... — *dă lui Herault o ramură de cireș înflorit; cea mai mare parte din acuzați privesc halucinați ramura de cireș, ca pe o mică minune din afară.*

HERAULT *surâde cu ochii umezi.*

Asta-i din lumea cealaltă.

DANTON *se frânge slăbit, privește ramura cu buze arse.*

CAMILLE *înnebunit*

Dar dela Lucile?... dela Lucile nimic? nimic? — *fuge și se lovește de un perete.*
Richard în timpul mimicei lui Danton, mai așteaptă încă, nehotărît la ghișeu.

DANTON *ca un om care ar sfărâma ceva în el, cum ai trântit de pământ un pahar, cu o veselie lugubră*

Eh... Richard ești un cerber cumsecade. Ai inimă de târfă cinstită. Cu bani buni se înmoaie sincer — *îi mulțumește.*

RICHARD

Cetățene, — *sfios, șoptit* — soția lui Camille Desmoulins e aici... Vrea să-i vorbească... — *Camille n'a auzit.*

DANTON *încet, uimit*

Cum a pătruns aici? Ce caută aici?

RICHARD

Au arestat-o azi noapte. Dela secție ne-au trimis-o adineauri aci. A căzut în genunchi în fața nevestei mele... O mai ținem acolo sub cuvânt că îi căutăm loc în celulă.

DANTON *îndurerat, stăpânindu-se*

Și ce să caute aici? Băiatul ăsta e în pragul nebuniei. Când o ști-o și pe ea arestată... Lasă-i... — *surâzând, sdrobit de durere* — Ei cred în Dumnezeu. Peste cinci zile au să se culce împreună, pe iarbă, în rai...

RICHARD

Vine...

DANTON *neliniștit, dar masiv*

Scoate-l pe Camille de aici... Spune că-l cheamă la corpul de gardă să-i dea o scrisoare dela Lucile — *înduioșat, enervat* — Eh, copiii ăștia! Trimite-o pe ea înăuntru, ea poate să intre... E ca și moartă... e de-a noastră... Jandarmii sunt înțelegători? — *răsuflă greu.*

RICHARD

S'a aranjat — *face semnul banilor.*

DANTON

Poate să meargă singură? ori o aduceți pe brațe? — *tare* — Camille du-te la corpul de gardă să-ți dea ceva dela Lucile...

CAMILLE *care într'un acces de nebunie tăcută își sfâșia hainele, halucinat*

Unde? Unde? — *s'a deschis ușa și l-au scos jandarmii.*

DANTON

Pregătiți-vă... că vine o femeie.

LUCILE *are un aer de nebună calmă*

Unde? — *îl caută cu privirea din prag, scâncit* — Camille... — *cu ochii uimită* — Unde e?

DANTON *emoționat și familiar*

Lucile... Cum naiba să-ți explic...? Ascultă, nu se poate să-l vezi pe Camille... N'ar mai putea să moară, cum nu mai pot unii să doarmă...

LUCILE *limpede, tristă și halucinată*

Suferă?

DANTON

E în pragul nebuniei... nu trebue să-l vezi...

LUCILE

Îl voi vedea... peste zece zile îl voi vedea, — *surâde, ridică în accent circonflex sprîncenele cu emoție* — M'au arestat și pe mine...

DANTON *abătut, cu capul în piept*

Și tu mori din cauza mea!

JANDARMUL

Repede, că trebue să vie călăul...

LUCILE *cu sufletul încremenit, cu ochii măriți*

Atunci?

DANTON *îi sărută mâna copleșit, se « redresează »*

Lucile dă ceva pentru Camille. L'am dus la corpul de gardă...

LUCILE *caută nervoasă, înfrigurată, îi dă apoi, negăsind altceva, din sân, batista.*

JANDARMUL

S'a sfârșit — *o scoate.*

HERAULT

Ce frumoasă ar fi moartea dacă...

DANTON *îl întrerupe spunând lui Philippeaux*

Dă-i tu batista...

FABRE *(lui Camille care e adus înapoi)*

Camille, Lucile ţi-a trimis o batistă.

CAMILLE *sfârşit, nenorocit*

Unde e? La cine e?

FABRE *fără să se întoarcă*

La Philippeaux.

CAMILLE *ia batista, o priveşte cu ochii vii, i se pare că a primit cel mai cumplit dar. După ce priveşte lung, sărută într'un tragic elan mâna lui Philippeaux, nu recunoscător, ci surâzând e o mână frumoasă, căci i-a dat batista. Toţi sunt înduioşaţi şi se frâng abătuţi.*

CAMILLE *surâzând cu o nesfârşită durere*

Lucile-Tăvălug drag, a fost în mâna ta, i-ai râs, i-ai zâmbit... ai purtat-o pe sân... sânul tău mic şi neastâmpărat — *înghiaţă, devine palid, gâfâie* — şoldul rotund şi ochii... — *rămâne fără răsuflet, pe urmă crispat îşi strânge haina pe piept* — Nu pot să mor... Nu... nu... e cu neputinţă — *cu ochii de sticlă* — trebue să se întâmple ceva — *se loveşte de perete* — Ah! să te loveşti de imposibil ca de un perete de plumb — *strigă cu rădăcini în suflet* — Nu pot să mor...

DANTON *înfuriat, voit grotesc*

Ba poţi... e foarte simplu... Ghilotina trebue să-ţi demantibuleze coloana vertebrală, între a treia şi a patra vertebră — *i-arată serios pipăindu-i gâtul* — Uite vezi... aici cade satârul după ce a basculat planşa. La mine o să fie mai greu de nimerit — *se pipăie* — că sunt gras... — *Camille îl priveşte nemişcat, aiurit,*

Danton continuă cu acelaşi ton lugubru, serios — Un bun călău trebue să te potrivească sigur pe basculă. In privinţa asta Sanson îşi cunoaşte meseria şi nu greşeşte... La Lyon însă, erau nişte cârpaci... Lui Châlier numai după a cincea încercare i-au retezat complet gâtul... Potriveau mereu greşit bascula şi satârul neascuţit cădea pe vertebre — *Camille zâmbeşte ca idiotizat* — Tu să treci cel dintâi că e mai bine... Pe urmă se plictisesc măgarii de călăi şi dau rasol — *mai toţi ceilalţi râd, el continuă ironic* — Ai gândit pe Tacit, ai gândit omenirea şi viitorul societăţii, dar e mai bine să nu se pripească deloc călăul — *trist, întunecat, deodată* — Când ai ieşit din pământ, nu trebue să te întorci împotriva pământului.

PHILIPPEAUX *cu o nesfârşită admiraţie*

Şi un cap ca ăsta — *priveşte pe Danton,* — pleacă din lume fără să se realizeze.

FABRE *la fel*

Gândirea asta devine pământ!

DANTON

Capetele sunt de prisos pe lume, prietene. Pentrucă lumea nu se conduce cu capete, ci cu pasiuni. Noi n'am avut ndârjirea patimei... Şi aici e superioritatea celor ce ne-au trimis la ghilotină... E adevă at că nici ei nu sunt întregi. De aceea Franţa are să cunoască nenorociri mari... A... dacă aşi putea lăsa paraliticului Couthon picioarele şi lui Robespierre... ce-i lipseşte — *surâde* — Franţa ar fi salvată — *poate că vreodată s'ar putea spun întocmai cum a spus el.*

CAMILLE *priveşte uimit, potolit, e cu totul sleit.*

DANTON *lui Camille*

Hei, te-ai potolit? — *râde şi îi dă o palmă prietenoasă* — La dracu, te-am oprit pentrucă te apucaseşi să faci

inventarul farmecelor Lucilei — *zâmbesc toți. Se plimbă tăcut, nervos doi pași, dă cu ochii de ramură și rămâne lung încremenit, zâmbește sfârșit de durere* — Louise — *pe urmă se contractă încet, cu ochii întorși spre pământ, ca să se apere parcă de emoție, și murmură* — Louise... — *pe brațul drept al cărui pumn îl mușcă, cad lacrimi, are un rânjet care devine iar râs* — Să fie afurisite femeile astea... după ce că nu te lasă să trăiești, nu te lasă nici să mori...

HERAULT

Ce-i Fabre? Ești prăpădit de tot? Ți-ai găsit manuscrisul?

FABRE *convins*

Nu, cred că mi l-a furat Saint Just... De-aceea mi-au confiscat hârtiile. Mi-a furat versurile...

DANTON *îl asigură, bătându-l pe umeri*

Versuri?, rime?.. n'avea nicio grije.... în opt zile ai să faci... rîme... Cât e ceasul Westermann?

WESTERMANN *mirat*

4 și cinci minute.

DANTON *zâmbind*

Ce înseamnă să decazi! Până și călăul te face să aștepți.

WESTERMANN

Tot tu l-ai numit și pe ăsta, când erai ministru.

DANTON

Pe Sanson nu — *nu e sigur* — Nu-i așa Fabre? Pe ceilalți îi am pe toți pe conștiință. Pe Billaud Varene,

Collot d'Erbois, Fouquier — pe ăsta nu, l-a sprijinit Lucile — Herman, Dumas, toți, jurații — *gândind* — Vezi, o deosebire între oameni și animale. Câinele pe care l-ai crescut, totuși nu te mușcă niciodată... omul, da — *sgomot de pași afară, toți se cutremură și devin galbeni* — Ținută, domnilor, puțină ținută — *grav lui Sanson care intră* — Altă dată, Sanson, nu te mai așteptăm... Să faci bine să vii la timp — *Camille a rămas încremenit de groază. Danton examinând un coș adus* — Ce-i cu coșul ăsta, Sanson?... Aci ne strângi capetele, ca pe sfecle? — *se uită la coș* — dar nu pui tărâțe, ca să nu ne curgă sângele pe jos? — *se uită la capetele celorlalți* — Nu încap toate!

SANSON

E numai pentru păr ăsta — *caută cu privirea cu care să înceapă.*

Camille a fugit tocmai în fund.

HERAULT *vine cel dintâiu*

Nu vă supărați dacă încep eu? Mi-au plăcut întotdeauna debuturile.

SANSON *îl caută la ceafă, vede că părul nu e mare*

Bun... — *îi taie gulerul cămășii, îl leagă cu mâinile a spate.*

HERAULT

Danton... ai fi putut să fii mai prevăzător ca ministru al Justiției... puteai pune să facă operația asta o femeie... N'ar fi fost fără farmec... — *Sanson vine spre Camille.*

CAMILLE *fuge desnădăjduit*

Nu!... nu... mai lăsați-mă un minut nelegat... *Westermann vine singur cu mâinile la spate, pregătit parcă.*

SANSON *lui Camille*

Acum d-ta... trebue să sfârşim odată...

CAMILLE *tresare încleştat cu gura căscată, pe urmă*

Danton, e definitiv! Nu... nu se poate... cum o să mor? Maximilien, cum poţi?... am fost... în aceeaşi bancă — *au pus mâna pe el dar îşi sfâşie hainele, se smuceşte* — Nu se poate... Mai am de spus... Vreau să iubesc... să gândesc... — *l-au scăpat, îl prind din nou* – Cum poate fi cineva omorît dacă nu vrea să moară? — *patru inşi abia îl ţin* — Horace, Adio... Adio, Lucile... Ţărmul vieţii mi-a scăpat de sub picioare... micuţule, adio... — *se sbuciumă legat, violent* — Danton, dă-mi din sân batista... batista Lucilei — *imploră* — Dă-mi-o Danton în gură... Dumnezeule, primeşte-mă...

DANTON *îl sărută pe gură, îi pune apoi batista în gură. Camile se potoleşte.*
Ajutoarele au legat, mai pe toţi prizonierii afară de Danton.

HERAULT *emoţiont, l gat*

Danton, adio, în forma omenească!

DANTON *vrea să-l sărute, dar călăul îl împiedică*

Dobitocule ai să poţi împiedica tu capetele noastre să se sărute, în coşul cu tărâţe? — *au pus mâna pe el tresare definitiv* — Aşa dar s'a sfârşit... Irevocabil neant... — *închide ochii, gândeşte o clipă, pe urmă ca o totalizare şi un semn ultim* — Eh! Am iubit viaţa, am iubit femeile. Hai la culcare, Danton...

SANSON *indică şapte inşi*

Intâia caretă... — *alţii* — A doua...

DANTON

Ascultă Sanson, după ce îmi vei reteza capul, să-l ridici şi să-l arăţi poporului... Merită.

SFÂRŞIT

MONITORUL OFICIAL
ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI, 1946